

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД-ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У 2019.
ГОДИНИ**

Март, 2020.

СПИСАК КАДРОВА ГЛАВНЕ ОДГАЈИВАЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ НА ПОСЛОВИМА МЕРА СЕЛЕКЦИЈЕ

Кадрови одељења у говедарству:

- др Душица Остојић-Андрић, научни сарадник
- др Влада Пантелић, виши научни сарадник
- др Драган Никшић, научни сарадник
- др Љиљана Самоловац, научни сарадник
- др Марина Лазаревић, истраживач сарадник
- дипл. инг. Ненад Мићић, истраживач сарадник
- дип. инг. Милош Маринковић, истраживач сарадник
- дипл. инг. Наташа Стијовић, стручни сарадник

Кадрови одељења у овчарству:

- др Драгана Ружић-Муслић, научни саветник
- др Милан П. Петровић, научни саветник
- дипл. инг. Иван Ћосић, истраживач приправник
- дипл. инг. Андрија Гуњајевић, стручни сарадник

Кадрови одељења у козарству:

- др Невена Максимовић, научни сарадник
- др Виолета Петровић Царо, научни сарадник
- дипл. инг. Богдан Цекић, истраживач сарадник

Кадрови одељења у свињарству:

- др Чедомир Радовић, виши научни сарадник
- др Милош Лукић, виши научни сарадник
- дипл. инг. Марија Гогич, истраживач сарадник
- дипл. инг. Владимир Живковић, истраживач сарадник

Кадрови одељења у живинарству:

- др Зденка Шкрбић, научни саветник
- др Веселин Петричевић, научни сарадник
- дипл. инг. Ненад Стоиљковић, истраживач приправник

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД - ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У
2019. ГОДИНИ**

ГОВЕДАРСТВО

Холштајн - фризијска раса

БЕОГРАД, 2020.

УВОД

Холштајн-фризијска раса говеда води порекло од аутохтоних црних и белих раса две холандске покрајине North Holland и Friesland. Ове расе су се дуги низ година укрштале и селекционисале у правцу, на првом месту, доброг искоришћавања пашњака. Као крајњи резултат добијена је ефикасна, високо продуктивна црно-бела раса. Средином деветнаестог века, када се у Америци развило тржиште млека, у више наврата су вршени увози ове расе, која је даље интензивно селекционисана у правцу високе млечности. Тако је добијена специјализована млечна раса која је затим извожена у многе земље Европе.

Данас је ово најмлечнија раса, која је захваљујући веома доброј аклиматизационој способности, заступљена у свим земљама света које се баве интензивном производњом млека.

Енглески назив расе је Holstein, Black and White, а међународни код расе за генетску оцену је HOL или HO. Назив расе се разликује на националним нивоима, а у нашој земљи је прихваћен назив холштајн-фризијска раса (ХФ). Део популације ХФ у коме се јавља црвена боја води се као црвени холштајн (РХФ) у истим матичним књигама.

Холштајн-фризијска раса говеда се масовно увозила у нашу земљу у периоду између 1955. и 1960. године. Приплодне јунице и краве су у то време увожене углавном из Холандије а касније су увожене и из других земаља Европе (Немачка, Данска, Белгија).

Данас се у Републици Србији гаји око 100.000 крава и јуница холштајн-фризијске расе. Највећи број гаји се у Војводини, а мањи део у Централној Србији. Ако се изузму краве које се гаје у околини Београда у врло интензивној организованој производњи на неколико великих фарми број који се гаји на малим фармама у Централној Србији је мали и износи свега неколико хиљада. Досадашња селекција говеда холштајн-фризијске расе углавном је била усмерена у правцу побољшања особина млечности. Дугогодишњом селекцијом грла на високе приносе млека озбиљно су нарушене репродуктивне особине.

Као и у претходном Главном одгајивачком програм, тако и у овом тренутном, холштајн-фризијска раса и све селекцијске мере којом је обухваћена, су посебно описане и дефинисане, тако да сви субјекти на терену за ову расу млечног усмерења посебно конкуришу при Министарству пољопривреде, водопривреде и шумарства, а Главна одгајивачка организација-Институт за сточарство сачињава посебан стручни извештај.

На основу непосредне контроле мера спровођења одгајивачког програма на терену, прегледа матичне евиденције и пратеће документације, увидом у рад одгајивачких

организација, обрадом података, урађен је стручни извештај о реализованим пословима за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину. У извештају се поред тога шта је урађено у претходном периоду указује и на проблеме и потешкоће у раду, али и предлажу мере за њихово превазилажење, што је у складу са потписаним уговором о контроли послова за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину.

С обзиром на чињеницу да је у 2019. години, Уредба за спровођење одгајивачког програма објављена 15.02.2019. што је најраније до сада, Институт за сточарство као Главна одгајивачка организација поздравља излазак ове уредбе на почетку 2019. године и предлаже да се ова пракса задржи и у наредном периоду како би одгајивачке организације на терену имале више времена у току године и тако квалитет рада подигле на виши ниво.

Табела 1. Резултати послова спровођења одгајивачког програма у 2019. години

Table 1. Results of execution of the Breeding program for 2019.

Селекцијска мера/ Selection measure	Одобрено уговорима/ Granted by contracts	Достављено/ Submitted	Реализовано/ Realized	Реализовано у односу на уговорено/ Realized in relation to granted (%)
1	2	3	4	4:2
Селекцијска смотра крава Selection and evaluation of cows	9.000	16.132	8.823	98,0
Линеарна оцена првотелки Linear score assessment of cows	2.000	3.841	1.806	90,3
Контрола млечности уматичених крава Milk recording control of registered cows	5.000	9.391	4.838	96,8
Контрола биковских мајки Control of bull dams	100	125	99	99,0
Перформанс тест бикова Bull performance test	0	0	0	0,0
Биолошки тест бикова Biological bull test	3	1	1	33,3
Прогени тест на млечност Progeny testing on milk performance	3	1	0	0,0
Прогени тест на телесну грађу Progeny testing on body development	2	1	1	50,0

У табели 1. приказани су резултати послова спровођења одгајивачког програма у 2019. години, односно: број одобрених мера на основу уговора између Министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства са одгајивачким организацијама, обим достављених мера, као и реализовани тј. признати обим од стране Института за сточарство за холштајн-фризијску расу. Реализација уговорених селекцијских мера, као што су селекцијска смотра, линеарна оцена првотелки, контрола млечности и контрола биковских мајки, обављена је опет у великом проценту, док је реализација тестова била ниска у односу на претходне године.

У колони »достављено» може се запазити да су одгајивачке организације, као и сваке године, одрадиле и доставиле Институту за сточарство значајно већи обим селекцијских мера од оних које су планиране по уредби, где се посебно истичу: селекцијска смотра, линеарна оцена првотелки, контрола млечности и контрола биковских мајки. Оно што је забрињавајуће јесте податак да на простору Централне Србије није урађен ниједан перформанс тест бикова холштајн-фризијске расе, док су остали тестови реализовани у незадовољавајућем проценту, и о томе свакако треба водити рачуна у наредном периоду. Препорука Института за сточарство, као Главне одгајивачке организације, Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде јесте да приликом одобравања мера из одгајивачког програма, прогене тестове на млечност и телесну грађу не одобрава одгајивачким организација са малим бројем крава, већ само великим фармама холштајн-фризијске расе, као што је некад била ПКБ Корпорација, садашња Ал Дахра, због недовољног броја вршњакиња на терену и коришћења великог броја различитих бикова холштајн-фризијске расе.

СЕЛЕКЦИЈСКА СМОТРА И ЛИНЕАРНА ОЦЕНА ПРВОТЕЛКИ

Расна структура говеда у Републици Србији није се битније мењала претходних година тако да сименталска раса чини око 75%, група црно-белих холштајн-фризијских говеда око 15%, док товне и аутохтоне расе и мелези чине око 10% од укупног броја говеда. Селекцијска смотра представља једну од основних зоотехничких мера за ефикасно унапређење говедарства, а састоји се у томе да се од расположивих грла за приплод одаберу она која најбоље одговарају постављеном циљу. Одабирање грла за матични запат врши се једанпут годишње на селекцијским смотрама или код власника грла. Одабирање грла обавља комисија састављена од представника основне и регионалне одгајивачке организације. За матични запат се одабирају грла која су добила одговарајуће линеарне оцене а према упутству за линерно оцењивање типа и кондиције говеда (*Презентација са*

семинара Одгајивачких организација Србије, 2010. год.), затим које се редовно теле, које имају сервис период не дужи од 240 дана, те грла познатог порекла. Након завршене селекцијске смотре сачињава се комисијски записник о одабраним грлима за матични запат.

Табела 2. Структура селекцијске смотре за ХФ расу у 2019. години
Table 2. Structure of Selection and evaluation for HF breed in 2019

Укупно Total 1+2	Староуматичене краве Previously registered cows 1	Новоуматичене краве Newly registered cows 2	Излучене краве Culled cows 3	Приплодни подмладак Breeding progeny 4
16.132	12.196	3.936	4.583	8.383

Укупан број уматичених крава ХФ расе износио је **16.132**, од чега су **3.936** новоуматичене. Процент новоуматичених грла у 2019. години био је мало већи у односу на претходне године и износио је **29,64%** од укупног броја уматичених крава. На подручју централне Србије највећа концентрација грла ХФ расе присутна је у београдском округу, **8.300** крава, које се налазе у матичном запату и обухваћене су селекцијском смотрам, што је нешто ниже у односу на 2018. годину. Наведено стање поткрепљује чињеница да се у овом региону налазе велике фарме Ал Дахре и Кнез Аграра.

Табела 3. Број уматичених крава ХФ расе, обухваћених селекцијском смотрам у 2019. години, по регионима Србије

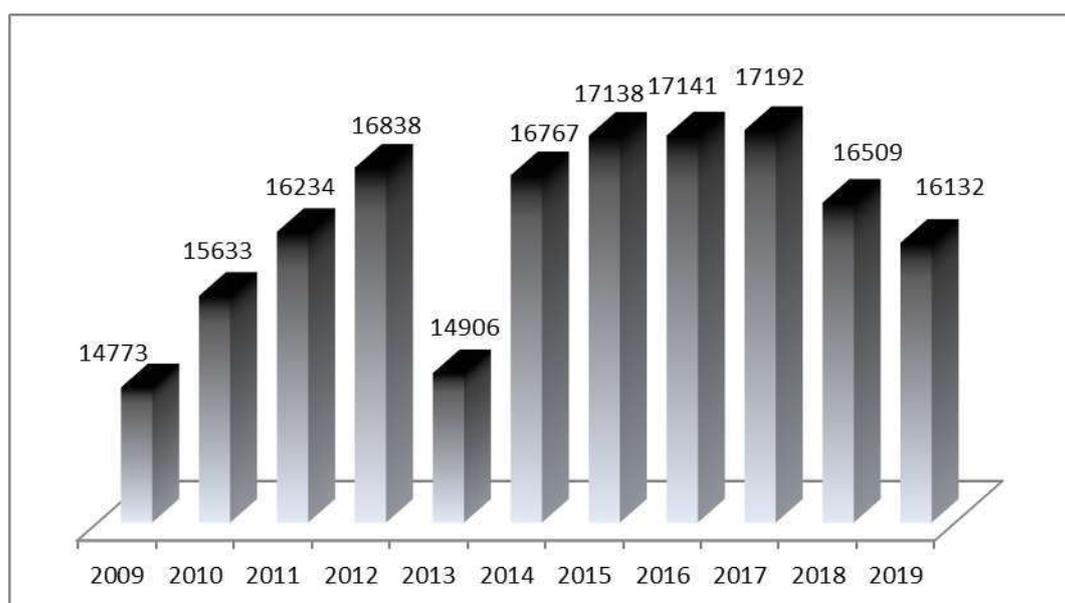
Table 3. Number of registered HF cows, included in selection measure - selection and evaluation of cows in 2019, by districts

Округ District	Укупан број уматичених грла Total number of registered cattle	Новоуматичена грла Newly registered cattle	Удео новоуматичених у укупном броју грла Share of newly registered in total number of cattle (%)
8. МАЧВАНСКИ	1.669	283	16,96
9. КОЛУБАРСКИ	518	76	14,67
10. ПОДУНАВСКИ	192	30	15,63
11. БРАНИЧЕВСКИ	798	170	21,30
12. ШУМАДИЈСКИ	1274	268	21,04
13. ПОМОРАВСКИ	289	67	23,18
14. БОРСКИ	35	9	25,71
15. ЗАЈЕЧАРСКИ	321	46	14,33
16. ЗЛАТИБОРСКИ	179	36	20,11
17. МОРАВИЧКИ	74	18	24,32
18. РАШКИ	336	45	13,39
19. РАСИНСКИ	784	140	17,86

Округ District	Укупан број уматичених грла Total number of registered cattle	Новоуматичена грла Newly registered cattle	Удео новоуматичених у укупном броју грла Share of newly registered in total number of cattle (%)
20. НИШАВСКИ	334	47	14,07
21. ТОПЛИЧКИ	338	77	22,78
22. ПИРОТСКИ	351	97	27,64
23. ЈАБЛАНИЧКИ	270	56	20,74
24. ПЧИЊСКИ	70	11	15,71
30. БЕОГРАДСКИ	8.300	2.460	30,12
Укупно/Total	16.132	3.936	29,64

Поједини окрузи у Србији имају изузетно мали број квалитетно приплодних грла холштајн-фризијске расе (Борски, Моравички, Пчињски). Такође, треба истаћи чињеницу да су поједине одгајивачке организације као и ранијих година доставиле Институту урађену селекцијску смотру и контролу млечности крава ХФ расе, без обзира што им ова мера није одобрена на конкурс Министарства, а све у циљу остваривања права по правилнику о подстицајима у сточарству.

Институт за сточарство и ове године напомиње да у будућем периоду приликом планирања програма спровођења одгајивачког програма, ову селекцијску меру не би требало додељивати одгајивачким организацијама које прате занемарљив број грла (3, 5, итд.).

Графикон 1. Број уматичених крава ХФ расе, обухваћених селекцијском смотром у периоду 2009-2019 године

Graph 1. Number of registered HF cows, included in selection measure - selection and evaluation of cows in period 2009-2019

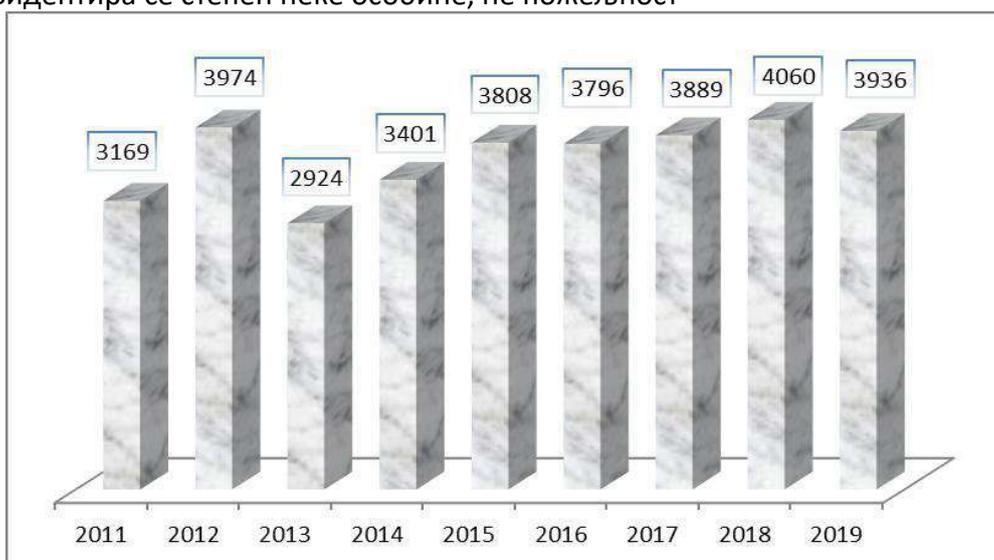
Препоруке *ICAR-a* које се односе на евиденцију конформације код вишеструких млечних раса интегрисане су са смерницама Светске федерације холштајн-фризијске расе, а у погледу хармонизације оцене линеарног типа, дефиниције особине, стандард оцене и објављивања података за бикове који се односе на тип.

Овај документ садржи листу одобрених стандардних особина, односно, листу особина које би свака организација требало да оцењује на исти начин како би се побољшала хармонизација/усклађивање на међународном нивоу, односно на нивоу *Interbull-a*. Подаци који су прикупљени коришћењем ових стандарда се квалификују за *MACE* евалуацију *Interbull-a*. Даље, документ садржи листу 5 особина које се обично користе од стране организација код млечних и раса за комбиновану намену широм света. Ова листа заједничких/општих стандардних особина је додата како би се побољшала и њихова хармонизација.

Поред давања дефиниција стандардних особина, дате су и препоруке које се односе на побољшање транспарентности у сакупљању података и надзору над особама који врше класификацију. Линеарне особине типа су основа свих савремених система класификације, и представљају темељ свих система за опис млечне краве. Линеарна класификација се базира на мерама/мерењу индивидуалних особина типа уместо давања мишљења. Она описује степен постојања особине, а не пожељност.

Предности линеарног оцењивања су:

- Особине се оцењују појединачно
- Оцене покривају биолошки опсег
- Варијације у оквиру једне особине се могу идентификовати/одредити
- Евидентира се степен неке особине, не пожељност

Графикон 2. Број линеарно оцењених првотелки ХФ расе од 2011-2019. године
Graph 2. Number of linearly evaluated first calving heifers of HF breed, 2011-2019

Линеарна оцена првотелки холштајн-фризијске расе обухватила је следеће особине:

I ОКВИР

1. Висина крста
2. Ширина груди
3. Дубина тела
4. Положај карлице (сапи)
5. Ширина карлице

II МЛЕЧНИ КАРАКТЕР

6. Млечне карактеристике

III НОГЕ

7. Положај задњих ногу, поглед отпозади
8. Положај задњих ногу, са стране
9. Угао папка

IV ВИМЕ

10. Предња веза вимена
11. Позиција предњих сиса
12. Дужина сиса
13. Дубина вимена
14. Висина задњег вимена
15. Централни лигамент
16. Позиција задњих сиса

Табела 4. Број линеарно оцењених првотелки ХФ расе у 2019. години
Table 4. Number of HF first calving heifers in 2019 – linear score assessment

Округ District	Укупан број првотелки Total number of first calving heifers
8. МАЧВАНСКИ	283
9. КОЛУБАРСКИ	76
10. ПОДУНАВСКИ	30

Округ District	Укупан број првотелки Total number of first calving heifers
11. БРАНИЧЕВСКИ	170
12. ШУМАДИЈСКИ	268
13. ПОМОРАВСКИ	67
14. БОРСКИ	9
15. ЗАЈЕЧАРСКИ	46
16. ЗЛАТИБОРСКИ	36
17. МОРАВИЧКИ	18
18. РАШКИ	45
19. РАСИНСКИ	140
20. НИШАВСКИ	47
21. ТОПЛИЧКИ	77
22. ПИРОТСКИ	97
23. ЈАБЛАНИЧКИ	56
24. ПЧИЊСКИ	11
30. БЕОГРАДСКИ	2.460
Укупно/Total	3.936

КОНТРОЛА МЛЕЧНОСТИ КРАВА

Према главном одгајивачком програму, Основна одгајивачка организација дужна је да изради и спроводи основни одгајивачки програм усклађен са главним одгајивачким програмом. У спровођењу одгајивачког програма, основна одгајивачка организација контролише производне способности домаћих животиња над најмањим бројем домаћих животиња који омогућава правилно извођење одгајивачког програма.

Регионална одгајивачка организација спроводи главни одгајивачки програм на својој територији. Регионална одгајивачка организација извршава послове предвиђене Законом и Главним одгајивачким програмом тако што обавља суперконтроле код контроле млечности АТ4 методом.

Контрола продуктивности у млечном говедарству подразумева контролу млечности свих особина које имају економски значај. На првом месту то је принос млека, садржај млечне масти и садржај протеина. Контрола продуктивности је зоотехничка мера која поред осталог има највећи утицај на профитабилност производње млека.

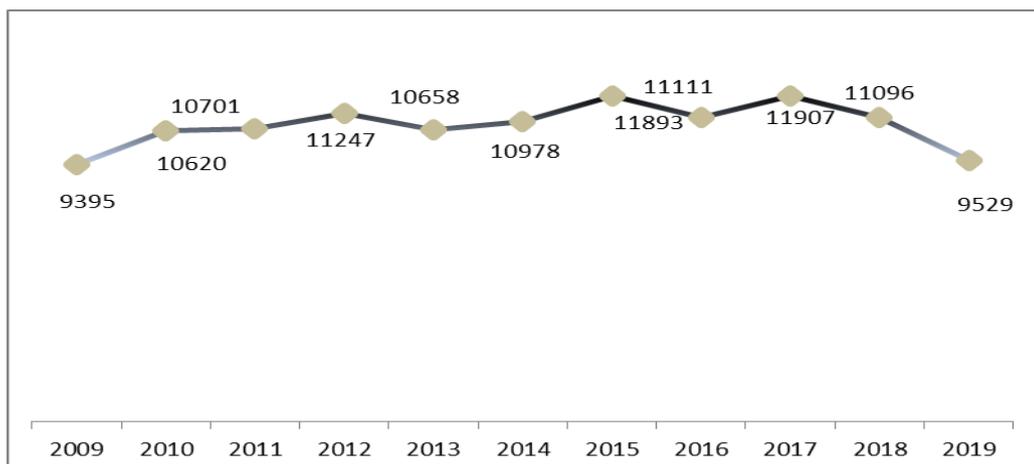
Табела 5. Млечност крава холштајн-фризијске расе у периоду 2008-2019 године
(стандардна лактација)

Table 5. Milk performance of Holstein-Friesian cows in period 2008-2019 (standard lactation)

Година Year	Број лактација Number of lactations	Млеко/ Milk (kg)	Млечна маст/ Milk fat (kg)	Млечна маст / Milk fat (%)	Протеин (kg)	Протеин (%)
2008	8.915	7.649	265	3,47	-	-
2009	9.395	7.761	276	3,55	-	-
2010	10.620	7.721	280	3,63	-	-
2011	10.701	7.849	286	3,64	-	-
2012	11.247	7.858	286	3,64	254	3,24
2013	10.658	7.443	270	3,63	242	3,25
2014	10.978	7.310	264	3,62	236	3,22
2015	11.893	7.251	258	3,55	229	3,16
2016	11.111	7.060	253	3,59	221	3,13
2017	11.907	6.895	252	3,66	219	3,18
2018	11.096	6.891	254	3,68	221	3,21
2019	9.529	6.741	250	3,71	213	3,16

На основу контрола млечности оцењује се генетска вредност плоткиња и приплодњака, чија је тачност неопходна за постизање позитивног генетског тренда за особине млечности. Без контроле млечности немогуће је добити квалитетно, здравствено безбедно млеко за конзум и прераду у млечне производе које би послужило за подмиривање домаћег тржишта а које истовремено може бити конкурентно и на светском тржишту.

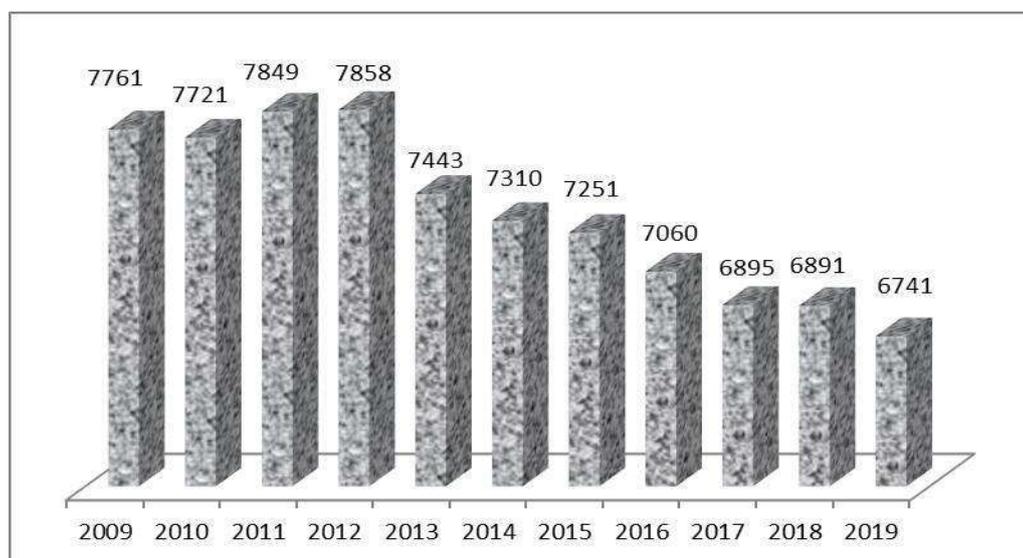
Укупан број закључених лактација у 2019. години износио је **9.529**. Просечна млечност крава у стандардној лактацији према АТ4 методи износила је **6.741** kg са **3,71%** односно **250** kg млечне масти. Контролисане плоткиње имале су садржај протеина у млеку од **3,16%**, односно **213** kg протеина. Укупан број закључених лактација у 2019. години код првотелки холштајн-фризијске расе износио је **2.999**. Просечна млечност првотелки (Табела 7 и Табела 7а) у стандардној лактацији према АТ4 методи износила је **6.649** kg са **3,69%** млечне масти, односно **245** kg млечне масти. Контролисане првотелке имале су садржај протеина у млеку од **3,22%**, односно **214** kg протеина.

Графикон 3. Број закључених лактација крава холштајн-фризијске расе у периоду 2009-2019 године

Graph 3. Number of completed lactation of Holstein-Friesian cows in period 2009-2019

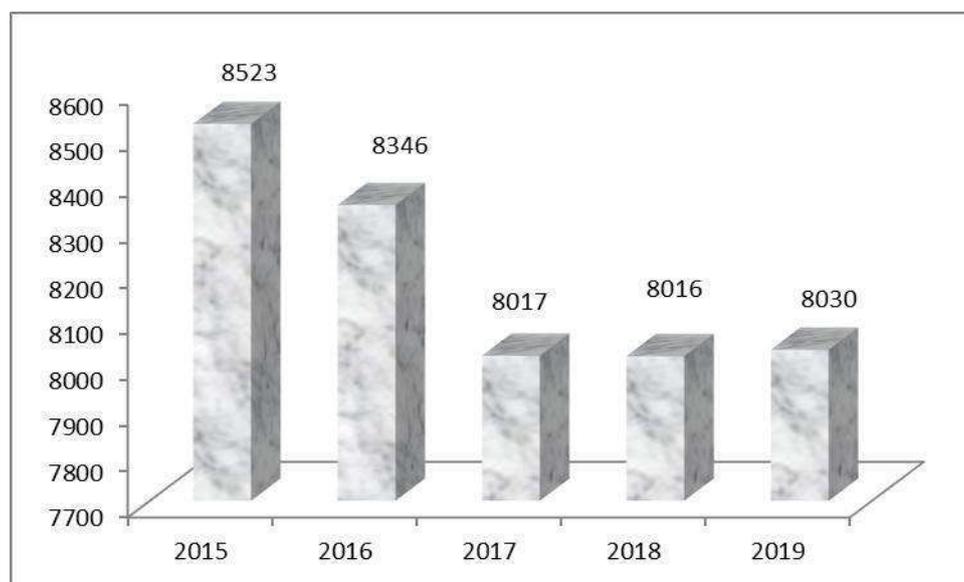
У нашој северној покрајини, Војводини, краве холштајн-фризијске расе су доминантне у односу на друге расе, и гаје се у интензивним, фармским условима или код индивидуалних произвођача. Због својих географских и климатских карактеристика простор АП Војводине представља идеално подручје за гајење ове расе. У току 2018. године у АП Војводини холштајн-фризијска раса крава остварила је просечну производњу млека од 6.977 kg, са 3,74% млечне масти и 3,22% протеина, што је преко 200 kg више у односу на краве ове расе на простору Централне Србије у претходној години.

Графикон 4. Производња млека крава Холштајн-Фризијске расе у периоду 2009-2019 (стандардна лактација, kg)

Graph 4. Production of milk of Holstein-Friesian cows in period 2009-2019 (standard lactation, kg)

Смањење просечне производње млека последње четири године директна је последица смањења производње млека код највећих фарми, пре свега код Ал Дахре, некадашње ПКБ Корпорације и неспровођења одгајивачког програма на фармама БД Агро Добановци где се до 2012. године остваривала много већа производња млека у односу на просек популације.

Графикон 5. Производња млека крава Холштајн-Фризијске расе код ПКБ Корпорације и Ал Дахре у периоду 2015-2019 (стандардна лактација, kg)

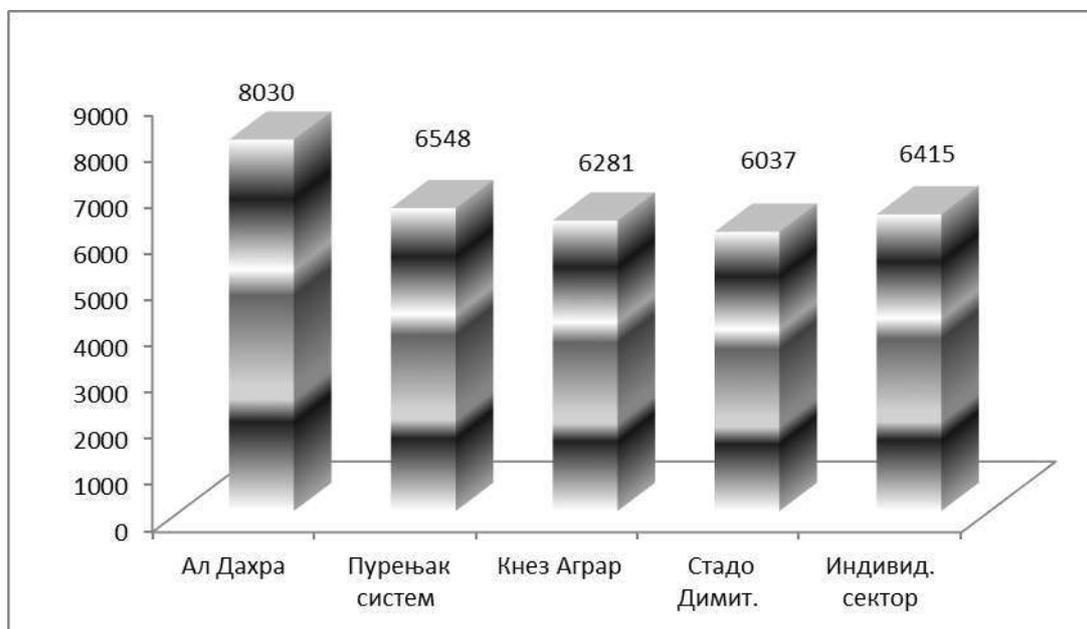
Graph 5. Milk production of Holstein-Friesian cows at PKB Corporation and Al Dahra in 2015-2019 (standard lactation, kg)

Смањена производња млека у ПКБ Корпорацији посебно је изражена у последње 4 године, када је производња смањена за 507 kg (Графикон 5). Смањење производње на овој фарми довело је до смањења просечне производње за целу популацију холштајн-фризијских говеда у Централној Србији.

Млечност холштајн фризијских крава у земљама са развијеним говедарством премашује **8.000** kg у лактацији. Водећа земља у том погледу је Израел, где се већ дуже од једне деценије остварује годишња производња млека по крави већа од **10.000** kg. Тако је просечан принос млека по крави за **84.694** грла, која су била отељена у 2004. години (рачунато на 305 дана лактације), износио **11.200** kg, са **3,54%** масти и **3,08%** протеина (*The Dairy Industry in Israel, 2004*).

Холштајн фризијска раса поседује и висок проценат млечне масти у млеку. Према извештају *Veepro Holand-a (2018)* у Холандији се у периоду 01.09.2017. - 31.08.2018. године налазило уматичених **700.441** крава црно беле расе и **190.006** црвено беле расе. Просечна производња млека за 305 дана лактације код црно белих крава износила је **9.225** kg са **4,31%**

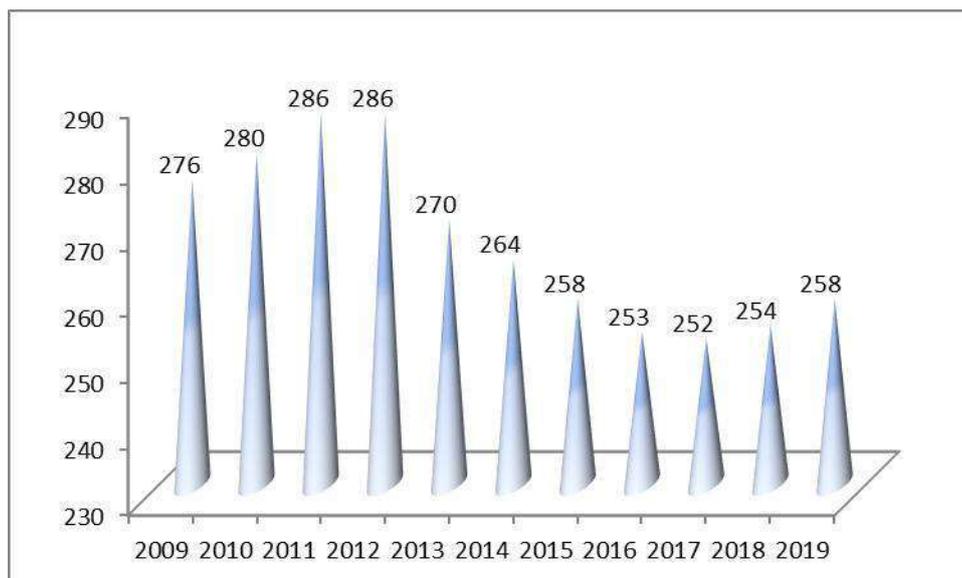
млечне масти и **3,55%** протеина, док је производња црвено белих крава у стандардној лактацији износила **8.433 kg** млека са **4,50%** садржаја млечне масти и **3,56%** протеина.

Графикон 6. Млечност крава холштајн-фризијске расе на појединим фармам и код индивидуалних произвођача у 2019. години

Graph 6. Milk performance of Holstein-Friesian cows on certain farms and individual producers in 2019

Колики је генетски потенцијал млечности холштајн-фризијске расе најбоље илуструју производни подаци за 3 врхунска грла, забележени у књизи рекорда. Тако је крава *Beecher Arlinda Ellen* 1975. године, за 365 дана произвела **25.247 kg** млека са **2,8%** масти (**714 kg** масти). Затим, грло *Robton Suzet Padu* дало је **26.953 kg** млека са **3,9%** масти и **3,4%** протеина, док је крава *La-Foster Blackstar Lucu-607*, 1998. године за 365 дана имала производњу од **34.175 kg** млека, **789 kg** масти (**2,31%**) и **983 kg** протеина (**2,88%**).

Графикон 7. Производња млечне масти крава холштајн-фризијске расе у периоду 2009-2019 (стандардна лактација, kg)

Graph 7. Production of milk fat of Holstein-Friesian cows in period 2009-2019 (standard lactation, kg)

У 2012. години постигнут је нови светски рекорд у животној производњи млека. Канадска крава *Smurf*, стара петнаест година произвела је укупно **216.891** kg млека. У поређењу са кравама које остварују сличну производњу, ова рекордерка има три пута дужи животни век захваљујући пре свега изузетном здрављу. Нажалост, из укупно 10 телења *Smurf* је дала само једно теле женског пола.

Табела 6. Млечност крава холштајн фризијске расе по окрузима (АТ4 метода)

Table 6. Milk performance of Holstein-Friesian cows by districts (AT4 method)

ОКРУГ DISTRICT	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days					
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)	
8	МАЧВАНСКИ ОКРУГ /MAČVA DISTRICT	1.032	5.182	203,66	3,93	164,41	3,17
9	КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT	270	6.003	216,20	3,60	186,91	3,11
10	ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /DANUBE DISTRICT	94	5.935	238,00	4,01	171,52	2,89
11	БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT	540	6.749	265,37	3,93	218,85	3,24
12	ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIJA DISTRICT	805	6.294	245,23	3,90	201,66	3,20
13	ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT	37	6.236	233,93	3,75	192,39	3,09
14	БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT	25	4.766	170,64	3,30	157,29	3,30
15	ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ	217	6.039	236,52	3,92	194,66	3,22

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ DISTRICT	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
/ZAJEČAR DISTRICT						
16 ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT	103	5.482	199,13	3,63	170,94	3,12
17 МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT	59	5.776	229,15	3,97	180,84	3,13
18 РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT	216	5.313	214,22	4,03	160,92	3,03
19 РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT	653	6.281	245,47	3,91	202,30	3,22
20 НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT	257	6.223	246,00	3,95	187,29	3,01
21 ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /TOPLICA DISTRICT	262	6.163	239,13	3,88	199,69	3,24
22 ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT	217	5.979	234,74	3,93	183,14	3,06
23 ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JAVLANICA DISTRICT	148	5.523	214,25	3,88	170,06	3,08
24 ПЧИЊСКИ ОКРУГ /PČINJE DISTRICT	30	5.647	218,26	3,86	182,30	3,23
30 ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE	4.564	7.408	269,54	3,64	239,12	3,23
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ / AVERAGE FOR SERBIA	9.529	6.741	250	3,71	213	3,16

Табела 6а. Млечност крава холштајн фризијске расе по организацијама
(АТ4 метода)

Table 6a. Milk performance of Holstein-Friesian cows by organisations (AT4 method)

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
8. МАЧВАНСКИ ОКРУГ /MAČVA DISTRICT							
1	Млекара Шабац ад, Шабац	146	5.359	210,63	3,93	179,00	3,34
2	Мат 2012 Шабац	388	5.058	202,31	4,00	153,76	3,04
3	Ветбол клиника Богатић	24	5.709	222,10	3,89	177,56	3,11
4	ФИЋА МАТ доо Цикоте	8	5.510	216,01	3,92	173,03	3,14
5	АГРО-МАТ ПЛУС доо Шабац	298	5.337	206,54	3,87	172,38	3,23
6	Веса Мат, Очаге	36	5.394	213,05	3,95	176,37	3,27
7	ВС "НЕОВЕТ" доо Матијевац, Владимирци	132	4.825	186,74	3,87	155,37	3,22

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.032	5.182	203,66	3,93	164,41	3,17
9. КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT							
1	СЕЛЕКЦИЈА-ВЕТ доо Ваљево	9	3.450	129,72	3,76	109,71	3,18
2	Зоон Ваљево	189	6.483	228,87	3,53	200,99	3,10
3	Ветеринарска станица Мићко, Мионица	26	5.179	198,36	3,83	163,92	3,17
4	ПД ФАРМА-СЕЛЕКТ ПЛУС, доо, УБ	14	6.978	278,42	3,99	220,50	3,16
5	Ветеринарска станица Осечина доо Пецка	32	4.123	152,95	3,71	129,45	3,14
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		270	6.003	216.20	3,60	186,91	3,11
10. ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /							
1	ПЗ Пландиште В. Плана	94	5.935	238,00	4,01	171,52	2,89
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		94	5.935	238.00	4,01	171,52	2,89
11. БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT							
1	Сточари Хомоља Суви До	37	5.139	194,78	3,79	160,86	3,13
2	Рановчанка Рановац	153	5.940	231,06	3,89	186,51	3,14
3	Скиповљанка Пожаревац	190	7.686	302,05	3,93	251,33	3,27
4	Сточар ДХ Пожаревац	140	7.073	282,89	4,00	234,82	3,32
5	ИКС ПЛУС доо, Пожаревац	20	4.741	187,29	3,95	153,15	3,23
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		540	6.749	265,37	3,93	218,85	3,24
12. ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIЈA DISTRICT							
1	Удружење сточара општине Топола	68	7.937	312,73	3,94	259,55	3,27
2	Дејан-вет Аранђеловац	55	6.518	253,53	3,89	203,35	3,12
3	УОГСР Шумадија Крагујевац	262	5.641	238,04	4,22	183,33	3,25
4	Мат Топоница, Кнић	198	6.248	231,81	3,71	193,07	3,09
5	ПУРЕЊАК СИСТЕМ, Кнић	222	6.548	242,94	3,71	212,81	3,25
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		805	6.294	245.23	3,90	201,66	3,20
13. ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT							
1	ВС Параћин	20	6223	234,61	3,77	192,29	3,09
2	Градска управа за буџет, финансије, привреду и	17	6.250	233,14	3,73	192,51	3,08

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
	пољопривреду, града Јагодине						
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		37	6.236	233.93	3,75	192,39	3,09
14. БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT							
1	УОГСР подручја општине Бор	25	4.766	170,64	3,58	157,29	3,30
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		25	4.766	170,64	3,58	157,29	3,30
15. ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ZAJEČAR DISTRICT							
1	Агробисер Бољевац	36	5.165	204,02	3,95	163,73	3,17
2	ЗЗ Бољевац	9	4.738	176,25	3,72	152,08	3,21
3	Ген Зајечар	66	6.055	246,44	4,07	191,94	3,17
4	Агропројект Тимок Зајечар	106	6.436	246,51	3,83	210,47	3,27
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		217	6.039	236.52	3,92	194,66	3,22
16. ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT							
1	Тара аграр инжењеринг, Бајина Башта	18	5.078	183,31	3,61	154,36	3,04
2	Бајорс д. о. о. Велика Јежевица, Пожега	49	5.437	190,85	3,51	170,19	3,13
3	Bios technology Пожега	25	5.898	227,65	3,86	185,19	3,14
4	МИН доо Косјерић	11	5.399	197,05	3,65	168,97	3,13
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		103	5.482	199.13	3,63	170,94	3,12
17. МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT							
1	"Веља фарма МАТ" д.о.о. Горњи Милановац	11	5.220	201,49	3,86	157,12	3,01
2	Суворбор Коп Чачак	24	5.782	232,44	4,02	180,98	3,13
3	"Драгачевски сименталац" д.о.о. Котража	24	6.024	238,55	3,96	191,56	3,18
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		59	5.776	229.15	3,97	180,84	3,13
18. РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT							
1	Симентал Краљево	28	5.684	221,10	3,89	165,97	2,92
2	Зовет Обрва	66	5.157	215,58	4,18	165,04	3,20
3	Унивет Ратина	61	5.075	206,54	4,07	150,72	2,97
4	ДОО Симхол, Краљево	40	5.455	211,64	3,88	160,37	2,94
5	ДОО Радојевић Н&Л	21	5.730	228,05	3,98	171,89	3,00

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		216	5.313	214.22	4,03	160,92	3,03
19. РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT							
1	ЗООМАТИК доо Трстеник	50	6.835	259,71	3,80	198,89	2,91
2	Еко-жупа Александровац	17	5.966	236,86	3,97	198,08	3,32
3	Од Врбница Крушевац	112	5.711	221,60	3,88	191,33	3,35
4	Агропројект 10 плус Велики Шиљеговац	423	6.392	250,56	3,92	207,09	3,24
5	УОГ Мимс, Варварин	51	6.176	244,55	3,96	191,44	3,10
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		653	6.281	245.47	3,91	202,30	3,22
20. НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT							
1	Јевтић аграр Ражањ	42	5.641	213,79	3,79	177,69	3,15
2	ВС Ниш	31	4.800	194,89	4,06	148,81	3,10
3	Агроном Кватро	86	6.742	273,73	4,06	189,45	2,81
4	Просперитет Плус, Ражањ	68	5.958	232,37	3,90	185,30	3,11
5	О.О.О. Казнено поправни завод Ниш, Ниш	7	8.625	338,10	3,92	281,18	3,26
6	Удружење сточара пастир, Белотинац	23	7.313	282,27	3,86	225,96	3,09
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		257	6.223	246.00	3,95	187,29	3,01
21. ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /TOPLICA DISTRICT							
1	Удружење произвођача млека Гргуре	262	6.163	239,13	3,88	199,69	3,24
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		262	6.163	239,13	3,88	199,69	3,24
22. ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT							
1	ДОО Стадо, Димитровград	170	6.037	236,66	3,92	185,95	3,08
2	Зоотехник 010, доо Пирот	47	5.767	227,79	3,95	173,01	3,00
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		217	5.979	234.74	3,93	183,14	3,06
23. ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JAVLANICA DISTRICT							
1	Горан-вет Губеревац	105	5.582	220,51	3,95	173,05	3,10
2	ДОО Ђура-вет, Манојловце	21	5.381	209,84	3,90	157,65	2,93
3	Јабланичи сименталац Лесковац	22	5.373	188,59	3,51	167,64	3,12
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ		148	5.523	214.25	3,88	170,06	3,08

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
DISTRICT AVERAGE							
24. ПЧИЊСКИ ОКРУГ /РЋИЊЕ DISTRICT							
1	BC Врање	6	5.067	190,01	3,75	163,16	3,22
2	BC Бујановац	24	5.792	225,32	3,89	187,09	3,23
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		30	5.647	218,26	3,86	182,30	3,23
30. ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE							
1	33 Слога Младеновац	145	5.340	215,72	4,04	169,80	3,18
2	Удружење одгајивача стоке и живине Лазаревац	70	5.466	206,63	3,78	182,58	3,34
3	АЛ ДАХРА СРБИЈА доо	2.895	8.030	282,65	3,52	259,36	3,23
4	БОВИС доо, Београд	11	5.258	196,11	3,73	169,29	3,22
5	Институт за примену науке у пољопривр.	1.108	6.554	256,92	3,92	209,73	3,20
6	УОГСР Пружатовац	37	5.834	230,45	3,95	198,36	3,40
7	33 БАРАЈЕВО, Барајево	3	4.473	163,25	3,65	138,65	3,10
8	ФАРМЕР КОНСАЛТИНГ доо Бољевци БГД	36	6.377	235,96	3,70	205,98	3,23
	КНЕЗ АГРАР доо, Земун	259	6.281	238,66	3,80	207,26	3,30
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		4.564	7.408	269,54	3,64	239,12	3,23
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ AVERAGE FOR SERBIA		9.529	6.741	250	3,71	213	3,16

Табела 7. Млечност првотелки холштајн фризијске расе по окрузима (АТ4 метода)

Table 7. Milk performance of Holstein-Friesian first calving heifers by districts (AT4 method)

ОКРУГ DISTRICT	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days					
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)	
8	МАЧВАНСКИ ОКРУГ /МАЧВА DISTRICT	221	4.705	179,46	3,81	148,53	3,16
9	КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT	75	5.920	213,23	3,60	185,41	3,13
10	ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /DANUBE DISTRICT	12	5.617	222,43	3,96	156,71	2,79

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ DISTRICT		Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
11	БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT	171	6.525	256,68	3,93	211,91	3,25
12	ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIЈA DISTRICT	221	6.305	246,53	3,91	200,82	3,18
13	ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT	9	5.782	214,91	3,72	175,41	3,03
14	БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT	10	4.731	172,22	3,64	156,13	3,30
15	ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ZAJEČAR DISTRICT	39	5.591	219,20	3,92	180,73	3,23
16	ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT	22	5.250	193,77	3,69	163,75	3,12
17	МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT	14	5.432	219,32	4,04	172,45	3,17
18	РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT	48	4.895	195,96	4,00	147,70	3,02
19	РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT	130	6.190	239,21	3,86	198,02	3,20
20	НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT	62	6.116	240,89	3,94	185,53	3,03
21	ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /TOPLICA DISTRICT	84	5.592	198,53	3,55	181,19	3,24
22	ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT	47	5.693	223,17	3,92	172,82	3,04
23	ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JAVLANICA DISTRICT	46	5.216	200,82	3,85	164,01	3,14
24	ПЧИЊСКИ ОКРУГ /PČINJE DISTRICT	1	4.774	175,21	3,67	152,77	3,20
30	ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE	1.787	7.259	261,66	3,60	235,58	3,25
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ / AVERAGE FOR SERBIA		2.999	6.649	245,44	3,69	213,78	3,22

Табела 7а. Млечност првотелки холштајн фризијске расе по организацијама (АТ4 метода)
Table 7a. Milk performance of Holstein-Friesian first calving heifers by organisations (AT4 method)

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
8. МАЧВАНСКИ ОКРУГ /MAČVA DISTRICT							
1	Млекара Шабац ад, Шабац	30	5.344	210,55	3,94	178,49	3,34
2	Мат 2012 Шабац	91	4.152	151,96	3,66	126,22	3,04

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
3	Ветбол клиника Богатић	8	5.502	215,12	3,91	168,90	3,07
4	ФИЂА МАТ доо Цикоте	5	5.149	198,77	3,86	160,15	3,11
5	АГРО-МАТ ПЛУС доо Шабац	54	5.141	200,50	3,90	164,51	3,20
6	Веса Мат, Очаге	5	5.409	217,43	4,02	177,95	3,29
7	ВС "НЕОВЕТ" доо Матијевац, Владимирци	28	4.545	174,51	3,84	144,97	3,19
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		221	4.705	179,46	3,81	148,53	3,16
9. КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT							
1	СЕЛЕКЦИЈА-ВЕТ доо Ваљево	1	5.630	221,26	3,93	180,16	3,20
2	Зоон Ваљево	53	6.274	220,85	3,52	195,75	3,12
3	Ветеринарска станица Мићко, Мионица	8	4.898	188,08	3,84	154,78	3,16
4	ПД ФАРМА-СЕЛЕКТ ПЛУС, доо, Уб	5	7.005	278,81	3,98	222,07	3,17
5	Ветеринарска станица Осечина доо Пеџка	8	3.953	145,86	3,69	125,31	3,17
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		75	5.920	213,23	3,60	185,41	3,13
10. ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /							
1	ПЗ Пландиште В. Плана	12	5.617	222,43	3,96	156,71	2,79
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		12	5.617	222,43	3,96	156,71	2,79
11. БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT							
1	Сточари Хомоља Суви До	5	4.715	178,23	3,78	147,58	3,13
2	Рановчанка Рановац	48	5.673	220,67	3,89	178,12	3,14
3	Скиповљанка Пожаревац	70	7.082	279,04	3,94	231,59	3,27
4	Сточар ДХ Пожаревац	43	6.977	277,68	3,98	231,63	3,32
5	ИКС ПЛУС доо, Пожаревац	5	4.825	187,23	3,88	155,38	3,22
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		171	6.525	256,68	3,93	211,91	3,25
12. ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIJA DISTRICT							
1	Удружење сточара општине Топола	17	7.072	274,39	3,88	232,67	3,29
2	Дејан-вет Аранђеловац	15	6.489	252,43	3,89	201,81	3,11
3	УОГСР Шумадија Крагујевац	77	5.787	245,93	4,25	182,28	3,15
4	Мат Топоница, Кнић	44	5.953	220,87	3,71	183,96	3,09

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
5	ПУРЕЊАК СИСТЕМ, Кнић	68	6.888	255,55	3,71	224,55	3,26
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		221	6.305	246,53	3,91	200,82	3,18
13. ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT							
1	ВС Параћин	2	5.947	222,40	3,74	167,10	2,81
2	Градска управа за буџет, финансије, привреду и пољопривреду, града Јагодине	7	5.735	212,77	3,71	177,79	3,10
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		9	5.782	214,91	3,72	175,41	3,03
14. БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT							
1	УОГСР подручја општине Бор	10	4.731	172,22	3,64	156,13	3,30
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		10	4.731	172,22	3,64	156,13	3,30
15. ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ZAJEČAR DISTRICT							
1	Агробисер Бољевац	8	5.021	201,33	4,01	159,66	3,18
2	ЗЗ Бољевац	3	4.324	161,30	3,73	138,81	3,21
3	Ген Зајечар	7	5.419	220,01	4,06	171,78	3,17
4	Агропројект Тимок Зајечар	21	6.047	234,00	3,87	197,72	3,27
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		39	5.591	219,20	3,92	180,73	3,23
16. ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT							
1	Тара аграр инжењеринг, Бајина Башта	2	4.660	180,79	3,88	153,30	3,29
2	Бајорс д. о. о. Велика Јежевица, Пожега	9	4.890	171,65	3,51	152,09	3,11
3	Bios technology Пожега	7	6.116	234,87	3,84	188,99	3,09
4	МИН доо Косјерић	4	4.840	178,12	3,68	151,06	3,12
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		22	5.250	193,77	3,69	163,75	3,12
17. МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT							
1	Сувобор Коп Чачак	8	5.137	211,63	4,12	162,83	3,17
2	"Драгачевски сименталац" д.о.о. Котража	6	5.827	229,56	3,94	185,28	3,18
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		14	5.432	219,32	4,04	172,45	3,17
18. РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT							

ХОЛШТАЈН – ФРИЗИЈСКА ПАСА / HOLSTEIN – FRIESIAN BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
1	ДОО Радојевић Н&Л	7	5.354	212,57	3,97	159,56	2,98
2	Симентал Краљево	7	5.102	201,54	3,95	153,07	3,00
3	Зовет Обрва	14	4.699	193,14	4,11	146,62	3,12
4	Унивет Ратина	7	4.986	203,92	4,09	149,58	3,00
5	ДОО Симхол, Краљево	13	4.698	182,75	3,89	138,59	2,95
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		48	4.895	195,96	4,00	147,70	3,02
19. РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT							
1	ЗООМАТИК доо Трстеник	6	6.848	255,43	3,73	188,32	2,75
2	Еко-жупа Александровац	1	6.658	264,32	3,97	222,38	3,34
3	ОД Врбница Крушевац	22	5.365	208,15	3,88	179,72	3,35
4	Агропројект 10 плус Велики Шиљеговац	93	6.355	245,29	3,86	203,35	3,20
5	УОГ Мимс, Варварин	8	5.997	238,67	3,98	190,69	3,18
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		130	6.190	239,21	3,86	198,02	3,20
20. НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT							
1	Јевтић аграр Ражањ	8	5.444	207,41	3,81	173,66	3,19
2	ВС Ниш	14	4.871	195,83	4,02	149,55	3,07
3	Агроном Кватро	15	6.772	273,58	4,04	190,29	2,81
4	Просперитет Плус, Ражањ	15	5.822	225,31	3,87	180,48	3,10
5	О.О.О. Казнено поправни завод Ниш, Ниш	4	8.653	340,06	3,93	282,95	3,27
6	Удружење сточара пастир, Белотинац	6	7.320	281,81	3,85	221,05	3,02
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		62	6.116	240,89	3,94	185,53	3,03
21. ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /TOPLIČA DISTRICT							
1	Удружење произвођача млека Гргуре	84	5.592	198,53	3,55	181,19	3,24
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		84	5.592	198,53	3,55	181,19	3,24
22. ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT							
1	ДОО Стадо, Димитровград	29	5.700	223,44	3,92	174,99	3,07
2	Зоотехник 010, доо Пирот	18	5.682	222,75	3,92	169,34	2,98
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		47	5.693	223,17	3,92	172,82	3,04

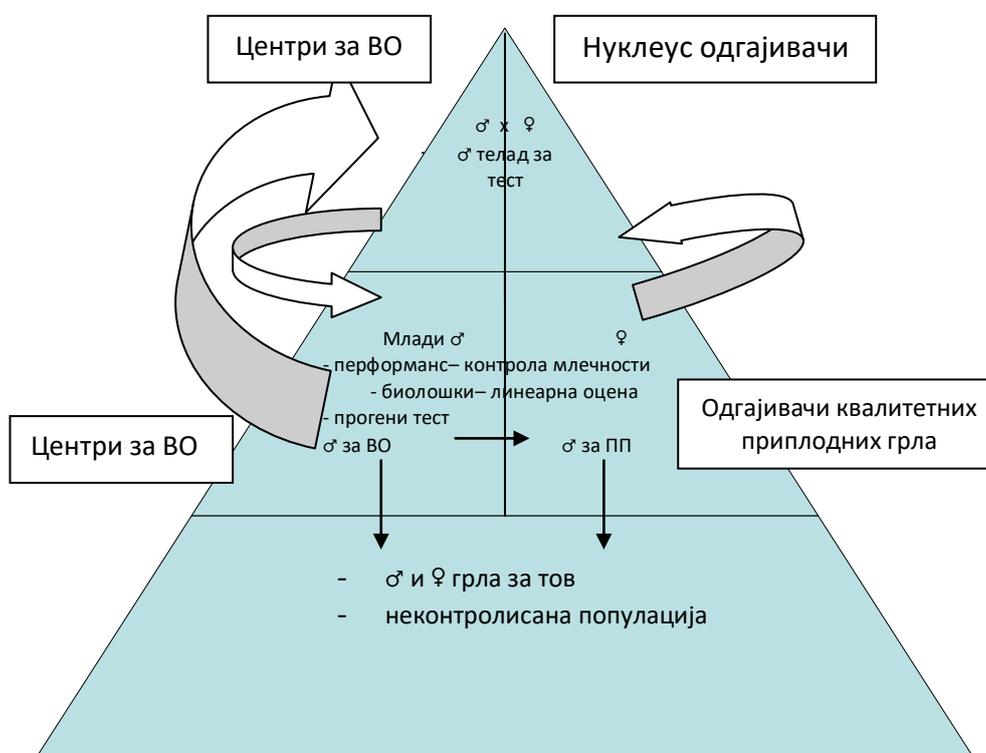
ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	Н	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
23. ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JAVLANICA DISTRICT							
1	Горан-вет Губеревац	32	5.169	204,70	3,96	164,38	3,18
2	ДОО Ђура-вет, Манојловце	4	5.670	219,44	3,87	166,71	2,94
3	Јабланичи сименталац Лесковац	10	5.184	180,93	3,49	161,75	3,12
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		46	5.216	200,82	3,85	164,01	3,14
24. ПЧИЊСКИ ОКРУГ /РЉИЊЕ DISTRICT							
1	ВС Врање	1	4.774	175,21	3,67	152,77	3,20
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1	4.774	175,21	3,67	152,77	3,20
30. ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE							
1	ЗЗ Слога Младеновац	26	4.997	201,86	4,04	158,89	3,18
2	Удружење одгајивача стоке и живине Лазаревац	12	5.329	200,88	3,77	176,91	3,32
3	АЛ ДАХРА СРБИЈА доо	1.321	7.553	265,87	3,52	245,47	3,25
4	БОВИС доо, Београд	1	5.449	201,07	3,69	171,64	3,15
5	Институт за примену науке у пољопривр.	294	6.515	255,37	3,92	208,46	3,20
6	УОГСР Пружатовац	7	5.918	236,14	3,99	201,81	3,41
7	ФАРМЕР КОНСАЛТИНГ доо Бољевци БГД	14	6.156	230,23	3,74	198,22	3,22
8	КНЕЗ АГРАР доо, Земун	112	6.711	255,01	3,80	221,46	3,30
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.787	7.259	261,66	3,60	235,58	3,25
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ / AVERAGE FOR SERBIA		2.999	6.649	245,44	3,69	213,78	3,22

БИКОВСКЕ МАЈКЕ

Биковске мајке се одабирају према критеријумима из одгајивачког програма, обично на великим млечним фармама, али и на развијеним породичним газдинствима. То су елитна грла матичне популације, изабрана на основу критеријума за производњу млека, екстеријера и пореклом од најбољих очева.

Спровођење одгајивачко-селекцијског програма за холштајн фризијску расу подразумева избор биковских мајки и биковских очева, усмерену оплодњу, добијање мушке телади за тестну станицу, биолошки тест младих бикова и тестирање бикова на млеко и екстеријер.

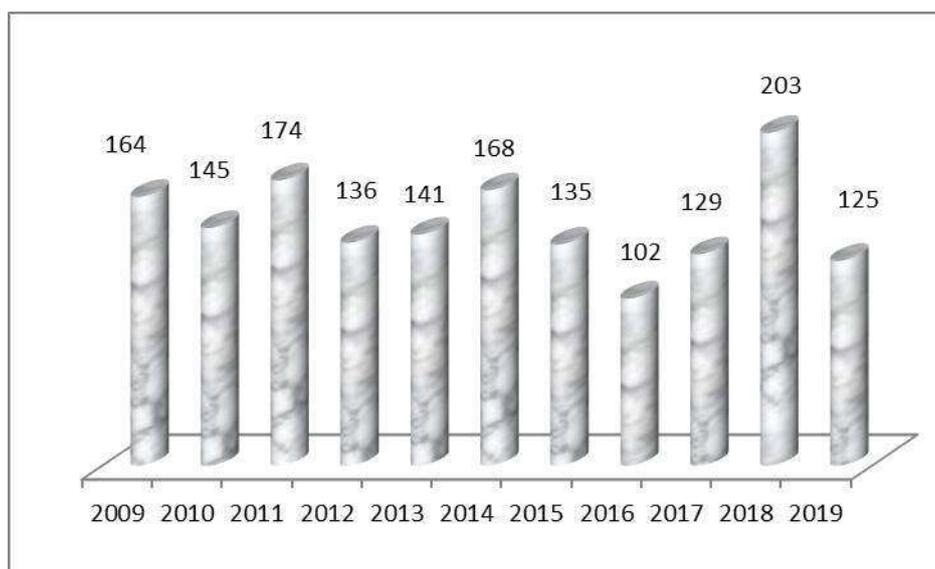
С обзиром на велике разлике у производним особинама, као и то да су поред производних особина, критеријуми за одабир биковских мајки везани за телесну грађу, плодност и здравствено стање, у даљем селекцијском раду требало би избегавати одабир биковских мајки које се налазе на индивидуалном сектору. Елитне плоткиње са корпорације Ал Дахра нису у довољној мери искоришћене, јер број добијене телади не задовољава број потребне мушке телади у перформанс тесту. Такође комисије које врше селекцију биковских мајки требало би у наредном периоду да поштре критеријуме за њихов одабир када је у питању ХФ раса и приватни сектор.

Неопходно је истаћи чињеницу да већ годинама у назад, телад која потичу од биковских мајки са индивидуалног сектора не одлазе у тестне станице сточарско ветеринарских центара, те поменуто треба узети у обзир приликом расподеле селекцијских мера за спровођење одгајивачког програма.

Применом вештачког осемењавања, највећи генетски напредак, чак 85%, у популацији холштајн-фризијских говеда, остварује се селекцијом биковских очева и очева крава.

Иако се, на нивоу популације, селекцијом биковских мајки и мајки крава очекује генетски напредак од свега 15%, ова два селекцијска правца су изузетно значајна за сваког појединачног одгајивача. Генетски напредак сваког запата подједнако зависи од одгајивачких вредности приплодњака и плоткиња.

Графикон 8. Број биковских мајки ХФ расе у периоду 2009-2019
Graph 8. Number of HF bull dams in period 2009-2019

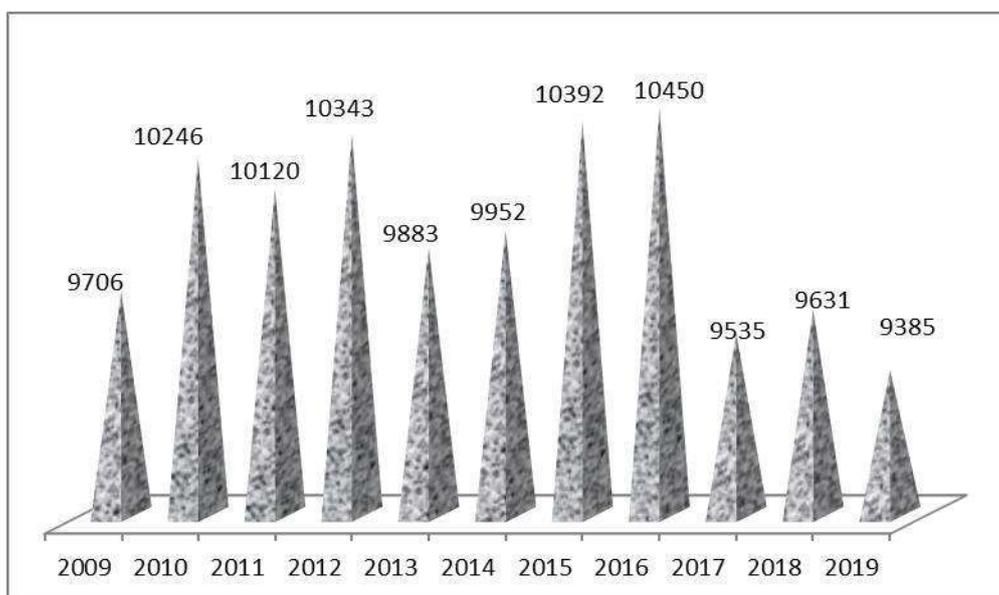
Као што се може видети на графикону 8, број грла у овој категорији варирао је у последњих 10 година у распону од **102** до **203**. У току 2019. године на подручју Републике Србије одабрано је **125** крава холштајн-фризијске расе у категорију биковских мајки. Највећи број биковских мајки холштајн фризијске расе одабран је на фармама Ал Дахре (**98**), али је он дупло мањи у односу на 2018 . годину.

Табела 8. Млечност биковских мајки ХФ расе 2014-2019, Ал Дахра
 Table 8. Milk performance of HF bull dams 2014-2019, Al-Dahra Corporation

Година/Year	Н	Стандардна лактација, 305 дана Standard lactation, 305 days									
		Млеко/ Milk yield,kg		Мл. Маст/Milk fat, kg		Мл.маст/Milk fat,%		Протеини/ Protein,kg		Протеини/ Protein,%	
		Просек/ average	SD	Просек/ average	SD	Просек/ average	SD	Просек/ average	SD	Просек/ average	SD
2014	148	9.952	1519,91	340,08	51,09	3,42	0,16	319,87	48,61	3,22	0,11
2015	123	10.392	1572,99	344,35	46,11	3,31	0,15	328,71	44,78	3,16	0,09
2016	91	10.450	1375,47	346,15	46,46	3,33	0,20	325,77	44,24	3,10	0,10
2017	106	9.535	1188,55	329,21	44,80	3,41	0,16	305,01	38,82	3,19	0,12
2018	174	9.631	1368,45	333,49	48,39	3,46	0,13	306,78	44,44	3,19	0,13
2019	98	9.385	1560,48	321,62	48,94	3,44	0,16	300,54	46,25	3,21	0,13

Просечна млечност у стандардној лактацији била је највећа код биковских мајки из Ал Дахре и износила је **9.385** kg млека са **3,44%** и **322** kg млечне масти. Садржај протеина од **3,21%** обезбедио је укупно **301** kg млечних беланчевина.

Знатно мања млечност од **7.540** kg млека и **296** kg млечне масти остварена је у максималној лактацији биковских мајки ХФ расе на индивидуалном сектору четири одгајивачке организације из Расинског, Браничевског и Београдског округа, али које су имале већи садржај млечне масти за чак **0,48%**.

Графикон 9. Млечност биковских мајки ХФ расе на фармама Ал Дахре у периоду 2009-2019 године

Graph 9. Milk performance of HF bull dams on Al-Dahra farms in period 2009-2019

Табела 9. Линеарна оцена биковских мајки ХФ расе- Ал Дахра

Table 9. Linear score of HF bull dams – Al-Dahra

	ОКВИР					МК	НОГЕ			ВИМЕ						
	ВК	ШГ	ДТ	ПК	ШК	МК	ПЗНа	ПЗНБ	УП	ПВВ	ППС	ДС	ДВ	ВЗВ	ЦЛ	ПЗС
Мин/Min.	4	6	7	4	6	5	4	4	4	5	4	3	6	5	2	4
Мах/Max.	9	9	9	8	9	8	8	7	8	8	8	7	8	8	8	9
Просек/ Average	5,97	7,31	7,89	6,06	7,05	6,63	6,48	6,00	5,93	6,33	6,00	5,24	7,11	6,80	6,94	7,05

Легенда/Legend: ОКВИР/FRAME; НОГЕ/LEGS; ВИМЕ/UDDER; ВК – висина крста/Rump height; ШГ – Ширина груди /Chest width; ДТ – Дубина тела /Body depth; ПК – Положај карлице /Pelvis position; ШК – Ширина карлице /Pelvis width; МК – Млечни карактер /Dairy character; ПЗНа – Положај задњих ногу, отпозади /Rear leg position, rear view; ; ПЗНБ – Положај задњих ногу, отпозади /Rear leg position, side view; УП – Угао папака /Hoof angle; ПВВ – Предња веза вимена /Front udder attachment; ППС – Позиција предњих сиса/Front teat placement; ДС – Дужина сиса /Teat length; ДВ – Дубина вимена /Udder depth; ВЗВ – Висина задњег вимена /Rear udder height; ЦЛ – Централни лигамент /Central ligament; ПЗС – Позиција задних сиса/Rear teat placement

Препоруке ICAR-а које се односе на контролу/евиденцију конформације код вишеструких млечних раса су интегрисане са смерницама Светске федерације холштајн-фризијске расе, а у погледу хармонизације оцене линеарног типа, дефиниције особине, стандарда оцене и објављивања података за бикове који се односе на тип.

Табела 10. Млечност биковских мајки ХФ расе, индивидуални сектор

Table 10. Milk performance of HF bull dams, individual/private farms

Р. бр	Организација Organisation	Н	Прва лактација/ First lactation			Максимална лактација/Max. lactation			Последња лактација/Final lactation				
			Млеко Milk kg	Мл.м MF %	Мл.м MF kg	Млеко Milk kg	Мл.м MF %	Мл.м MF kg	Млеко Milk kg	Мл.м MF %	Мл.м MF kg	Прот. Protein %	Прот. Protein kg
1.СТОЧАР ДХ		6	6.866	3,98	274	7.785	3,94	306	7.593	4,02	304	3,31	251
2.АГРОПРОЈЕКТ 10 ПЛУС		17	7.031	3,86	273	7.755	3,89	302	7.443	3,92	292	3,21	240
3. 33 СЛОГА		3	5.122	4,02	206	6.002	4,06	244	5.969	4,05	242	3,20	191
4. УОГ МИМС		1	7.030	4,02	283	7.030	4,02	283	6.906	4,00	276	3,20	221
ПРОСЕК ЗА РС AVERAGE FOR RS		27	6.782	3,92	266	7.540	3,92	296	7.293	3,95	288	3,24	236

Табела 11. Екстеријерне мере и линеарна оцена биковских мајки ХФ расе-индивидуални сектор

Table 11. Exterior measures and linear score of HF bull dams – individual/private farms

Р.бр No.	Организација Organisation	Н	Екстеријерне мере Exterior measures					ТМ	Линеарне оцене Linear Score			
			ВК	ДТ	ДК	ШК	ОГ		О	М	Ф	В
1.СТОЧАР ДХ		6	143,3	85,83	44,00	23,33	199,8	636,67	7,67	7,50	7,50	7,67
2.АГРОПРОЈЕКТ 10 ПЛУС		17	148,5	90,76	57,24	25,41	208,0	739,88	8,24	8,06	8,06	7,94
3. 33 СЛОГА		3	142,0	82,33	53,00	26,00	196,3	588,33	7,33	7,33	7,33	7,67
4. УОГ МИМС		1	152,0	89,00	61,00	29,00	215,0	650,00	8,00	6,00	5,00	8,00
ПРОСЕК ЗА РС AVERAGE FOR RS		27	146,7	88,67	53,96	25,15	205,2	696,78	8,00	7,78	7,74	7,85

Легенда/Legend: ВК – висина крста/Rump height; ДТ – Дубина тела /Body depth; ДК – Дубина карлице /Pelvis depth; ШК – Ширина карлице /Pelvis width; ОГ – обим грудџи/Chest circumference; ТМ- телесна маса/Body weight; О-оквир/Frame; М-мускулозност/Muscularity; Ф- фундамент/Fundament; В-вуме/Udder

БИОЛОШКИ ТЕСТ БИКОВА

У току 2019. године тестиран је један бик, на подручју Расинског округа, где спровођење одгајивачког програма врши основна одгајивачка организација Агропројект 10+. Биолошки тест извршен је над биком *GS Idipfal* НВ број V1335. Резултати тестираног бика у биолошком тесту, приказани су у наредној табели.

Табела 12. Резултати биолошког теста бика *GS Idipfal*

Table 12. Results of the bull biological test *GS Idipfal*

Име бика Bull	НВ Бика НВ	Број теладџи Number of calves	Маса теладџи Calves' weight (kg)	MAX	MIN	Просечна оцена теладџи Average calves' score	Оцена тока тељења Calving ease score				Мрт. Stillborn	Приме. Ближ. Twins	Поб. Misc.
			Просечна Average				5	4	3	2			
GS IDIPFAL	V1335	84	39,61	60	28	4,26	69	14	1	0	0	1	2

Биолошким тестом утврђује се утицај приплодњака на ток телења, посебно на појаву тешких тељења, мртворођене теладџи, те појаву дегенеративних особина у потомству. Подаци за израчунавање биолошког теста добијају се током уписа теладџи у књигу регистар

телади, које обавља основна одгајивачка организација. Резултати биолошког теста објављују се код приплодњака за кога су на располагању подаци од најмање 50 потомака.

Приликом процене приплодне вредности бикова, тест на тип тељења и присуство семилеталних и леталних гена представља прву информацију од које зависи њихово даље коришћење у програму осемењавања и испитивања у биолошком тесту.

На основу добијених резултата може се констатовати да је бик *GS Idipfal V1335* имао 84 испитане телади. Просечна маса телади била је **39,61** kg док је просечна оцена телади била **4,26**.

Тестирани бик није имао ниједно мртворођено теле.

На основу података о резултатима биолошког теста бика, може се квалитетније организовати план њиховог коришћења и на тај начин избећи осемењавање јуница и мањих крава са биковима који дају већи проценат тешких тељења.

ПРОГЕНИ ТЕСТ НА ТЕЛЕСНУ ГРАЂУ

Прогени тест за телесну грађу базира се на подацима о линеарној оцени кћери бикова у тесту. Да би се признао тест бикови морају имати податке о линеарној оцени од најмање 20 првотелки.

У 2019. години прогени тест на телесну грађу радила је само Основна одгајивачка организација Агропројект 10+ из Великог Шиљеовца, која је тестирала бика *Lucca V-113*. Укупан број првотелки на којима је тестиран бик износио је 20. Просечне вредности и основна дескриптивна статистика за особине телесне грађе за ћерке бика *Lucca* приказани су у табели 13.

Табела 13. Параметри линеарне оцене кћерки бика *Lucca V-113*
Table 13. Linear score parameters of daughters of bull *Lucca V-113*

LUCCA V-113	ОКВИР					МК	НОГЕ			ВИМЕ						
	ВК	ШГ	ДТ	ПК	ШК	МК	ПЗНП	ПЗНС	УП	ВПВ	ППС	ДС	ДВ	ВЗВ	ЦЛ	ПЗС
Про.	6,15	7,40	5,90	4,75	7,75	6,85	5,75	5,55	5,25	5,20	5,60	5,70	6,65	6,65	6,45	5,30
Min	5	5	4	4	6	5	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5
Max	8	9	8	5	9	8	9	7	7	8	7	7	8	8	8	7
SD	1,04	1,10	1,17	0,44	0,97	0,88	1,25	0,60	0,55	0,63	0,75	0,86	0,93	0,81	0,94	0,66
CV%	16,9	14,5	19,7	9,3	12,5	12,8	21,8	10,9	10,5	12,1	13,5	15,2	14,0	12,2	14,6	12,4

Легенда/Legend: ОКВИР/FRAME; МК – МЛЕЧНИ КАРАКТЕР /DAIRY CHARACTER; НОГЕ/LEGS; ВИМЕ/udder; ВК – висина крста/Rump height; ШГ – Ширина груди /Chest width; ДТ – Дубина тела /Body depth; ПК – Положај карлице /Pelvis position; ШК – Ширина карлице /Pelvis width; ПЗНП – Положај задњих ногу, отпозади /Rear leg position, rear view; ; ПЗНС – Положај задњих ногу, са стране /Rear leg position, side view; УП – Угао папака /Hoof angle; ПВВ – Предња веза вимена /Front udder attachment; ППС – Позиција предњих суса /Front teat placement;

ДС – Дужина суса /Teat length; ДВ – Дубина вимена /Udder depth; ВЗВ – Висина задњег вимена /Rear udder height; ЦЛ – Централни лигамент /Central ligament; ПЗС – Позиција задних суса/Rear teat placement

ЗАКЉУЧАК

Захваљујући чињеници да је у 2019. години, Уредба за спровођење одгајивачког програма објављена у првој половини године, производња млека није била у значајном паду упркос факторима који су утицали на производњу на великим комерцијалним фармама.

Селекција и репродукција стоке су основне мере на којима се заснива унапређење говедарске производње и побољшање производних капацитета грла на ширем подручју Републике. Контролисано размножавање плоткиња и контрола продуктивности крава су предуслов за поуздан избор биковских мајки, перформанс тест младих бикова и прогени тест бикова на производњу млека и меса.

Очекивани резултати унапређења говедарске производње спровођењем Главног одгајивачког програма су:

- повећање броја грла по газдинству
- већа производња млека, приплодног подмладка
- побољшање квалитета млека и меса
- увођење нових технологија у спремању и производњи квалитетне кабасте сточне хране
- побољшана исхрана увођењем комплетних оброка
- оснивање савремених газдинстава за робну производњу млека и меса
- повећан број одгајених приплодних јуница
- повећан број осемењених плоткиња квалитетним приплодним биковима високих генетских потенцијала
- обезбедиће се квалитетни приплодњаци за контролисану оплодњу плоткиња у локалитетима где није организовано вештачко осемењавање
- генетски напредак у контролисаном делу популације

На територији Републике Србије последњих година правовременим доношењем Уредбе за спровођење одгајивачког програма и Правилника о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за квалитетна приплодна грла спречено је знатно смањење сточног фонда, посебно крава и стеоних јуница. Да би дошло до опоравка сточног фонда и његовог повећања, али и због повећања квалитета извршених мера неопходно би било повећати цене по јединици мере за спровођење одгајивачког програма, а задржати премије за млеко и подстицаје за квалитетна приплодна грла на садашњем

нивоу. Подстицаји за квалитетну приплодну стоку представљају једну од веома битних мера која делује стимулативно на фармера да у својим запатима селекује и гаји квалитетна приплодна грла, да примењује савете и упутства од стране селекционера и да на тај начин унапреди производњу и расни састав стада.

Изузетно је важно да се у наредном периоду повећа цена по селекцијској мери, које се годинама нису мењале и чији износи не могу покрити трошкове који су неопходни да би се селекцијске мере правилно и доследно спровеле. Институт за сточарство, Београд Земун-Главна одгајивачка организација предлаже да се код новоформираних већих цена, повећа контрола одгајивачких организација на терену, како од стране инспекције тако и од стране контролора односно Главне одгајивачке организације у сточарству. Одгајивачке организације које не спроводе доследно одгајивачки програм, потребно је санкционисати и тако дати прилику да се предложене мере обаве на правилан начин од чега ће сви непосредни учесници, на челу са државом имати корист.

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД-ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА
У 2019. ГОДИНИ**

Г О В Е Д А Р С Т В О

Сименталска раса

БЕОГРАД, 2020.

УВОД

Развој популације сименталске расе говеда у великој мери ослања се на квалитетно и доследно спровођење одгајивачко-селекцијских мера. Успешна реализација ових мера, поред осталог, заснована је и на квалитетној сарадњи одгајивачких организација и одгајивача као крајњих корисника постигнутих резултата.

Систематски рад на одгајивању и селекцији говеда је значајан посао који треба да се спроводи квалитетно, континуирано и у одговарајућем обиму, како би се постигли максимални ефекти у говедарској производњи.

У току овог извештајног периода релизоване су следеће мере из годишњег програма одгајивачко-селекцијских мера: селекцијске смотре крава (**n=61.105**), линеарна оцена првотелки (**n=12.654**), контрола млечности уматичених крава (**n=28.374**), контрола биковских мајки (**n=343**), биолошки тест бикова (**n=13**), прогени тест бикова на млечност (**n=6**) и прогени тест бикова на телесну грађу (**n=2**).

Селекцијска смотра крава реализована је у **140** основних одгајивачких организација, линеарна оцена првотелки у **138**, контрола млечности уматичених крава у **137**, контрола биковских мајки у **24**, биолошки тест бикова у **11**, прогени тест бикова на млечност у **5** и прогени тест бикова на телесну грађу у **2** организације.

Резултати контроле млечности (АТ₄ метода), као најважније селекцијске мере, показују да је у 2019. години остварена просечна производња млека крава (**n=100.327**) у стандардној лактацији од **4.889 kg** са **194,74 kg** или **3,97%** млечне масти и **156,84 kg** или **3,20%** протеина. Млечност првотелки (**n=21.008**) износила је у просеку **4.692 kg** са **187,27 kg** или **3,98%** млечне масти и **149,64 kg** или **3,18%** протеина.

Током извештајног периода одржане су **4** изложбе говеда сименталске расе и том приликом је изложено **273** грла свих категорија. Од укупног броја изложених грла било је **97** крава, **56** првотелки и **120** јуница.

Институт за сточарство као Главна одгајивачка организација обавио је током 2019. године послове контроле на реализацији свих одгајивачко-селекцијских мера за сименталску

расу говеда у оквиру планираног годишњег програма мера као оперативног садржаја главног одгајивачког програма. Резултати свих обављених радних активности током године детаљно су приказани у овом годишњем извештају.

РЕАЛИЗАЦИЈА ГОДИШЊЕГ ПРОГРАМА СЕЛЕКЦИЈСКИХ МЕРА

Резултати реализације планираног обима годишњег програма одгајивачко-селекцијских мера код говеда сименталске расе у 2019. години приказани су у следећој табели:

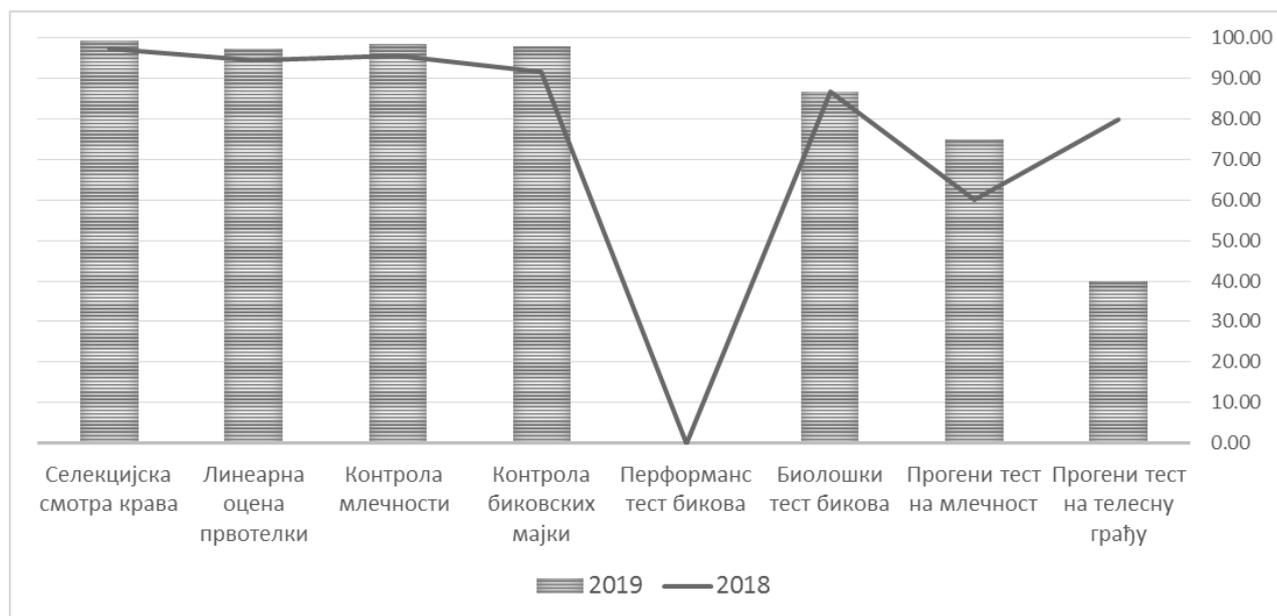
Табела 1. Резултати реализације селекцијских мера у 2019. години

Table 1. Results of realization of selection measures in 2019.

Селекцијска мера/ Selection measure	Одобрено уговорима/ Granted by contracts	Достављено/ Submitted	Реализовано/ Realized	Реализовано у односу на уговорено/ Realized in relation to granted (%)
1	3	4	5	5 : 3
Селекцијска смотра крава Selection and evaluation of cows	61.450	161.929	61.105	99,44
Линеарна оцена првотелки Linear score assessment of first calving heifers	12.979	24.467	12.654	97,50
Контрола млечности Milk recording control	28.785	100.327	28.374	98,57
Контрола биковских мајки Control of bull dams	350	425	343	98,00
Перформанс тест бикова Bull performance test	-	-	-	-
Биолошки тест бикова Biological bull test	15	16	13	86,67
Прогени тест на млечност Progeny testing for milk performance	8	6	6	75,00
Прогени тест на телесну грађу Progeny testing for body development traits	5	2	2	40,00

Годишњи програм одгајивачко-селекцијских мера током 2019. године остварен је код селекцијске смотре крава на нивоу од **61.105** или **99,44%**, а линеарна оцена првотелки на

нивоу од **12.654** или **97,50%** у односу на број који је одобрен уговорима. У оквиру контроле млечности уматичених крава реализовано је **28.374** лактација или **98,57%** од уговореног обима. Реализација контроле биковских мајки обављена је код **343** грла или **98,00%**. Реализација од **86,67%** остварена је у биолошком тесту, док је у прогеном тестирању бикова на млечност и телесну грађу, ниво реализације износио **75%** и **40%** респективно. Током 2019, као и претходних година, није обављен ни један прогени тест на товне особине, такође није реализован ниједан перформанс тест бикова.

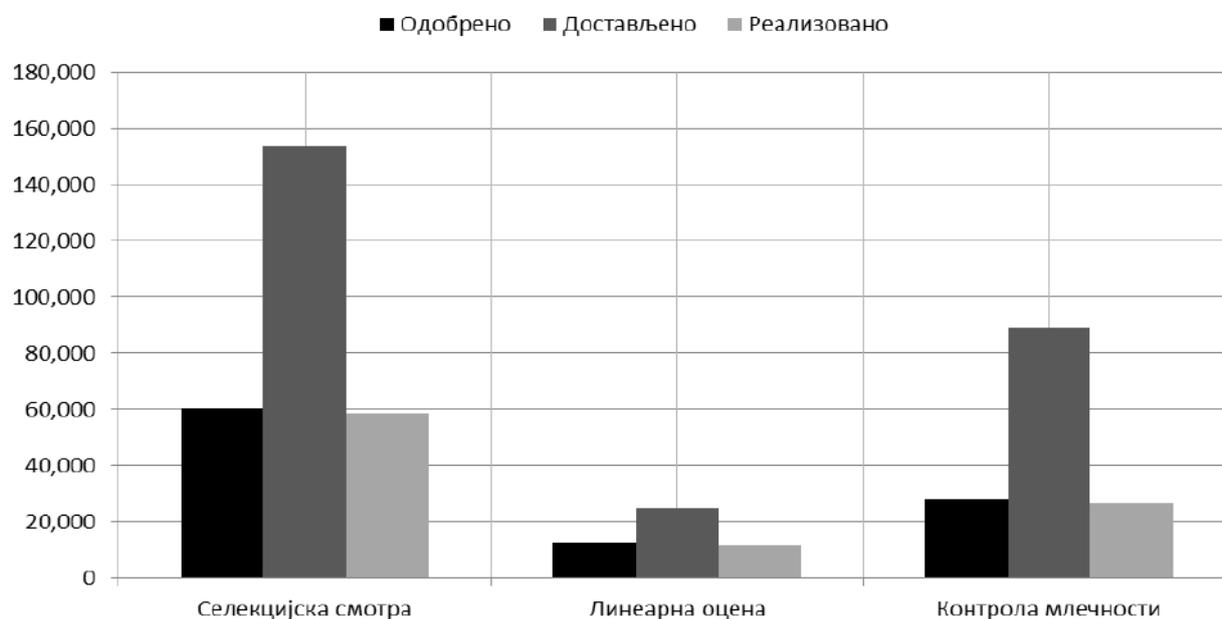
Графикон 1. Упоредни приказ реализованог обима селекцијских мера у 2019 у односу на 2018 годину, %

Graph 1. Comparison of the realized scope of selection measures in 2019 and 2018, %

Протеклих година, стручњаци Главне одгајивачке организације примењивали су строжије критеријуме током спровођења контроле рада Основних одгајивачких организација, са циљем да се унапреди униформност, тачност и ажурност евидентирања података при вођењу матичне и извештајне документације. У односу на претходну, 2018. годину, повећана је успешност реализације смотри, линеарне оцене типа и контрола млечности.

Успешност реализације прогеног теста на млечност је већа (**75%**) у односу на прошлогодишњи резултат (**60%**), док је на телесну грађу знатно нижа, **40%** (Графикон 1). У погледу реализације биолошког теста, тестиран је један бик више него претходне године. За перформанс тест није било пријављених бикова. Реализација избора биковских мајки 2019. године била је за око **7%** већа у односу на претходну годину.

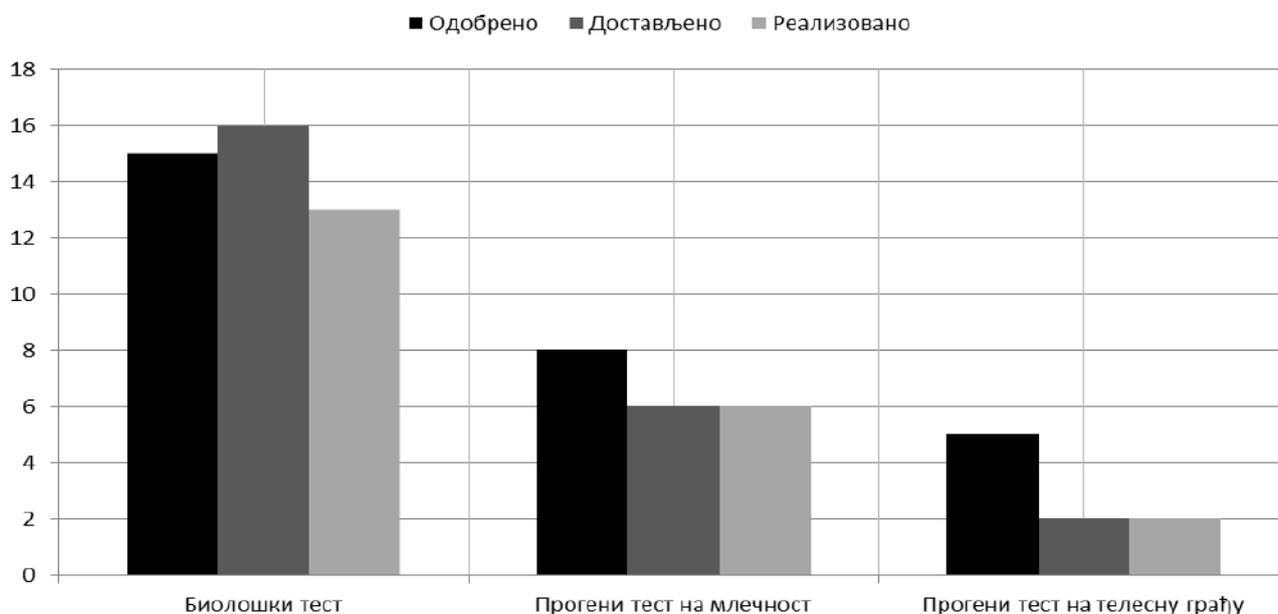
У графиконима 2 и 3 приказани су резултати реализације Одгајивачког програма у 2019. години по мерама.

Легенда/Легенд: Одобрено/granted; Достављено/submitted; Реализовано/realized; Селекцијска смотра крава/ Selection and evaluation of cows; Линеарна оцена првотелку/ Linear score assessment of first calving heifers; Контрола млечности/ Milk recording control

Графикон 2. Резултати реализације одгајивачког програма у 2019. години

Graph 2. Results of realization of the Breeding program in 2019

Легенда/Legend: Одобрено/granted; Достављено/submitted; Реализовано/realized; Перформанс тест бикова/bull performance testing; Биолошки тест бикова/ biological bull testing; Прогени тест на млечност/progeny testing for milk performance; Прогени тест на телесну грађу/progeny testing for body development traits

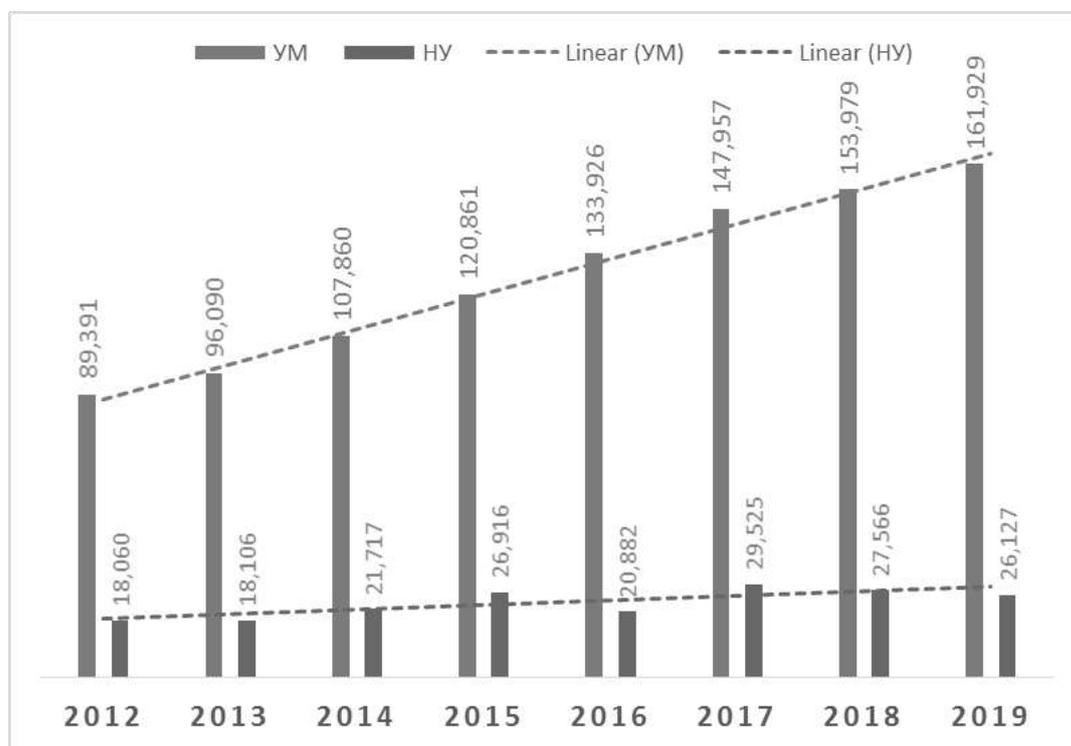
Графикон 3. Резултати реализације одгајивачког програма у 2019. години

Graph 3. Results of realization of Breeding program in 2019

Селекцијске смотре крава

Смотра крава обавља се са циљем да се од расположивих приплодних грла за матични запат одаберу она која најбоље одговарају постављеном одгајивачком циљу. На смотрама се утврђује тренутно стање матичног запата које се исказује бројем староуматичених и новоуматичених грла. Поред тога, на смотрама се евидентирају излучена грла као и приплодни подмладак.

У графикону 4, приказана је промена величине матичног запата крава сименталске расе у периоду од 2012-2019 године. Наведени подаци указују да се бројно стање уматичених крава одликује позитивним трендом, као и да је у односу на полазну 2012. годину, матични запат увећан за око **80%**. Удео матичног запата у целокупном запату крава сименталске расе налази се на задовољавајућем нивоу од око **70%** и представља веома добру основу за квалитетан одгајивачко-селекцијски рад.

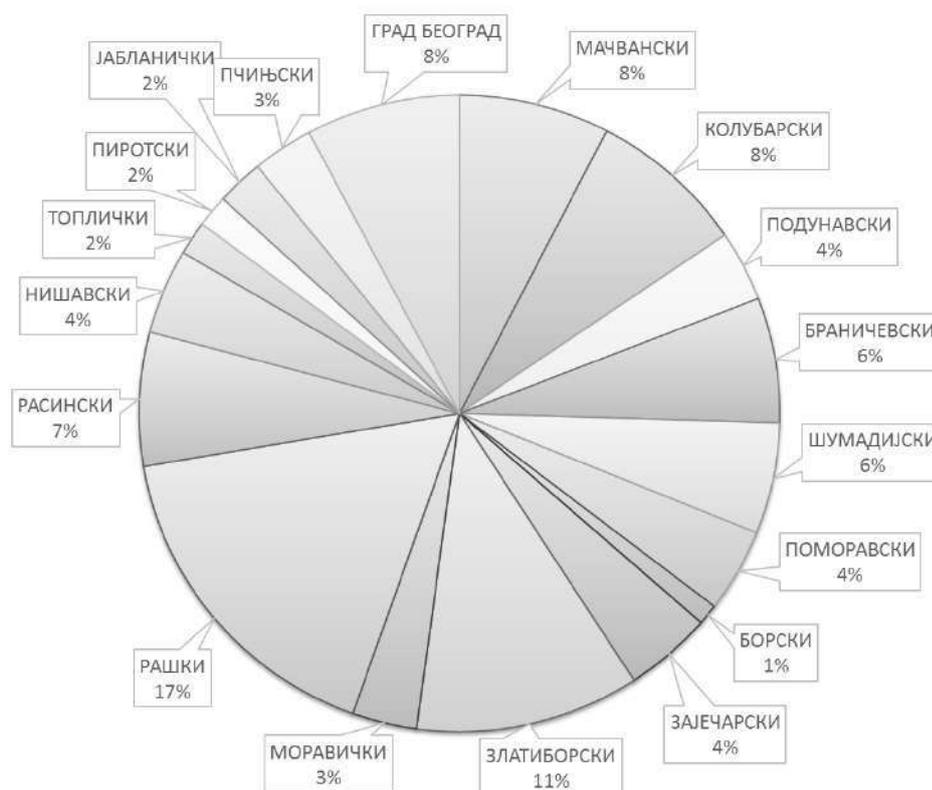

Графикон 4. Број уматичених (УМ) и новоуматичених крава (НУ) у периоду 2012-2019

Graph.4. Number of registered (UM) and newly registered (NU) cows in the period 2012-2019

Током 2019. године укупан број уматичених крава на селекцијским смотрама износио је **161.929**. Од тог броја новоуматичених крава било је **26.127** или **16,13 %**, а староуматичених **135.802** или **83,87%**. У односу на посматрани период **2012-2019**, евидентан је пораст целокупног матичног запата, али удео новоуматичених грла у укупном броју опада у последње две године (Графикон 4).

Како је приказано у Табели 2 и Графиконима 5 и 6, највећи број матичних грла обухваћених селекцијском смотрам је са подручја Рашког округа, око **17%**, а следи Златиборски са **11%**. Најмањи број смотри обављен је у Борском округу, свега **1%**, а нешто већи број у Топличком, Пиротском и Јабланичком, око **2%**.

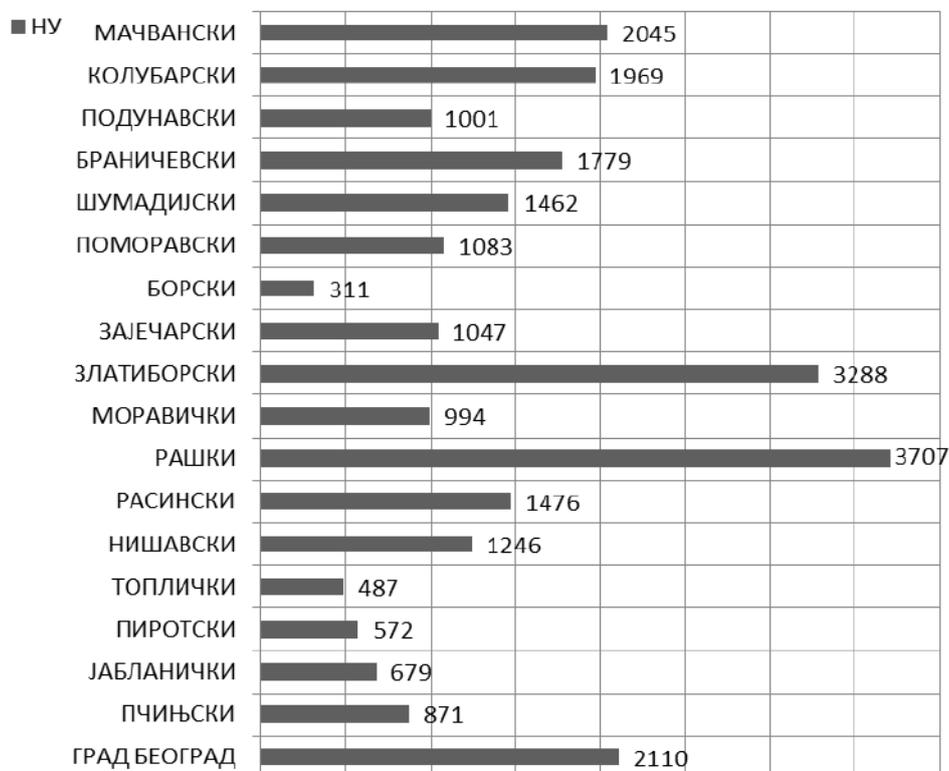

Графикон 5. Обим обављених смотри крава сименталске расе у 2019-учеиће по окрузима, %

Graph 5. Scope of performed evaluations of Simmental cows in 2019, by districts, %

Табела 2. Преглед броја крава на селекцијским смотрама у 2019 години
 Table 2. Review of number of cows - included in selection measure - selection and evaluation of cows in 2019.

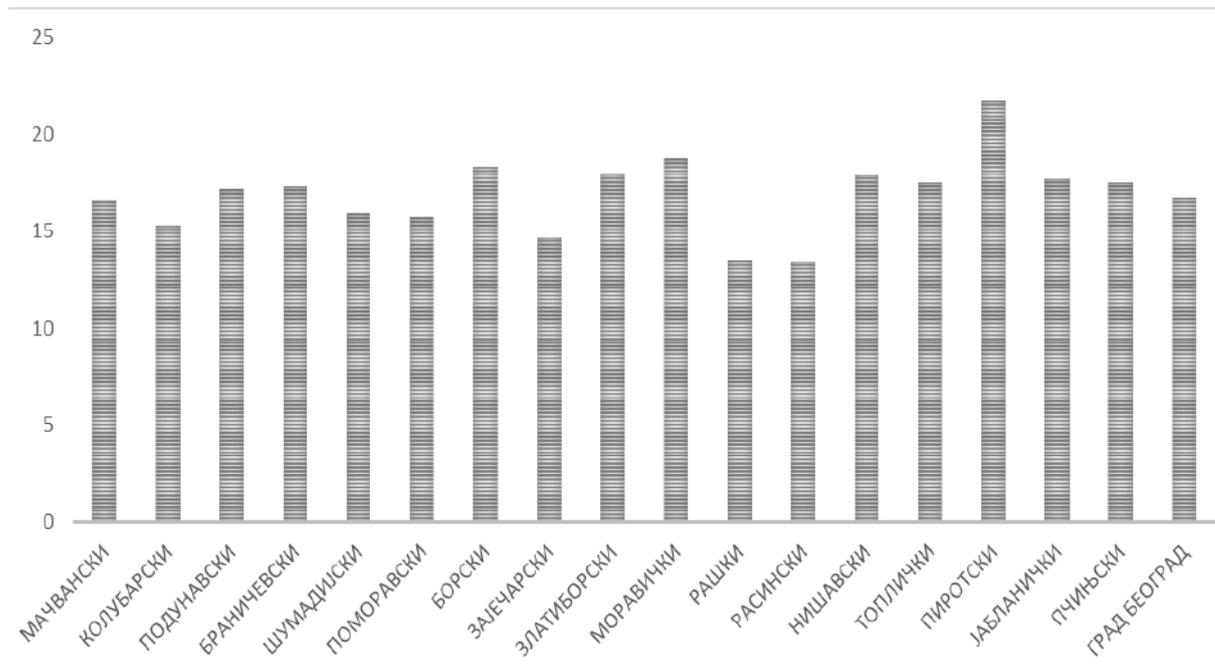
Округ		Укупан број уматичених грла	Староуматичене краве/	Новоуматичена грла	Излучена грла	Приплодни подмладак
District		Total number of registered cattle	Previously registered	Newly registered cattle	Culled cattle	Breeding progeny
		(грла/heads)	(грла/ heads)	(грла/ heads)	(грла/heads)	(грла/heads)
8	МАЧВАНСКИ	12.307	10.262	2.045	1.329	5.478
9	КОЛУБАРСКИ	12.839	10.870	1.969	1.392	3.493
10	ПОДУНАВСКИ	5.820	4.819	1.001	1.193	1.287
11	БРАНИЧЕВСКИ	10.275	8.496	1.779	1.419	3.048
12	ШУМАДИЈСКИ	9.153	7.691	1.462	1.106	3.050
13	ПОМОРАВСКИ	6.879	5.796	1.083	706	1.222
14	БОРСКИ	1.695	1.384	311	179	527
15	ЗАЈЕЧАРСКИ	7.153	6.106	1.047	1.149	1.252
16	ЗЛАТИБОРСКИ	18.319	15.031	3.288	2.161	6.041
17	МОРАВИЧКИ	5.283	4.289	994	826	1.954
18	РАШКИ	27.408	23.701	3.707	3.538	9.160
19	РАСИНСКИ	10.994	9.518	1.476	1.793	2.494
20	НИШАВСКИ	6.973	5.727	1.246	1.121	2.596
21	ТОПЛИЧКИ	2.786	2.299	487	320	729
22	ПИРОТСКИ	2.632	2.060	572	259	712
23	ЈАБЛАНИЧКИ	3.833	3.154	679	224	2.191
24	ПЧИЊСКИ	4.981	4.110	871	260	2.953
30	ГРАД БЕОГРАД	12.599	10.489	2.110	2.044	3.687
УКУПНО/TOTAL		161.929	135.802	26.127	21.019	51.874

Графикон 6. Број уматичених (УМ) и новоуматичених крава (НУ) крава на селекцијским
смотрема по окрузима у 2019

Graph 6. Number of registered (UM) and newly registered (NU) cows included in selection
measure- selection and evaluation of cows in 2019, by district

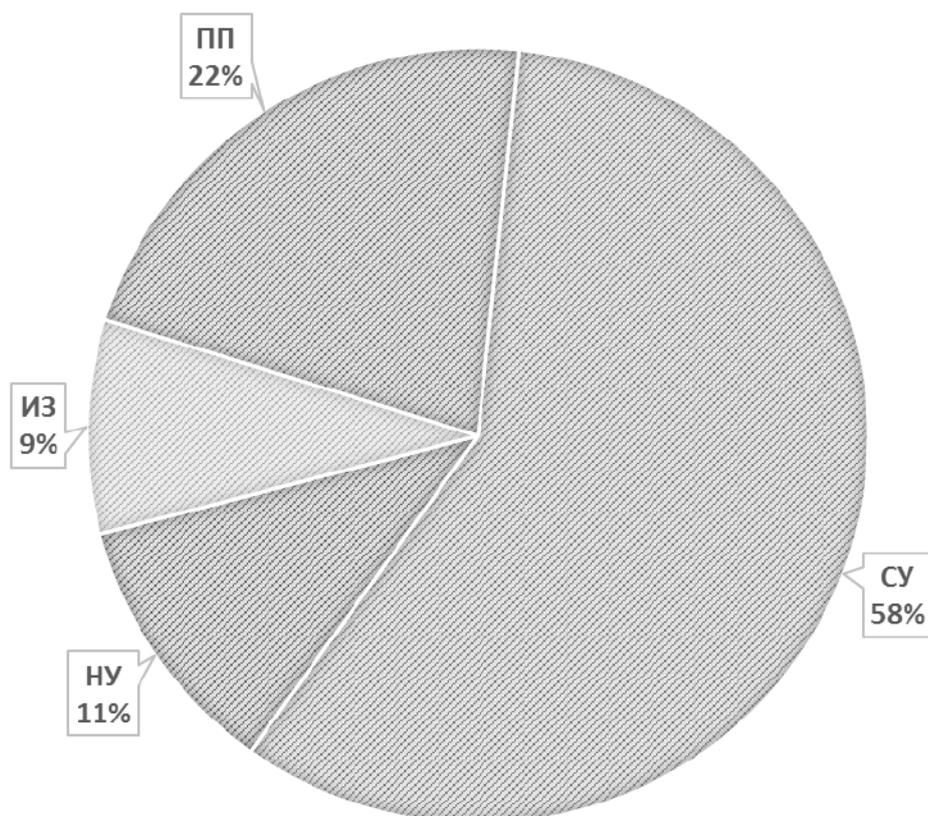
Током 2019. године, у Рашком и Расинском округу утврђен је најмањи удео новоуматичених грла, нешто више од **13%** (13,5 и 13,4%, респективно) а насупрот томе, најмлађи запат крава сименталске расе налазио се ове године на територији Пиротског округа, где је удео новоуматичених грла износио **21,7%** (Графикон 7). Највећи прираст у матичној популацији током 2019. године утврђен је у Подунавском округу где је удео новоуматичених грла са прошлогодишњих **11%** повећан на **17,2%**.

Графикон 7. Удео новоуматичених грла у матичном запату у 2019, %

Graph 7. Share of newly registered heads in Herd-book population in 2019, %

На смотрама крава сименталске расе у 2019. години, укупно је евидентирано **234.822** грла, од чега грла из матичног запата учествују са скоро **70%** (Графикон 8). Удео приплодног подмлатка, који чине различите категорије јуница и женске телади од **22%**, недовољан је за квалитетан ремонт стада, тако да постоји потреба унапређења репродуктивне ефикасности запата.

Легенда: СУ-староуматичена/Registered; НУ-новоуматичена/Newly registered; ПП-приплодни подмладак/Breeding progeny; ИЗ-излучена грла/Culled animals

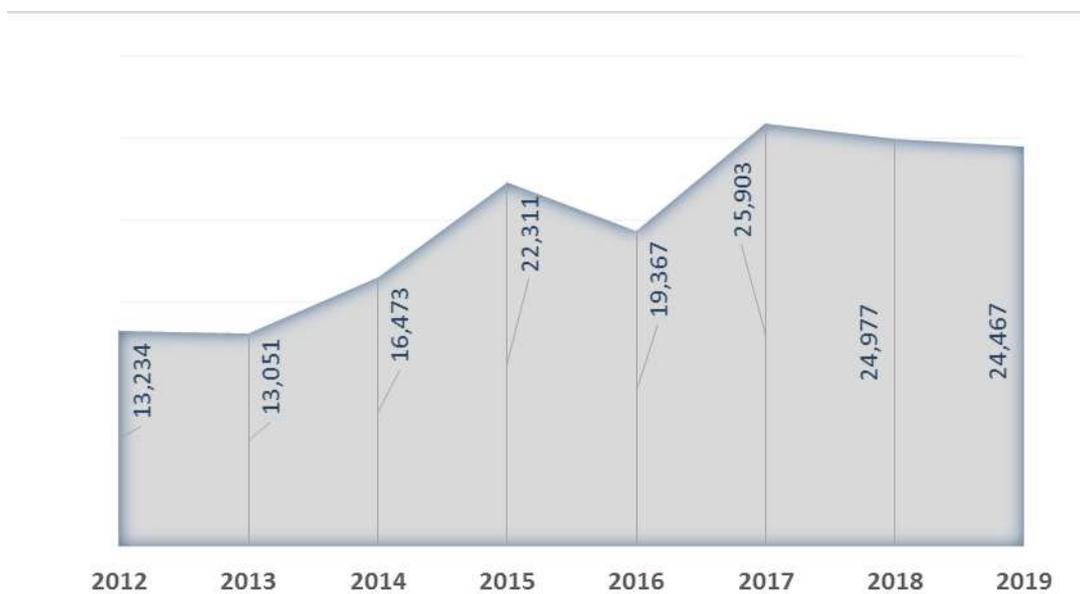
Графикон 8. Заступљеност категорија у укупном броју грла у смотри, %
Graph 8. Share of categories in total number of evaluated cattle, %

Линеарна оцена првотелки

Линеарна оцена првотелки је од великог значаја у одгајивачко-селекцијском раду јер указује на недостатке у особинама типа односно телесне развијености који доводе до слабије производње, лошег здравственог стања и прераног искључења крава из стада. Одабир грла пожељних екстеријерних карактеристика за родитеље будућих генерација важан је не само да би се постигла складна грађа потомака већ је она у директној и позитивној корелацији са бољим здрављем, фертилитетом, искоришћавањем хране и производним потенцијалом.

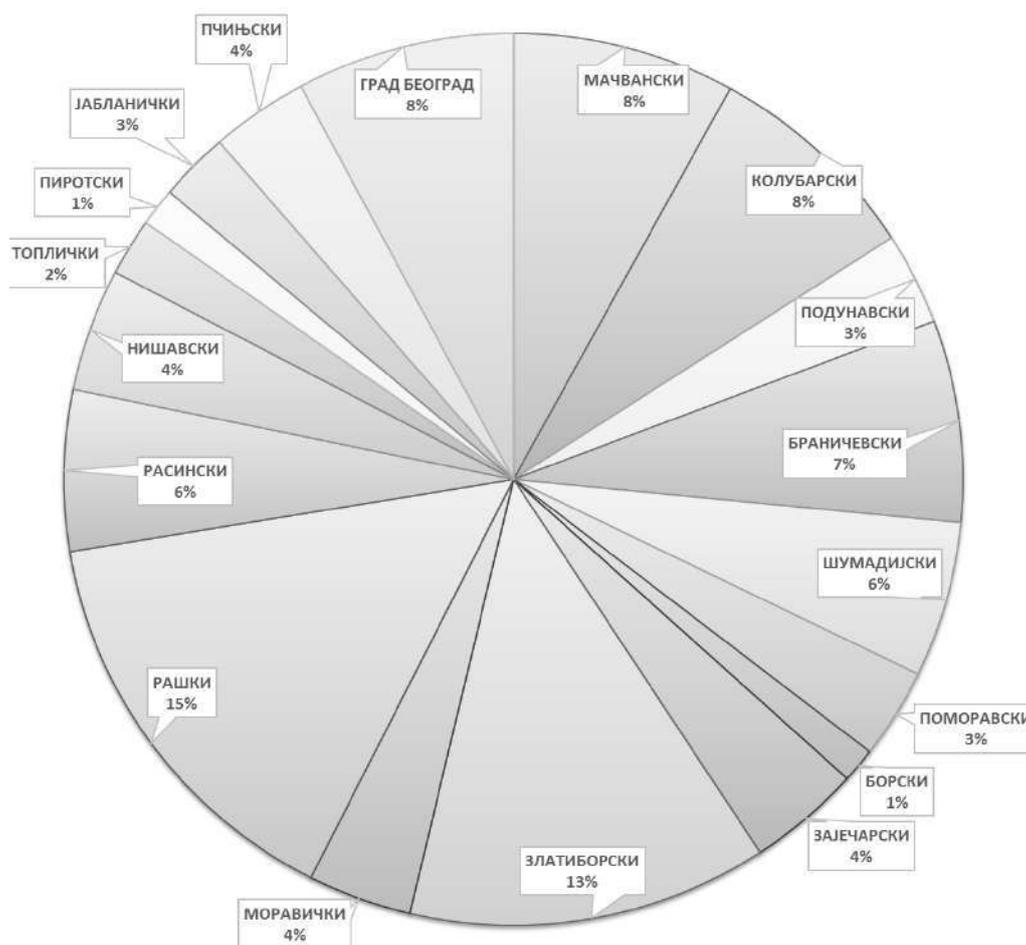
Да би оцена телесне развијености била поуздана, пожељно је да се краве оцењују у оптимално време, односно од **30-150** дана по телењу, како због изражене активности вимена у том периоду, тако и због претпоставке да је генетска основа тада поузданија за

оцену, а утицај парагенетских фактора мањи. Од велике важности су и обученост и искуство оцењивача, због чега је линеарна оцена честа тема семинара Главне одгајивачке организације.

Графикон 9. Број линеарно оцењених првотелки у периоду 2012-2019
Graph.9. Number of first calving heifers, with linear scores, in period 2012-2019

Као што је приказано у графикону 9, број линеарно оцењених првотелки у посматраном петогодишњем периоду (2012-2019) имао је углавном позитиван тренд са изузетком 2016. године, када је забележен пад од око **13,2%** у односу на претходну годину. И током 2019. године обављено је за око **2%** мање оцена (око **500** првотелки мање) у односу на претходну (табела 3). Највећи број грла оцењен је у Рашком округу (**n=3.662**), што је за 538 грла мање него прошле године, а најмањи у Борском и Пиротском (**n=306**; **n=335**). У графикону 10 приказано је учешће региона у обављању ове селекцијске мере.

Графикон 10. Обим линеарних оцена првотелки сименталске расе у 2019 - учешће по округима, %

Graph 10. Scope of linear scores of first calving Simmental heifers in 2019, by districts, %

Табела 3. Преглед броја линеарно оцењених првотелки
 Table 3. Number of first calving heifers– linear score assessment

	Округ District	Оцењено првотелки/ Total number of scored first calving heifers (grla/heads)
8	МАЧВАНСКИ	1.959
9	КОЛУБАРСКИ	1.930
10	ПОДУНАВСКИ	817
11	БРАНИЧЕВСКИ	1.789
12	ШУМАДИЈСКИ	1.381
13	ПОМОРАВСКИ	797
14	БОРСКИ	306
15	ЗАЈЕЧАРСКИ	994
16	ЗЛАТИБОРСКИ	3.168
17	МОРАВИЧКИ	913
18	РАШКИ	3.662
19	РАСИНСКИ	1.426
20	НИШАВСКИ	1.087
21	ТОПЛИЧКИ	510
22	ПИРОТСКИ	335
23	ЈАБЛАНИЧКИ	615
24	ПЧИЊСКИ	860
30	ГРАД БЕОГРАД	1.918
УКУПНО/TOTAL		24.467

Контрола млечности крава

Контрола млечности крава подразумева прикупљање и анализу података о произведеној количини млека, млечне масти и протеина код грла из матичне популације. Подаци о производњи млека заједно са подацима о пореклу представљају основу за израчунавање одгајивачке вредности грла. На темељу тога се спроводе одговарајуће селекцијске мере које су у сагласности са прихваћеним одгајивачким програмом. Такође, резултати контроле млечности омогућавају одгајивачима побољшавање технолошког процеса у стаду, односно спровођење рационалног система исхране који се заснива на оствареној производњи млека у одговарајућој фази лактације.

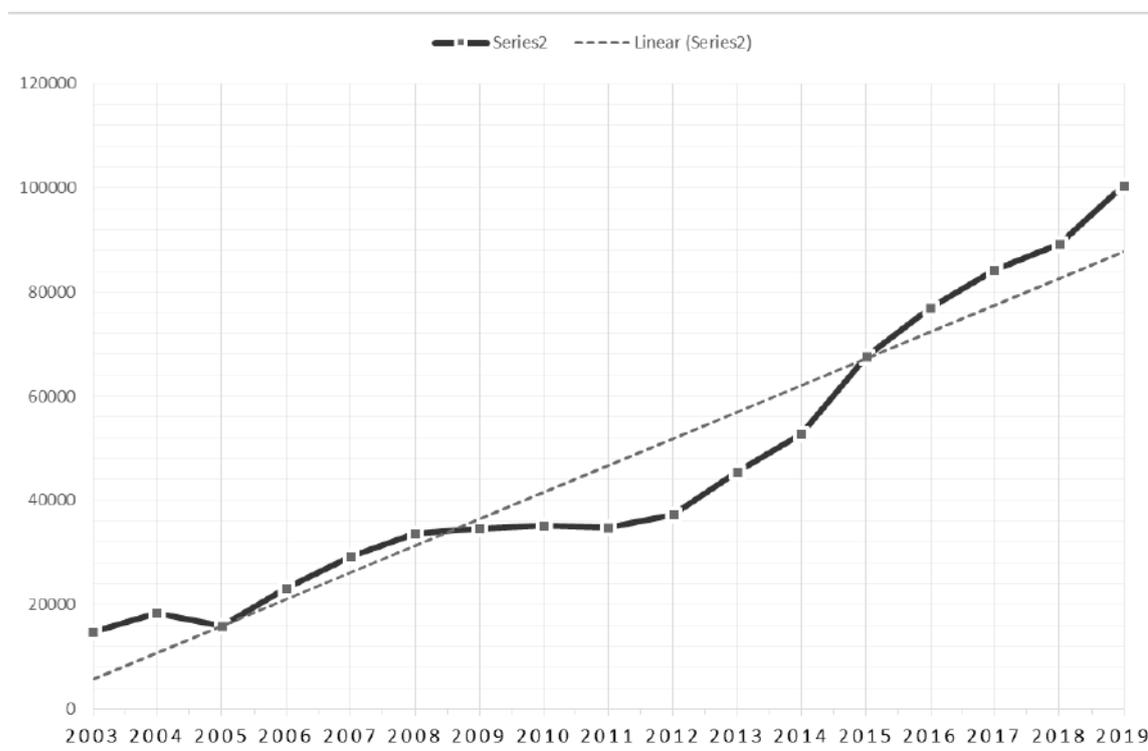
Главна одгајивачка организација препоручила је обављање контроле млечности АТ₄ методом од јула 2010. Мерење количине млека код ове методе врши само током јутарње

или само током вечерње муже у контролном дану, али се њеном употребом остварени резултати морају математички кориговати на референтну методу.

Контролу млечности спроводе контролни асистенти из основних одгајивачких организација. Њихова је обавеза да према прописаној методологији узимају узорак, испитују количину и садржај млечне масти и протеина, обрачунају и ажурирају добијене податке у одговарајућим евиденционим обрасцима. За сваку краву на основу месечне контроле млечности обавља се израчунавање производње млека у целој и стандардној лактацији. Добијени подаци се користе за процену одгајивачке вредности бикова и крава, као и за процену млечности матичног запата сименталске расе.

Имајући у виду значај ове селекцијске мере селекционери Главне одгајивачке организације, заједно са регионалним организацијама присуствовали су селекцијским смотрама, прегледу и одабиру биковских мајки, јутарњим, подневним и вечерњим контролама млечности код пољопривредних произвођача. Поред тога, Регионалне организације обавиле су суперконтроле млечности према утврђеном годишњем и месечном плану рада.

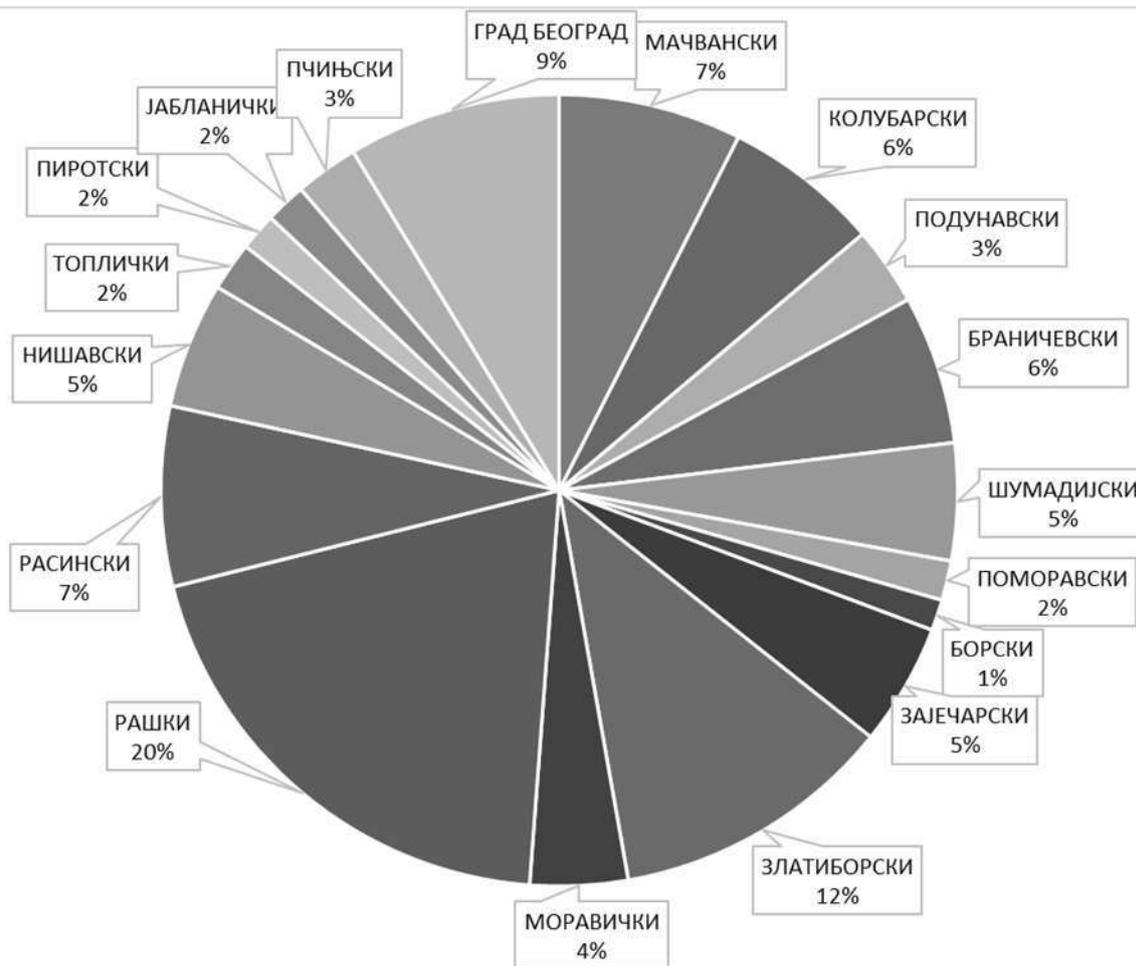
У периоду 2003-2019 године број обављених контрола млечности је готово непрекидно растао па је данас, у односу на полазну 2003. годину, више од шест пута већи и износи **100.327** (графикон 11).

Графикон 11. Број закључених лактација по годинама (2003-2019)

Graph 11. Number of completed lactations by years (2003-2019)

Највећи број контрола млечности крава обављен је у Рашком (**n=19.958**), Златиборском (**n=11.553**) и Београдском округу (**n=8.682**). У 5 округа било је мање од 2000 крава под контролом млечности и то: у Борском (**n=1.268**), Пиротском (**n=1532**), Поморавском (**n=1.622**), Јабланичком (**n=1.672**) и Топличком (**n=1.995**) (графикон 12). У свим наведеним окрузима дошло је до повећања броја обављених контрола млечности, осим у Рашком где је број смањен.

Графикон 12. Обим спроведених контрола млечности у 2019 - учешће по окрузима, %
Graph 12. Scope of performed milk performance controls in 2019- by districts, %

У 2019. години остварена је просечна производња млека крава у стандардној лактацији од **4.889 kg** са **3,97%** млечне масти и **3,20%** протеина, односно са приносом од **194,74 kg** млечне масти и **156,84 kg** протеина.

Просечна млечност првотелки износила је **4.694kg** са **3,98%** млечне масти, тј. **187,35 kg** и **3,18%**, односно **149,71 kg** протеина (табела 4).

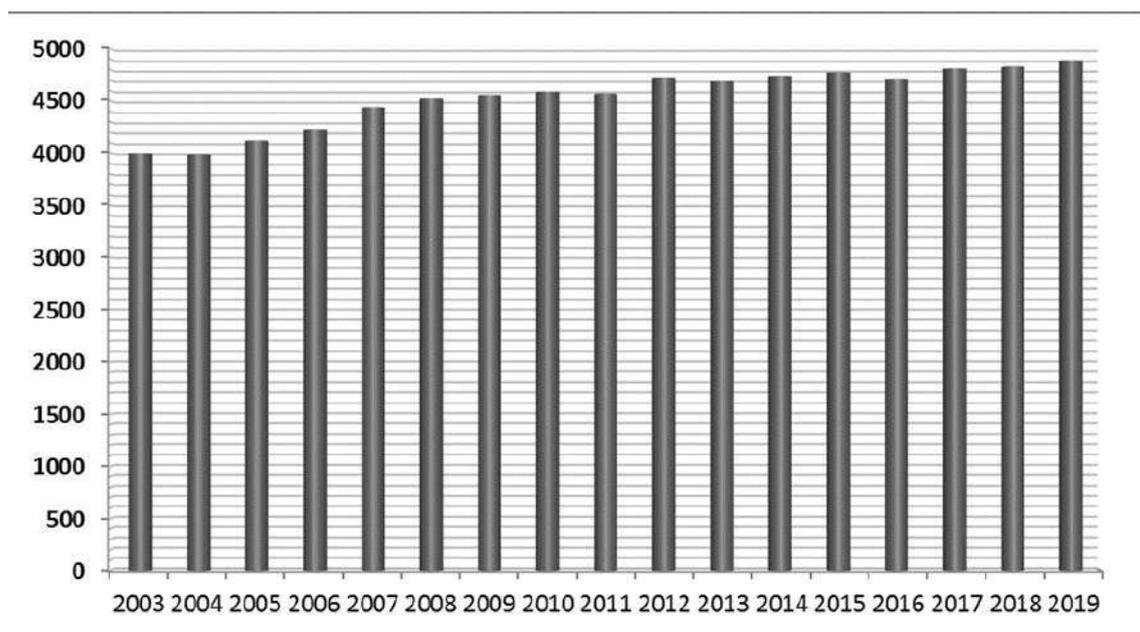
Табела 4. Просечна млечност у 2019. години
Table 4. Average milk performance in 2019

Категорија Category	Број грла No. of heads	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
Краве Cows	100.327	4.889	194,74	3,97	156,84	3,20
Првотелке First calving heifers	21.008	4.694	187,35	3,98	149,71	3,18

Из табеле 5 и графикана 13, може се видети да млечност крава сименталске расе у посматраном периоду 2003-2019, карактерише позитиван тренд. Полазећи од 2003. године, млечност крава је готово континуирано расла, а након значајнијег повећања у 2012., последњих година присутне су одређене осцилације. Тако је, након пораста млечности (+32 kg) у 2015., а затим и њеног пада у 2016. години (-60 kg), у 2017. и 2018. остварен раст од око +100 kg у односу на 2016. Просечан принос млека по крави у 2019. години износио је **4.889** kg, што је просечно **60** kg млека више по крави у односу на 2018. годину.

Табела 5. Млечност крава у стандардној лактацији по годинама
Table 5. Milk performance of cows in standard lactation by years

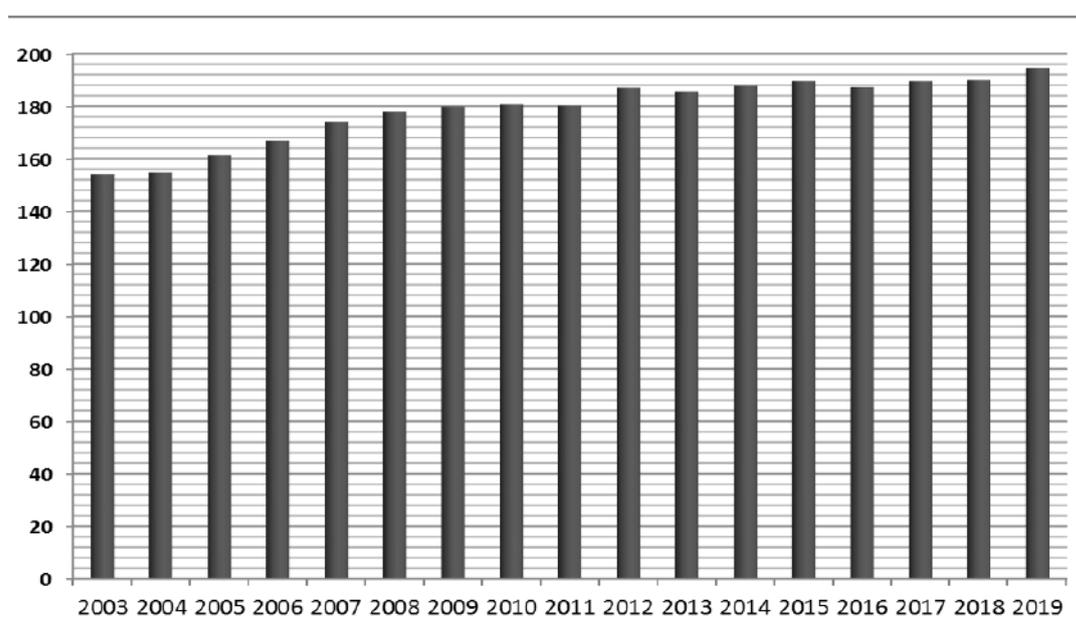
Година Year	Метода контроле млечности Method of milk recording	Број Крава Number of cows	Млеко/ Milk kg	М.М./ MF kg	М.М./ MF %	Протеин Protein kg	Протеин Protein %
2003	A4	14.907	3.996	154,00	3,87	-	-
2004	A4	18.463	3.986	154,90	3,89	-	-
2005	A4	15.923	4.121	161,40	3,92	-	-
2006	A4	23.186	4.231	166,90	3,95	-	-
2007	A4	29.284	4.440	174,00	3,92	-	-
2008	A4	33.776	4.521	178,10	3,94	-	-
2009	A4	34.547	4.560	179,80	3,94	-	-
2010	A4	35.288	4.590	180,70	3,94	-	-
2011	A4 + AT4	34.921	4.572	180,30	3,94	-	-
2012	AT4	37.365	4.726	187,10	3,96	153,20	3,24
2013	AT4	45.505	4.688	185,55	3,96	150,60	3,21
2014	AT4	52.789	4.741	187,84	3,94	153,72	3,22
2015	AT4	67.619	4.773	189,71	3,97	153,31	3,21
2016	AT4	76.864	4.713	187,27	3,97	151,16	3,21
2017	AT4	84.213	4.810	189,69	3,97	152,63	3,19
2018	AT4	89.135	4.829	190,08	3,98	153,07	3,20
2019	AT4	100.327	4.889	194,74	3,97	156,84	3,20

Графикон 13. Млечност крава у стандардној лактацији

Graph 13. Milk performance of cows in standard lactation

Принос млечне масти у периоду 2003-2019, кретао се у интервалу од **154** до **190** kg, па је при нешто мањој варијабилности ове особине, остварен такође позитиван тренд у производњи (графикон 14). Садржај и принос протеина прати се од 2012. године. Варијабилност ове особине била је у посматраном периоду мања у односу на млечну маст, тако да се принос протеина кретао у интервалу од 150 до 156 kg.

Графикон 14. Производња млечне масти у стандардној лактацији

Graph 14. Milk fat yield in standard lactation

Највећа млечност сименталских крава од просечно **5.689** kg млека, **230,03** kg млечне масти и **189,14** kg протеина остварена је у Топличком округу. У Рашком округу, са највећим бројем крава у селекцијској смотри и највећим бројем извршених контрола млечности, утврђена је најмања млечност крава од просечно **4.387** kg млека са **171,26** kg млечне масти и **142,67** kg протеина (табела 6, графикон 15).

Табела 6. Млечност крава сименталске расе по окрузима
Table 6. Milk performance of Simmental cows by districts

ОКРУГ DISTRICT	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days					
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)	
8	МАЧВАНСКИ ОКРУГ /MAČVA DISTRICT	7.459	4.874	192,61	3,98	153,80	3,20
9	КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT	6.371	5.168	204,18	3,94	168,68	3,21
10	ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /DANUBE DISTRICT	3.221	5.351	213,22	3,99	171,75	3,19
11	БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT	6.097	4.907	194,27	3,93	157,26	3,23
12	ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIJA DISTRICT	4.805	5.314	218,81	4,02	170,65	3,25
13	ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT	1.622	5.039	200,46	3,80	154,32	3,13
14	БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT	1.268	4.511	177,71	3,94	147,35	3,22
15	ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ZAJEČAR DISTRICT	4.983	4.735	190,77	4,03	153,12	3,24
16	ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT	11.553	4.495	178,74	4,00	143,16	3,19
17	МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT	3.977	4.692	190,32	4,03	145,46	3,08
18	РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT	19.958	4.387	171,26	3,96	142,67	3,17
19	РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT	7.382	5.379	216,16	4,02	175,68	3,27
20	НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT	5.163	5.244	212,30	4,00	161,04	3,15
21	ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /TOPLICA DISTRICT	1.995	5.689	230,03	4,04	189,14	3,35
22	ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT	1.532	4.966	203,46	4,12	155,12	3,14
23	ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JAVLANICA DISTRICT	1.672	5.215	204,02	3,90	160,67	3,05
24	ПЧИЊСКИ ОКРУГ /PČINJE DISTRICT	2.587	4.937	196,48	3,97	161,97	3,29
30	ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE	8.682	5.263	210,10	3,99	169,38	3,27

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ DISTRICT	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ AVERAGE FOR SERBIA	100.327	4.889	194,74	3,97	156,84	3,20

МАЧВАНСКИ	4874
КОЛУБАРСКИ	5168
ПОДУНАВСКИ	5351
БРАНИЧЕВСКИ	4907
ШУМАДИЈСКИ	5314
ПОМОРАВСКИ	5039
БОРСКИ	4511
ЗАЈЕЧАРСКИ	4735
ЗЛАТИБОРСКИ	4495
МОРАВИЧКИ	4692
РАШКИ	4387
РАСИНСКИ	5379
НИШАВСКИ	5244
ТОПЛИЧКИ	5689
ПИРОТСКИ	4966
ЈАБЛАНИЧКИ	5215
ПЧИЊСКИ	4937
ГРАД БЕОГРАД	5263

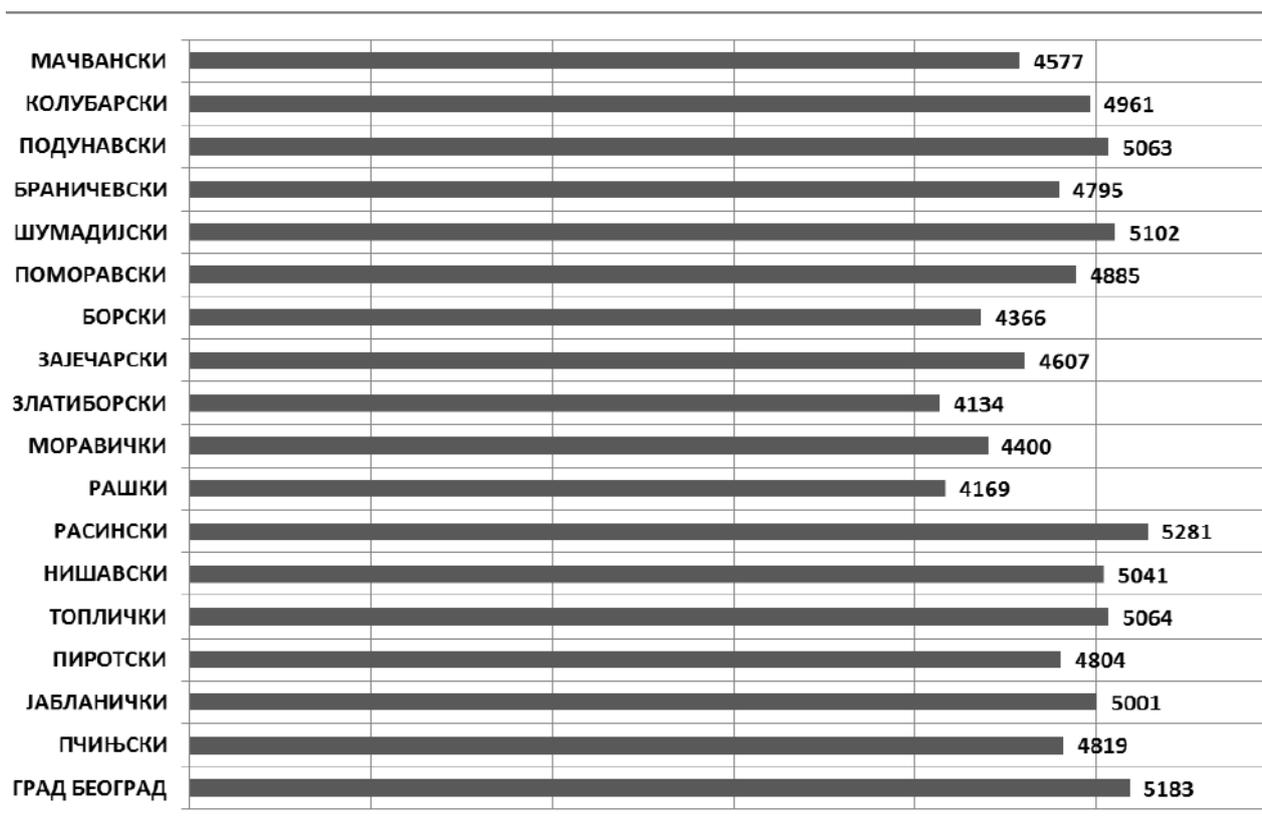
Графикон 15. Млечност крава сименталске расе по окрузима

Graph 15. Milk performance of Simmental cows by districts

Највећа млечност првотелки од просечно **5.281** kg млека, **209,72** kg млечне масти и **171,04** kg протеина остварена је у Расинском округу. У Златиборском и Рашком округу утврђена је најмања млечност првотелки. Просечна млечност крава у првој лактацији у Златиборском округу износила је **4.134** kg млека, **164,34** kg млечне масти и **131,42** kg протеина, а у Рашком **4.169** kg млека, **166,63** kg млечне масти и **131,93** kg протеина (табела 7, графикон 16).

Табела 7. Млечност првотелки сименталске расе по окрузима
 Table 7. Milk performance of Simental first calving heifers by districts

ОКРУГ DISTRICT	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days					
		Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (kg)	М.М./ MF (%)	Протеини/ Protein (kg)	Протеини/ Protein (%)	
8	МАЧВАНСКИ ОКРУГ /MAČVA DISTRICT	1.655	4.577	180,41	3,97	144,02	3,19
9	КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT	1.567	4.961	195,74	3,94	160,95	3,20
10	ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /DANUBE DISTRICT	786	5.063	200,35	3,97	1613,87	3,18
11	БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT	1.264	4.795	189,88	3,92	153,75	3,22
12	ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIJA DISTRICT	1.151	5.102	210,15	4,01	164,52	3,26
13	ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT	321	4.885	195,90	3,93	149,71	3,05
14	БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT	313	4.366	171,88	3,95	142,09	3,23
15	ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ZAJEČAR DISTRICT	970	4.607	185,24	4,03	148,54	3,23
16	ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT	2.592	4.134	164,34	3,97	131,42	3,20
17	МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT	939	4.400	177,95	3,97	136,18	3,08
18	РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT	3.320	4.169	166,63	4,00	131,93	3,14
19	РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT	1.401	5.281	209,72	3,99	171,04	3,22
20	НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT	1.069	5.041	204,15	3,97	154,78	3,17
21	ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /TOPLICA DISTRICT	456	5.064	203,15	4,04	167,00	3,33
22	ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT	342	4.804	196,75	4,14	149,83	3,15
23	ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JAVLANICA DISTRICT	439	5.001	196,32	3,90	156,04	3,07
24	ПЧИЊСКИ ОКРУГ /PČINJE DISTRICT	625	4.819	191,09	4,04	155,41	3,24
30	ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE	1.798	5.183	206,34	3,99	168,07	3,32
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ AVERAGE FOR SERBIA		21.008	4.694	187,35	3,98	149,71	3,18

Графикон 16. Млечност првотелки сименталске расе по окрузима

Graph 16. Milk performance of Simmental first calving by districts

Посматрано према организацијама, највећи број лактација крава закључен је у Основној одгајивачкој организацији Удружење сточара Нови Пазар (n=6.230), а најмањи у организацији Фармерконсалтинг, Бољевци (n=6).

Највећа млечност крава од просечно **8.405 kg** млека, **329,48 kg** млечне масти и **274,01 kg** протеина забележена је у КПЗ Ниш код 28 грла. У организацији „Лазар“ из Блаца код 494 грла остварена је просечна производња од **6.186 kg** млека, **251,38 kg** млечне масти и **211,10 kg** протеина. Млечност, испод 4000 kg по крави годишње, остварило је 7 организација, а најмања млечност сименталских крава остварена у организацији *BC Сврљиг из Сврљига* од **2.937 kg** млека, **115,15 kg** млечне масти и **89,59 kg** протеина (табела 8).

Табела 8. Млечност крава сименталске расе по организацијама
Table 8. Milk performance of Simmental cows by organisations

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
8. МАЧВАНСКИ ОКРУГ /MAČVA DISTRICT							
1	Мат 2012 ДОО. Шабац	2516	4792	3,99	191,21	3,03	145,20
2	Ветбол клиника Богатић	445	5452	4,04	220,26	3,18	173,38
3	Лане ин Врхпоље. Љубовија	448	4132	3,86	159,50	3,19	131,82
4	В. С. "ВЕСК" ДОО Крупањ	411	3989	3,91	155,95	3,09	123,25
5	АГРО-МАТ ПЛУС доо Шабац	2106	5135	3,90	200,26	3,20	164,31
6	Млекара Шабац ад. Шабац	417	5278	3,93	207,41	3,34	176,27
7	ВС "НЕОВЕТ" доо Матијевац, Владимирци	839	4747	3,93	186,56	3,28	155,70
8	Веса Мат. Очаге	206	4905	4,19	205,52	3,27	160,39
9	О 2 ВЕТ ДОО Дубље	16	5182	4,03	208,84	3,25	168,42
10	ФИЋА МАТ доо Цикоте	55	5294	3,98	210,71	3,13	165,71
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		7.459	4.874	3,98	192,61	3,20	153,80
9. КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT							
1	СЕЛЕКЦИЈА-ВЕТ доо Лелић, Ваљево	393	5330	3,86	205,73	3,20	170,56
2	Зоон Ваљево	2481	5149	3,94	202,88	3,24	166,83
3	ВС Мићко, Мионица	605	5078	3,92	199,06	3,22	163,52
4	ВС Осечина доо Пецка	555	4031	3,82	153,99	3,17	127,79
5	Центар за пољопривреду Лајковац	1991	5522	4,00	220,89	3,35	185,00
7	Ветеринарски центар Ваљево	56	4209	4,01	168,79	3,26	137,22
8	Фарма-селект плус, Уб	290	5225	4,06	212,13	3,16	165,11
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		6.371	5.168	3,94	204,18	3,21	168,68
10. ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /DANUBE DISTRICT							
1	Чикерац Ракинач	297	4893	4,00	195,73	3,13	153,16
2	Сточарство, Смедеревска Паланка	1429	5485	3,96	217,19	3,34	183,18
3	Агровик доо Кусадак	475	5059	3,95	199,83	3,27	165,43
4	ПЗ Пландиште, В. Плана	1020	5434	4,03	218,98	3,02	164,10

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		3.221	5.351	3,99	213,22	3,19	171,75
11. БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT							
1	Сточари Хомоља Суви До	1309	4573	3,91	178,79	3,22	147,24
2	Мастер Ветерина	294	4720	3,63	171,34	3,25	153,40
3	Рановчанка Рановац	1100	5064	4,00	202,57	3,19	161,55
4	Јединство Пожаревац	246	5283	3,97	209,75	3,32	175,41
5	ЗЗ "Дунав-Млава" Петровац на Млави	42	5289	3,73	197,29	3,14	166,08
6	ЗЗ Каменовац. Каменово Петровац на Млави	737	5131	3,93	201,63	3,26	167,25
7	Скиповљанка Пожаревац	364	5316	4,05	215,30	3,31	175,96
8	Млава Миловановић Стамат	817	4517	3,97	179,33	3,01	135,97
9	Сточар ДХ Пожаревац	400	5920	4,03	238,57	3,33	197,13
10	ЗЗ СОАРЕ, Нересница	29	5171	3,89	201,17	3,30	170,66
11	ПРАМЕНКА доо Мајданпек	597	4475	4,06	181,67	3,10	138,71
12	ИКС ПЛУС доо, Пожаревац	154	5256	4,01	210,76	3,30	173,44
13	Канцеларија за пољо. Жагубица	8	5590	3,72	207,96	3,17	177,21
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		6.097	4.907	3,93	194,27	3,23	157,26
12. ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIЈA DISTRICT							
1	Удружење сточара општине Топола	465	5236	4,03	210,99	3,36	175,92
2	Дејан-вет Аранђеловац	275	5303	4,05	214,77	3,18	168,63
3	УОГСР Шумадија Крагујевац	2348	5435	4,23	229,92	3,18	172,85
4	Мат Топоница, Кнић	1717	5172	3,99	206,37	3,22	166,54
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		4.805	5.314	4,02	218,81	3,25	170,65
13. ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT							
1	Општина Свилајнац, Општинска Управа	56	5900	3,89	229,53	3,24	191,18
2	ВС Параћин	83	5547	4,00	221,88	3,14	174,18
3	Д.О.О. Агротанасковић промет, Параћин	229	4629	3,95	182,85	3,15	145,81
4	Д.О.О. Млекара Михаиловић, Параћин	129	4097	3,93	161,02	3,10	127,01

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
5	Општинска управа Деспотовац	100	6205	4,23	262,46	3,10	192,35
6	ЗООХИГИЈЕНА ЋУПРИЈА, Ћуприја	12	4506	2,58	116,25	3,08	138,78
7	Јагодина Градска управа за буџет, финансије, привреду и пољопр.	30	5220	3,86	201,47	3,24	169,11
8	БЦС СЕЛЕКТ доо, Рековац	983	5049	3,98	200,96	3,01	151,98
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.622	5.039	3,80	200,46	3,13	154,32
14. БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT							
1	УОГСР подручја општине Бор	686	4388	3,93	172,45	3,31	145,24
2	Рајковић-вет Сиколе	492	4583	3,95	181,02	3,24	148,48
3	В. С. Бор, Бор	90	5058	3,95	199,80	3,11	157,31
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.268	4.511	3,94	177,71	3,22	147,35
15. ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ЗАЈЕЧАР DISTRICT							
1	Агробисер Бољевац	829	4656	4,02	187,16	3,24	150,84
2	ЗЗ Бољевац	343	4234	3,94	166,80	3,22	136,32
3	Ген Зајечар	1656	5147	4,10	211,04	3,19	164,20
4	ОД за услуге у одгоју жив. Јовановић Милан и Јован, Зорица	495	4261	3,99	170,00	3,26	138,90
5	Соко-вет Соко Бања	498	3520	3,76	132,36	3,17	111,59
6	Зоотим Књажевац	422	4558	3,94	179,57	3,38	154,05
7	Агропројект Тимок Зајечар	740	5370	4,10	220,17	3,27	175,60
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		4.983	4.735	4,03	190,77	3,24	153,12
16. ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT							
1	Д.О.О. Агро-услуге плус Ужице	244	3855	3,91	150,73	3,21	123,74
2	Bios tehnology Пожега	1070	5045	4,07	205,32	3,10	156,39
3	Јездо Златибор	2695	4692	3,97	186,28	3,20	150,15
4	Бајорс д. о. о. Велика Јежевица. Пожега	904	4365	3,83	167,16	3,20	139,66
5	Тара аграр инжењеринг, Бајина Башта	693	4759	3,90	185,61	3,27	155,63
6	"Агро Борава" д.о.о. Пријепоље	1756	4483	4,05	181,55	3,06	137,17

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
7	ВС Струјић доо. Прибој	766	4214	3,95	166,47	3,15	132,75
8	ДИМИ-ВЕТ доо Мачкат	110	4488	4,00	179,51	3,14	140,91
9	АГРО Цвија. Пожега	897	4809	3,99	191,86	3,30	158,68
10	Сточарско предузеће "Пештерско поље". Сјеница	117	4181	4,17	174,35	3,23	135,05
11	ДОО Друштво "Рожајац", Сјеница	2273	4039	3,96	159,94	3,24	130,86
12	МИН доо Косјерић	28	4401	3,81	167,70	3,21	141,29
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		11.553	4.495	4,00	178,74	3,19	143,16
17. МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT							
1	ВС РИДЕ - ВЕТ. Мрчајевци	14	4263	3,91	166,68	3,06	130,45
2	Суворбор Коп. Чачак	491	5245	4,13	216,63	3,19	167,33
3	"Веља фарма МАТ" д.о.о. Горњи Милановац	203	4715	4,04	190,47	2,99	140,97
4	ВС "Мијатовић-Котража"	532	4540	4,06	184,32	3,06	138,92
5	"Драгачевски сименталац" д.о.о. Гуча	532	5206	3,99	207,74	3,21	167,13
6	Д.О.О. Ветал Доња Горевница, Чачак	1884	4536	4,06	184,16	3,06	138,80
7	СИММАТ доо. Мрчајевци	321	4165	4,04	168,28	3,11	129,54
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		3.977	4.692	4.03	190,32	3,08	145,46
18. РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT							
1	Никољача Рашка	537	5030	3,89	195,68	3,19	160,46
2	ДОО Радојевић Н&Л	537	5058	4,04	204,36	3,04	153,78
3	Зовет Обрва, Краљево	1309	4510	4,20	189,43	3,15	142,08
4	Западна Морава 2008, Лађевци	703	5171	4,20	217,18	3,15	162,88
5	Агро Вет 2015, Опланићи	359	4541	4,15	188,45	3,12	141,68
6	Удружење сточара Тутин	2271	4253	3,79	161,20	3,73	158,65
7	Агро Доместика ДОО Ушће	710	5409	4,12	222,85	3,15	170,38
8	ДОО Симхол, Краљево	785	5224	4,08	213,14	3,15	164,56
9	Симентал, Краљево	415	5338	4,08	217,81	3,16	168,69
10	Удружење сточара, Нови Пазар	6230	4050	3,68	149,02	3,28	132,83

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
11	Унивет Ратина	603	4670	4,07	190,07	2,99	139,63
12	Хексавет Милочај	665	4734	4,00	189,38	3,02	142,98
13	Агроливаде Краљево	619	5140	4,20	215,90	3,02	155,24
14	АГРОМАТ 036 доо. Краљево	85	4210	4,01	168,80	3,09	130,08
15	Селек. Матич. Сл. "Пештер" Шипче, Тутин	132	3358	3,77	126,60	3,21	107,80
16	"АГРОВЕКС" доо Рашка	318	3732	3,68	137,34	3,27	122,04
17	ПППУ "МДС- Пљевљани ДОО Нови Пазар	3255	4054	3,89	157,69	3,27	132,55
18	Сточарско предузеће Херић, Тутин	32	3206	3,63	116,39	3,15	101,00
19	АНИМАЛ МАТ, Краљево	393	3806	3,92	149,19	3,02	114,94
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		19.958	4.387	3,96	171,26	3,17	142,67
19. РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT							
1	Еко-жупа Александровац	650	5109	4,12	210,48	3,33	170,12
2	ВС Варварин	182	5001	3,95	197,52	3,31	165,52
3	ОД Врбница Крушевац	810	4894	3,99	195,29	3,27	160,05
4	ВС Крушевац	320	5178	3,98	206,08	3,30	170,87
5	Агромс Витановац	1033	4936	4,02	198,44	3,23	159,45
6	ЗООМАТИК доо Трстеник	965	5411	4,04	218,61	3,23	174,78
7	Мица. Александровац	218	4811	3,94	189,57	3,32	159,74
8	ВС ПЕШТЕРАЦ, Александровац	37	5756	3,99	229,86	3,31	190,34
9	Агропројект 10 плус Велики Шиљеговац	2033	5860	3,99	233,83	3,29	192,81
10	УОГ Мимс, Варварин	356	5687	4,07	231,46	3,08	175,16
11	Рајковић А. Селект, Крушевац	329	6080	4,03	245,04	3,34	203,09
12	ЗОО СЕЛЕКТ ЦЕНТАР, Крушевац	449	5203	4,05	210,74	3,23	168,07
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		7.382	5.379	4,02	216,16	3,27	175,68
20. НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT							
1	Аграрсервис тим. Доњи Матејевац	873	4402	4,14	182,24	3,12	137,34
2	Јевтић аграр, Ражањ	430	5586	3,99	222,89	3,21	179,32

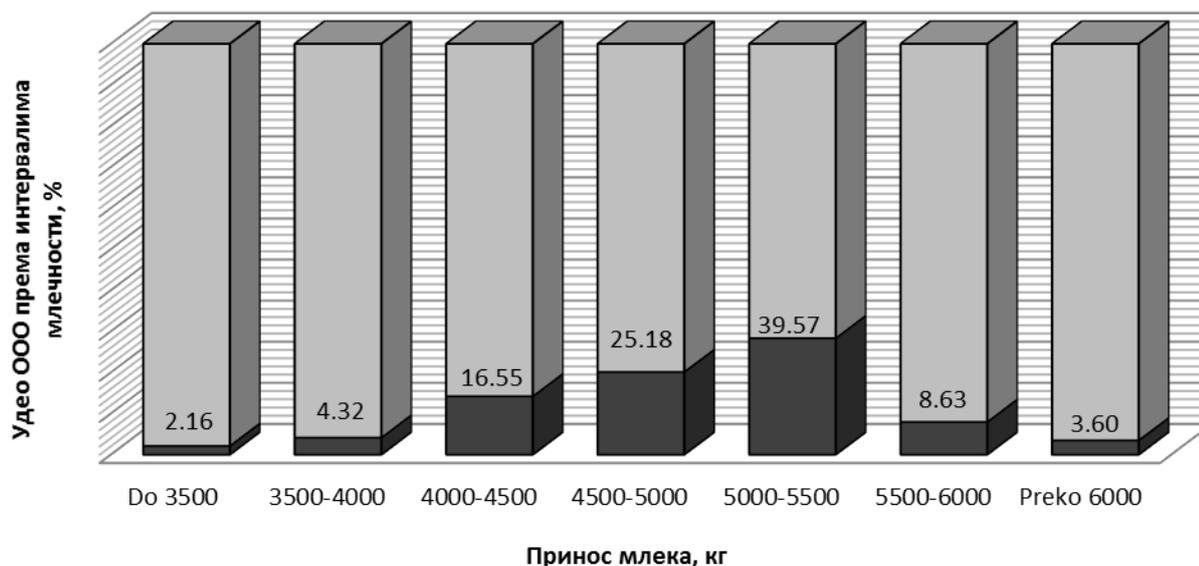
СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
3	Буковик Ражањ	423	5908	3,77	222,72	3,18	187,86
4	Просперитет Плус Ражањ	802	5033	3,98	200,32	3,19	160,56
5	СМЗ Скорица	178	4687	3,72	174,37	3,17	148,59
6	ВС Ниш	819	4590	4,11	188,65	3,16	145,04
7	Агроном Кватро	1342	6175	4,15	256,27	2,84	175,38
8	Агротим Лесковик доо. Алексинач	37	4961	3,97	196,97	2,90	143,88
9	О.О.О. Казнено поправни завод Ниш, Ниш	28	8405	3,92	329,48	3,26	274,01
10	ДОО В. С. Сврљиг, Сврљиг	113	2937	3,92	115,15	3,05	89,59
11	Удружење сточара Пастир, Белотинац	118	5622	4,12	231,64	3,39	190,59
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		5.163	5.244	4,00	212,30	3,15	161,04
21. ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /ТОПЛИСА DISTRICT							
1	Удружење произвођача млека Гргуре	1401	5491	4,03	221,30	3,28	180,11
2	Лазар д.о.о. Блаце	494	6406	4,08	261,38	3,42	219,10
3	Хаммеум, Прокупље	100	4916	4,02	197,61	3,41	167,62
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.995	5.689	4,04	230,03	3,35	189,14
22. ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT							
1	ДОО Стадо. Димитровград	416	4570	4,18	191,03	3,25	148,53
2	"Демивет" д.о.о., Бела Паланка	163	4633	4,13	191,35	3,09	143,17
3	Зоотехник 010. доо, Пирот	953	5196	4,06	210,96	3,08	160,04
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.532	4.966	4,12	203,46	3,14	155,12
23. ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /ЈАВЛАНICA DISTRICT							
1	Горан-вет Губеревац	1012	5350	3,98	212,91	3,14	167,97
2	ДОО Ђура-вет, Манојловце	275	4657	3,99	185,82	2,96	137,85
3	Јабланичи сименталац Лесковац	353	5302	3,66	194,05	2,99	158,53
4	ВС Милош ВЕТ доо	32	4793	3,95	189,33	3,12	149,55
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.672	5.215	3,90	204,02	3,05	160,67
24. ПЧИЊСКИ ОКРУГ /РЉИЊЕ DISTRICT							

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
1	О-РУК, Владичин Хан	250	4332	4,03	174,59	3,28	142,10
2	ВС Врање	133	5063	3,89	196,95	3,29	166,57
3	ВС Бујановац	2204	4998	3,98	198,93	3,28	163,94
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		2.587	4.937	3,97	196,48	3,29	161,97
30. ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE							
1	УОГСР Пружатовач	1061	5255	3,91	205,49	3,39	178,16
2	ЗЗ Влашка	315	5407	3,91	211,41	3,30	178,43
3	ЗЗ Павле Степановић, Велика Иванча	957	5483	3,93	215,49	3,24	177,65
4	ЗЗ Слога, Младеновац	1413	5234	4,03	210,93	3,18	166,44
5	Удружење одгајивача стоке и живине, Лазаревац	452	4791	3,98	190,70	3,31	158,60
6	ЗЗ Барајево, Барајево	88	4090	3,78	154,61	3,09	126,39
7	ФАРМЕР КОНСАЛТИНГ доо Бољевци БГД	6	5543	4,09	226,70	3,43	190,12
8	БОВИС доо., Београд	264	5038	4,10	206,57	3,37	169,79
9	И П Н Београд	4126	5303	4,02	213,16	3,16	167,56
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		8.682	5.263	3,99	210,10	3,27	169,38
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ AVERAGE FOR SERBIA		100.327	4.889	3,97	194,74	3,20	156,84

Дистрибуција удела организација према интервалима остварене млечности приказана је у графикону 17. У односу на претходну годину, за **5%** је смањен удео организација које су имале млечност испод 4.500 kg млека, док је за око **13%** повећан удео организација које су оствариле просечну млечност у интервалу од 5.000-5.500 kg. Удео организација са млечношћу преко 5.500 kg, пројектовану главним одгајивачким програмом, повећан је за око **3,5%** што, поред осталог указује на позитиван ефекат примене мера генетичког унапређења.

Графикон 17. Дистрибуција удела одгајивачких организација према интервалима остварене млечности

Graph 17. Distribution of breeding organizations according to average milk production intervals

Највећи број лактација првотелки (**n=974**) закључен је у Основној одгајивачкој организацији Удружење сточара, Нови Пазар, а следи ИПН, Београд са **854** првотелке.

Највећа млечност првотелки остварена је у Основној одгајивачкој организацији Агрономкватро, Моравски Бујмир, од просечно **6.114** kg млека, **254,35** kg млечне масти и **173,64** kg протеина (уз напомену да је већа просечна млечност забележена код једне првотелке у Жагубици, Канцеларија за пољопривреду, од **6.760** kg млека).

Најмања млечност остварена је у организацији ВС Сврљиг из Сврљига од **2.840** kg млека, **111,34** kg млечне масти и **87,77** kg протеина (табела 9).

Табела 9. Млечност првотелки сименталске расе по организацијама

Table 9. Milk performance of Simmental first calving cows by organisations

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
8. МАЧВАНСКИ ОКРУГ /МАЏВА DISTRICT							
1	Мат 2012 ДОО, Шабац	600	4260	3,99	169,97	3,02	128,65
2	Ветбол клиника Богатић	117	5298	4,03	213,49	3,19	168,99
3	Лане ин Врхпоље, Љубовија	136	3936	3,80	149,58	3,14	123,60
4	В. С. "ВЕСК" ДОО Крупањ	81	3955	3,90	154,25	3,10	122,61
5	АГРО-МАТ ПЛУС доо Шабац	385	5084	3,88	197,28	3,20	162,70
6	Млекара Шабац ад., Шабац	85	5273	3,92	206,69	3,35	176,63
7	ВС "НЕОВЕТ" доо Матијевац, Владимирци	175	4425	3,88	171,67	3,25	143,80
8	Веса Мат, Очаге	57	4733	4,25	201,17	3,29	155,73
9	О 2 ВЕТ ДОО Дубље	5	5332	4,01	213,81	3,23	172,22
10	ФИЋА МАТ доо Цикоте	14	4748	4,04	191,82	3,15	149,56
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.655	4.577	3,97	180,41	3,19	144,02
9. КОЛУБАРСКИ ОКРУГ /KOLUBARA DISTRICT							
1	СЕЛЕКЦИЈА-ВЕТ доо Лелић, Ваљево	106	5202	3,86	200,81	3,20	166,48
2	Зоон Ваљево	662	4888	3,93	192,10	3,24	158,37
3	ВС Мићко, Мионица	131	4527	3,93	177,91	3,24	146,68
4	ВС Осечина доо Пецка	86	3887	3,78	146,94	3,15	122,45
5	Центар за пољопривреду Лајковац	512	5294	3,99	211,25	3,28	173,66
7	Ветеринарски центар Ваљево	15	4058	4,05	164,33	3,23	131,06
8	Фарма-селект плус,Уб	55	5239	4,06	212,70	3,16	165,55
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.567	4.961	3,94	195,74	3,20	160,95
10. ПОДУНАВСКИ ОКРУГ /DANUBE DISTRICT							
1	Чикерац Ракинач	62	4659	3,99	185,89	3,13	145,83
2	Сточарство, Смедеревска Паланка	371	5080	3,92	199,12	3,32	168,64
3	Агровик доо Кусадак	106	4739	3,94	186,72	3,26	154,50
4	ПЗ Пландиште, В. Плана	247	5279	4,01	211,69	3,01	158,90

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		786	5.063	3,97	200,35	3,18	161,87
11. БРАНИЧЕВСКИ ОКРУГ /BRANIČEVO DISTRICT							
1	Сточари Хомоља, Суви До	234	4274	3,88	165,84	3,19	136,34
2	Мастер Ветерина	51	4722	3,63	171,40	3,24	152,98
3	Рановчанка, Рановац	253	4945	4,02	198,78	3,18	157,24
4	Јединство Пожаревац	58	5201	3,97	206,47	3,32	172,66
5	ЗЗ "Дунав-Млава", Петровац на Млави	12	4880	3,71	181,03	3,12	152,24
6	ЗЗ Каменовац, Каменово Петровац на Млави	176	4949	3,92	194,00	3,23	159,85
7	Скиповљанка, Пожаревац	106	5190	4,04	209,69	3,31	171,80
8	Млава Миловановић Стамат	125	4313	3,98	171,65	3,00	129,38
9	Сточар ДХ, Пожаревац	97	5860	4,03	236,18	3,32	194,57
10	ЗЗ СОАРЕ, Нересница	8	4505	3,80	171,17	3,26	146,85
11	ПРАМЕНКА доо, Мајданпек	93	4303	4,07	175,12	3,10	133,38
12	ИКС ПЛУС доо, Пожаревац	50	4747	3,96	187,99	3,30	156,66
13	Канцеларија за пољо., Жагубица	1	6760	3,48	235,25	3,04	205,50
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.264	4.795	3,92	189,88	3,22	153,75
12. ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ /ŠUMADIЈA DISTRICT							
1	Удружење сточара општине Топола	151	4940	4,02	198,58	3,39	167,46
2	Дејан-вет, Аранђеловац	41	4977	4,02	200,07	3,16	157,27
3	УОГСР Шумадија Крагујевац	524	5562	4,24	235,81	3,19	177,41
4	Мат Топоница, Кнић	435	4616	3,99	184,20	3,22	148,65
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.151	5.102	4,01	210,15	3,26	164,52
13. ПОМОРАВСКИ ОКРУГ /MORAVA DISTRICT							
1	Општина Свилајнац, Општинска Управа	20	5808	3,85	223,60	3,24	188,17
2	ВС Параћин	9	5673	4,00	226,92	3,13	177,56
3	Д.О.О. Агротанасковић промет, Параћин	33	4587	3,93	180,27	3,31	151,83
4	Д.О.О. Млекара Михаиловић, Параћин	20	4295	3,91	167,93	3,09	132,71

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
5	Општинска управа Деспотовац	21	4259	5,09	216,78	3,08	131,18
6	ЗООХИГИЈЕНА, Ћуприја	2	3805	2,79	106,16	2,33	88,66
7	Јагодина Градска управа за буџет, финансије, привреду и пољопр.	10	4631	3,86	178,77	3,24	150,06
8	БЦС СЕЛЕКТ доо. Рековац	206	4953	3,97	196,65	3,01	149,10
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		321	4.885	3,93	195,90	3,05	150,07
14. БОРСКИ ОКРУГ /BOR DISTRICT							
1	УОГСР подручја општине Бор	179	4221	3,91	165,04	3,29	138,87
2	Рајковић-вет, Сиколе	91	4289	3,98	170,69	3,25	139,39
3	В. С. Бор, Бор	43	5135	3,95	202,85	3,14	161,25
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		313	4.366	3,95	171,88	3,23	142,09
15. ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ /ZAJEČAR DISTRICT							
1	Агробисер, Бољевац	182	4381	4,04	176,99	3,24	141,94
2	33 Бољевац	76	3893	3,94	153,38	3,21	124,96
3	Ген, Зајечар	344	5119	4,04	206,80	3,18	162,78
4	ОД за услуге у одгоју жив. Јовановић Милан и Јован, Зорица	92	4182	4,00	167,27	3,25	135,91
5	Соко-вет, Соко Бања	65	3461	3,75	129,80	3,15	109,03
6	Зоотим, Књажевац	72	4410	3,97	175,06	3,37	148,60
7	Агропројект Тимок, Зајечар	139	4944	4,11	203,18	3,27	161,66
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		970	4.607	4,03	185,24	3,23	148,54
16. ЗЛАТИБОРСКИ ОКРУГ /ZLATIBOR DISTRICT							
1	Д.О.О. Агро-услуге плус, Ужице	48	3618	3,88	140,39	3,20	115,79
2	Bios technology, Пожега	229	4939	4,04	199,52	3,11	153,59
3	Јездо, Златибор	635	4181	3,97	165,97	3,23	135,03
4	Бајорс д. о. о. Велика Жежевица, Пожега	196	4107	3,84	157,70	3,20	131,42
5	Тара аграр инжењеринг, Бајина Башта	64	4749	3,92	186,16	3,40	161,47
6	"Агро Борава" д.о.о., Пријепоље	437	4321	4,04	174,58	3,05	131,80
7	ВС Струјић доо, Прибој	181	3918	3,95	154,75	3,16	123,80
8	ДИМИ-ВЕТ доо, Мачкат	40	4247	3,99	169,45	3,13	132,93

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
9	АГРО Цвија. Пожега	142	4661	4,00	186,43	3,29	153,34
10	Сточарско предузеће "Пештерско поље", Сјеница	25	3975	3,97	157,82	3,22	128,01
11	ДОО Друштво "Рожајац", Сјеница	588	3550	3,96	140,58	3,20	113,60
12	МИН доо, Косјерић	7	4403	3,82	168,20	3,21	141,34
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		2.592	4.134	3,97	164,34	3,20	131,42
17. МОРАВИЧКИ ОКРУГ /MORAVICA DISTRICT							
1	ВС РИДЕ – ВЕТ, Мрчајевци	5	4141	3,84	159,00	3,07	127,12
2	Сувобор Коп, Чачак	106	5021	4,14	207,86	3,16	158,66
3	"Веља фарма МАТ" д.о.о. Горњи Милановац	47	4293	3,94	169,15	3,02	129,65
4	ВС "Мијатовић-Котража"	113	4271	4,05	172,99	3,06	130,70
5	"Драгачевски сименталац" д.о.о. Гуча	131	4837	3,98	192,51	3,20	154,78
6	Д.О.О. Ветал Доња Горевница, Чачак	446	4236	4,06	171,99	3,06	129,63
7	СИММАТ доо., Мрчајевци	91	4077	4,00	163,08	3,09	125,98
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		939	4.400	3,97	177,95	3,08	136,18
18. РАШКИ ОКРУГ /RAŠKA DISTRICT							
1	Никољача Рашка	60	4723	3,92	185,13	3,18	150,18
2	ДОО Радојевић Н&Л	127	4848	4,02	194,87	3,02	146,40
3	Зовет Обрва, Краљево	254	4565	4,31	196,75	3,13	142,88
4	Западна Морава 2008, Лађевци	141	5266	4,44	233,79	3,15	165,87
5	Агро Вет 2015, Опланићи	65	4789	4,15	198,75	3,13	149,90
6	Удружење сточара, Тутин	228	3541	3,83	135,63	3,43	121,47
7	Агро Доместика ДОО, Ушће	103	5417	4,13	223,73	3,15	170,64
8	ДОО Симхол, Краљево	183	4673	4,06	189,73	3,13	146,27
9	Симентал, Краљево	92	4692	4,06	190,49	3,14	147,33
10	Удружење сточара, Нови Пазар	974	3942	3,88	152,94	3,22	126,92
11	Унивет, Ратина	124	4636	4,06	188,22	2,98	138,15
12	Хексавет, Милочај	130	4095	4,00	163,79	2,97	121,61
13	Агроливаде, Краљево	137	5037	4,19	211,06	3,02	152,12

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
14	АГРОМАТ 036 доо, Краљево	16	4025	4,00	160,99	3,08	123,96
15	Селек. Матич. Сл. "Пештер" Шипче, Тутин	14	3242	3,79	122,87	3,22	104,39
16	"АГРОВЕКС" доо, Рашка	39	3417	3,57	121,98	3,22	110,02
17	ПППУ "МДС- Пљевљани ДОО, Нови Пазар	536	3496	3,80	132,85	3,23	112,93
18	Сточарско предузеће Херић, Тутин	8	3257	3,64	118,56	3,16	102,93
19	АНИМАЛ МАТ, Краљево	89	3335	3,89	129,72	3,00	100,04
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		3.320	4.169	4,00	166,63	3,14	131,93
19. РАСИНСКИ ОКРУГ /RASINA DISTRICT							
1	Еко-жупа, Александровац	85	5027	4,00	201,07	3,33	167,39
2	ВС Варварин	29	4948	3,95	195,43	3,12	154,37
3	Од Врбница, Крушевац	179	4885	3,99	194,89	3,26	159,24
4	ВС Крушевац	89	5105	3,98	203,16	3,27	166,92
5	Агромс, Витановац	132	4863	4,03	195,97	3,23	157,07
6	ЗООМАТИК доо, Трстеник	192	5167	3,94	203,58	3,12	161,21
7	Мица, Александровац	36	4482	3,86	172,99	3,29	147,45
8	ВС ПЕШТЕРАЦ, Александровац	6	5835	4,03	235,41	3,31	193,13
9	Агропројект 10 плус, Велики Шиљеговац	485	5751	3,95	227,15	3,26	187,47
10	УОГ Мимс, Варварин	41	4702	3,99	187,63	3,09	145,30
11	Рајковић А. Селект, Крушевац	55	6046	4,02	243,06	3,34	201,94
12	ЗОО СЕЛЕКТ ЦЕНТАР, Крушевац	72	4928	4,02	198,11	3,22	158,68
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.401	5.281	3,99	209,72	3,22	171,04
20. НИШАВСКИ ОКРУГ /NIŠAVA DISTRICT							
1	Аграрсервис тим, Доњи Матејевац	197	4083	4,04	164,93	3,04	124,11
2	Јевтић аграр, Ражањ	71	5232	4,02	210,34	3,22	168,48
3	Буковик, Ражањ	65	5972	3,79	226,34	3,16	188,72
4	Просперитет Плус, Ражањ	142	4769	3,94	187,91	3,17	151,19
5	СМЗ Скорица	26	4354	3,72	161,97	3,17	138,03
6	ВС Ниш	204	4614	4,11	189,63	3,16	145,80

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
7	Агроном Кватро	281	6114	4,16	254,35	2,84	173,64
8	Агротим Лесковик доо., Алексинач	17	4748	3,88	184,23	2,90	137,70
9	О.О.О. Казнено поправни завод Ниш, Ниш	7	4945	3,92	193,83	3,26	161,19
10	ДОО В. С. Сврљиг, Сврљиг	25	2840	3,92	111,34	3,09	87,77
11	Удружење сточара Пастир, Белотинац	34	5561	4,11	228,54	3,98	221,31
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.069	5.041	3,97	204,15	3,17	154,78
21. ТОПЛИЧКИ ОКРУГ /ТОПЛИСА DISTRICT							
1	Удружење произвођача млека Гргуре	350	4928	3,99	196,63	3,26	160,65
2	Лазар д.о.о., Блаце	81	5835	4,08	238,07	3,41	198,97
3	Хаммеум, Прокупље	25	4478	4,05	181,38	3,40	152,27
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		456	5.064	4,04	203,15	3,33	167,00
22. ПИРОТСКИ ОКРУГ /PIROT DISTRICT							
1	ДОО Стадо, Димитровград	79	4200	4,19	176,00	3,25	136,51
2	"Демивет" д.о.о., Бела Паланка	37	4224	4,16	175,71	3,13	132,21
3	Зоотехник 010, доо Пирот	226	5110	4,06	207,45	3,08	157,37
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		342	4.804	4,14	196,75	3,15	149,83
23. ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ /JABLANICA DISTRICT							
1	Горан-вет Губеревац	279	5110	4,01	204,90	3,20	163,51
2	ДОО Ђура-вет, Манојловце	53	4540	4,02	182,51	2,97	134,84
3	Јабланичи сименталац Лесковац	105	4958	3,65	180,97	2,97	147,25
4	ВС Милош ВЕТ доо	2	4403	3,90	171,70	3,12	137,36
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		439	5.001	3,90	196,32	3,07	156,04
24. ПЧИЊСКИ ОКРУГ /РЌИЊЕ DISTRICT							
1	О-РУК, Владичин Хан	62	4191	4,35	182,29	3,27	137,03
2	ВС Врање	8	4911	3,85	189,06	3,25	159,60
3	ВС Бујановац	555	4888	3,93	192,10	3,22	157,40
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		625	4.819	4,04	191,09	3,24	155,41

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

ОКРУГ/DISTRICT	ОРГАНИЗАЦИЈА ORGANISATION	n	Лактација 305 дана Lactation, 305 days				
			Млека/ Milk (kg)	М.М./ MF (%)	М.М./ MF (kg)	Протеин/ Protein (%)	Протеин/ Protein (kg)
30. ГРАД БЕОГРАД /CITY OF BELGRADE							
1	УОГСР Пружатовац	220	5313	3,89	206,66	3,39	180,09
2	ЗЗ Влашка	75	5205	3,86	200,92	3,29	171,25
3	ЗЗ Павле Степановић Велика Иванча	164	5427	3,94	213,82	3,34	181,26
4	ЗЗ Слога Младеновац	295	5005	4,03	201,70	3,18	159,16
5	Удружење одгајивача стоке и живине, Лазаревац	94	4712	3,98	187,55	3,30	155,51
6	ЗЗ Барајево, Барајево	22	3776	3,93	148,40	3,06	115,55
7	ФАРМЕР КОНСАЛТИНГ доо, Бољевци БГД	1	5664	4,00	226,56	3,50	198,24
8	БОВИС доо, Београд	73	5039	3,96	199,53	3,72	187,43
9	И П Н Београд	854	5262	4,01	211,03	3,16	166,29
ПРОСЕЧНО ЗА ОКРУГ DISTRICT AVERAGE		1.798	5.183	3,99	206,34	3,32	168,07
ПРОСЕЧНО ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ AVERAGE FOR SERBIA		21008	4.694	3,98	187,35	3,18	149,71

БИКОВСКЕ МАЈКЕ

Биковске мајке одабирају се за потребе производње бикова домаће сименталске расе. Из матичног запата одабирају се најбоље краве које по правилу представљају око 1% популације, пре свега у погледу производње млека и млечне масти, а затим и у телесној грађи, грађи вимена, музним карактеристикама и репродуктивним својствима. При избору крава у категорију биковских мајки, строго се води рачуна и о њиховом пореклу, тако да морају бити задовољени сви стандарди дефинисани Главним одгајивачким програмом. Ова грла треба да буду најмање за две стандардне девијације изнад просека матичне популације у производњи млека. Одабир квалитетних приплодних крава у запат биковских мајки обавља се након завршене прве односно на основу следећих лактација.

У периоду 2005-2019. године број биковских мајки кретао се у распону од **192** до **447** грла, а у 2019. години контролом је било обухваћено **425** грла (табела 10).

Табела 10. Бројност и млечност биковских мајки сименталске расе (2005-2019)

Table 10. Number and milk performance of Simmental bull dams (2005-2019)

Година Year	Број грла Number of heads	Млечност у првој лактацији Milk performance in the first lactation				Млечност у максималној лактацији Milk performance in the maximum			
		Дана Days	Млека Milk kg	М.М. MF %	М.М. MF kg	Дана Days	Млека Milk kg	М.М. MF %	М.М. MF kg
2005	192	308	5.177	3,89	203,3	312	6.450	3,88	252,00
2006	267	304	5.318	3,92	208,3	311	6.426	3,93	252,4
2007	339	307	5.488	3,96	217,5	313	6.459	3,97	256,6
2008	447	310	5.540	3,97	218,8	316	6.503	3,99	257,8
2009	397	305	5.578	3,97	224,2	305	6.507	3,98	260,7
2010	373	305	5.432	3,96	215,1	305	6.461	3,96	256,2
2011	402	305	5.516	4,00	220,0	305	6.584	3,98	262,0
2012	363	305	5.483	4,00	219,4	305	6.671	3,97	264,7
2013	394	305	5.536	3,98	220,4	305	6.408	3,99	255,7
2014	413	305	5.579	3,98	221,8	305	6.383	3,98	254,06
2015	410	305	5.679	3,98	226,17	305	6.518	4,00	260,21
2016	365	305	5.697	3,98	226,96	305	6.566	4,01	263,11
2017	426	305	5.714	3,98	227,62	305	6.514	4,01	260,80
2018	410	305	5.839	3,99	233,45	305	6.616	4,02	265,61
2019	425	305	5.792	4,00	231,19	305	6.686	4,04	269,66

Млечност биковских мајки у периоду 2005-2019 значајно је варијала, посебно од 2012. када је достигнут до сада највећи принос од **6.671** kg млека у максималној лактацији. У 2018. години просечна производња биковских мајки у максималној лактацији повећана је за око **100** kg млека у односу на претходну годину, а исти тренд се задржао и у 2019. години, са порастом просечне млечности у максималној лактацији од **70** kg у односу на 2018. годину, што је и највећа просечна млечност биковских мајки у поменутом периоду (**6.686** kg).

За разлику од максималне производње, забележен је пад просечне производње млека биковских мајки у првој лактацији у 2019. години (**5.792** kg), у односу на претходну када је остварена до сада највећа просечна млечност биковских мајки у првој лактацији.

Важно је напоменути да је поред систематског рада на селекцији, у одгајивању оваквих, елитних грла у популацији домаће сименталске расе неопходно велику пажњу

обратити и на исхрану, здравље, негу и услове смештаја како би се њихов генетски потенцијал испољио у највећој мери.

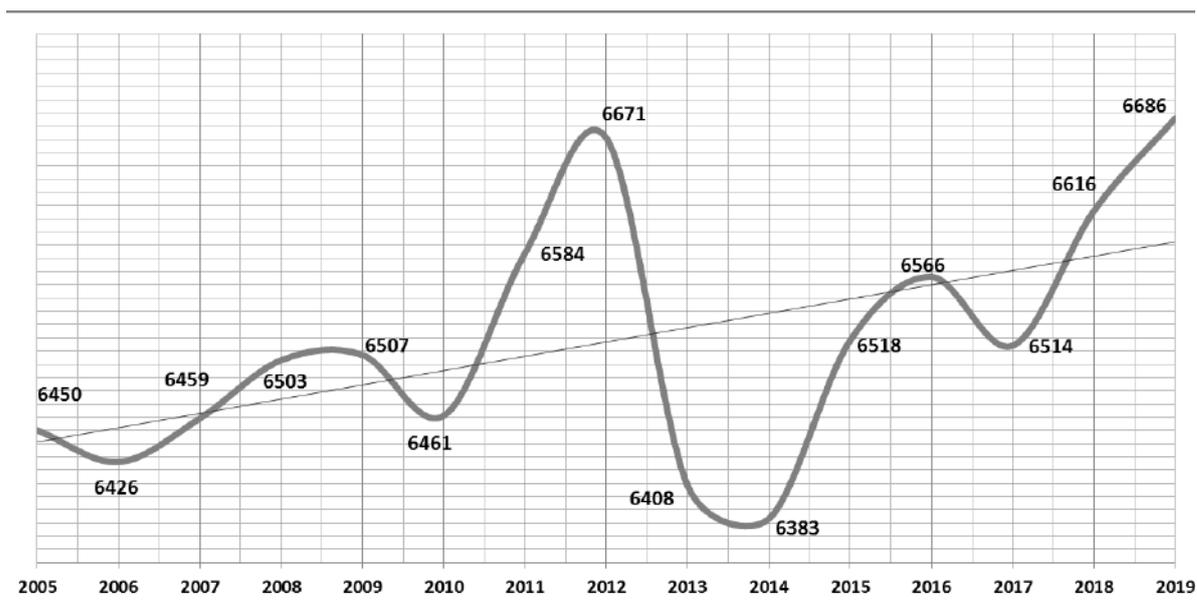
У протеклој години основне и регионалне одгајивачке организације у сарадњи са центрима за вештачко осемењавање одабрале су укупно **425** биковских мајки из **24** организације, односно из **11** округа. Највећи број биковских мајки одабран је у Расинском округу (**n=140**), а најмањи у Јабланичком округу (**n=4**).

Највећа млечност од **7.599** kg млека, **284,92** kg млечне масти и **243,72** kg протеина у максималној лактацији постигнута је у Јабланичком округу. Најмања млечност од **5.826** kg млека, **232,05** kg млечне масти и **197,63** kg протеина у максималној лактацији, остварена је у Борском округу (табела 11 и графикони 18 и 19).

Табела 11. Млечност биковских мајки сименталске расе у максималној лактацији (по окрузима)

Table 11. Milk performance of Simmental bull dams in the maximum lactation (by districts)

Округ District	n	Максимална лактација (305 дана) Maximum lactation (305 days)				
		Млека Milk (kg)	М.М. MF (%)	М.М. MF (kg)	Протеин Protein (%)	Протеин Protein (kg)
Колубарски	43	6699	4,04	270,74	3,31	221,61
Подунавски	65	6615	4,01	264,82	3,26	216,83
Браничевски	15	6847	4,03	275,87	3,30	225,00
Шумадијски	19	6659	4,05	269,60	3,46	228,19
Борски	5	5826	4,00	232,05	3,39	197,63
Зајечарски	14	7310	4,03	293,28	3,24	236,85
Рашки	20	6442	4,22	271,56	3,14	202,62
Расински	140	6744	4,03	272,36	3,29	221,91
Нишавски	19	7056	4,14	289,03	3,00	213,11
Јабланички	4	7599	3,74	284,92	3,22	243,72
Град Београд	81	6487	4,01	259,63	3,34	216,79
Просек/AVERAGE	425	6.686	4,04	269,66	3,29	219,63

Графикон 18. Млечност биковских мајки у максималној лактацији (2005-2019)
Graph 18. Milk performance of Simmental bull dams in the maximum lactation (2005-2019)

Графикон 19. Млечност биковских мајки сименталске расе у максималној лактацији (по окрузима)

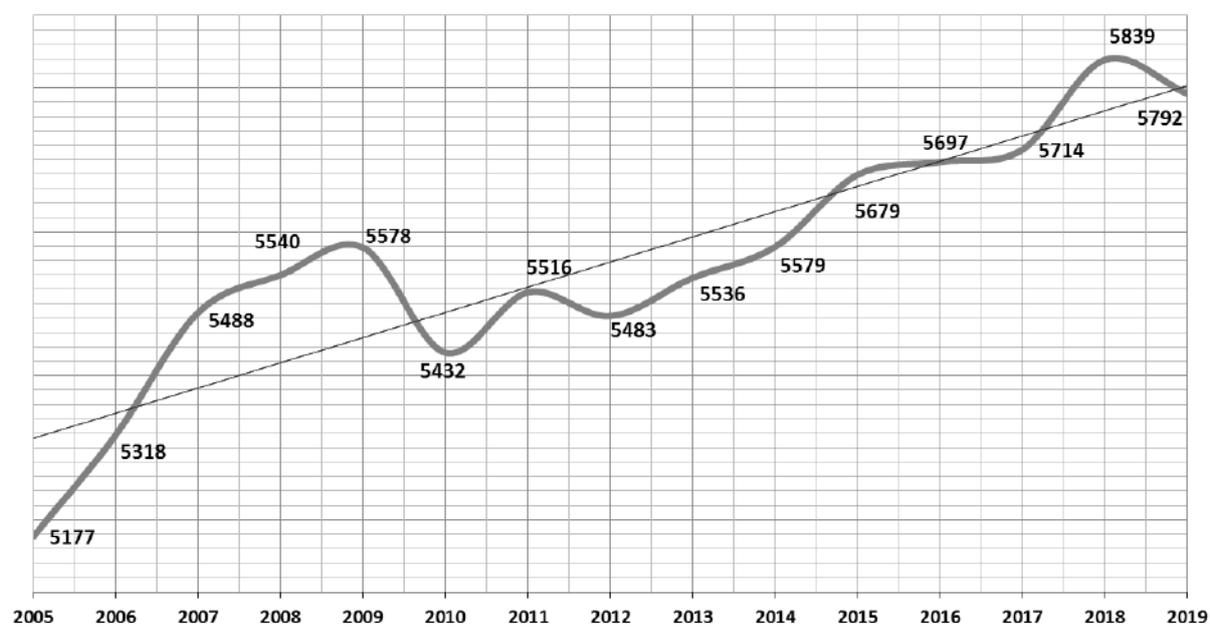
Graph 19. Milk performance of Simmental bull dams in the maximum lactation (by districts)

Просечна млечност биковских мајки по окрузима у првој и последњој лактацији приказана је у табели 12 и графикону 20.

Табела 12. Млечност биковских мајки сименталске расе у првој и последњој лактацији (по окрузима)

Table 12. Milk performance of Simmental bull dams in the first and last lactation (by districts)

Округ District	n	Прва лактација (305 дана) First lactation (305 days)			Последња лактација (305 дана) Last lactation (305 days)				
		Млека Milk (kg)	М.М. MF (%)	М.М. MF (kg)	Млека Milk (kg)	М.М. MF (%)	М.М. MF (kg)	Протеин Protein (%)	Протеин Protein (kg)
Колубарски	43	5972	4,00	238,92	6443	4,01	258,39	3,31	213,06
Подунавски	65	5606	3,97	222,57	6404	4,01	256,58	3,26	209,96
Браничевски	15	6165	4,05	249,73	6719	3,99	268,27	3,29	220,73
Шумадијски	19	6052	4,04	244,25	6408	4,08	261,65	3,40	218,16
Борски	5	5105	3,98	203,29	5738	4,00	228,86	3,39	194,66
Зајечарски	14	5637	4,02	226,98	7032	4,05	283,28	3,25	228,49
Рашки	20	6287	4,27	268,13	5839	4,23	246,66	3,13	182,92
Расински	140	5728	3,96	227,35	6590	4,04	266,98	3,30	217,81
Нишавски	19	5919	4,01	237,18	7006	4,10	285,27	3,01	212,40
Јабланички	4	7236	3,78	273,17	7589	3,69	279,84	3,25	246,21
Град Београд	81	5674	4,00	224,00	6326	3,99	252,76	3,34	211,43
ПРОСЕК / AVERAGE	425	5.792	4,00	231,19	6.490	4,03	261,69	3,29	213,50

Графикон 20. Млечност биковских мајки у првој лактацији (2005-2019)
Graph 20. Milk performance of Simmental bull dams in the first lactation (2005-2019)

Табела 13. Млечност биковских мајки сименталске расе по организацијама

Table 13. Milk performance of Simmental bull dams by organisations

РБ	Организација Organisation	N	Последња лактација (305 дана) Last lactation (305 days)				
			Млека Milk (kg)	М.М. MF (%)	М.М. MF (kg)	Протеин Protein (%)	Protein Protein (kg)
9. КОЛУБАРСКИ ОКРУГ/KOLUBARA DISTRICT							
1	ЗЗ ЗООН – ВАЉЕВО	10	6597	3,81	251,64	3,28	216,66
2	ЦЕНТАР ЗА ПП – ЛАЈКОВАЦ	33	6418	4,07	261,09	3,31	212,69
	Просек Average	43	6.443	4,01	258,39	3,31	213,06
10. ПОДУНАВСКИ ОКРУГ/DANUBE DISTRICT							
1	ПСЗ ЧИКЕРАЦ – РАКИНАЦ	6	5404	4,01	217,10	3,18	171,80
2	СТОЧАРСТВО – С.ПАЛАНКА	34	6628	3,97	263,29	3,41	225,80
3	ПЗ ПЛАНДИШТЕ	25	5998	4,05	242,28	3,08	184,52
	Просек Average	65	6.404	4,01	256,58	3,26	209,96
11. BRANIČEVSKI OKRUG/BRANICEVO DISTRICT							
1	СТОЧАР ДХ	15	6719	3,99	268,27	3,29	220,73
	Просек Average	15	6.719	3,99	268,27	3,29	220,73

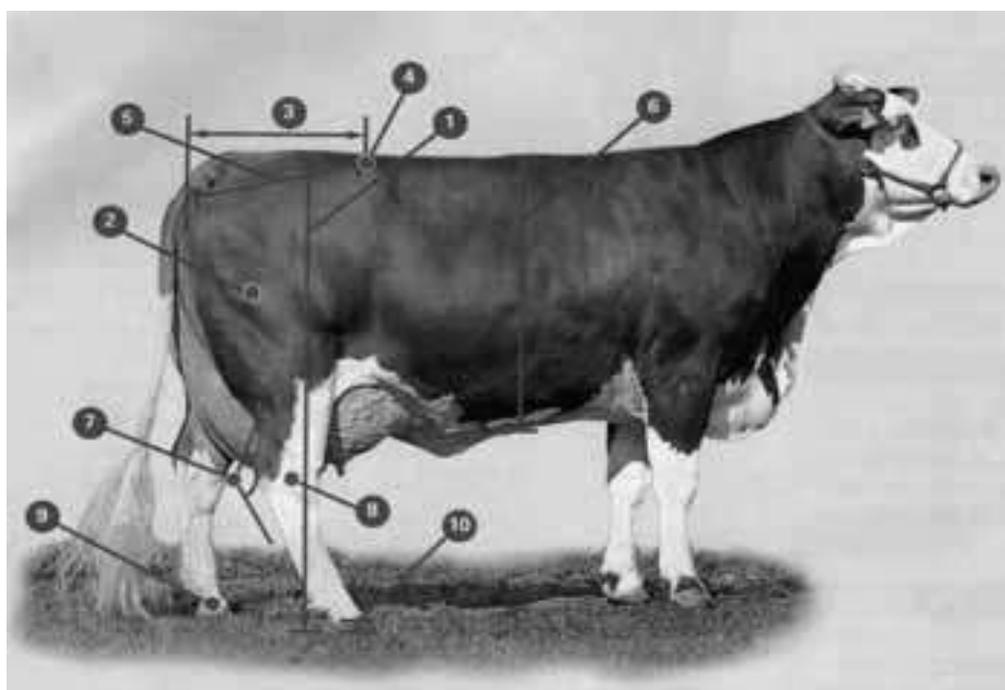
СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

РБ	Организација Organisation	N	Последња лактација (305 дана) Last lactation (305 days)				
			Млека Milk (kg)	М.М. MF (%)	М.М. MF (kg)	Протеин Protein (%)	Protein Protein (kg)
12. ШУМАДИЈСКИ ОКРУГ/ŠUMADIJA DISTRICT							
1	УОГ ТОПОЛА	19	6408	4,08	261,65	3,40	218,16
	Просек Average	19	6.408	4,08	261,65	3,40	218,16
14. БОРСКИ ОКРУГ/BOR DISTRICT							
1	УОГСР ОПШТИНЕ БОР	5	5738	4,00	228,86	3,39	194,66
	Просек Average	5	5.738	4,00	228,86	3,39	194,66
15. ЗАЈЕЧАРСКИ ОКРУГ/ZAJEČAR DISTRICT							
1	ДОО ГЕН - ЗАЈЕЧАР	14	7032	4,05	283,28	3,25	228,49
	Просек Average	14	7.032	4,05	283,28	3,25	228,49
18. РАШКИ ОКРУГ/RAŠKA DISTRICT							
1	ЗОВЕТ - ОБРВА	20	5839	4,23	246,66	3,13	182,92
	Просек Average	20	5.839	4,23	246,66	3,13	182,92
19. РАСИНСКИ ОКРУГ/RASINA DISTRICT							
1	ВРБНИЦА СЕЛЕКТ	20	6134	4,10	254,81	3,38	207,54
2	ЈУ ВС КРУШЕВАЦ	14	5638	4,04	227,95	3,37	190,01
3	АГРОМС – КРУШЕВАЦ	25	6612	4,04	267,55	3,25	216,39
4	ЗООМАТИК ДОО	15	6312	4,08	257,84	3,29	207,69
5	АГРОПРОЈЕКТ 10 ПЛУС	35	7345	4,03	296,18	3,33	244,80
6	РАЈКОВИЋ А. СЕЛЕКТ	7	6225	4,03	250,71	3,34	208,18
7	ЗОО СЕЛЕКТ ЦЕНТАР	18	6656	4,03	267,97	3,25	216,55
8	УОГ МИМС	6	6752	3,92	264,78	3,05	205,81
	Просек Average	140	6.590	4,04	266,98	3,30	217,81
20. НИШАВСКИ ОКРУГ/NIS DISTRICT							
1	АГРОНОМ – КВАТРО	12	6867	4,15	282,75	2,87	197,69
2	ЈЕВТИЋ АГРАР	7	7245	4,00	289,57	3,26	237,61
	Просек Average	19	7.006	4,10	285,27	3,01	212,40
23. ЈАБЛАНИЧКИ ОКРУГ/JAVLANICA DISTRICT							
1	ГОРАН ВЕТ – ГУБЕРЕВАЦ	4	7589	3,69	279,84	3,25	246,81
	Просек Average	4	7.589	3,69	279,84	3,25	246,81
30. ГРАД БЕОГРАД/CITY OF BELGRADE							
1	УОГСР ПРУЖАТОВАЦ	28	6279	4,01	252,07	3,52	221,08
2	ЗЗ ПАВЛЕ СТЕПАНОВИЋ – ВЕЛИКА ИВАНЧА	29	6249	3,95	246,78	3,25	202,82
3	ЗЗ СЛОГА – МЛАДЕНОВАЦ	24	6473	4,03	260,80	3,25	210,58

РБ	Организација Organisation	N	Последња лактација (305 дана) Last lactation (305 days)				
			Млека Milk (kg)	М.М. MF (%)	М.М. MF (kg)	Протеин Protein (%)	Protein Protein (kg)
	Просек Average	81	6.326	3,99	252,76	3,34	211,43
	ПРОСЕК ЗА РС AVERAGE FOR SERBIA	425	6.490	4,03	261,69	3,29	213,50

У 2019. години највећу производњу од **10.080 kg** млека, **406,18 kg** млечне масти и **355,55 kg** протеина, остварила је биковска мајка ХБ 736668 у власништву Вићентијевић Данијеле из Водица (Сточарство ДОО, Смедеревска Паланка).

На слици 1 приказане су телесне мере које се посматрају и евидентирају приликом линеарног оцењивања крава сименталске расе. Телесне мере биковских мајки сименталске расе (табела 14) су значајно пожељније од просека мера контролисаног дела популације, што потврђује чињеницу да су одабране биковске мајке елитна грла матичног запата. Ипак, високи селекцијски циљеви утврђени одгајивачким програмом остављају простора за даље унапређење расе, посебно када су у питању висина крста (особине оквира) и телесна маса.

Слика 1. Телесне мере крава сименталске расе
Figure 1. Body measures of Simmental cows

Табела 14. Телесне мере биковских мајки

Table 14. Body measures of bull dams

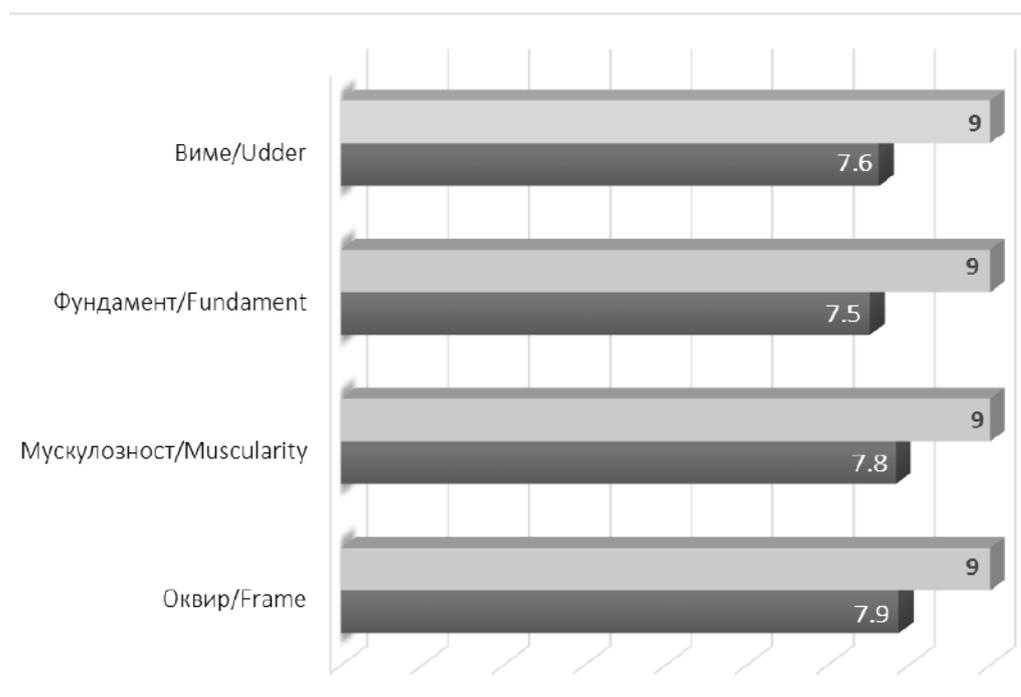
Телесне мере Body measures	Просечно Mean	Станд. девијација SD	Коеф. варијације CV
Висина крста/Rump height (cm)	144,96	3,23	2,23
Дубина тела/Body depth (cm)	84,15	6,64	7,89
Дужина карлице/Length of pelvis (cm)	57,05	4,25	7,46
Ширина карлице/Width of pelvis (cm)	55,88	3,47	6,21
Обим груди/Chest circumference (cm)	202,96	9,19	4,53
Телесна маса/Body mass (kg)	686,35	76,99	11,22

Табела 15. Линеарна оцена типа биковских мајки

Table 15. Linear type score of bull dams

Особине типа Type characteristics	Линеарна оцена Linear score		
	Просечно Mean	Станд. девијација SD	Коеф. варијације CV
Оквир/Frame	7,89	0,58	7,35
Мускулозност/Muscularity	7,84	0,58	7,43
Фундамент/Fundament	7,53	0,87	11,50
Виме/Udder	7,64	0,65	8,49

Линеарна оцена телесне грађе омогућава препознавање млечних карактеристика крава које су прелиминарни показатељи млечности и дуговечности. Поред тога, указује на репродуктивне способности грла које имају велики значај са становишта економичности производње млека. Укључивање линеарне оцене типа у оцену приплодне вредности крава доприноси поузданости оцене приплодне вредности што се позитивно одражава на укупне ефекте селекције и успешност производње. Вредности линеарних оцена типа биковских мајки у 2019. години (табела 15; графикон 21) знатно су пожељније од оних у контролисаној популацији, али истовремено указују на неопходност строжије селекције у популацији биковских мајки, посебно када су у питању особине фундамента и вимена.

Графикон 21. Линеарна оцена биковских мајки

Graph 21. Linear type score of bull dams

У табели 16 приказане су телесне мере и линеарна оцена биковских мајки по окрузима. Просечне измерене вредности телесних мера биковских мајки износиле су **145 cm (142-148 cm)** за висину крста, **84 cm (75-92 cm)** за дубину тела, **57 cm (43-61 cm)** за дужину карлице, **56 cm (51-59 cm)** за ширину карлице и **203 cm (199-211 cm)** за обим груди. Просечна вредност телесне масе биковских мајки износила је **686 kg (640-777 kg)**. Линеарна оцена типа биковских мајки у просеку је износила за оквир **7,9 (6.0-8.2)**, за мускулозност **7,8 (7.0-8.0)**, за фундамент **7,5 (5.0-8.0)** и за виме **7,6 (6.8-8.0)**.

Може се закључити да се актуелна генерација биковских мајки, одликује пожељним особинама телесне развијености, посебно када је реч о особинама оквира и мускулозности, док у наредном периоду посебан значај треба придавати особинама фундамента и складној и правилној грађи вимена.

Табела 16. Телесне мере и линеарна оцена биковских мајки по окрузима

Table 16. Body/exterior measures and linear scores of bull dams by districts

ОКРУГ DISTRICT	n	Екстеријерне мере Exterior measures						Линеарне оцене Linear scores			
		VK	DT	DK	SK	OG	Маса	O	M	F	V
Колубарски	43	145,74	83,81	57,60	56,42	202,60	668,72	7,60	7,67	7,60	7,28
Подунавски	65	142,98	74,62	58,72	56,26	199,32	642,06	8,15	7,95	7,77	7,46
Браничевски	15	142,60	82,13	42,93	53,93	202,73	700,67	7,40	7,60	7,47	7,47
Шумадијски	19	148,26	91,53	60,89	59,32	211,16	776,74	7,89	7,95	5,37	7,84
Борски	5	142,20	74,80	54,60	51,00	204,60	695,80	6,00	7,00	5,80	6,80
Зајечарски	14	145,43	86,57	56,00	55,43	205,00	702,14	7,50	7,29	6,71	6,86
Рашки	20	142,35	76,35	53,80	52,65	199,35	640,15	7,70	7,80	7,35	7,75
Расински	140	146,25	88,08	57,96	57,04	204,59	705,17	8,10	8,01	7,99	7,94
Нишавски	19	145,58	80,58	53,79	53,05	207,32	730,05	7,63	7,74	7,21	7,42
Јабланички	4	147,00	80,50	54,25	53,25	207,75	728,50	7,50	7,50	7,25	8,00
Град Београд	81	144,07	86,95	57,60	54,80	200,54	670,63	7,85	7,74	7,38	7,62
ПРОСЕК ЗА РС AVERAGE FOR SERBIA	425	144,96	84,15	57,05	55,88	202,96	686,35	7,89	7,84	7,53	7,64

Легенда: VK-висина крста/Rump height; DT-дубина тела/body depth; DK-дужина карлице/length of pelvis; SK-ширина карлице/width of pelvis; OG-обим груди/chest circumference; TM-телесна маса/body weight; O-оквир/frame; M-мускулозност/muscularity; Ф-фундамент/fundament; B-виме/udder

БИОЛОШКИ ТЕСТ БИКОВА

Биолошки тест представља прву информацију о пригодној вредности бикова. Овим тестом оцењује се одгајивачка вредност бикова за особине дегенеративних мана (аномалија) и преношења наследне основе за појаву тешких тељења. Рано откривање непожељних наследних грешака код телади је неопходно у циљу спречавања уношења штетних гена у широку популацију, коришћењем бикова за ВО. Појава тешких тељења код крава узрокује честа оштећења репродуктивног тракта мајки, а може довести и до угинућа телади.

Током 2019. године биолошки тест реализован је код **13** бикова сименталске расе на узорку од укупно **1.399** телади, просечно **108** по бику. У табели 17. дат је преглед организација (**n=11**) које су обавиле тестирање.

Табела 17. Реализација биолошког теста бикова по организацијама

Table 17. Realization of biological bull test by organisations

РБ. No.	Округ/ District	Основна одгајивачка организација/ Breeding organisation	Бик/Bull		Број телади/ Number of calves
			Име/Name	ХБ/НВ	
1	9	ЛАЈКОВАЦ	Waliser	2458	86
2	10	СТОЧАРСТВО ДОО	Emmental	2305	438
3	12	УСО ТОПОЛА	Madoda	V 1309	187
4	15	ГЕН ЗАЈЕЧАР	Jogio	2341	64
5	18	ЗОВЕТ ОБРВА	Pajero	V 1307	79
6	18	ЗОВЕТ ОБРВА	Mounteverest	V 1375	51
7	18	АГРОДОМСТИЦА ДОО	Zasmot	B 428	73
8	18	АГРОЛИВАДЕ	Refrain	V 1283	79
9	19	АГРОМС	Weiport	B 298	50
10	19	ЗООСЕЛЕКТ ЦЕНТАР	Walis	V 1376	69
11	19	ЗООСЕЛЕКТ ЦЕНТАР	Zondar	V 1340	72
12	30	ЗЗ ПРУЖАТОВАЦ	Bussard	2447	62
13	30	ЗЗ СЛОГА	Hum	B 222	89
Укупно телади:					1.399

Резултати биолошког теста представљени су у табели 18 и графиконима 22 и 23. Телесна маса телади у тесту кретала се од минималних **26 kg** (близаници) до максималних **55 kg**. Највећу просечну масу телади на рођењу од **49 kg**, имао је бик *ZASMOT, B 428*. Бик *JOGIO, 2341*, имао је просечну оцену телади на рођењу од **5,0**.

Највећу учесталост ближњења од чак **16,2%** имао је бик *WALISER, 2458*.

Највећа стопа мртворођења телади од **6,5%** утврђена је код бика *BUSSARD, 2447*, као и навећи број отежаних тељења (оцена 3), **19,4%**, што је резултирало и најнижом просечном оценом телади од **3,81**.

За разлику од њега, бикови *PAJERO, V1307, HUM, B 222* и *WALISER, 2458*, имали су највећи удео лаких телења, чак **97-99%**.

У односу на остале тестиране бикове, *REFRAIN*, *V 1283*, и *HUM*, *B 222* су имали нешто већу учесталост побачаја од **2,2%**, али је просечна оцена телад на рођењу за ове бикове била на задовољавајућем нивоу од **4,6 -4,7**.

Табела 18. Преглед резултата биолошког теста по биковима

Table 18. Results of the biological bull test

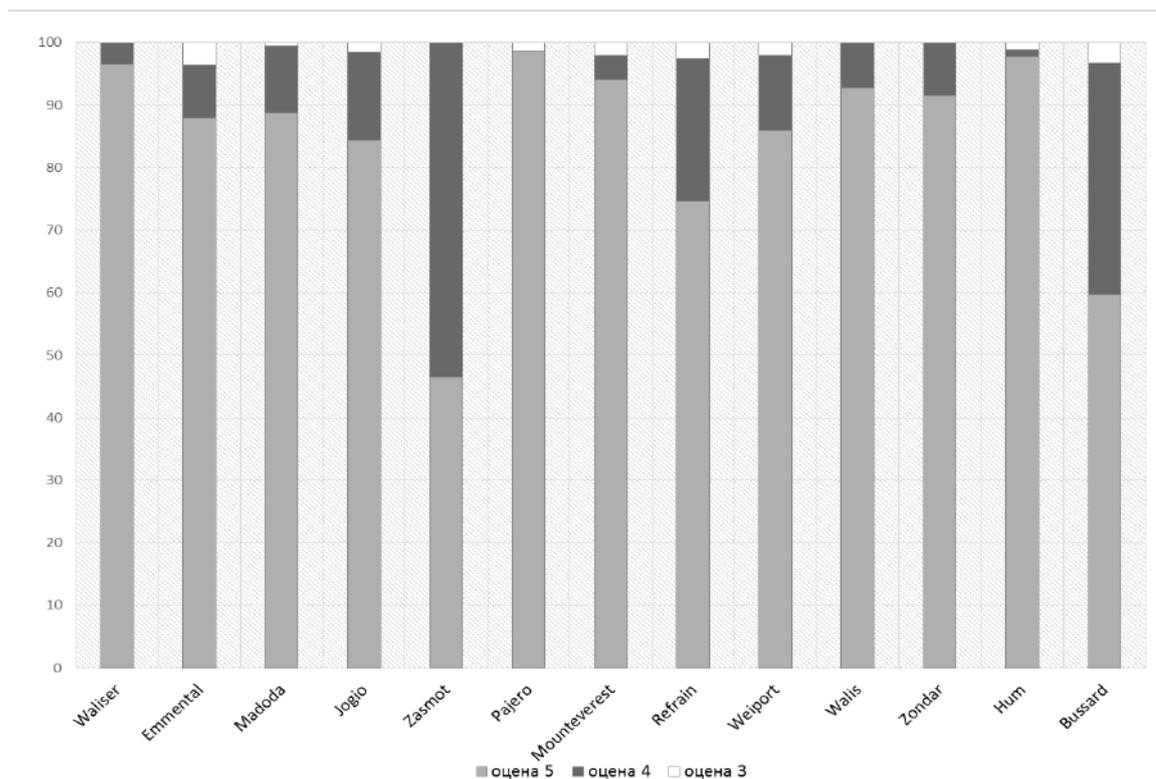
Рб.	Име бика/ Bull's name	ХБ бика/ Bull's HB	Број теледи/ No. of calves	Маса теледи, kg/ Weight of calves, kg			Прос. оцена теледи/ Av. score of calves	Оцена тока телења/ Calving score				Примедбе/ Comments		
				Прос. Av.	Max	Min		5	4	3	2	МРТ STB	БЛ TW	ПОБ MSC
1	Waliser	2458	86	43,67	55	30	4.29	83	3	1		1	14	1
2	Emmental	2305	438	44,70	53	30	4.64	385	37	16			5	
3	Madoda	V1309	187	46,47	54	34	4.85	166	20	1			1	3
4	Jogio	2341	64	45,54	50	39	5.00	54	9	1				2
5	Zasmot	B 428	73	48,70	52	30	4.49	34	39					
6	Pajero	V1307	79	42,55	45	30	4.90	78		1		1	1	
7	Mounteverest	V1375	51	42,45	46	30	4.80	48	2	1		1	1	
8	Refrain	V1283	79	40,71	47	26	4.62	59	18	2		1	4	2
9	Weipor	B298	50	44,64	55	38	4.51	43	6	1				
10	Walis	V1376	69	46,00	54	39	4.88	64	5					
11	Zondar	V1340	71	44,12	55	37	4.58	65	6					1
12	Hum	B222	89	43,96	52	35	4.69	87	1	1			1	2
13	Bussard	2447	62	45,04	52	42	3.81	37	23	12		4		1

Легенда: МР-мртворођено/stillborn; БЛ-ближњење/twins; ПОБ-побачај/miscariage

На основу резултата биолошког теста, за популацију јуница може се посебно препоручити бик *PAJERO*, *V1307*, чија су телад имала просечну телесну масу од **42,5 kg**, уз задовољавајуће оцене теледи на рођењу (**4,9**) и висок удео лаких телења (**99%**). Поред њега, за јунице се може препоручити и бик *MOUNTEVEREST*, *V 1375*.

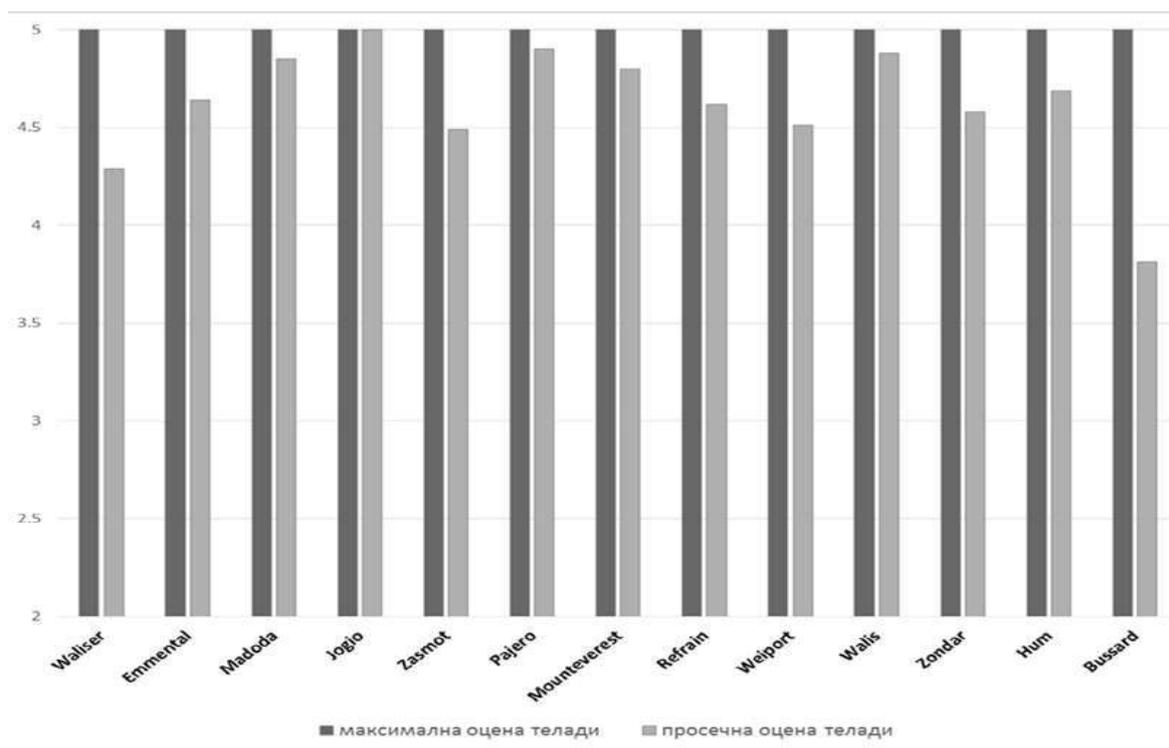
За осемењавање у популацији крава могу се препоручити и бикови који дају телад већих телесних маса на рођењу, а који су остварили високе оцене теледи и тока телења при прихватљивим вредностима стопе мртворођења и побачаја, као што су бикови *WALIS V 1376*, *WEIPOR B 298*, *ZONDAR V 1340*.

Важно је истаћи да у генерацији бикова која је тестирана током 2019. године, ниједан бик није дао телад са дегенеративним манама, као и да су стопе побачаја и морталитета биле у интервалима прихватљивих вредности.

Легенда: Оцена 5-лако телење без асистенције; оцена 4- телење уз мању асистенцију;
Оцена 3-отежано телење уз већу асистенцију

Графикон 22. Резултати оцене тока телења у биолошком тесту
Graph 22. Results of the calving score in biological testing

Графикон 23. Резултати оцене телади бикова у биолошком тесту
Graph 23. Results of the calf score in biological testing

ПРОГЕНИ ТЕСТ БИКОВА НА ТЕЛЕСНУ ГРАЂУ

У савременом одгајивању говеда генетски напредак у производњи млека остварује се не само селекцијом на директне производне особине (принос млека, садржај и принос млечне масти и протеина), већ је од изузетног значаја укључивање и функционалних карактеристика и особина телесне развијености. Укључивање наведених особина у одгајивачке програме омогућава да се селекција одвија у правцу добијања пожељних генотипова говеда, прилагођених савременим условима производње, али и захтевима тржишта у погледу количине и квалитета млека и меса. На тај начин избегавају се и негативни ефекти једносмерне селекције на производне особине и велики економски губици.

Особине телесне развијености важне су будући да од њих директно зависи продуктивна и репродуктивна способност животиња. Линеарно оцењивање типа и телесне развијености за сименталску расу обавља се визуелно, по утврђеним критеријума тзв. „Систем 97“ који је развијен у стандард за приказ ове расе у Европи.

Прогени тест на телесну грађу базира се на подацима о линеарној оцени кћери бикова у тесту. Да би се признао тест бикови морају имати податке о линеарној оцени

најмање 20 првотелки. За утврђивање одгајивачке вредности користи се *BLUP-ANIMAL* модел.

Табела 19. Преглед броја кћери по биковима и по основним организацијама у прогеном тесту

Table 19. Number of bull daughters by organizations in progeny testing

РБ	Основна организација/ Breeding organisation	Име оца/ Sire name	ХБ оца/ Sire HB	Број кћери/ Daughters (грла/heads)
1	ЗЗ АРГОПРОЈЕКТ 10+	WIRBEL	2125	139
1	ГЕН ДОО	MANDAT	2120	504
У к у п н о/Total				643

У 2019. години, реализована су два прогена теста на телесну грађу и то за бикове *WIRBEL 2125* и *MANDAT 2120* (табела 19), а добијени резултати су приказани у табели 20 и у графикону 24.

Табела 20. Просечне вредности и надмоћ за линеарне оцене бикова у тесту

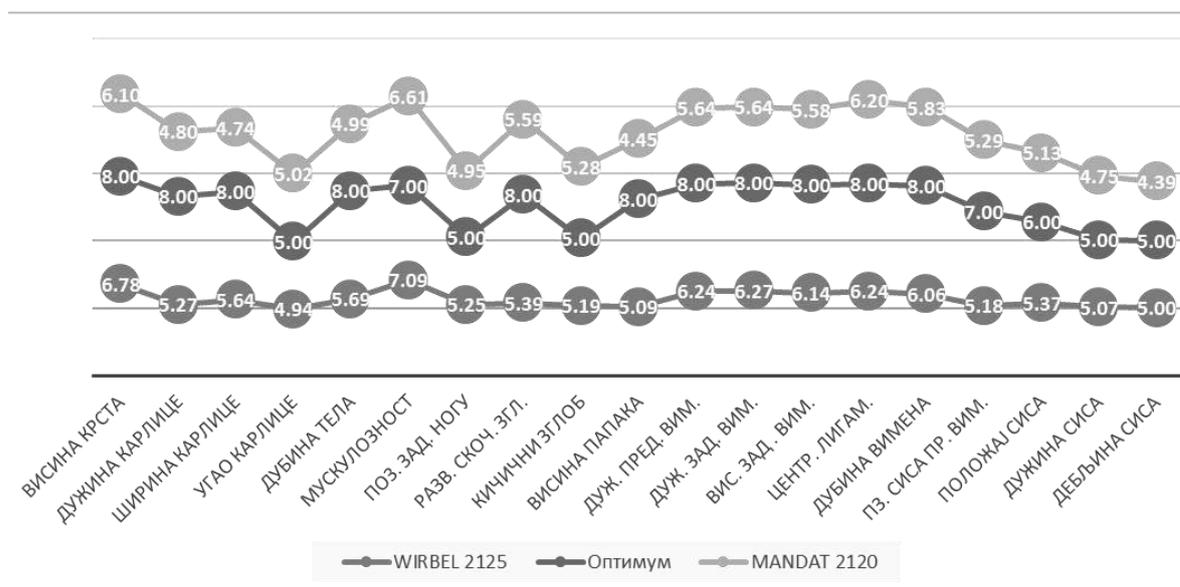
Table 20. Average values and superiority of linear measures of tested bulls

Линеарне оцене/Linear measures	Оптимум/ Optimum	Просек свих кћерки	MANDAT 2120		WIRBEL 2125	
			Просек	Надмоћ	Просек	Надмоћ
			Average	Superiority	Average	Superiority
Висина крста	8	6,46	6,10	-0,06	6,78	-0,13
Дужина карлице	8	5,25	4,80	-0,08	5,27	-0,05
Ширина карлице	8	5,04	4,74	-0,12	5,64	-0,22
Угао карлице	5	5,01	5,02	0,02	4,94	0,05
Дубина тела	8	5,48	4,99	-0,12	5,69	-0,13
Мускулозност	7	6,55	6,61	-0,03	7,09	-0,09
Поз. зад. ногу	5	5,09	4,95	-0,11	5,25	-0,11
Разв. скоч. згл.	8	5,73	5,59	-0,05	5,39	-0,08
Кичични зглоб	5	5,07	5,28	-0,14	5,19	-0,11
Висина папака	8	4,88	4,45	-0,21	5,09	0,01
Дуж. пред. вим.	8	6,03	5,64	-0,04	6,24	-0,13
Дуж. зад. вим.	8	6,00	5,58	-0,1	6,14	-0,07
Вис. зад. вим.	8	5,95	5,64	-0,2	6,27	-0,14
Центр. лигам.	8	6,15	6,20	-0,08	6,24	-0,08
Дубина вимена	8	6,13	5,83	-0,04	6,06	-0,18
Пз. сиса пр. вим.	7	5,44	5,29	-0,03	5,18	-0,01
Положај сиса	6	5,15	5,13	-0,03	5,37	-0,01
Дужина сиса	5	4,83	4,75	-0,08	5,07	-0,03
Дебљина сиса	5	4,62	4,39	-0,07	5,00	-0,02

Легенда/Legend: ВК – висина крста/Rump height; ДК - Дужина карлице/Pelvis length; ШК – Ширина карлице /Pelvis width; УК – Угао карлице /Pelvis angle; ДТ – Дубина тела /Body depth; М – Мускулозност/Muscularity; ПЗН – Положај задњих ногу/Rear leg position; Разв. скоч. згл./ hock development; ВП – висина папака /Hoof

height; ДПВ – Дужина предња вимена /Front udder length; ДЗВ – Дужина задњег вимена / Rear udder length; ВЗВ – Висина задњег вимена /Rear udder height; ЦЛ – Централни лигамент /Central ligament; ДВ – Дубина вимена /Udder depth; ПС – Позиција сиса/Teat placement; ДС – Дужина сиса/Teat length; Д – Дебљина сиса /Teat thickness;

На основу резултата теста може се закључити да тестирани бикови нису погодни за тзв. корективна парења када су у питању особине оквира, фундамента и вимена (графикон 24). Кћерке бика *WIRBEL 2125* одликују се нешто већим форматом, бољом мускулозношћу и грађом вимена, али су особине оквира (изузев угла карлице) код оба бика, далеко испод пожељних па на селекцији бикова надмоћних за ове особине треба интензивно радити. Исто се може рећи за развијеност скочног зглоба, висину папака и особине вимена (осим особина положаја, дужине и дебљине сиса).

Графикон 24. Одступања линеарних оцена кћерки тестираних бикова од оптималних вредности
Graph 24. Deviations of linear measures from optimal values for tested bulls

У табелама 21 – 24 приказане су просечне вредности оцена особина телесне грађе за све бикове, као и приплодна вредност изрчуната BLUP-ANIMAL методом.

Табела 21. Просечне вредности и надмоћ бикова за особине телесне грађе
(оквир и мускулозност)

Table 21. Average values and superiority of linear measures of bulls (frame and muscularity)

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Вис.крста		Дуж.карл.		Шир.карл.		Угао карл.		Дуб. тела		Мускулозн.	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.
2170	20	6,75	-0,44	4,05	-0,43	3,65	-0,75	5,25	0,02	4,20	-0,39	6,05	-0,36
V1256	20	7,20	0,51	6,15	0,41	5,45	0,23	4,95	-0,01	5,80	0,16	6,75	0,11
2221	21	7,10	-0,06	6,10	-0,11	5,71	-0,23	5,29	0,15	6,29	-0,03	7,05	-0,04
2113	22	5,50	-0,58	4,68	-0,33	3,95	-0,46	4,41	-0,16	4,77	-0,18	5,68	-0,17
V635	22	6,36	-0,29	5,27	-0,36	5,55	-0,24	5,23	0,31	5,64	-0,09	6,64	-0,17
1492	23	6,83	-0,04	4,87	-0,05	4,96	0,04	5,22	0,01	4,78	-0,25	6,52	-0,17
2301	24	5,92	-0,29	4,83	0,22	4,46	-0,16	4,88	-0,03	5,08	0,04	6,13	-0,09
V026	24	6,58	0,10	6,67	0,16	5,33	-0,04	5,29	-0,04	6,33	-0,08	6,96	0,13
B324	24	6,46	-0,65	4,50	-0,27	5,17	-0,26	5,63	0,26	5,13	-0,43	6,63	-0,37
V1225	24	6,50	-0,38	5,67	-0,22	5,63	-0,27	4,79	-0,13	5,75	-0,11	6,67	-0,37
2064	25	6,32	-0,18	6,04	-0,24	5,12	-0,27	5,20	0,08	5,96	-0,28	6,64	-0,12
2182	25	6,28	0,12	6,00	0,12	5,68	-0,02	4,92	-0,04	5,72	0,02	7,36	-0,05
B329	26	6,42	0,10	4,38	-0,66	4,23	-0,68	5,00	-0,10	5,35	-0,05	6,38	-0,37
V1197	26	5,73	-0,30	4,50	0,18	4,35	-0,06	4,88	-0,04	4,69	-0,21	5,85	-0,20
2163	28	6,29	-0,02	5,11	-0,16	4,50	-0,22	4,39	-0,28	5,07	-0,14	5,89	-0,21
2146	31	6,45	-0,24	5,52	-0,09	5,23	-0,13	4,84	-0,16	5,35	-0,29	6,74	0,05
V640	31	6,52	-0,19	5,10	-0,08	5,06	0,00	5,00	0,01	5,58	0,05	6,45	0,00
2084	32	6,84	0,39	6,41	0,15	5,66	0,01	5,13	0,09	6,38	0,24	7,41	0,26
2137	34	6,29	-0,12	5,68	0,15	5,82	0,07	5,09	0,11	6,00	0,27	6,97	-0,02
2262	34	6,29	0,08	5,35	0,22	4,85	0,29	4,53	-0,10	5,12	0,08	5,88	-0,08
B249	34	5,97	-0,89	4,50	-0,13	4,62	0,06	5,21	0,00	5,32	-0,12	6,09	-0,10
B320	34	6,35	-0,64	3,94	-0,63	4,71	-0,34	5,76	0,20	5,18	-0,14	6,74	0,01
1500	35	5,71	-1,10	4,31	-0,28	4,31	-0,20	5,03	-0,13	5,37	-0,02	5,91	-0,25
2072	35	7,09	0,36	6,03	0,56	5,91	0,32	4,94	-0,12	6,06	0,30	7,17	0,11
V132	35	6,29	0,04	4,71	-0,05	4,37	-0,33	4,77	-0,16	5,17	-0,10	6,09	-0,20
2300	37	6,78	-0,08	6,65	-0,10	6,16	-0,03	5,19	0,11	6,59	-0,08	7,19	-0,02
2203	38	6,71	0,32	4,82	-0,22	4,45	-0,19	5,05	0,24	4,97	-0,24	6,11	-0,06
2180	39	6,03	-0,75	4,28	-0,52	4,33	-0,35	5,08	-0,03	4,92	-0,20	6,03	-0,35
V1230	42	6,79	-0,03	5,12	-0,16	5,52	-0,15	4,93	0,08	5,64	-0,12	6,95	-0,15
V1255	44	6,66	0,05	5,07	-0,40	4,84	-0,24	4,98	0,17	5,18	-0,32	6,25	-0,23
V102	46	6,65	-0,13	5,78	0,08	5,63	0,07	4,72	-0,09	6,04	0,08	6,80	-0,08
2131	50	6,76	0,23	5,92	0,16	5,78	0,31	4,70	-0,20	6,00	0,16	6,76	-0,10
2164	52	6,54	0,07	5,06	-0,43	4,60	-0,37	4,92	0,14	5,29	-0,21	6,21	-0,17
B222	54	6,81	-0,14	6,09	-0,31	5,87	-0,16	5,15	0,10	6,30	-0,20	7,06	-0,08
B380	59	5,49	-0,24	5,54	-0,18	5,15	-0,38	5,00	0,03	5,22	-0,24	7,24	-0,26
2091	61	6,67	0,02	5,57	-0,01	5,00	-0,16	5,07	0,19	5,57	-0,09	6,44	-0,21
2145	64	6,45	0,06	5,02	-0,10	4,80	-0,14	4,92	0,01	5,19	-0,17	6,25	-0,19
2121	67	6,37	-0,46	4,97	-0,01	4,93	-0,16	5,00	0,07	5,66	0,10	6,40	-0,17

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Вис.крста		Дуж.карл.		Шир.карл.		Угао карл.		Дуб. тела		Мускулозн.	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.
B378	69	6,78	0,01	6,28	-0,12	5,68	-0,07	5,07	-0,01	6,29	-0,17	7,00	0,01
2261	79	6,23	0,02	5,05	-0,08	4,47	-0,07	4,77	0,08	5,13	0,02	5,92	-0,06
2313	84	6,35	0,08	5,20	-0,06	4,49	-0,16	4,80	0,07	5,21	-0,03	6,05	-0,03
V1218	91	6,63	-0,45	4,96	-0,19	5,42	-0,35	4,89	0,06	5,42	-0,37	6,84	-0,34
2041	92	6,71	-0,24	5,79	-0,23	5,40	-0,12	5,14	0,03	5,75	-0,26	6,72	-0,18
2117	97	6,87	-0,06	5,24	-0,04	5,29	-0,12	5,34	-0,01	5,65	-0,10	6,80	-0,12
2118	135	6,92	-0,06	5,15	-0,04	5,47	0,04	5,21	0,01	5,55	-0,13	6,79	-0,12
2125	139	6,78	-0,13	5,27	-0,05	5,64	-0,22	4,94	0,05	5,69	-0,13	7,09	-0,09
V033	187	6,10	-0,14	4,66	-0,03	4,64	-0,10	4,97	0,03	5,00	-0,13	6,44	0,04
2179	233	6,31	0,06	4,79	0,09	4,61	-0,05	4,93	0,00	5,06	-0,03	6,37	0,09
2120	504	6,10	-0,06	4,80	-0,08	4,74	-0,12	5,02	0,02	4,99	-0,12	6,61	-0,03
<i>Просек /Average</i>		6,46		5,25		5,04		5,01		5,48		6,55	

Легенда/Legend: ВК – висина крста/Rump height; ДК - Дужина карлице/Pelvis length; ШК – Ширина карлице /Pelvis width; УК – Угао карлице /Pelvis angle; ДТ – Дубина тела /Body depth; М – Мускулозност/Muscularity;

*осенчени редови односе се на бикове тестиране у 2019. години/ shaded rows refer to bulls tested in 2019

Табела 22. Просечне вредности и надмоћ бикова за особине телесне грађе (фундамент)

Table 22. Average values and superiority of linear measures of bulls (fundament)

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Пол. зад.ногу		Разв. ск.зглоба		Кичични зглоб		Висина папка	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.	Прос./ Aver.	Надм./ Super.	Прос./ Aver.	Надм./ Super.	Прос./ Aver.	Надм./ Super.
2170	20	5,25	0,01	6,40	-0,05	4,90	-0,06	4,90	-0,19
V1256	20	5,15	0,10	6,20	0,37	5,10	0,08	5,50	0,39
2221	21	4,81	-0,26	5,67	0,10	5,10	0,01	5,05	-0,07
2113	22	5,00	-0,07	5,09	-0,19	4,82	0,10	3,95	-0,43
V635	22	4,77	-0,44	5,68	0,20	5,27	-0,06	5,59	0,32
1492	23	5,13	0,03	5,91	-0,16	4,87	-0,09	4,78	-0,29
2301	24	5,29	0,16	5,75	-0,11	6,04	-0,10	4,46	-0,04
V026	24	5,25	-0,02	7,38	0,16	5,13	-0,21	7,13	-0,06
B324	24	4,96	-0,29	5,38	-0,47	4,88	-0,29	4,67	-0,06
V1225	24	4,83	-0,16	5,42	-0,25	5,38	-0,07	5,13	-0,15
2064	25	5,04	-0,04	6,20	-0,28	4,52	-0,52	5,96	-0,33
2182	25	4,96	0,09	5,28	0,18	4,84	0,02	4,84	-0,22
B329	26	5,23	0,14	5,38	-0,02	4,69	0,12	4,27	-0,08
V1197	26	5,27	0,15	6,27	0,25	6,15	-0,13	4,42	-0,06
2163	28	5,11	0,04	5,43	0,00	5,00	0,17	4,93	0,30
2146	31	5,39	0,19	5,81	0,31	5,19	0,12	4,71	-0,13
V640	31	5,13	-0,05	6,00	0,42	4,97	-0,02	4,19	-0,26
2084	32	5,03	0,10	6,28	0,29	5,00	-0,04	5,75	-0,15
2137	34	5,12	-0,01	5,50	0,05	5,32	0,15	5,32	0,07
2262	34	5,26	0,18	5,24	-0,09	4,79	0,00	4,74	0,31

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Пол. зад. ногу		Разв. ск.зглоба		Кичични зглоб		Висина папка	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.	Прос./ Aver.	Надм./ Super.	Прос./ Aver.	Надм./ Super.	Прос./ Aver.	Надм./ Super.
B249	34	5,12	-0,16	5,82	0,15	4,26	-0,10	3,53	-0,26
B320	34	5,00	-0,10	5,94	-0,08	5,18	0,14	4,32	-0,21
1500	35	5,14	-0,13	5,49	-0,17	4,34	-0,08	3,57	-0,26
2072	35	5,23	0,00	5,46	0,10	5,06	0,03	4,80	0,01
V132	35	4,94	-0,05	6,20	0,22	5,97	0,11	4,51	-0,19
2300	37	5,32	0,11	5,49	0,03	5,03	0,02	5,76	0,10
2203	38	4,95	-0,11	5,58	0,14	4,47	-0,18	4,24	-0,10
2180	39	5,15	-0,02	5,67	-0,11	4,74	-0,11	4,05	-0,20
V1230	42	5,45	0,15	5,60	0,15	5,31	0,08	4,81	-0,14
V1255	44	5,02	0,08	5,43	-0,12	4,95	0,11	4,70	-0,10
V102	46	4,91	0,03	5,72	0,04	5,07	-0,08	5,09	-0,06
2131	50	5,18	0,20	5,76	0,12	5,08	0,14	5,34	0,08
2164	52	4,87	-0,09	5,60	0,06	4,98	0,17	4,85	0,12
B222	54	5,00	-0,23	5,74	-0,07	5,09	-0,07	5,83	0,01
B380	59	4,83	0,00	5,14	0,13	4,85	0,05	5,00	0,02
2091	61	4,56	-0,32	5,52	-0,15	4,67	-0,05	4,98	-0,07
2145	64	5,05	0,04	5,92	-0,01	5,61	-0,16	4,61	-0,25
2121	67	5,34	0,07	5,28	-0,26	4,78	-0,04	4,30	-0,15
B378	69	5,10	0,06	6,32	0,04	5,13	0,02	6,17	-0,04
2261	79	5,14	0,05	5,42	-0,05	4,94	0,15	4,72	0,21
2313	84	5,10	-0,02	5,57	0,02	4,88	0,06	4,62	-0,12
V1218	91	5,35	-0,10	5,42	-0,05	5,18	-0,13	4,81	-0,11
2041	92	4,79	-0,34	5,93	-0,12	4,90	-0,10	5,54	-0,20
2117	97	5,07	-0,08	6,02	-0,08	5,01	-0,11	5,06	-0,20
2118	135	5,21	-0,06	5,82	-0,08	5,12	-0,02	4,99	-0,09
2125	139	5,25	-0,11	5,39	-0,08	5,19	-0,11	5,09	0,01
V033	187	5,18	0,05	5,84	-0,04	5,65	-0,22	4,58	-0,09
2179	233	5,15	0,06	5,78	-0,08	5,76	-0,02	4,41	-0,18
2120	504	4,95	-0,11	5,59	-0,05	5,28	-0,14	4,45	-0,21
Просек /Average		5,09		5,73		5,07		4,88	

Легенда/Legend: ПЗН – Положај задњих ногу/Rear leg position; Разв. скоч. згл./hock development; КЗ-Кичични зглоб/Pastern bone; ВП – висина папка /Hoof height;

*осенчени редови односе се на бикове тестиране у 2019. години/ shaded rows refer to bulls tested in 2019

Табела 23. Просечне вредности и надмоћ бикова за особине телесне грађе (виме 1)

Table 23. Average values and superiority of linear measures of bulls (udder 1)

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Дуж.пр.вим		Вис.зад.вим		Дуж.зад.вим		Центр.лиг.		Дуб.вим.	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.
2170	20	5,75	-0,27	6,15	0,03	6,15	-0,03	6,20	0,13	6,60	0,23
V1256	20	6,50	0,28	6,60	0,52	6,70	0,43	6,75	0,55	6,10	-0,03
2221	21	6,57	0,00	6,43	0,17	6,52	0,12	6,14	0,04	6,10	-0,14
2113	22	5,36	-0,22	5,32	-0,04	5,45	-0,20	5,59	0,09	5,95	0,11

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Дуж.пр.вим		Вис.зад.вим		Дуж.зад.вим		Центр.лиг.		Дуб.вим.	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.
V635	22	5,68	0,08	5,45	-0,28	5,50	-0,23	6,32	0,30	5,55	-0,16
1492	23	5,61	-0,23	5,57	-0,28	5,74	-0,12	5,78	-0,21	5,78	-0,27
2301	24	5,79	0,00	5,75	-0,06	5,83	-0,10	5,96	-0,24	5,88	-0,17
V026	24	7,13	0,19	7,25	-0,12	7,17	-0,02	7,92	0,20	7,25	-0,09
B324	24	5,83	-0,50	5,63	-0,52	5,08	-0,80	5,46	-0,42	5,71	-0,70
V1225	24	5,75	-0,21	5,67	-0,16	6,00	0,02	5,92	-0,06	5,50	-0,19
2064	25	6,28	-0,22	6,04	-0,53	6,28	-0,32	6,40	-0,42	6,56	-0,17
2182	25	6,00	0,30	5,76	0,24	5,36	-0,25	5,92	-0,18	5,48	0,07
B329	26	5,85	-0,10	6,27	0,11	5,85	-0,25	6,27	-0,47	5,88	-0,28
V1197	26	5,42	-0,14	5,73	0,07	5,65	-0,08	5,92	-0,23	6,12	0,04
2163	28	5,64	-0,14	5,43	-0,12	5,71	-0,12	5,36	-0,29	5,79	-0,14
2146	31	6,26	0,14	6,00	-0,02	6,19	0,07	6,06	-0,05	6,65	0,55
V640	31	5,90	-0,13	5,77	-0,35	6,00	-0,20	6,23	-0,14	6,61	0,35
2084	32	6,53	0,19	6,78	0,55	6,63	0,30	7,13	0,56	6,50	0,30
2137	34	5,47	-0,25	5,62	-0,23	5,53	-0,24	6,12	-0,14	5,53	-0,28
2262	34	5,59	-0,09	5,38	-0,07	5,68	-0,08	5,44	-0,14	5,68	-0,17
B249	34	6,12	-0,21	6,29	-0,40	6,21	-0,41	6,62	-0,37	6,82	-0,10
B320	34	5,74	-0,26	5,59	-0,18	5,18	-0,28	5,35	-0,19	6,00	-0,30
1500	35	6,14	-0,16	6,23	-0,41	6,37	-0,21	6,43	-0,49	6,46	-0,41
2072	35	6,40	0,17	6,40	0,23	6,23	0,09	6,69	0,37	6,57	0,42
V132	35	5,60	-0,14	5,57	-0,13	5,66	-0,17	6,06	-0,05	6,11	0,02
2300	37	6,65	0,09	6,49	0,05	6,51	-0,05	6,49	-0,05	6,41	0,06
2203	38	5,76	-0,09	5,66	-0,08	5,84	-0,08	5,97	0,04	6,50	0,41
2180	39	6,10	-0,08	6,13	-0,12	6,38	0,09	6,36	-0,04	6,21	-0,15
V1230	42	6,50	0,11	6,26	0,02	6,50	0,23	6,10	-0,12	6,14	-0,09
V1255	44	6,05	0,10	5,86	0,22	6,00	0,09	6,05	0,35	6,00	0,08
V102	46	6,26	0,02	5,87	0,06	6,02	-0,06	5,74	-0,05	6,11	0,08
2131	50	6,06	0,00	5,84	0,02	6,00	0,03	6,24	0,26	6,10	0,09
2164	52	5,85	-0,15	5,63	-0,11	5,90	-0,11	5,81	-0,06	5,98	-0,02
B222	54	6,74	0,08	6,39	-0,19	6,63	-0,03	6,44	-0,13	6,54	0,01
B380	59	5,36	-0,14	5,39	-0,02	5,24	-0,21	6,31	0,00	5,20	-0,02
2091	61	6,02	0,00	5,72	0,02	5,97	0,02	5,67	-0,11	5,92	-0,09
2145	64	5,89	-0,08	5,81	-0,05	5,84	-0,18	6,14	0,00	6,42	0,38
2121	67	6,18	-0,15	6,25	-0,11	6,24	-0,15	6,34	-0,07	6,16	-0,33
B378	69	6,67	0,09	6,43	-0,07	6,49	-0,08	6,55	-0,05	6,39	-0,22
2261	79	5,76	-0,01	5,63	0,01	5,86	-0,01	6,00	0,20	5,65	-0,35
2313	84	5,92	0,02	5,86	0,08	5,96	-0,03	5,82	-0,11	6,05	-0,06
V1218	91	6,47	-0,26	6,27	-0,31	6,27	-0,31	6,15	-0,21	6,20	-0,28
2041	92	6,25	-0,18	6,11	-0,25	6,21	-0,26	6,22	-0,17	6,37	-0,08
2117	97	6,07	-0,20	5,96	-0,23	5,73	-0,27	5,95	-0,18	6,38	-0,07
2118	135	6,21	-0,15	6,18	-0,16	6,10	-0,10	6,13	-0,14	6,44	-0,03
2125	139	6,24	-0,13	6,27	-0,07	6,14	-0,14	6,24	-0,08	6,06	-0,18
V033	187	5,88	0,04	5,75	-0,12	5,87	-0,07	6,18	-0,10	6,16	0,06

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Дуж.пр.вим		Вис.зад.вим		Дуж.зад.вим		Центр.лиг.		Дуб.вим.	
		Прос./ Aver.	Надм./ Super.
2179	233	5,92	0,15	5,64	-0,13	5,89	0,02	6,09	-0,03	5,94	-0,11
2120	504	5,64	-0,04	5,64	-0,10	5,58	-0,20	6,20	-0,08	5,83	-0,04
Просек /Average		6,03		5,95		6,00		6,15		6,13	

Легенда/Legend: ДПВ – Дужина предња вимена /Front udder length; ДЗВ – Дужина задњег вимена /Rear udder length; ВЗВ – Висина задњег вимена /Rear udder height; ЦЛ – Централни лигамент /Central ligament; ДВ – Дубина вимена /Udder depth; ПС – Позиција сиса/Teat placement; ДС – Дужина сиса/Teat length; Д – Дебљина сиса /Teat thickness;

*осенчени редови односе се на бикове тестиране у 2019. години/ shaded rows refer to bulls tested in 2019

Табела 24. Просечне вредности и надмоћ бикова за особине телесне грађе (виме 2)

Table 24. Average values and superiority of linear measures of bulls (udder 2)

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Поз.сис.пр.в.		Полож.сиса		Дуж.сиса		Дебљ.сиса	
		Прос./ Aver	Надм./ Super.	Прос./ Aver	Надм./ Super.	Прос./ Aver	Надм./ Super.	Прос./ Aver	Надм./ Super.
2170	20	4,80	-0,55	4,90	-0,26	4,70	-0,06	4,65	-0,18
V1256	20	5,85	0,27	5,15	0,01	4,70	-0,13	4,90	0,21
2221	21	5,67	0,04	5,19	0,25	4,90	0,06	4,90	0,17
2113	22	5,73	0,16	4,82	-0,12	4,82	-0,12	4,09	-0,58
V635	22	5,32	-0,08	5,18	0,01	4,73	-0,17	4,82	0,05
1492	23	5,26	-0,11	4,74	-0,37	5,09	0,26	4,65	-0,14
2301	24	5,54	0,02	5,21	-0,06	5,21	0,33	4,33	0,17
V026	24	6,38	-0,14	5,83	0,02	5,25	0,10	5,00	-0,07
B324	24	5,42	-0,16	5,38	0,19	5,29	0,21	4,83	0,01
V1225	24	5,13	-0,25	5,29	0,13	4,83	0,02	4,67	0,01
2064	25	5,76	-0,32	5,28	-0,15	4,92	-0,09	4,84	-0,06
2182	25	5,40	0,23	4,84	-0,01	4,80	-0,06	4,84	-0,04
B329	26	5,04	-0,18	4,73	-0,31	4,38	-0,12	4,27	-0,08
V1197	26	5,58	0,03	5,15	-0,20	4,88	-0,01	4,27	0,23
2163	28	5,21	-0,33	4,96	-0,04	4,79	-0,14	4,68	-0,02
2146	31	5,65	0,12	5,13	0,10	4,74	-0,13	4,87	0,16
V640	31	5,29	-0,10	5,39	0,27	4,45	-0,14	4,55	0,22
2084	32	6,16	0,41	5,63	0,40	5,22	0,25	5,00	0,08
2137	34	5,03	-0,27	5,15	-0,09	4,50	-0,43	4,85	-0,02
2262	34	5,18	-0,34	4,97	-0,01	4,97	0,05	4,68	0,01
B249	34	5,06	-0,24	5,03	-0,10	4,06	-0,13	4,03	0,12
B320	34	5,59	-0,25	4,97	0,00	5,18	0,18	4,82	0,18
1500	35	5,31	-0,02	5,03	-0,08	4,11	-0,12	3,60	-0,35
2072	35	5,11	-0,23	5,23	0,14	4,97	0,05	4,77	-0,03
V132	35	5,54	0,00	5,29	0,03	4,71	-0,11	4,09	-0,08
2300	37	5,62	-0,04	5,30	0,29	4,97	0,02	4,81	-0,12
2203	38	5,37	-0,09	4,76	-0,22	4,37	-0,34	4,16	-0,32
2180	39	5,31	-0,07	5,08	-0,07	4,64	0,07	4,33	0,00

БИК BULL	Број кћерки Daughters	Поз.сис.пр.в.		Полож.сиса		Дуж.сиса		Дебљ.сиса	
		Прос./ Aver	Надм./ Super.	Прос./ Aver	Надм./ Super.	Прос./ Aver	Надм./ Super.	Прос./ Aver	Надм./ Super.
V1230	42	5,12	-0,08	4,95	-0,37	4,83	-0,26	4,64	-0,31
V1255	44	5,55	0,06	5,07	0,10	4,93	0,10	4,66	-0,01
V102	46	5,33	-0,12	5,13	0,07	4,93	0,03	4,72	0,00
2131	50	5,38	-0,14	5,16	0,06	4,82	-0,14	4,70	-0,15
2164	52	5,69	0,16	4,90	-0,09	4,67	-0,12	4,65	0,05
B222	54	5,74	0,02	5,28	0,06	5,00	-0,02	4,78	-0,20
B380	59	5,15	0,07	5,22	0,31	4,80	-0,09	4,75	-0,13
2091	61	5,46	-0,05	5,07	0,14	4,57	-0,22	4,80	0,07
2145	64	5,36	-0,22	5,34	0,09	4,83	-0,04	4,22	-0,14
2121	67	5,18	-0,12	5,27	0,06	4,72	-0,01	4,46	-0,08
B378	69	5,83	-0,13	5,32	0,03	5,12	0,12	5,14	0,21
2261	79	5,46	-0,13	5,08	0,03	4,76	-0,12	4,78	0,16
2313	84	5,51	-0,15	5,17	0,11	4,86	-0,05	4,39	-0,30
V1218	91	5,29	0,12	5,41	-0,04	5,18	0,00	5,07	-0,02
2041	92	5,48	-0,23	5,14	0,01	4,78	-0,13	4,87	-0,06
2117	97	5,57	-0,23	5,24	0,05	4,92	-0,10	4,74	-0,07
2118	135	5,42	-0,14	5,20	-0,06	5,04	0,04	4,92	0,08
2125	139	5,18	-0,01	5,37	-0,01	5,07	-0,03	5,00	-0,02
V033	187	5,55	0,06	5,24	-0,08	4,87	-0,03	4,30	-0,02
2179	233	5,51	0,00	5,24	-0,01	4,83	-0,04	4,22	-0,07
2120	504	5,29	-0,03	5,13	-0,03	4,75	-0,08	4,39	-0,07
Просек /Average		5,44		5,15		4,83		4,62	

Легенда/Legend: ПСПВ – Позиција сиса предња вимена /Front udder teat position; ПС – Позиција сиса /Teat position; ДС – Дужина сиса/Teat length; Д – Дебљина сиса /Teat thickness;

*осенчени редови односе се на бикове тестиране у 2019. години/ shaded rows refer to bulls tested in 2019

Просечне вредности линеарне оцене кћерки тестираних бикова указују да је даљи рад на унапређењу особина телесне развијености потребно усмерити ка повећању формата грла узимајући при томе у обзир и коначан изглед грла односно целокупну складност грађе и хармоничну повезаност партија трупа, као и на унапређењу квалитета ногу и вимена. У погледу особина вимена присутан је значајан простор за унапређење, пре свега у погледу дужине предњег и задњег дела вимена, његове висине, дубине као и јачине централног лигаментa. Узимајући у обзир да је одгајивачким циљем за сименталску расу производња млека и даље примарна, оцењена мускулозност првотелки је на задовољавајућем нивоу и не би је требало превише форсирати.

ПРОГЕНИ ТЕСТ БИКОВА НА МЛЕЧНОСТ

Прогени тест на млечне особине базира се на подацима о утврђеној лактационој производњи кћери бикова у тесту. За тест се користе подаци добијени током прве и каснијих лактација. За утврђивање одгајивачке вредности користи се *BLUP-ANIMAL MODEL* у чију једначину су укључени случајни утицај бика - оца и фиксни утицај региона и сезоне телења.

У табели 25. дат је преглед бикова код којих је спроведен прогени тест на млечност у 2019. години.

Табела 25. Преглед бикова са завршеним прогеним тестом у 2019. години

Table 25. Review of progeny tested bulls in 2019

Редни број/No	Име бика/ Bulls name	ХБ/НВ	Број кћери/ Daughters	Одгајивачка организација/ Breeding organisation
1	ALPEN	B 249	36	ГЕН, ЗАЈЕЧАР
2	WIRBEL	2125	157	АГРОПРОЈЕКТ 10 ПЛУС, В.ШИЉЕГОВАЦ
3	MANNI	2183	44	АГРОМС, ВИТАНОВАЦ
4	WIDO	2137	65	АГРОМС, ВИТАНОВАЦ
5	WEINROM	2041	120	33 ПАВЛЕ СТЕПАНОВИЋ, В.ИВАНЧА
6	MINZE	B 380	33	СТОЧАРСТВО, С.ПАЛАНКА

У табели 26 приказан је ранг бикова у односу на њихову надмоћ у приносу млека (kg) као и надмоћ за остале особине млечности (% млечне масти и протеина и kg млечне масти и протеина). Најбоље рангирани бик ове године је *RALF V 1184* чија надмоћ у приносу млека, млечне масти и протеина износи **+598 kg**, **+25,02 kg** и **+19,96 kg** респективно. Од бикова који су тестирани у 2019. години највећу надмоћ за принос млека имао је бик *ALPEN B 249* (**+80 kg** млека, **+1,22 kg** ММ и **+2,70 kg** протеина). Поред њега, позитивне приносе млека, млечне масти и протеина у односу на испитивану популацију, оствариле су и кћери бика *WIRBEL 2125* (**+34 kg** млека, **+1,53 kg** ММ и **+1,23 kg** протеина), док су ћерке осталих бикова у прогеном тесту дале ниже приносе млека, млечне масти и протеина од просека популације.

Табела 26. Ранг бикова (надмоћ) за особине млечности кћери у стандардној лактацији
 Table 26. Rank of bulls (superiority) for milk traits of their daughters'in standard lactation

Ранг/ Rank	ХБ број/ HB	Број кћери/ Daughters	Надмоћ/Superiority				
			Млеко/ Milk, kg	М.М./ M.F., kg	М.М./ M.F., %	Протеин/ Protein kg	Протеин/ Protein, %
1	V 1184	21	597,95	25,02	0,022	19,96	0,008
2	2072	38	400,31	16,00	0,001	13,45	0,009
3	V 640	31	271,29	10,38	-0,009	9,82	0,017
4	V 1131	21	253,59	8,91	-0,018	8,34	0,004
5	2084	36	235,64	10,05	0,014	8,18	0,012
6	1500	28	210,05	5,45	-0,059	6,83	0,004
7	B 304	20	195,73	8,10	0,004	7,60	0,022
8	V 102	51	159,76	6,17	0,000	5,29	-0,001
9	2179	65	111,19	4,44	0,003	4,09	0,010
10	B 249	36	79,75	1,22	-0,041	2,70	0,007
11	V 132	30	79,03	1,94	-0,023	1,50	-0,017
12	2216	21	75,85	3,65	0,013	1,36	-0,019
13	2146	46	62,29	3,62	0,022	2,34	-0,001
14	2261	110	53,15	2,99	0,017	1,20	-0,009
15	2131	28	39,35	1,23	-0,004	1,93	0,012
16	2125	157	33,51	1,53	0,004	1,23	0,002
17	2121	131	29,79	0,58	-0,013	0,83	-0,001
18	V 1218	79	27,07	0,15	-0,016	0,95	0,003
19	V 033	102	18,31	-0,21	-0,019	-0,15	-0,014
20	V 058	59	15,44	1,11	0,007	1,12	0,013
21	V 1225	25	9,58	-0,05	-0,009	-1,58	-0,032
22	2091	26	6,57	-0,44	-0,015	-0,59	-0,020
23	2183	44	-0,637	0,87	0,021	0,44	0,010
24	2262	62	-2,43	0,41	0,008	0,13	0,004
25	2137	65	-2,57	0,09	0,005	0,12	0,005
26	B 21	27	-11,73	-0,67	-0,003	-0,21	0,005
27	2120	678	-16,07	-1,19	-0,011	-0,68	-0,003
28	2145	44	-19,18	-0,95	-0,003	-0,67	0,004
29	2118	117	-25,67	-0,76	0,006	-0,98	-0,004
30	V 131	20	-30,17	-1,31	-0,005	-0,87	0,004
31	2124	30	-40,38	-1,92	-0,005	-1,24	0,002
32	2070	20	-45,26	-2,03	-0,005	-0,61	0,017
33	1496	36	-45,53	-1,78	0,000	-2,55	-0,024
34	V 1197	71	-68,23	-3,17	-0,009	-2,44	-0,002
35	2064	35	-88,78	-1,78	0,035	-2,13	0,017
36	V 026	23	-90,63	-2,77	0,021	-3,83	-0,016

37	2041	120	-95,06	-3,62	0,006	-3,73	-0,011
38	B 223	21	-95,14	-4,41	-0,012	-3,17	-0,003
39	B 329	60	-106,02	-5,46	-0,022	-4,54	-0,020
40	V 635	52	-109,74	-3,87	0,008	-3,66	-0,002
41	2313	32	-109,87	-4,69	-0,004	-4,62	-0,018
42	B 380	33	-111,12	-3,57	0,018	-4,18	-0,008
43	V 623	53	-124,42	-4,56	0,008	-4,38	-0,007
44	2117	164	-148,85	-6,04	-0,002	-4,77	0,002
45	2163	31	-164,04	-7,16	-0,012	-5,46	-0,001
46	B 324	78	-172,21	-6,90	-0,004	-5,31	0,007
47	B 378	88	-177,67	-5,73	0,027	-5,96	-0,003
48	B 320	53	-178,57	-6,70	0,006	-5,63	0,001
49	2164	75	-208,71	-6,96	0,030	-7,11	-0,004
50	B 377	23	-211,32	-7,61	0,016	-6,57	0,007
51	2113	40	-255,43	-10,89	-0,019	-8,46	-0,002
52	2203	30	-300,98	-10,54	0,033	-10,36	-0,017

*осенчени редови односе се на бикове тестиране у 2019. години/ shaded rows refer to bulls tested in 2019

Табела 27. Просечне вредности особина млечности бикова оцењених на основу производње кћери у стандардној лактацији

Table 27. Average values for milking performance of bulls estimated on the basis of daughter production in standard lactation

Ранг/ Rank	ХБ број/ HB	Број кћери/ Daughters	Просек/Average				
			Млеко/ Milk, kg	М.М./ M.F., kg	М.М./ M.F., %	Протеин/ Protein kg	Протеин/ Protein, %
1	V 1184	21	6.075	240,20	3,95	196,70	3,23
2	V 1218	79	5.755	226,30	3,93	187,30	3,26
3	2072	38	5.638	223,50	3,96	184,00	3,26
4	V 1131	21	5.548	219,50	3,96	181,10	3,27
5	V 102	51	5.460	215,70	3,95	178,10	3,26
6	2121	131	5.397	214,40	3,97	175,20	3,25
7	2084	36	5.388	213,40	3,96	175,20	3,25
8	2125	157	5.381	213,40	3,97	175,50	3,26
9	V 640	31	5.374	212,00	3,94	174,00	3,23
10	1500	28	5.340	212,60	3,98	170,50	3,19
11	B 304	20	5.310	209,90	3,95	173,30	3,26
12	V 033	102	5.223	205,40	3,93	167,80	3,21
13	B 249	36	5.219	209,00	4,01	166,50	3,19
14	2179	65	5.155	202,90	3,94	167,80	3,25
15	V 058	59	5.146	204,40	3,97	166,80	3,24
16	2131	28	5.133	202,30	3,94	167,60	3,26

СИМЕНТАЛСКА ПАСА / SIMMENTAL BREED

Ранг/ Rank	ХБ број/ НВ	Број кћери/ Daughters	Просек/Average				
			Млеко/ Milk, kg	М.М./ M.F., kg	М.М./ M.F., %	Протеин/ Protein kg	Протеин/ Protein, %
17	2261	110	5.096	202,20	3,97	164,20	3,22
18	2124	30	5.075	199,30	3,93	168,20	3,31
19	2146	46	5.069	199,70	3,94	164,00	3,22
20	V 132	30	5.062	198,70	3,93	163,00	3,22
21	2216	21	5.061	198,90	3,93	163,00	3,22
22	V 1225	25	5.061	198,70	3,93	161,60	3,20
23	2137	65	5.058	202,00	4,00	164,00	3,24
24	2262	62	5.054	199,60	3,94	164,10	3,25
25	2091	26	5.053	198,70	3,93	163,10	3,22
26	B 380	33	5.052	199,20	3,95	167,20	3,31
27	2070	20	5.043	200,20	3,97	163,50	3,24
28	2145	44	5.031	195,90	3,89	161,10	3,21
29	B 329	60	5.020	196,90	3,93	164,50	3,27
30	2041	120	5.018	199,60	3,98	160,80	3,20
31	V 623	53	5.018	199,30	3,97	163,10	3,25
32	2120	678	5.009	197,40	3,94	162,40	3,24
33	B 377	23	5.007	199,90	3,99	162,60	3,25
34	V 131	20	5.006	197,60	3,94	162,30	3,24
35	2064	35	4.998	201,30	4,03	161,30	3,23
36	B 378	88	4.971	198,20	3,99	159,70	3,21
37	2118	117	4.957	196,70	3,97	159,50	3,21
38	2117	164	4.934	194,60	3,94	159,60	3,23
39	1496	36	4.928	198,20	4,02	156,10	3,16
40	V 026	23	4.923	199,00	4,04	155,50	3,16
41	2183	44	4.900	198,00	4,04	158,60	3,24
42	V 1197	71	4.894	192,20	3,93	158,20	3,23
43	2163	31	4.883	190,90	3,91	158,90	3,25
44	B 21	27	4.866	191,40	3,93	157,20	3,23
45	B 223	21	4.852	190,20	3,92	156,70	3,23
46	2313	32	4.843	191,40	3,95	155,10	3,20
47	B 324	78	4.838	190,40	3,93	156,50	3,23
48	V 635	52	4.832	193,30	4,00	156,00	3,23
49	2164	75	4.817	191,50	3,98	155,80	3,23
50	2203	30	4.714	188,80	4,01	151,60	3,21
51	2113	40	4.700	184,10	3,92	152,50	3,25
52	B 320	53	4.399	171,90	3,91	141,20	3,21
УКУПНО/TOTAL			5.088	201.36	3,96	164,62	3,23

*осенчени редови односе се на бикове тестиране у 2019. години/ shaded rows refer to bulls tested in 2019

У табели 27 приказана је просечна млечности свих кћери бикова у тесту 2019. Просечни принос млека свих кћери тестираних бикова износио је **5.088** kg млека, млечне масти **201,36** kg и протеина **164,62** kg, што је за око **400kg** више млека од просека целокупне популације првотелки под контролом и указује да постоји потенцијал за повећање млечности и солидна основа за генетско унапређење.

Висока и квалитетна производња млека у највећој мери остварује се директном и правилном селекцијом бикова. Оцену вредности бикова одређују резултати њихових потомака. Због тога је потребно континуирано утврђивање генетског напретка у популацији говеда. У основи генетски напредак у великој мери зависи од оцене генетске вредности животиње.

ИЗЛОЖБЕ ГОВЕДА

Изложбе говеда су важне манифестације које имају централно место у области сточарства. На изложбе се изводе најбоља грла са одређеног подручја чији одабир врши стручна комисија један до два месеца пре одржавања изложбе. Основни циљ оваквих манифестација је приказивање квалитетних грла која су резултат одгајивачко-селекцијског рада и примењеног технолошког поступка у производним условима. Поред тога, организовање изложби је важно за унапређење и популаризацију говедарства. Изложбе говеда имају такмичарски карактер. У оквиру сваке категорије, проглашавају се најбоља грла за која произвођачи добијају одговарајуће награде.

На подручју централног дела Републике Србије током 2019. године одржане су 4 изложбе приплодних крава, првотелки и јуница сименталске расе. Оцену квалитета грла на свим изложбама вршила је стручна комисија састављена од представника Регионалних одгајивачких организација и Института за сточарство као Главне одгајивачке организације. При избору грла за изложбу, поред познавања производних својстава, обраћа се пажња на њихов изглед и кондицију, стање папака и длане. Код крава посебно се обраћа пажња на изглед вимена (четврти и грађу сиса).

Табела 28. Преглед укупног броја изложених грла (2006-2019)
Table 28. Total number of exhibited cattle (2006-2019)

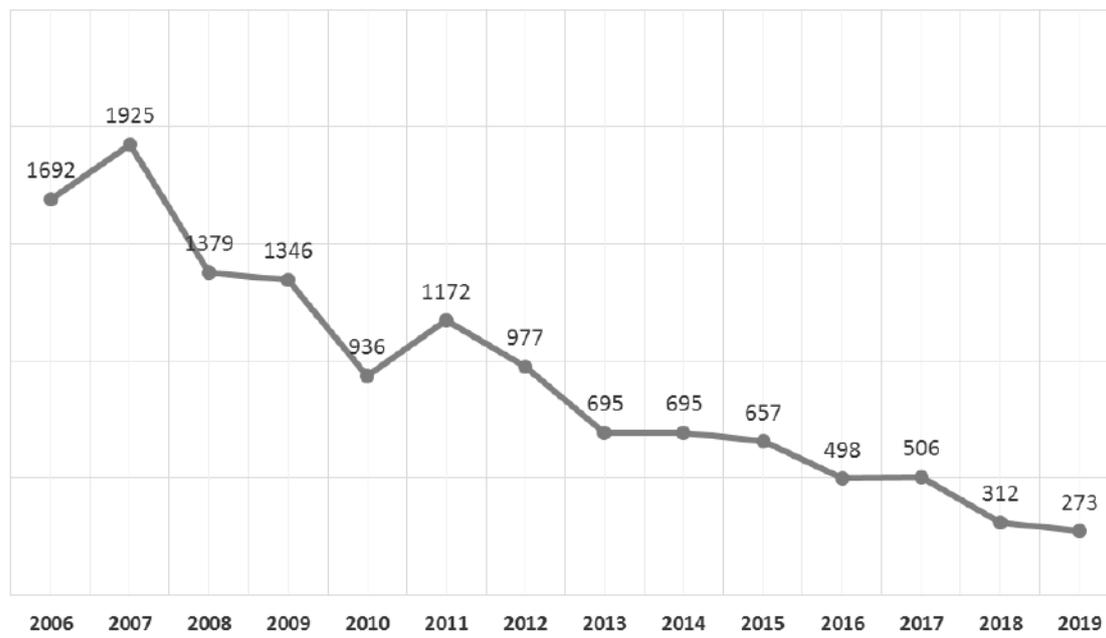
Година Year	Број грла Number of heads	Индекс/index (2006=100%)
2006	1692	100,00
2007	1925	113,77
2008	1379	81,50
2009	1346	79,55
2010	936	55,32
2011	1172	69,27
2012	977	57,74
2013	695	41,08
2014	695	41,08
2015	657	38,88
2016	498	29,43
2017	506	29,91
2018	312	18,43
2019	273	16,13

На основу прегледа одржавања изложби по годинама (табела 28 и графикон 25) евидентно је да се њихов број у протеклој деценији смањивао па је у текућој години изложено само **16,13%** грла од броја грла изложених 2006. године. Током 2019. године изложен је и значајно мањи број грла у односу на претходну годину.

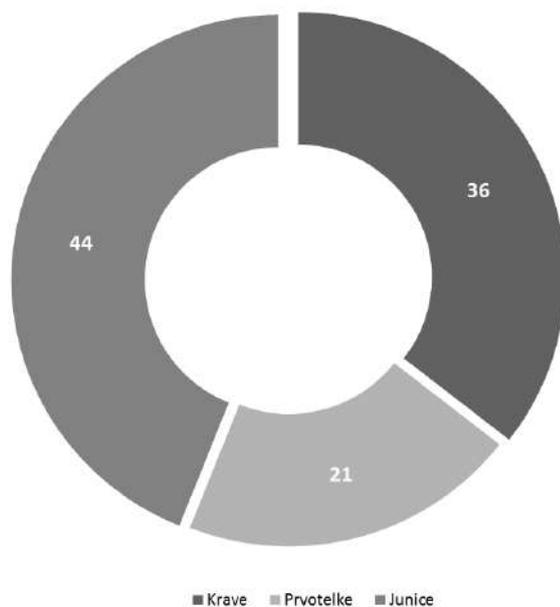
Табела 29. Преглед одржаних изложби по местима и категоријама говеда
Table 29. Organized livestock exhibitions, by locations and cattle categories

Рб. No.	Место /Location	Датум /Date	Карактер изложбе/ Type of exhibition	Краве/ Cows	Првотелке/ First calving heifers	Јунице /Heifers	Укупно /Total
1	Крушевац	05.10.2019.	Републичка National	37	19	46	102
2	Лајковац	27.09.2019.	Регионална Regional	30	16	32	78
3	Крагујевац	08.09.2019.	Регионална Regional	6	3	3	12
4	Велика Плана	10.09.2019.	Локална Local	24	18	39	81
УКУПНО / TOTAL				97	56	120	273

Организатори изложби крава на територији централне Србије у 2019. години, датуми одржавања изложби, карактер изложбе, као и број изложених грла по категоријама и укупно приказани су у табели 29.

Графикон 25. Кретање броја грла на изложбама (2006-2019)
Graph 25. Trend of number of cattle presented on livestock exhibitions (2006-2019)

Легенд: Краве/Cows; Првотелке/First calving heifers; Јунице/heifers

Графикон 26. Структура изложених грла, %
Graph 26. Structure of exhibited cattle, %

Структура грла на изложбама приказана у графикону 26, показује да је у текућој години изложено **36%** крава, **20%** првотелки и **44%** јуница сименталске расе. У погледу карактера одржаних изложби одржаних у 2019. години може се констатовати да су од укупног броја изложби одржане једна локална, две регионалне и једна републичка изложба.

ЗАКЉУЧАК

Полазећи од претходно наведених резултата одгајивачко-селекцијског рада у 2019. години, а имајући у виду циљеве постављене Главним одгајивачким програмом 2015-2019, могу се укратко истаћи најзначајнији аспекти овогодишњег извештаја:

1. Настављен је тренд повећавања величине матичног запата, који је у односу на 2012. годину, увећан за око **80%**. Удео матичног у целокупном запату крава сименталске расе налази се на задовољавајућем нивоу од око **70%**, што уз примену дефинисаних селекцијских критеријума представља добру основу за квалитетан одгајивачко-селекцијски рад.
2. Флукуације у оствареној млечности матичног запата, указују да поред континуираног систематског рада на побољшању генетског потенцијала, већу пажњу треба усмерити на оптимализацију парагенетских чинилаца, у првом реду исхране и услова држања. У односу на 2018. годину, за 5% је смањен удео организација које су оствариле млечност мању од 4.500 kg млека док је за око 13% повећан удео организација које су оствариле просечну млечност у интервалу од 5.000-5.500 kg. Удео организација са млечношћу преко 5.500 kg пројектовану главним одгајивачким програмом, повећан је за око 3,5% што, поред осталог указује на позитиван ефекат примене мера генетичког унапређења
3. Млечност биковских мајки у максималној лактацији је повећана за **70 kg**, и износи **6.686 kg** млека, док је млечности у првој лактацији нижа за око **50 kg** и у просеку износи **5.792 kg** млека. Најмлечније грло остварило је производњу од **10.080 kg** млека, **406,18 kg** млечне масти и **355,55 kg** протеина. Актуелна генерација биковских мајки, одликује се пожељним особинама телесне развијености, посебно када је реч о особинама оквира и вимена, док у

наредном периоду посебан значај треба придавати особинама фундамента, складној грађи и средње развијеној мускулозности.

4. У 2019. Години, прогеним тестом на млечност обухваћено је укупно шест бикова, што је за два више у односу на 2018. годину. Надмоћ најбоље рангираног бика за принос млека, млечне масти и протеина износила је **+80 kg**, **+1,22 kg** и **+2,70 kg** респективно. Важно је истаћи да повећање броја тестираних бикова и већа успешност реализације тестова значајно доприносе обезбеђењу квалитета матичног запата и остварењу дефинисаних одгајивачких циљева у популацији сименталске расе. У генерацији бикова која је тестирана током 2019. године, нису утврђене дегенеративне мане телади, док су и стопе побачаја и морталитета биле у оквирима прихватљивих вредности за популацију сименталске расе. Резултати прогеног теста на телесну грађу указују да је даљи рад на унапређењу особина телесне развијености потребно усмерити ка повећању формата грла и хармоничној повезаности телесних партија-фундамента. У погледу особина вимена присутан је значајан простор за унапређење, пре свега у погледу дужине предњег и задњег дела вимена, његове висине, дубине као и јачине централног лигамента. Узимајући у обзир да је одгајивачким циљем за сименталску расу производња млека и даље примарна, оцењена осредња мускулозност првотелки је на задовољавајућем нивоу.
5. Број изложби и бројност изложених грла су се током протекле деценије непрекидно смањивали па је број изложених грла у 2019. години опао на шестину (**16.3%**) броја у 2006. години. Узимајући у обзир њихов традиционални карактер, као и позитиван ефекат на промоцију и унапређење говедарства и пољопривреде уопште, препорука је да се у наредном периоду дефинише финансијски и организационо функционалан модел који би омогућио континуитет у њиховом одржавању.

Селекција и репродукција стоке су основне мере на којима се заснива унапређење говедарске производње и побољшање производних капацитета грла на ширем подручју Републике. Контролисано размножавање плоткиња и контрола продуктивности крава су предуслов за поуздан избор биковских мајки, перформанс тест младих бикова и прогени тест бикова на производњу млека и меса.

Очекивани резултати унапређења говедарске производње спровођењем Главног одгајивачког програма су:

- a) повећање броја грла по газдинству
- b) већа производња млека, меса, приплодног подмладка
- c) побољшање квалитета млека и меса
- d) увођење нових технологија у производњи квалитетне кабасте сточне хране
- e) побољшана исхрана увођењем комплетних оброка
- f) оснивање савремених и специјализованих газдинстава за робну производњу млека и меса
- g) повећан број одгајених квалитетних приплодних јуница
- h) повећан број осемењених плоткиња квалитетним приплодним биковима високог генетичког потенцијала
- i) обезбеђивање квалитетних приплодњака за контролисану оплодњу плоткиња на локалитетима где није организовано вештачко осемењавање
- j) обезбеђивање генетичког напретка у контролисаној и целокупној популацији говеда

На основу изложеног, може се закључити да остварени, позитивни, резултати спровођења одгајивачког програма иду у прилог континуираној примени селекцијских мера које би требало да имају и прогресивнији карактер у складу са Уредбом о утврђивању дугорочног програма мера за спровођење одгајивачког програма у Републици Србији за период 2020-2024. година.

У складу са наведеним, препорука је да се у наредном периоду повећа не само обим већ и износи по јединици мера за спровођење одгајивачког програма. Очекивано је да се, упоредо са интензивнијом контролом и координацијом одгајивачих организација, на тај начин допринесе унапређењу квалитета обављања селекцијских мера као и стабилизацији бројног стања говеда у Републици Србији.

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД-ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ЗА
2019. ГОДИНУ**

О в ч а р с т в о

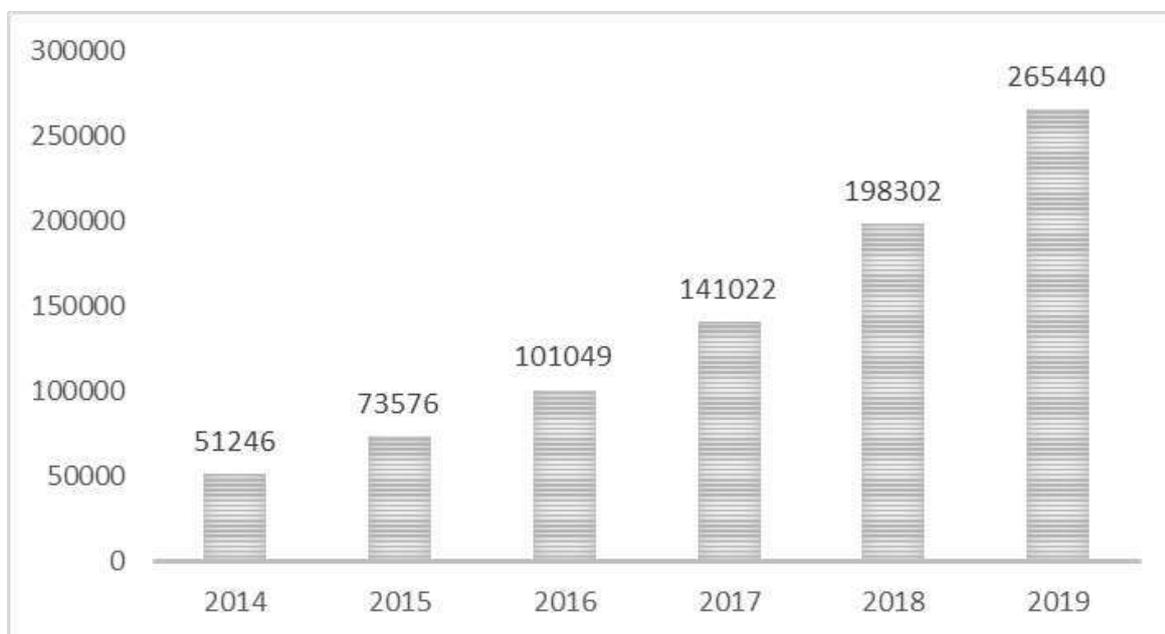
БЕОГРАД, 2020.

УВОД

Сагласно Закону о сточарству („Сл. гласник РС“, бр. 41/2009, 93/2012 и 14/2016) као и Уредби о утврђивању годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину, Институт за сточарство Београд-Земун, је извршио контролу мера за спровођење одгајивачког програма код раса оваца смера месо, месо-вуна и месо-млеко-вуна.

Екстраполацијом тренда из претходног петогодишњег периода, уочава се растућа тенденција, у погледу броја уматичених грла, што је посебно изражено у 2019. години. Приказано у релативним показатељима, овај број се, у односу на 2018. годину, повећао за 33.85%, што је последица стимулативних мера државе као и реализације мера за спровођење Главног одгајивачког програма.

Графикон 1. Број уматичених оваца у Србији, по годинама
Graph 1. Number of registered sheep in Serbia, by years

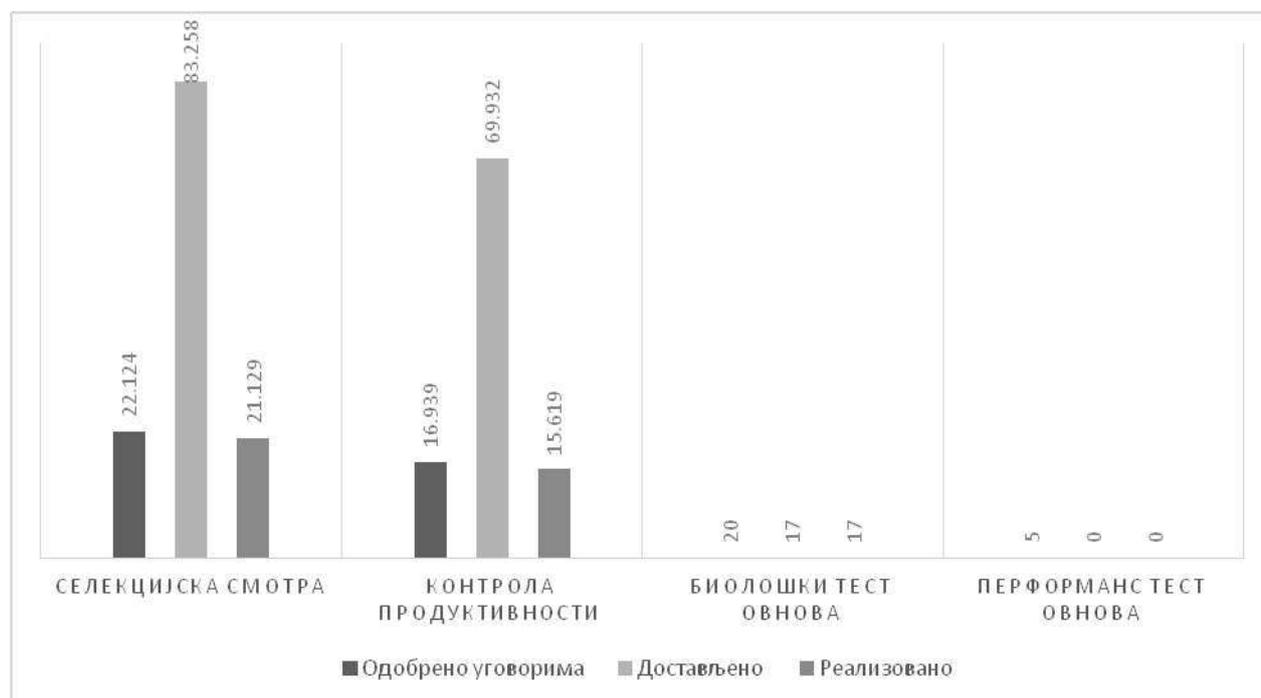
Резултати о квантитету и квалитету спроведених мера, током 2019. године биће приказани графички, табеларно и описно у складу са већ уобичајеном методологијом за ову врсту извештаја.

Достављен и реализован обим спровођења одгајивачког програма код раса оваца смера месо и месо-вуна, приказан је у табели 1 и графикону 2.

Табела 1. Резултати послова спровођења одгајивачког програма (расе оваца смера месо и месо-вуна)

Table 1. Realization of the Breeding program (sheep breeds for production of meat and meat-wool)

Селекцијска мера SELECTION MEASURE	Одобрено уговорима Contracted	Достављено Submitted	Реализовано Realized
Селекцијска смотра Selection/evaluation of sheep	22.124	83.258	21.129
Контрола продуктивности Productivity control	16.939	69.932	15.619
Биолошки тест овнова Biological test - rams	20	17	17
Перформанс тест овнова Performance test - rams	5	0	0

Графикон 2. Резултати послова спровођења одгајивачког програма (расе оваца смера месо и месо-вуна)

Graph 2. Realization of the Breeding program (sheep breeds for production of meat and meat-wool)

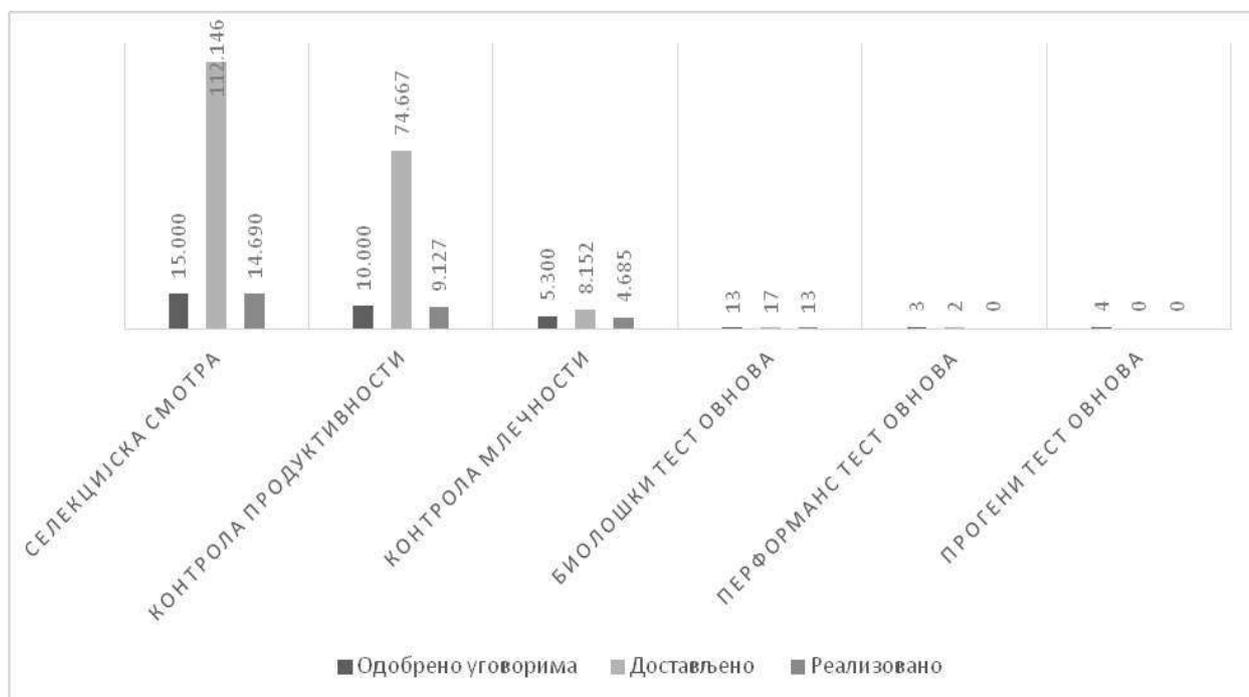
Процент реализације у односу на уговорени обим мера се кретао од 0% код перформанс теста до 95,5% код селекцијских смотри оваца.

Резултате спровођења одгајивачког програма код раса оваца смера месо-млеко-вуна приказујемо у табели 2 и графикону 3. Реализација мера селекције одобрених уговорима се кретала у интервалу од 0% (прогени тест) до 100% (биолошки тест). Одгајивачке организације су као и претходних година, доставиле значајно већи обим мера од одобреног (рубрика „достављено“).

Табела 2. Резултати послова спровођења одгајивачког програма (расе оваца смера месо-млеко-вуна)

Table 2. Realization of the Breeding program (sheep breeds for production of meat – milk - wool)

Селекцијска мера SELECTION MEASURE	Одобрено уговорима Contracted	Достављено Submitted	Реализовано Realized
Селекцијска смотра Selection/evaluation of sheep	15.000	112.146	14.690
Контрола продуктивности Productivity control	10.000	74.667	9.127
Контрола млечности Milk performance test	5.300	8.152	4.685
Биолошки тест овнова Biological test - rams	13	17	13
Перформанс тест овнова Performance test - rams	3	2	0
Прогени тест овнова Progeny test - rams	4	0	0

Графикон 3. Резултати послова спровођења одгајивачког програма (расе оваца смера месо-млеко-вуна)

Graph 3. Realization of the Breeding program (sheep breeds for production of meat – milk - wool)

Селекцијске смотре оваца

У табели 3 су приказане селекцијске смотре квалитетних приплодних грла оваца смера месо и месо-вуна, које су биле обухваћене програмом мера за спровођење одгајивачког програма у 2019. години, по основним одгајивачким организацијама и генотиповима (достављен и реализован обим).

Табела 3. Селекцијске смотре раса оваца смера месо и месо-вуна
Table 3. Selection/evaluation of sheep, sheep breeds for production of meat and meat – wool

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип* Genotype	Број грла Number of heads	Реализовано Realized
„Агротим плус“, С. Митровица	ИДФ; Ш; РОМ	702; 81; 27	410
ВС „Доњи Срем“, Купиново	ИДФ	52	20
„МАТ 2012“, Шабац	В; ИДФ; РОМ; Ш	1948; 637; 180; 10	175
„Ветбол клиника“, Богатић	В; ИДФ	917; 95	275
„Лане ин“, Врхпоље. Љубовија	В	497	250
ВС „Веск“, Крупањ	В; ИДФ; РОМ	135; 10; 1	110
„Веса Мат“, Очаге	В; ИДФ; РОМ; МИС; Т	2022; 675; 304; 36; 16	250
„О2 вет“, Дубље	В; РОМ	55; 3	32
„Подолац“, Рибари	В; РОМ	81; 15	80
ВС „Мићко“, Мионица	В; ИДФ; РОМ	368; 84; 6	250
ВС „Осечина“, Пецка	В; ИДФ	233; 52	110
„Селекција вет“, Лелић	В; ИДФ; РОМ	114; 22; 64	110
„Центар за пољопривреду Лајковац“	В; МИС; ИДФ	461; 385; 66	530
„Зоон“, Ваљево	В	390	220
ВЦ „Ваљево“, Ваљево	ИДФ; РОМ	21; 10	10
ПД „Фарма селект плус“, Уб	В; ИДФ	3; 34	0
„Агровик“, Кусадак	В; ИДФ	104; 53	40
„Сточарство“, Смедеревска Паланка	В; ИДФ	1696; 202	405
"ПЗ Пландиште" Велика Плана	В; ИДФ	2422; 230	200
„Сточари Хомоља“, Суви До	В; ИДФ	431; 40	330
ЗЗ „Рановчанка“, Рановац	В; ИДФ	93; 37	82
ЗЗ „Дунав-Млава“, Пожаревац	В; ИДФ; Ш	266; 182; 19	150
ОЗЗ „Скиповљанка“, Пожаревац	В; ИДФ	174; 1	120
„Ивановићи 2016 ВГ“, Велико Градиште	В; ИДФ; РОМ; Ш; Т	329; 153; 64; 55; 12	300
ОЗЗ „Млава“, Жагубица	В; ИДФ; РОМ; МИС	3823; 505; 42; 11	150
„Праменка“, Жагубица	В; ИДФ; РОМ	1185; 107; 1	190
„Икс плус“, Пожаревац	В; ИДФ; С	600; 396; 20	200

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип* Genotype	Број грла Number of heads	Реализовано Realized
Удружење сточара општине Топола	В; ИДФ	1214; 340	460
„Дејан вет“, Аранђеловац	В; ИДФ	692; 567	420
УОГСР „Шумадија“, Крагујевац	В; ИДФ; РОМ; Т; Ш	1838; 592; 29; 9; 2	560
„МАТ“ Топоница, Кнић	В; ИДФ	4251; 134	205
БЦС „Селект“, Рековац	В; ИДФ; РОМ	839; 58; 16	275
„Зоохигијена“, Ћуприја	В; ИДФ	47; 18	0
„Млекара Михајловић“, Параћин	В	70	50
ГУ за буџет, фин, прив. и пољ., Јагодина	В; ИДФ; РОМ;	591; 140; 15;	200
ВС „Параћин“	В	10	9
УОГСР „Бор“	В	10	10
„Агробисер“, Бољевац	В	271	130
„Ген“, Зајечар	В; ИДФ; РОМ	1216; 240; 1	620
„Зоотим“, Књажевац	В; ИДФ	225; 65	50
„Соко вет“, Сокобања	В; ИДФ	148; 126	125
„Тара аграр инжењеринг“, Бајина Башта	В; ИДФ	320; 160	290
„Бајорс“, Велика Жевица	В; ИДФ; МИС	62; 40; 11	60
„Агро борава“, Пријеполје	В	147	110
„Агро услуге плус“, Ужице	В; ИДФ	430; 598	70
ВС „Струјић“, Прибој	ИДФ; В	109; 185	135
„Дими вет“, Мачкат	ИДФ	53	48
„Сувобор коп“, Чачак	В; ИДФ	83; 21	30
„Веља фарм МАТ“, Горњи Милановац	В; ИДФ; МИС	1431; 956; 28	265
„Драгачевски сименталац“, Котража	В; ИДФ	389; 212	100
„Риде Вет“ Мрчајевци	В	11	10
ЗЗ „Западна Морава 2008“, Лађевци	В; ИДФ; Т	1038; 1890; 29	900
„Радојевић N&L“, Краљево	В; ИДФ; РОМ	129; 204; 17	70
ВС „Варварин“, Варварин	В; ИДФ;	149; 113	65
„Врбница селект“, Крушевац	В; ИДФ; РОМ	1698; 2; 21	500
„Агромс“, Витановац	В; ИДФ; РОМ	2387; 454; 12	1100
„Зооматик“, Трстеник	В; ИДФ	904; 314	380
ЗЗ „Мица“, Александровац	В; ИДФ	1062; 31	450
УОГ „Мимс“, Варварин	В; ИДФ	1042; 432	165
„Зоо Селект центар“, Крушевац	В; ИДФ	1278; 725	850
„Јевтић аграр“, Ражањ	В; ИДФ	778; 79	250
„Агротим лесковик“, Ражањ	В; ИДФ	19; 2	13
„Буковик“, Ражањ	В; ИДФ	993; 13	300
„Просперитет плус“, Ражањ	В; ИДФ	280; 63	130
СМЗ „Скорица“, Скорица	В; ИДФ	65; 15	70

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип* Genotype	Број грла Number of heads	Реализовано Realized
ВС „Ниш“, Ниш	В; ИДФ	360; 17	320
КПЗ „Ниш“	В	10	6
„Агроном Кватро“, М. Бујмир	В	586	520
Доо ВС „Сврљиг“, Сврљиг	В	91	87
Удруж. сточара „Пастир“, Белотинац	В; ИДФ; РОМ	111; 30; 15	132
Удруж. произв. млека „Гргуре“	В; ИДФ	1100; 24	250
ВК „Пирот“, Пирот	В	39	16
„Стадо“, Димитровград	В	102	90
„Деди Вет“, Бела Паланка	В	25	24
„Ђура вет“, Манојловце	В; ИДФ	1178; 71	400
„Горан вет“, Губеревац	В; ИДФ	229; 22	140
ВС „Врање“, Врање	В; ИДФ; РОМ	2814; 31; 40	550
ВС „Бујановац“, Бујановац	В	3028	750
ЗЗ „Слога“, Младеновац	В; ИДФ	7363; 573	710
„Бовис“, Београд	В, ИДФ	61; 124	60
„ИПН“, Београд	В; ИДФ; МИС; РОМ; С	669; 381; 62; 12; 6	400
„Фармер консалтинг“, Бољевац	В; ИДФ; РОМ	176; 340; 17	210
ЗЗ „Влашка“, Влашка	В	3990	1700
„Jerry Catering service“, Београд	В	112	50
„Делта вет. Мед“, Београд	ИДФ	729	240
УКУПНО TOTAL		83.258	21.129

*ГЕНОТИП/GENOTYPE: В – ВИРТЕМБЕРШКА РАСА/WURTTENBERG BREED, ИДФ – ИЛ ДЕ ФРАНС/IL D'FRANCE, РОМ – РОМАНОВСКА/ROMANOV BREED, МИС – МИС/MIS, Ш – ШАРОЛЕ/CHAROLAIS, Т – ТЕКСЕЛ/TEXELL, С – САФОЛК/SUFFOLK

Као што је евидентно из табеле 3, селекцијске смотре су извршене на укупно 83.258 грла, од чега је реализовано 21.129 грла, што у односу на 22.124 грла (број селекцијских смотри одобрен конкурсом) износи 95,5%. Од укупног броја грла, највећи број је био под контролом ЗЗ „Влашка“, а најмањи број у КПЗ „Ниш“. У погледу расне структуре, доминантна је виртембершка овца, затим ил де франс, МИС као и раса високе плодности (романовска). У значајно мањем броју су заступљена грла шароле и тексел расе оваца.

Основне одгајивачке организације, које нису биле обухваћене Уредбом за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину, доставиле су селекцијске смотре уматичених грла оваца смера месо и месо-вуна, које су извршене на укупно 11.196 грла (табела 4).

Табела 4. Селекцијске смотре раса оваца смера месо и месо-вуна, основних одгајивачких организација, које нису конкурисале

Table 4. Selection/evaluation of sheep, sheep breeds for production of meat and milk - wool, breeding organisations which did not apply

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла Number of heads
„Доњи Срем“, Добановци	ИДФ	52
ПЗ „Бојтар“, Кузмин	ИДФ; РОМ	513; 111
„Агромат Плус“, Коцељева	В; ИДФ; РОМ	519; 276; 26
„Дон Мат“, Велика Плана	В	188
„Мима, Драги и Славиша“, Буровац	В, ИДФ	294; 90
ЗЗ „Соаре“, Нересница	В, МИС	20; 28
„Пурењак систем“, Кнић	В	68
УП „Баточина“	В, ИДФ	3789; 413
„Агротансковић Промет“, Параћин	В; ИДФ	92; 21
ОУ „Свилајнац“	В; ИДФ	48; 70
ВС „Бор“	В; ИДФ	44; 21
ВА „Рајковић Вет“, Сиколе	В	19
„Аграр Пореч“, Клокочевац	В; ИДФ	59; 36
„Агро Цвија“, Пожега	В; ИДФ; РОМ	33; 10; 3
„Bios technology“, Пожега	В; ИДФ	34; 370
„Агроселект“, Нови Сад	В, ИДФ	247; 1710
ЗСЗ „Глијеча“, Ивањица	В	129
„Пештерско Поље“, Сјеница	РОМ	29
ЗЗ „Никољача“, Рашка	В	303
„Хекса Вет“, Милочај	ИДФ	30
„Симхол“, Краљево	В; ИДФ; РОМ	82; 59; 53
„Агроливаде“, Краљево	В; ИДФ	433; 303
„Хисар Вет“, Прокупље	В	32
„Аграр Бабушница“, Бабушница	В	13
„Зоотехник 010“, Пирот	ИДФ; Т	1; 11
УПУСЖ „Барајево“	В; ИДФ; РОМ	220; 247; 17
„АЗ ТИМ“, Ковин	В	30
УКУПНО/TOTAL		11.196

*ГЕНОТИП/GENOTYPE: В – ВИРТЕМБЕРШКА РАСА/WURTTENBERG BREED, ИДФ – ИЛ ДЕ ФРАНС/ILE DE FRANCE, РОМ – РОМАНОВСКА/ROMANOV BREED, МИС – МИС/MIS, Ш – ШАРОЛЕ/CHAROLAIS, Т – ТЕКСЕЛ/TEXELL

У табели 5 су приказане селекцијске смотре раса оваца смера месо-млеко-вуна. Достављене су смотре за укупно 112.146 грла, од чега је реализовано 14.690, што у односу на број селекцијских смотри одобрен конкурсом, износи 98%.

Табела 5. Селекцијске смотре раса оваца смера месо -млеко-вуна
 Table 5. Selection/evaluation of sheep, sheep breeds for production of meat – milk - wool

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип* Genotype	Број грла Number of heads	Реализовано Realized
ВС „Доњи Срем“ Купиново	СЈ	189	90
ВС „Веск“, Крупањ	СЈ	1695	200
„МАТ 2012“, Шабац	СЈ	503	80
„Лане ин“, Љубовија	СЈ	7075	250
„Селекција вет“, Лелић	СЈ	2764	200
„Зоон“, Ваљево	СЈ	5962	400
ВС „Мићко“, Мионица	СЈ	865	140
ВС „Осечина“, Пецка	СЈ; БА; ПП	4678; 33; 20	200
„Центар за пољопривреду Лајковац“	СЈ	2261	200
ВЦ „Ваљево“, Ваљево	СЈ	1270	50
ЗЗ „Дунав-Млава“, Петровац на Млави	СВП; СЈ	158; 77	180
ОЗЗ „Млава“, Жагубица	СВП; СЈ; Л	2420; 7; 14	100
„Праменка“, Жагубица	СВП; БА	1611; 21	250
„Сточари Хомоља“, Влашки До	СЈ; СВП	32; 14	30
„Икс плус“, Пожаревац	СВП; Л; СЈ	185; 75; 45	50
Канц. за пољ. општине Жагубица	СВП	2	0
„Овис Продукт“, Раброво	СЈ	210	40
„Дејан вет“, Аранђеловац	СЈ	218	100
УОГСР „Шумадија“, Крагујевац	СЈ; БЕРГ; ПО	636; 81; 52	140
БЦС „Селект“, Рековац	СЈ; ПО	751; 304	160
УОГСР „Бор“, Бор	СВП	75	40
„Агробисер“, Бољевац	СВП; КВ	708; 11	120
„Ген“, Зајечар	СВП; КВ; ПО	1173; 1028; 12	550
„Зоотим“, Књажевац	СВП	778	120
„Соко вет“, Сокобања	СВП	833	150
„Бајорс“, Велика Жежевица	СЈ	468	150
„Агроборава“, Пријеполје	СЈ	1147	500
„Агро Услуге плус“, Ужице	СЈ	1484	40
„Тара аграр инжењеринг“, Бајина Башта	СЈ	3529	500
ВС „Струјић“, Прибој	СЈ	753	100
„Дими вет“, Мачкат	СЈ	427	60
„Сувобор кооп“, Чачак	СЈ	335	30
„Веља фарм МАТ“, Горњи Милановац	СЈ; СВП	2214; 3	170
„Драгачевски сименталац“, Котража	СЈ	448	45

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип* Genotype	Број грла Number of heads	Реализовано Realized
„Риде Вет“, Мрчајевци	СЈ	2	0
„Никољача“, Рашка	СЈ	2942	600
„Западна Морава 2008“, Лађевци	СЈ	1326	400
УС „Нови Пазар“, Нови Пазар	СЈ	3109	500
„Агровекс“, Рашка	СЈ	995	200
СП „Пештерско поље“, Сјеница	СЈ	1856	500
„Радојевић Н&Л“, Краљево	СЈ	818	280
СП „Херић“, Тутин	СЈ	12685	140
ПППУ МДС „Пљевљани“, Нови Пазар	СЈ	13129	300
СМС „Пештер“, Шипче	СЈ	734	50
УС „Тутин“, Тутин	СЈ	495	50
„Хекса вет“, Милочај	СЈ	204	50
ВС „Варварин“, Варварин	КВ; ПО	13; 14	27
„Врбница селект“, Крушевац	СЈ; КВ	3522; 22	180
„Зооматик“, Трстеник	СЈ; ПО	1138; 37	400
„Агромс“, Витановац	СЈ; СВП	2000; 88	850
ЗЗ „Мица“, Александровац	СЈ; ПО	1428; 10	350
УОГ „Мимс“, Варварин	СЈ; СВП	64; 35	60
„Зоо Селект центар“, Крушевац	СЈ; СВП	1100; 31	500
ВС „Пештерац“, Мрмош	СЈ	54	38
„Јевтић аграр“, Витошевац	СВП	460	100
„Просперитет плус“, Ражањ	СВП	289	40
„Буковик“, Ражањ	СВП	527	150
СМЗ „Скорица“, Скорица	СВП	86	40
ВС „Ниш“, Ниш	СВП	177	100
„Агроном кватро“, Моравски Бујмир	СВП	299	200
„Агротим Лесковик“, Алексинач	СВП; КА	59; 10	40
„Аграр сервис тим“, Доњи Матејевац	СВП	1985	400
ВС „Сврљиг“, Сврљиг	СВП	691	260
УС „Пастир“, Горње Међурово	СВП; КВ	382; 12	150
УПМ „Гругре“, Гругре	СЈ	615	100
„Стадо“, Димитровград	СВП; БА; КА; ПП; КВ; ПО	334; 53; 141; 129; 17; 63	140
ВК „Пирот“, Пирот	СВП; ПО	2894; 380	500
„Демивет“, Бела Паланка	СВП; ПО	234; 47	120
„Ђура вет“, Манојловце	СЈ; СВП, Л	788; 63; 13	100
„Милош Вет“, Власотинце	СЈ	108	50

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип* Genotype	Број грла Number of heads	Реализовано Realized
ВС „Бујановац“	ПО	1286	300
ВС „Врање“, Врање	СЈ	194	70
„Бовис“, Београд	СЈ	206	80
„ИПН“, Београд	СЈ	438	100
ЗЗ „Влашка“ Влашка	Л	1191	600
„Jerry Catering service“, Београд	СВП	439	140
УКУПНО/TOTAL		112.146	14.690

*ГЕНОТИП/GENOTYPE: СЈ – СЈЕНИЧКА ПРАМЕНКА/SJENICA PRAMENKA, БЕРГ – БЕРГАМО/BERGAMO, БА – БАРДОКА/BARDOKA, ПП – ПИРОТСКА ПРАМЕНКА/PIROT PRAMENKA, КА – КАРАКАЧАНСКА ПРАМЕНКА/KARAKASHAN PRAMENKA, СВП – СВРЉИШКА ПРАМЕНКА/SVRLJIG PRAMENKA, Л – ЛИПСКА ПРАМЕНКА/LIPE PRAMENKA, ПО – ПИРОТСКА ОПЛЕМЕЊЕНА/PIROT IMPROVED, КВ – КРИВОВИРСКА ПРАМЕНКА/KRIVOVIR PRAMENKA

Најмањи број грла је био под контролом ВС „Варварин“, а највећи, у „Агромс“, Витановац. Евидентно је да је, у погледу генотипова, доминантна сјеничка овца, затим сврљишка, а у мањем проценту су заступљене липска, кривовирска и пиротска оплемењена овца. У мањем обиму се појављују каракачанска, бардока и пиротска праменка код „Стадо“ из Димитровграда.

Основне одгајивачке организације, које нису биле обухваћене Уредбом за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину, доставиле су селекцијске смотре уматичених грла оваца смера месо-млеко-вуна, које су извршене на укупно 13.578 грла (табела 6).

Табела 6. Селекцијске смотре раса оваца смера месо-млеко -вуна, основних одгајивачких организација, које нису конкурисале
Table 6. Selection/evaluation of sheep, sheep breeds for production of meat - milk - wool, breeding organisations which did not apply

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла Number of heads
„Агромат Плус“, Коцељева	СЈ	1061
„Агромат Гаја“, Коцељева	СЈ	17
„Веса Мат“, Очаге	СЈ; БЕРГ	181; 75
„Подолац“, Рибари	СЈ	22
ВС „Лаловић“, Суводање	СЈ	191

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла Number of heads
„Фарма Селект“, УБ	СЈ	44
ПЗ „Пландиште“, Велика Плана	СЈ; СВП; Л	24; 28; 30
„Мима, Драги и Славиша“, Буровац	СВП	201
ЗЗ „Рановчанка“, Рановац	СВП	34
„Ивановићи ВГ 2016“, Велико Градиште	Л	21
„Пурењак Систем“, Кнић	СЈ	71
„МАТ“, Топоница	СЈ	524
УП „Баточина“	СЈ	66
„Зоохигијена“, Ћуприја	СЈ; СВП	2; 38
ГУ за буџет, фин, прив. и пољ., Јагодина	СЈ; ПО	75; 25
„Агротансковић Промет“, Параћин	СВП	18
ВС „Бор“	СЈ	29
ВА „Рајковић Вет“, Сиколе	СВП; ПО	15; 51
„Агроцвија“, Пожега	СЈ	59
„Bios technology“, Пожега	СЈ	113
„Агроселект“	СЈ	1207
ЗСЗ „Глијеча“	СЈ	2306
„Агродоместика“, Ушће	СЈ	1696
„Симхол“, Краљево	СЈ	597
„Агроливаде“, Краљево	СЈ; ПО	879; 11
„Рожајац“, Сјеница	СЈ	2280
„Зоо Оквир“, Нови Пазар	СЈ	56
„Црвчанин“, Сјеница	СЈ	3
„Аграр Бабушница“, Бабушница	СВП; ПО	172; 196
ВА „Јовановић Вет“	СВП	26
„Зоотехник 010“, Пирот	СВП	28
„Горан Вет“, Горња Јајна	СЈ	32
Опш.управа опш. Босилеград	СЈ; СВП; КА	672; 33; 25
„О-Рук“, Владичин Хан	СЈ	16

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла Number of heads
„Фармер Консалтинг“, Бољевци	СЈ	39
УПУСЖ „Барајево“, Барајево	СЈ	288
УКУПНО		13.578

*ГЕНОТИП/GENOTYPE: СЈ – СЈЕНИЧКА ПРАМЕНКА/SJENICA PRAMENKA, БЕРГ – БЕРГАМО/BERGAMO, КА – КАРАКАЧАНСКА ПРАМЕНКА/KARAKACHAN PRAMENKA, СВП – СВРЉИШКА ПРАМЕНКА/SVRLJIG PRAMENKA, Л – ЛИПСКА ПРАМЕНКА/LIPE PRAMENKA, ПО – ПИРОТСКА ОПЛЕМЕЊЕНА/PIROT IMPROVED

Ради бољег увида у тренд и динамику матичне евиденције оваца по окрузима Србије, представљамо табелу 7.

Табела 7. Број староуматичених, новоуматичених, излучених грла и приплодног подмлатка оваца по окрузима и генотиповима у 2019. години
Table 5. Number of previously registered, newly registered and culled heads and progeny, by districts and genotypes, in 2017

Округ District	Генотип Genotype	КАТЕГОРИЈА/CATEGORY				
		Староуматичене Previously registered (СУ)	Новоуматичене Newly registered (НУ)	Излучене Culled (ИЗЛ)	Приплодни подмладак Breeding progeny (ПП)	Овнови Rams
Сремски 7	СЈ	89	98	0	85	2
	ИДФ	691	501	11	886	75
	РОМ	87	83	0	173	22
	СВП	0	0	0	18	1
	Ш	19	5	0	27	3
	Укупно Total	886	687	11	1189	103
Мачвански 8	СЈ	6822	3329	207	5460	406
	В	3692	2243	501	4937	239
	ИДФ	963	678	171	2108	72
	РОМ	125	372	26	1743	32
	БЕРГ	30	35	1	93	6
	МИС	14	20	2	27	2
	Ш	0	0	1	25	10
	Т	4	10	0	18	2
Укупно Total	11650	6687	908	14386	759	
Колубарски 9	СЈ	10600	6951	1058	13988	690
	В	1099	463	61	1027	68
	ИДФ	261	115	16	408	27
	РОМ	34	30	4	703	16

Округ District	Генотип Genotype	КАТЕГОРИЈА/CATEGORY				
		Староуматичене Previously registered (CY)	Новоуматичене Newly registered (HY)	Излучене Culled (ИЗЛ)	Приплодни подмладак Breeding progeny (ПП)	Овнови Rams
	МИС	263	118	0	25	4
	БА	23	9	0	46	1
	ПП	0	20	0	16	0
	Укупно Total	12280	7706	1139	16213	806
Подунавски 10	СЈ	21	1	0	65	2
	В	3198	1039	834	1912	173
	ИДФ	288	175	23	342	22
	СВП	25	0	0	50	3
	Л	17	12	0	31	1
	РОМ	0	0	0	31	0
	Укупно Total	3549	1227	857	2431	201
Браничевски 11	СЈ	144	213	1	318	14
	В	5142	1942	429	4555	243
	ИДФ	754	689	118	2084	68
	РОМ	8	89	2	495	11
	МИС	28	10	10	45	1
	СВП	4035	901	231	3811	128
	БЕРГ	30	10	0	34	2
	Ш	26	7	0	38	14
	Л	41	44	0	112	4
	Т	11	0	0	42	1
	Укупно Total	10219	3905	791	11534	486
Шумадијски 12	СЈ	822	617	65	1206	76
	В	9015	3192	752	9578	645
	ИДФ	1323	575	156	2313	148
	РОМ	0	23	13	152	6
	БЕРГ	61	18	0	40	2
	ПО	28	21	0	85	3
	Т	6	2	0	4	1
	Ш	0	0	0	1	2
	Укупно Total	11255	4448	986	13379	883
Поморавски 13	СЈ	532	274	24	593	30
	В	1048	578	112	1734	71
	ИДФ	154	135	15	531	20
	РОМ	12	13	1	154	6
	СВП	51	32	0	84	3

Округ District	Генотип Genotype	КАТЕГОРИЈА/CATEGORY				
		Староуматичене Previously registered (CY)	Новоуматичене Newly registered (HY)	Излучене Culled (ИЗЛ)	Приплодни подмладак Breeding progeny (ПП)	Овнови Rams
	Л	1	0	0	4	0
	ПО	224	98	25	259	7
	Укупно Total	2022	1130	177	3359	137
Борски 14	СЈ	20	9	0	0	0
	В	103	24	3	119	5
	ИДФ	33	23	2	16	1
	СВП	44	40	0	280	6
	ПО	51	0	0	1	0
	Укупно Total	251	96	5	416	12
Зајечарски 15	СЈ	0	0	0	16	0
	В	1258	557	305	702	45
	ИДФ	290	122	42	329	19
	РОМ	0	0	0	20	1
	СВП	2415	964	323	2854	113
	КВ	723	268	36	477	48
	ПО	0	11	0	9	1
	Укупно Total	4686	1922	706	4407	227
Златиборски 16	СЈ	4434	4521	600	10593	232
	В	784	553	72	1412	45
	ИДФ	1990	1201	718	2915	135
	РОМ	3	0	0	0	0
	МИС	9	2	0	1	0
	Укупно Total	7220	6277	1390	14921	412
Моравички 17	СЈ	3491	1584	203	1917	230
	В	1332	464	165	1123	118
	ИДФ	793	441	85	1009	84
	РОМ	0	0	0	16	0
	МИС	27	0	0	0	1
	СВП	2	0	0	0	1
	Укупно Total	5645	2489	453	4065	434
Рашки 18	СЈ	31863	10762	7164	21143	947
	ВИР	1341	547	81	1549	97
	ИДФ	1560	805	183	1554	122
	РОМ	26	66	0	175	7
	Т	28	6	0	0	1
	ПО	10	0	0	0	1

Округ District	Генотип Genotype	КАТЕГОРИЈА/CATEGORY				
		Староуматичене Previously registered (CY)	Новоуматичене Newly registered (HY)	Излучене Culled (ИЗЛ)	Приплодни подмладак Breeding progeny (ПП)	Овнови Rams
	Укупно Total	34828	12186	7428	24421	1175
Расински 19	СЈ	7340	1632	1316	3275	334
	В	6825	1380	740	1863	315
	ИДФ	1629	361	171	633	81
	РОМ	26	2	1	257	5
	СВП	130	19	16	137	5
	Л	34	0	0	1	1
	ПО	61	0	0	0	0
	КВ	25	10	5	84	0
	Укупно Total	16070	3404	2249	6250	741
Нишавски 20	СЈ	9	0	0	22	0
	В	2217	980	446	1471	96
	ИДФ	168	35	14	140	16
	РОМ	0	10	0	34	5
	СВП	3560	1236	527	3427	159
	КА	10	0	0	10	0
	КВ	6	12	0	30	0
	Укупно Total	5970	2273	987	5134	276
Топлички 21	СЈ	334	271	9	369	10
	В	541	567	51	617	24
	ИДФ	10	11	0	31	3
	РОМ	0	60	1	45	0
	Укупно Total	885	909	61	1062	37
Пиротски 22	В	131	38	3	129	10
	ИДФ	0	0	0	9	1
	РОМ	0	0	0	30	1
	СВП	2796	767	268	1353	118
	КА	114	26	0	38	1
	БА	30	20	1	16	3
	Т	5	6	0	0	0
	ПО	534	137	70	535	18
	КВ	0	17	0	1	0
ПП	108	19	14	54	2	
Укупно	Укупно Total	3718	1030	356	2165	154
Јабланички 23	СЈ	437	474	123	512	17
	В	837	542	52	663	28

Округ District	Генотип Genotype	КАТЕГОРИЈА/CATEGORY				
		Староуматичене Previously registered (CY)	Новоуматичене Newly registered (HY)	Излучене Culled (ИЗЛ)	Приплодни подмладак Breeding progeny (ПП)	Овнови Rams
	ИДФ	49	37	1	84	7
	РОМ	0	0	0	10	0
	Л	7	6	0	24	0
	СВП	32	28	0	111	3
	Укупно Total	1362	1087	176	1404	55
Пчињски 24	СЈ	648	223	28	245	11
	В	4277	1462	225	4064	103
	ИДФ	17	13	0	26	1
	РОМ	8	30	0	41	2
	СВП	33	0	0	0	0
	ПО	920	350	13	717	16
	КА	25	0	10	2	0
Укупно Total	5928	2078	276	5095	133	
Београдски 30	СЈ	222	514	45	603	29
	В	8229	3823	1420	3108	401
	ИДФ	874	1308	329	2587	88
	РОМ	5	34	12	194	7
	МИС	56	5	7	2	1
	С	0	4	0	1	2
	Л	867	288	40	417	36
Укупно Total	10253	5976	1853	6912	564	
УКУПНО TOTAL	148.677	65.517	20.809	138.743	7.595	

*БРОЈ ГРЛА СЕ ОДНОСИ НА ГРЛА ОБУХВАЋЕНА МЕРАМА СЕЛЕКЦИЈЕ/ THE NUMBER OF ANIMALS REFERS TO ANIMALS COVERED BY THE SELECTION MEASURES

ГЕНОТИП/GENOTYPE: СЈ – СЈЕНИЧКА ПРАМЕНКА/SJENICA PRAMENKA, В – ВИРТЕМБЕРШКА ПАСА/WURTTENBERG, ИДФ – ИЛ ДЕ ФРАНС/ILE DE FRANCE, РОМ – РОМАНОВСКА/ROMANOV, БЕРГ – БЕРГАМО/BERGAMO, МИС – МИС/MIS, Ш – ШАРОЛЕ/CHAROLAIS, Т – ТЕКСЕЛ/TEXELL, БА – БАРДОКА/BARDOKA, ПП – ПИРОТСКА ПРАМЕНКА/PIROT PRAMENKA, КА – КАРАКАЧАНСКА ПРАМЕНКА/KARAKACHAN PRAMENKA, СВП – СВРЉИШКА ПРАМЕНКА/SVRLJIG PRAMENKA, Л – ЛИПСКА ПРАМЕНКА/LIPE PRAMENKA, ПО – ПИРОТСКА ОПЛЕМЕЊЕНА/PIROT IMPROVED, КВ – КРИВОВИРСКА ПРАМЕНКА/KRIVOVIR PRAMENKA, С – САФОЛК /SUFFOLK

У табели 7 је приказан укупан број уматичених грла, узимајући у обзир само грла обухваћена мерама селекције, по окрузима. Највише уматичених грла (23%) је било у рашком округу. Најмање, скоро занемарљив број уматичених грла је регистрован у борском округу, свега 251 грло. Највећи број приплодног подмлатка је такође, био у рашком округу (24.421 грло), а најмањи у борском округу (416 грла).

Контрола продуктивности

Контролом продуктивности добијамо слику о генетском потенцијалу матичне популације оваца у Србији. Резултати контрола су представљени у наредним табелама.

Табела 8. Контрола продуктивности раса оваца смера месо и месо-вуна
Table 8. Control of production performance of sheep breeds for production of meat and meat – wool

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
„Агротим плус“	ИДФ	584	1,46	4,05	12,76	27,38	75,59	4,45
	РОМ	74	2,22	2,58	8,28	15,95	54,19	1,45
	Ш	24	1,21	3,99	14,48	29,79	79,13	3,71
ВС „Доњи Срем“	ИДФ	51	1,45	3,62	11,56	29,28	67,24	4,11
„Подолац“	В	81	1,00	3,90	8,20	24,15	56,14	2,51
	РОМ	15	2,13	2,23	7,27	19,31	25,50	3,55
„О2 Вет“	В	19	1,12	4,20	14,10	30,29	69,03	4,2
„Веса Мат“	В	1687	1,31	4,17	13,22	31,70	72,02	3,19
	ИДФ	593	1,42	4,09	13,47	33,80	73,18	3,24
	РОМ	252	2,02	1,98	10,36	24,12	60,21	2,32
	МИС	34	1,12	4,87	14,24	34,53	69,18	2,77
	Т	14	1,07	4,72	14,43	35,13	71,50	3,41
ВС „Веск“	В	123	1,47	3,73	16,19	32,74	71,11	2,73
	ИДФ	9	1,22	3,83	13,27	29,64	69,89	2,87
„Лане ИН“	В	169	1,38	3,26	12,53	30,00	74,53	3,21
„Мат 2012“	В	1558	1,37	3,93	14,15	29,16	75,93	3,94
	РОМ	153	2,30	3,05	12,91	25,40	61,61	2,67
	ИДФ	576	1,36	3,69	13,79	27,86	72,48	3,81
„Ветбол Клиника“	В	840	1,30	4,46	14,07	30,70	72,14	3,57
	ИДФ	91	1,38	4,16	14,40	32,50	70,58	3,41
ВС „Осечина“	В	149	1,11	3,55	12,08	34,80	69,33	2,18
ЗЗ „Зоон“	В	220	1,40	4,25	13,51	31,77	83,75	3,39
ВЦ „Ваљево“	РОМ	15	2,27	2,36	11,83	14,59	57,73	2,20
	ИДФ	21	1,57	3,77	13,10	31,70	78,29	3,64
ВС „Мићко“	В	321	1,25	3,45	11,80	30,52	70,89	2,98
	ИДФ	54	1,37	3,56	12,20	31,90	60,65	3,28
	РОМ	5	2,80	2,89	10,29	27,00	61,20	3,10
„Селекција Вет“	В	94	1,16	3,07	7,32	27,58	72,46	2,66

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
	РОМ	61	3,13	2,39	5,57	19,53	47,60	1,36
	ИДФ	9	1,33	2,85	6,88	26,72	69,67	2,11
„ЦЗРП Лајковац“	МИС	130	1,14	3,30	11,66	27,05	76,98	3,04
	ИДФ	46	1,30	3,48	12,83	33,70	76,52	3,39
	В	281	1,21	3,20	10,66	30,80	72,72	2,74
„Агровик 2012“	В	63	1,41	3,70	10,51	29,00	70,11	4,02
	ИДФ	53	1,45	3,91	11,81	31,70	74,42	4,04
„Сточарство“	В	1443	1,42	3,87	12,12	27,74	74,72	3,71
	ИДФ	155	1,57	4,15	12,56	28,71	70,90	3,07
„Икс Плус“	В	571	1,49	3,35	13,50	28,60	74,82	3,82
	ИДФ	383	1,48	3,52	13,25	28,70	70,24	3,74
	С	19	1,11	4,87	14,10	29,27	70,58	3,65
ЗЗ „Рановчанка“	В	100	1,47	3,71	14,00	27,50	71,10	3,71
	ИДФ	35	1,26	3,59	13,20	29,70	76,69	3,99
ЗЗ „Дунав Млава“	В	256	1,38	3,36	15,07	30,00	68,29	3,93
	ИДФ	164	1,41	3,40	16,37	30,40	59,53	3,74
	Ш	17	1,35	5,10	16,26	28,74	78,12	3,20
„Сточари Хомоља“	В	411	1,22	3,71	12,70	28,63	70,08	4,04
	ИДФ	31	1,16	3,80	13,30	29,61	68,42	3,41
ОЗЗ „Скиповљанка“	В	170	1,21	4,11	12,99	23,27	81,03	4,14
	Ш	33	1,15	4,23	12,63	25,39	76,91	2,29
„Ивановићи 2016 ВГ“	В	390	1,63	3,44	12,80	28,90	84,38	3,74
	ИДФ	191	1,73	3,40	12,80	28,80	84,09	3,36
	РОМ	62	2,35	2,60	11,91	24,70	74,11	2,21
	Ш	60	1,62	3,60	13,00	30,00	89,93	2,90
	Т	11	1,27	3,66	13,16	0,00	89,45	3,44
ОЗЗ „Млава“	В	3387	1,26	3,96	12,00	27,17	42,77	2,32
	ИДФ	493	1,45	4,09	12,07	29,77	72,20	3,93
„Праменка“	В	970	1,28	3,74	11,99	25,51	71,64	3,99
	ИДФ	97	1,23	3,59	12,10	26,38	70,42	3,81
УС „Топола“	В	797	1,42	4,03	13,66	27,37	79,79	3,99
	ИДФ	265	1,57	3,45	13,41	24,34	75,31	3,81
УОГСР „Шумадија“	В	1400	1,46	3,56	14,24	29,70	67,83	4,11
	ИДФ	465	1,51	3,51	14,37	30,10	66,81	4,21
	Ш	4	1,00	3,88	15,43	30,83	71,25	4,45
	РОМ	21	2,57	2,10	11,18	22,80	60,00	3,79
	Т	8	1,00	4,00	13,79	28,38	69,38	3,79
„МАТ“ Тополица	В	3711	1,32	4,12	12,59	29,87	73,79	3,89

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
„Дејан Вет“	ИДФ	526	1,56	3,72	13,39	33,00	68,90	3,37
	В	654	1,46	4,03	14,00	33,90	70,89	3,57
ГУ „Јагодина“	В	492	1,34	3,69	11,82	29,98	71,10	3,62
	РОМ	10	3,00	2,26	7,66	16,98	56,40	3,34
	ИДФ	95	1,56	3,57	12,70	30,77	69,63	3,49
„БЦС Селект“	В	806	1,36	3,66	12,59	31,30	50,96	3,85
	РОМ	13	2,85	1,61	2,86	9,67	45,80	1,72
	ИДФ	54	1,33	4,21	14,05	31,55	62,57	3,70
ВС „Параћин“	В	9	2,00	3,09	12,14	29,38	72,89	3,66
„Агропротеин“	В	7	1,00	4,11	16,21	31,29	77,00	3,20
	ИДФ	9	1,00	3,74	13,61	28,67	75,33	3,46
УОГСР „Бор“	В	9	1,44	3,38	13,35	25,92	80,00	4,20
„Зоотим“	В	66	1,20	3,64	11,04	28,77	71,88	3,86
	ИДФ	46	1,26	3,80	12,96	31,48	73,02	3,80
„Агробисер“	В	254	1,39	4,10	12,67	27,59	72,10	3,41
„Ген“	В	1131	1,35	3,99	13,03	30,50	77,31	3,91
	ИДФ	184	1,45	3,99	13,37	31,94	69,17	4,04
ВС „Соко Вет“	В	151	1,27	3,98	14,12	31,12	70,39	3,89
	ИДФ	121	1,17	3,87	14,63	30,77	76,15	3,91
„Агроуслуге Плус“	В	247	1,57	3,58	13,14	29,85	70,01	2,98
	ИДФ	364	1,57	3,62	13,04	29,19	72,58	3,02
„Тара Аграр инжењеринг“	В	281	1,20	3,22	8,73	27,85	69,25	2,66
	ИДФ	134	1,13	3,34	8,07	27,14	64,82	2,52
„Бајорс“	В	60	1,38	3,98	12,00	30,03	75,22	2,98
	ИДФ	42	1,64	4,20	12,27	25,07	68,67	3,20
	МИС	6	1,17	4,00	12,16	31,16	68,15	3,51
„Агроборава“	В	141	1,23	3,45	10,02	30,32	59,50	3,30
ВС „Струјић“	ИДФ	180	1,31	3,52	13,10	32,50	70,34	3,84
	В	105	1,39	3,54	13,00	32,70	68,92	3,67
„Дими Вет“	ИДФ	52	1,10	4,34	14,14	33,03	76,73	4,45
„Риде Вет“	В	20	1,00	3,01	10,91	30,05	69,78	3,46
„Драгачевски сименталац“	В	329	1,38	3,74	12,16	26,71	73,56	3,57
	ИДФ	186	1,37	3,91	12,14	31,30	70,90	3,93
„Веља Фарма Мат“	В	585	1,17	3,69	14,31	27,90	65,52	3,01
	ИДФ	433	1,50	3,56	14,90	28,70	66,59	3,40
	МИС	25	1,32	3,41	18,90	32,00	65,80	3,44
„Сувобор КООП“	В	71	1,25	3,69	12,70	28,60	65,22	3,52
	ИДФ	39	1,44	3,75	13,14	31,08	72,31	3,10

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
СП „Пештерско Поље“	РОМ	79	2,08	2,27	7,53	23,09	51,75	1,90
ЗЗ „Западна Морава“	ИДФ	1824	1,55	3,88	13,76	33,10	68,41	3,46
	В	993	1,52	4,04	14,30	33,50	72,57	3,64
	Т	28	1,50	5,67	16,52	38,24	88,11	5,09
„Радојевић НЛ“	ИДФ	164	1,41	3,62	12,24	32,30	66,89	3,47
	В	100	1,43	3,53	12,60	33,00	71,41	3,39
	РОМ	25	2,96	1,93	8,60	21,90	49,72	1,76
ВС „Варварин“	ИДФ	107	1,33	3,83	12,28	26,70	67,89	3,64
	В	142	1,19	3,95	12,70	27,40	68,62	3,91
„Врбница селек“	РОМ	16	3,06	2,70	9,80	20,00	69,09	3,24
	В	1451	1,24	3,38	11,51	24,60	63,84	4,08
	ИДФ	2	2,50	3,20	11,80	24,60	75,00	4,15
„Зооселект Центар“	В	1250	1,42	4,17	14,04	32,35	73,71	4,18
	ИДФ	696	1,45	3,76	13,71	29,90	69,18	4,05
„Агромс“	В	2291	1,42	4,14	14,13	32,70	74,04	4,15
	ИДФ	433	1,53	3,78	13,80	30,75	68,52	4,09
	РОМ	11	2,18	2,05	8,02	14,96	45,91	2,94
УОГ „Мимс“	В	1083	1,15	4,66	12,37	30,90	67,83	3,67
	ИДФ	444	1,21	4,01	13,40	32,50	72,60	3,57
ЗЗ „Мица“	В	998	1,35	3,85	12,49	31,13	67,12	3,37
	ИДФ	29	1,24	3,44	12,99	32,82	75,55	3,61
„Зооматик“	В	855	1,20	3,91	14,28	28,77	67,34	3,86
	ИДФ	308	1,20	3,96	14,01	28,70	66,00	3,81
ОЗЗ „Буковик“	В	535	1,27	2,91	15,70	28,50	63,66	3,12
„Просперитет Плус“	В	263	1,27	3,65	12,40	28,60	63,17	3,67
	ИДФ	58	1,36	3,90	12,66	28,63	62,70	4,31
СМЗ „Скорица“	В	70	1,09	3,14	15,30	31,30	72,21	4,29
	ИДФ	14	1,43	2,97	15,10	32,40	66,64	4,00
„Јевтић Аграр“	В	602	1,55	3,28	15,10	26,90	66,95	3,68
	ИДФ	34	1,29	3,73	16,05	30,10	66,24	3,75
ВС „Ниш“	В	356	1,31	3,49	11,24	31,20	81,83	3,32
	ИДФ	16	1,25	3,44	12,30	34,40	62,44	0,00
„Агроном Кватро“	В	467	1,51	3,74	13,90	39,71	71,93	3,18
„Агротим Лесковик“	В	17	1,29	4,21	13,11	26,75	56,29	2,61
КПЗ „Ниш“	В	6	1,50	3,34	10,27	28,78	72,65	3,97
ВС „Сврљиг“	В	87	1,26	3,46	13,50	30,10	67,80	3,28
УС „Пастир“	ИДФ	27	1,93	3,36	12,10	28,70	70,33	3,30
	В	83	1,90	3,25	9,99	29,50	75,25	3,38

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
	РОМ	10	2,00	3,24	9,83	26,05	51,50	3,04
УПМ „Гргуре“	В	969	1,33	3,79	11,30	31,40	54,90	3,03
	ИДФ	21	1,43	3,89	10,98	31,20	60,38	3,40
	РОМ	60	1,67	2,55	6,71	17,00	57,50	1,31
„Стадо“	В	96	1,39	3,49	11,45	23,19	67,00	2,70
ВК „Пирот“	В	16	1,25	4,09	13,63	25,23	66,52	3,28
„Деди Вет“	В	24	1,21	3,34	12,94	23,03	59,33	3,04
„Бура Вет“	В	1141	1,36	3,84	12,22	30,50	69,01	3,45
	ИДФ	67	1,30	4,73	13,70	31,80	69,87	3,69
„Горан Вет“	В	183	1,15	3,12	13,30	27,60	67,28	3,53
	ИДФ	15	1,33	3,19	12,32	24,71	66,07	3,51
ВС „Бујановац“	В	2989	1,30	3,70	13,29	27,45	62,20	4,00
ВС „Врање“	В	2405	1,13	4,10	12,21	25,70	70,44	4,12
	ИДФ	28	1,11	3,34	14,50	25,90	70,04	4,01
	РОМ	38	1,84	2,31	8,92	20,44	53,03	1,66
ЗЗ „Слога“	ИДФ	576	1,49	3,40	11,90	31,10	78,81	3,90
	В	7206	1,34	3,37	11,53	31,00	78,05	3,85
„Бовис“	ИДФ	118	1,72	3,51	11,40	29,40	72,31	3,07
	В	56	1,50	4,20	10,36	28,26	69,16	3,36
„ИПН“	В	485	1,15	3,79	10,10	28,90	65,10	2,81
„Фармер консалтинг“	РОМ	17	1,88	2,37	6,37	18,11	54,29	1,88
	ИДФ	315	1,52	3,81	11,10	29,24	68,70	3,71
	В	163	1,10	3,92	11,42	30,45	64,95	3,73
ЗЗ „Влашка“	В	3575	1,27	4,19	13,36	27,65	73,71	3,42
„Jerry Catering service“	В	108	1,31	3,99	14,07	27,90	77,82	3,66
„Делта Вет Мед“	ИДФ	761	1,59	3,70	15,60	26,80	66,65	3,89
УКУПНО/TOTAL		69.932						

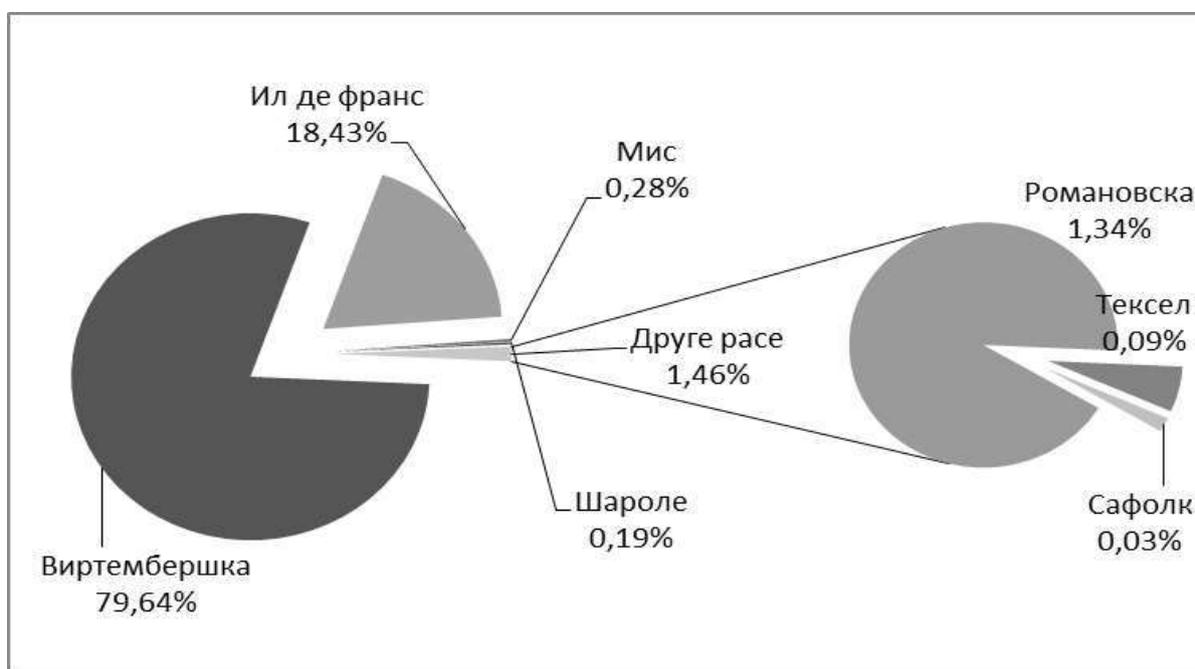
*ГЕНОТИП/GENOTYPE: В – ВИРТЕМБЕРШКА РАСА/WURTTENBERG, ИДФ – ИЛ ДЕ ФРАНС/ILE DE FRANCE, РОМ – РОМАНОВСКА/ROMANOV, МИС – МИС/MIS, Ш – ШАРОЛЕ/CHAROLAIS, Т – ТЕКСЕЛ/TEXELL, С – САФОЛК/SUFFOLK

Контрола продуктивности раса оваца смера месо и месо-вуна, у 2019. години је извршена на 69.932 грла (достављен обим), што је приказано у табели 8.

Највећи број грла под контролом је установљен код ЗЗ „Слога“ (7.782) , а најмањи у КПЗ „Ниш“ (6).

У погледу расне структуре (графикон 4) доминантно место припада виртембершкој овци (Merinolandschaf) која је заступљена са 79,64% од укупног броја контролисаних грла.

Међутим, потребно је нагласити да, национални интерес у развоју овчарства Србије није гајење виртембершке овце у чистој раси, већ њено укрштање са појединим сојевима праменке, ради постизања бољих резултата у погледу особина телесне развијености и раностасности. Популација ил де франс је заступљена са 18,43%, МИС популација 0,28%, тексел (0,09%) и сафолк са 0,03%, романовска овца, раса високе плодности, је заступљена са 1,34%.

Графикон 4. Заступљеност раса оваца смера месо и месо-вуна у контроли продуктивности (%)

Graph 4. Share of sheep breeds for production of meat and meat – wool in productivity control (%)

Анализом параметара продуктивности (плодност, телесна маса јагњади и одраслих грла, принос вуне) уочава се висока варијабилност, чак и у оквиру истог генотипа (табела 8). Наведену појаву објашњава чињеница да су ове тзв. полимерне особине резултат деловања не само једног већ више пари гена а поред тога су и под јаким утицајем фактора спољне средине.

Један од најзначајнијих фактора парагенетске природе је свакако исхрана. Оптимална исхрана грла у току производног циклуса, на појединим локалитетима је несумњиво довела

до пуног испољавања генетског потенцијала оваца при чему су за контролисане особине добијене вредности које се крећу у границама за посматрани генотип.

Такође су присутни и утицаји осталих фиксних фактора, који нису предмет детаљне анализе ових резултата, али на бази научних сазнања, сигурно су од значаја и у овом случају. Ту се пре свега мисли на старост мајке, сезону, тип рођења и интеракцију фиксних утицаја. Поред тога, за реалну процену средње вредности неке особине, поред објективности мерења, неопходан је и статистички минималан број јединица посматрања, у овом случају број животиња које су измерене(н).

У циљу постизања максималних производних перформанси, неопходно је обратити пажњу на уједначеност методологије при мерењу појединих особина, као и на селекцију овнова, имајући у виду чињеницу да овнови оставе већи број потомака у популацији. Уколико се приплодњак подвргне строжој селекцији, његов селекцијски диференцијал, у погледу важнијих особина је већи, па је и његов утицај на потомке значајнији, у поређењу са утицајем мајке. Због свега наведеног се јављају понегде и нелогичности у погледу одступања фенотипова популација од стандарда који су прихваћени у литератури.

Ради ефикасније процене фенотипова особина плодности, телесне развијености и приноса вуне, у табели 9 су приказани резултати контроле наведених особина, по генотиповима.

Табела 9. Контрола продуктивности оваца смера месо и месо-вуна, по генотиповима
Table 9. Control of productivity of sheep breeds for production of meat and meat – wool, by genotypes

Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
Виртембершка Wurttemberg	55.694	1,33	3,72	12,65	29,27	69,86	3,48
Ил де франс Ile de France	12.888	1,42	3,71	12,98	29,91	70,21	3,57
Мис MIS	195	1,19	3,89	14,24	31,18	69,79	3,09
Шароле Charolais	138	1,27	4,16	14,36	28,95	79,07	3,31
Тексел Texell	61	1,21	4,51	14,48	25,44	79,61	3,93
Сафолк Suffolk	19	1,11	4,87	14,10	29,27	70,58	3,65
Романовска Romanov	937	2,39	2,39	8,73	20,08	52,18	2,39
Укупно/Total	69.932						

Највећу плодност (2,39) је остварила романовска раса оваца, што је и очекивано, обзиром да се ради о раси високе плодности. Од раса производног смера месо и месо-вуна, највећа плодност је констатована код ил де франс расе (1,42). Телесна маса јагњади на рођењу је била највећа код сафолк јагњади (4,87 kg), док су јагњад тексел расе била најтежа са 30 дана (14,48 kg), а јагњад МИС популације су имала највећу телесну масу при залучењу (31,18 kg). Одрасла грла која су припадала тексел раси, су имала највећу телесну масу (79,61 kg), као и принос вуне (3,93 kg).

Тренд производних параметара раса месо, месо-вуна у периоду 2015. - 2019. година

Табела 10. Контрола продуктивности виртембершке расе
Table 10. Productivity control – Wurttemberg breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,42	3,74	12,61	28,24	70,43	3,59
2016	1,44	3,71	12,99	28,48	69,92	3,61
2017	1,32	3,54	12,36	27,35	66,51	3,36
2018	1,36	3,71	12,86	29,18	69,47	3,57
2019	1,33	3,72	12,65	29,27	69,86	3,48

Табела 11. Контрола продуктивности расе ил де франс
Table 11. Productivity control – Ile de France breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,51	3,71	13,65	28,43	69,98	3,68
2016	1,55	3,60	13,56	29,72	69,93	3,55
2017	1,48	3,63	13,25	29,17	71,00	3,70

2018	1,41	3,77	13,14	30,25	70,69	3,60
2019	1,42	3,71	12,98	29,91	70,21	3,57

Табела 12. Контрола продуктивности МИС популације
Table 12. Productivity control – MIS population

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,60	3,34	14,51	29,48	64,40	2,84
2016	1,34	3,43	12,82	29,51	65,57	2,97
2017	1,21	3,30	11,40	31,40	69,60	2,80
2018	1,47	4,10	13,80	32,70	68,70	3,40
2019	1,19	3,89	14,24	31,18	69,79	3,09

Табела 13. Контрола продуктивности расе тексел
Table 13. Productivity control – Texell breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2018	2,00	3,60	13,00	28,10	80,40	4,45
2019	1,21	4,51	14,48	25,44	79,61	3,93

*Раса оваца уврштена у ГОП допунум, 2016. године/Sheep breed subsequently included in Main Breeding Program in 2016

Табела 14. Контрола продуктивности расе шароле
Table 14. Productivity control – Charolais breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2018	2,00	3,60	13,00	28,10	80,40	4,45
2019	1,21	4,51	14,48	25,44	79,61	3,93

*Раса оваца уврштена у ГОП допунум, 2016. године/Sheep breed subsequently included in Main Breeding Program in 2016

Табела 15. Контрола продуктивности расе сафолк
Table 15. Productivity control – Suffolk breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2019	1,11	4,87	14,10	29,27	70,58	3,65

*Раса оваца уврштена у ГОП допуном, 2016. године/Sheep breed subsequently included in Main Breeding Program in 2016

Расе оваца смера производње месо и месо-вуне, су специјализоване популације, које имају одличан потенцијал у погледу прираста и масе тела.

У протеклом петогодишњем периоду, њихове производне перформансе су се кретале у оквиру стандарда за испитиване расе. Извесна одступања су се јавила код особине плодности код МИС популације, тексел, шароле и сафолк, што се може објаснити малом популацијом, тј. недовољним бројем јединица посматрања.

Генерално, биолошка ефикасност оваца у погледу производње меса, млека или вуне је условљена плодношћу, односно способношћу репродукције. Број потомака, добијених по партусу, један је од најважнијих показатеља продуктивности овчарства, уопште. Поред особина плодности које су карактеристична за женска приплодна грла, успех у повећању броја потомака, зависи и од репродуктивних карактеристика приплодњака, имајући у виду чињеницу да отац преноси 1/2 свог генског комплекса на потомке.

Херитабилитет плодности је низак и креће се у интервалу од 0,05 - 0,10, док је фенотипска варијабилност за ову особину висока. Високи коефицијенти варијација, и поред ниске наследности, дају могућност остварења ефеката селекције. Основни принцип при селекцији оваца на плодност је задржавање за приплод оних грла која потичу из близаначких и тројних легала. Повећање плодности путем селекције се остварује и по принципу одабирања оваца након првог јагњења. Дакле, овце које при првом јагњењу имају већу плодност, дају више јагњади током продуктивног века искоришћавања. Просечна плодност из неколико јагњења је још бољи критеријум у селекцији оваца, будућих мајки. Тачност селекције на већу плодност, би свакако повећала оцена приплодних овнова по потомству, на већем броју кћери, за шта, нажалост код нас, још увек не постоје услови (не постоји станица за прогени тест).

Ефикасност генетског унапређења плодности, коришћењем више извора података, у поређењу са селекцијом базираном само на подацима мајки, зависи од многих фактора, као

што су: број мајки које се испитују, интензитет селекције приплодњака, што између осталог, објашњава варијабилност плодности у посматраном петогодишњем периоду, код анализираних генотипова оваца. Истовремено, постизање оптималне плодности је условљено условима средине и системима гајења, унутар којих исхрана заузима значајно место.

Контрола продуктивности раса оваца смера **месо-млеко-вуна** у 2019. години, приказана је у табели 16.

Табела 16. Контрола продуктивности раса оваца смера месо-млеко-вуна
Table 16. Control of productivity of sheep breeds for production of meat – milk - wool

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
ВС „Доњи Срем“	СЈ	176	1,19	3,30	12,61	31,20	59,50	2,42
„Подолац“	СЈ	22	1,00	3,93	7,23	19,95	53,32	2,11
„Веса Мат“	СЈ	169	1,27	3,72	11,79	27,76	66,54	2,85
	БЕРГ	51	1,31	3,78	12,57	33,07	74,94	2,97
ВС „Веск“	СЈ	1409	1,25	4,01	12,01	23,15	34,98	1,15
„Лане ИН“	СЈ	200	1,18	2,77	10,46	25,32	58,83	1,93
„Мат 2012“	СЈ	432	1,26	3,41	13,24	26,20	64,92	2,85
ВС „Осечина“	СЈ	1739	1,17	3,05	10,56	30,00	58,13	1,83
ЗЗ „Зоон“	СЈ	1661	1,37	3,47	11,71	28,24	67,62	2,66
ВЦ „Ваљево“	СЈ	1163	1,32	3,41	11,62	23,89	63,79	2,26
ВС „Мићко“	СЈ	794	1,20	2,90	11,02	27,35	59,74	2,37
„Селекција Вет“	СЈ	2238	1,22	3,04	7,29	27,40	59,03	2,12
„ЦЗРП Лајковац“	СЈ	1021	1,15	3,12	10,16	27,48	65,13	2,21
„Икс Плус“	СВП	177	1,52	3,18	12,40	26,47	64,22	3,34
	Л	35	2,49	3,53	13,16	28,62	117,66	6,31
ЗЗ „Рановчанка“	СВП	32	1,41	2,70	10,14	22,94	35,44	1,21
ЗЗ „Дунав Млава“	СВП	131	1,16	3,11	15,42	26,90	57,67	3,29
	СЈ	77	1,23	3,16	15,43	29,92	61,12	2,25
„Сточари Хомоља“	СЈ	30	1,00	3,87	13,22	30,27	64,50	2,42
	СВП	14	1,29	3,30	11,94	24,54	66,79	3,31
„Ивановићи 2016 ВГ“	Л	20	1,20	3,25	12,45	28,36	70,05	3,06
„Овис продукт“	СЈ	26	1,00	2,94	11,90	28,96	62,19	1,57
ОЗЗ „Млава“	СВП	2307	1,14	3,68	12,27	24,02	53,22	2,66
„Праменка“	СВП	1570	1,16	3,70	12,01	24,53	43,02	2,37
УОГСР „Шумадија“	СЈ	526	1,34	3,25	12,42	24,89	63,87	2,98
	БЕРГ	85	1,13	3,82	14,90	29,90	66,82	3,91

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
	ПО	41	1,54	3,08	12,93	26,05	56,10	1,77
„Дејан Вет“	СЈ	203	1,35	2,96	10,04	25,30	63,43	2,61
ГУ „Јагодина“	ПО	30	1,57	2,95	12,93	27,17	65,93	2,19
	СЈ	40	1,10	3,24	9,87	28,10	59,38	2,90
„БЦС Селект“	СЈ	710	1,32	3,20	11,54	28,80	42,53	2,76
	ПО	286	1,33	2,88	9,73	19,99	47,12	1,86
„Агропротеин“	Л	4	1,50	2,13	7,33	17,83	65,25	3,43
УОГСР „Бор“	СВП	64	1,47	2,88	10,68	23,11	54,38	2,63
„Зоотим“	СВП	516	1,22	3,37	10,17	29,65	61,74	3,15
„Агробисер“	СВП	669	1,29	3,60	9,86	25,79	60,37	2,88
„Ген“	КВ	965	1,10	3,33	9,96	26,13	50,45	3,33
	СВП	1057	1,33	3,57	11,84	28,30	56,13	3,54
	ПО	11	1,00	3,28	11,40	7,70	54,73	3,07
ВС „Соко Вет“	СВП	822	1,17	2,86	11,73	26,22	57,74	2,90
„Агроуслуге Плус“	СЈ	442	1,38	2,70	10,76	26,56	61,71	2,17
„Тара Аграр инжењеринг“	СЈ	3350	1,12	2,94	7,79	25,31	11,13	0,41
„Бајорс“	СЈ	431	1,29	3,73	10,75	29,40	51,22	1,58
„Агроборава“	СЈ	1136	1,24	3,24	9,40	28,44	57,42	2,18
ВС „Струјић“	СЈ	677	1,26	3,00	10,59	25,81	60,81	2,07
„Дими Вет“	СЈ	388	1,19	2,54	10,98	28,51	67,56	1,97
„Драгачевски сименталац“	СЈ	382	1,18	3,92	11,40	25,40	58,96	1,94
„Веља Фарма Мат“	СЈ	1031	1,27	2,77	10,79	22,31	59,47	2,29
„Сувобор КООП“	СЈ	310	1,23	3,63	11,31	25,86	61,90	2,82
УС „Тутин“	СЈ	419	1,20	2,9	9,3	26,5	58,0	2,93
СП „Пештерско Поље“	СЈ	1557	1,35	3,12	12,52	28,46	59,59	2,05
ЗЗ „Никољача“	СЈ	2821	1,10	3,10	8,50	26,10	56,18	2,11
ЗЗ „Западна Морава“	СЈ	1262	1,42	2,84	9,96	26,00	65,48	2,65
„Хексавет“	СЈ	194	1,25	2,85	12,73	26,23	58,44	2,29
„Агровекс“	СЈ	975	1,15	3,24	9,41	27,48	57,90	1,94
МДС „Пљевљани“	СЈ	11745	1,10	3,05	11,30	30,39	61,96	2,20
СП „Херић“	СЈ	974	1,01	4,04	10,61	32,13	60,82	2,03
„Радојевић НЛ“	СЈ	736	1,23	2,38	9,49	27,80	58,97	1,96
УС „Нови Пазар“	СЈ	2995	1,11	3,06	11,32	30,97	63,14	2,24
СМС „Пештер“	СЈ	747	1,06	3,34	10,09	29,39	62,95	1,56
ВС „Варварин“	ПО	14	1,36	3,73	12,11	25,90	60,57	3,52

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
	КВ	13	1,23	2,88	10,51	23,35	46,31	1,93
„Врбница селекџ“	КВ	12	2,08	2,66	10,31	21,48	56,67	3,98
	СЈ	3155	1,20	3,26	11,54	23,77	54,55	3,10
„Зооселект Центар“	СЈ	1060	1,45	3,36	12,97	29,65	59,07	3,29
	СВП	29	1,38	2,81	12,49	27,52	59,59	3,49
	Л	34	1,32	3,39	13,32	28,60	64,62	3,60
ВС „Пештерац“	СЈ	35	1,29	3,40	13,70	24,70	59,72	3,08
„Агромс“	СЈ	1931	1,40	3,49	12,98	29,88	59,98	3,29
	СВП	87	1,44	3,17	12,68	29,02	58,17	3,49
УОГ „Мимс“	СВП	33	1,61	2,95	10,73	23,65	55,71	2,99
	СЈ	51	1,04	3,19	12,71	27,44	55,47	2,71
ЗЗ „Мица“	СЈ	1355	1,31	3,14	11,97	30,17	57,42	2,48
	ПО	10	1,30	3,28	12,31	31,93	59,00	3,35
„Зооматик“	СЈ	1166	1,16	3,10	11,92	25,41	59,69	2,31
	ПО	37	1,14	3,85	12,25	24,94	60,68	3,07
ОЗЗ „Буковик“	СВП	348	1,31	2,47	13,40	25,00	57,39	2,92
„Просперитет Плус“	СВП	266	1,22	3,22	11,70	27,20	53,08	2,23
СМЗ „Скорица“	СВП	43	1,09	2,93	14,62	27,20	54,88	3,27
„Јевтић Аграр“	СВП	336	1,28	2,70	9,00	18,20	52,45	2,50
ВС „Ниш“	СВП	175	1,12	3,26	10,43	26,20	55,44	2,55
„Агроном Кватро“	СВП	261	1,43	2,97	13,02	29,33	61,81	2,97
„Агротим Лесковик“	СВП	58	1,64	2,83	10,32	23,10	55,43	3,07
ВС „Сврљић“	СВП	660	1,12	3,05	12,10	27,60	57,10	2,59
	КВ	6	1,50	2,57	11,39	26,39	51,17	2,33
„Аграрсервис Тим“	СВП	1952	1,15	3,91	10,20	25,50	57,00	2,77
УС „Пастир“	СВП	359	1,27	2,89	8,64	22,61	53,47	2,17
	СЈ	9	1,78	2,58	8,90	23,40	56,22	2,80
	КВ	12	1,17	3,16	9,87	25,43	53,92	2,73
УПМ „Гргуре“	СЈ	547	1,25	3,02	10,18	27,80	51,74	1,93
„Стадо“	СВП	327	1,18	3,14	10,77	20,74	55,43	2,12
	ПО	69	1,25	3,20	10,32	21,38	59,01	2,54
	Б	50	1,12	2,82	8,80	22,90	59,40	2,12
	КА	140	1,09	2,16	6,71	19,73	42,96	1,42
	КВ	17	1,18	2,49	7,83	20,90	52,82	1,66
	ПП	128	1,11	2,11	7,80	20,27	44,65	1,40
ВК „Пирот“	СВП	1157	1,21	3,25	10,76	21,25	57,21	2,34
	ПО	255	1,20	3,58	11,77	22,83	57,07	2,29

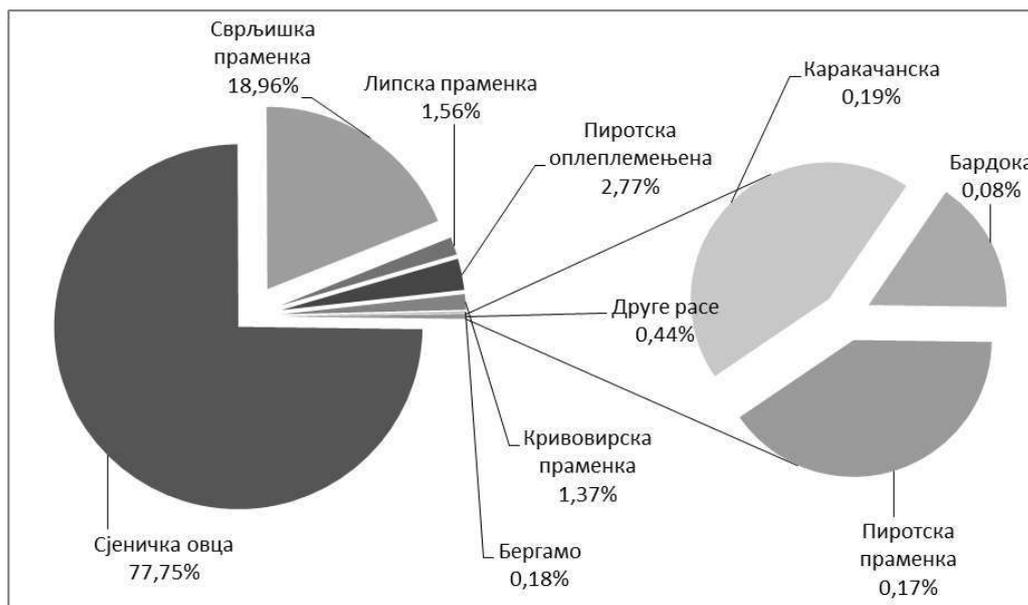
Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
„Деми Вет“	СВП	220	1,13	3,08	8,10	17,64	57,12	2,28
	ПО	46	1,17	3,66	12,40	22,70	59,70	2,41
„Ђура Вет“	СЈ	772	1,26	3,40	10,20	28,40	63,15	2,94
	СВП	60	1,38	2,85	11,10	27,90	61,57	2,84
	Л	13	1,62	3,15	12,39	27,60	62,00	3,35
„Горан Вет“	СЈ	30	1,13	3,01	11,40	26,50	53,07	2,53
ВС „Милош Вет“	СЈ	103	1,07	3,13	13,42	24,75	47,35	1,96
ВС „Бујановац“	ПО	1270	1,28	3,64	12,09	22,82	55,42	3,42
ВС „Врање“	СЈ	168	1,24	3,05	9,20	20,08	59,12	2,31
„Бовис“	СЈ	155	1,42	3,39	9,42	27,35	60,01	2,35
„ИПН“	СЈ	18	3,61	3,05	12,05	24,30	69,00	2,98
„Фармер консалтинг“	СЈ	31	1,13	2,90	10,20	29,20	64,32	2,07
ЗЗ „Влашка“	Л	1062	1,28	3,87	12,33	27,39	65,48	3,21
„Jerry Catering service“	СВП	427	1,21	3,90	12,69	21,95	59,49	4,45
УКУПНО/TOTAL		74.667						

ГЕНОТИП/GENOTYPE: СЈ – СЈЕНИЧКА ПРАМЕНКА/SJENICA PRAMENKA, БЕРГ – БЕРГАМО/BERGAMO, БА – БАРДОКА/BARDOKA, ПП – ПИРОТСКА ПРАМЕНКА/PIROT PRAMENKA, КА – КАРАКАЧАНСКА ПРАМЕНКА/KARAKASHAN PRAMENKA, СВП – СВРЉИШКА ПРАМЕНКА/SVRLJIG PRAMENKA, Л – ЛИПСКА ПРАМЕНКА/LIPE PRAMENKA, ПО – ПИРОТСКА ОПЛЕМЕЊЕНА/PIROT IMPROVED, КВ – КРИВОВИРСКА ПРАМЕНКА/KRIVOVIR PRAMENKA,

Евидентно је да је контрола продуктивности оваца смера месо-млеко-вуна извршена на укупно 74.667 грла.

Најмањи број грла (4) је био под контролом основне одгајивачке организације „Агропротеин“, а највећи (11.745 грла) код МДС „Пљевљани“.

Графикон 5. представља контролу продуктивности раса оваца смера месо-млеко-вуна, имајући у виду дистрибуцију по генотиповима. У погледу расне структуре, доминантно место припада сјеничкој овци која је заступљена са 77,75% , затим сврљишка (18,96%), пиротска оплемењена (2,77%), липска (1,56%), кривовирска (1,37%), док су каракачанска (0,19%), бергамо (0,18%), пиротска праменка (0,17%) и бардока (0,08%), заступљене у значајно мањем проценту.

Графикон 5. Заступљеност раса оваца смера месо-млеко-вуна у контроли продуктивности (%)

Graph 5. Share of sheep breeds for production of meat - milk - wool, in productivity control (%)

Ради бољег увида у перформансе појединих раса, у табели 17 су дати резултати контроле продуктивности оваца раса смера месо-млеко-вуна, по генотиповима.

Табела 17. Контрола продуктивности оваца смера месо-млеко-вуна, по генотиповима
Table 17. Control of production performance of sheep breeds for production of meat - milk - wool, by genotypes

Генотип Genotype	Број грла heads	Плодност Fertility (%)	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
Сјеничка овца Sjenica sheep	55.794	1,27	3,20	11,06	27,02	58,23	2,29
Сврљишка праменка Svrljig pramenka	14.157	1,29	3,15	11,42	24,97	56,31	2,84
Липска праменка Lipe Pramenka	1.168	1,57	3,22	11,83	26,40	74,18	3,83
Пиротска оплеплемењена Pilot improved	2.069	1,28	3,38	11,84	23,04	57,76	2,68
Кривовирска праменка Krivovir pramenka	1.025	1,38	2,85	9,98	23,95	51,89	2,66
Бергамо Bergamo	136	1,22	3,80	13,74	31,49	70,88	3,44
Пиротска праменка Pilot pramenka	128	1,11	2,11	7,80	20,27	44,65	1,40
Каракачанска Karakachan	140	1,09	2,16	6,71	19,73	42,96	1,42
Бардока Bardoka	50	1,12	2,82	8,80	22,90	59,40	2,12
Укупно/Total				74.667			

Вредности за контролисане параметре продуктивности које су наведене у табели, одражавају уобичајену варијабилност популација које су контролисане, што се за плодност не би могло рећи.

На бази добијених и представљених резултата, може се уочити да је популација липске праменке остварила највећу плодност (1,57), док су у погледу телесне масе на рођењу, са 30 дана и при одлучењу, супериорна била грла Бергамо расе.

Међутим, за поуздану процену вредности генотипова и њихово рангирање, потребно је много више података и посебна математичко-статистичка процедура, за коју је потребан много већи број грла.

Са друге стране, објективнијој плодности свакако доприноси евидентирање свих јагњади, без обзира на пол и статус (мртворођење, угинуће) у Регистар јагњади.

Тренд производних параметара раса месо- млеко-вуна у периоду 2015.-2019. година

У наредним табелама су приказани трендови производних перформанси раса оваца, смера месо-млеко-вуна.

Табела 18. Контрола продуктивности расе сјеничка
Table 18. Productivity control – Suffolk breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,35	3,19	11,46	27,96	60,09	2,74
2016	1,33	3,15	11,28	27,11	59,63	2,58
2017	1,30	3,07	11,06	27,12	60,42	2,52
2018	1,34	3,38	11,76	29,38	64,73	2,63
2019	1,27	3,20	11,06	27,02	58,23	2,29

Табела 19. Контрола продуктивности расе сврљишка праменка
 Table 19. Productivity control – Svrlijig Pramenka breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,46	3,23	10,62	23,38	56,77	2,74
2016	1,28	3,15	10,81	24,05	56,48	2,63
2017	1,21	3,15	11,18	24,22	56,56	2,76
2018	1,24	3,14	11,17	23,76	53,71	2,75
2019	1,29	3,15	11,42	24,97	56,31	2,84

Табела 20. Контрола продуктивности расе липска праменка
 Table 20. Productivity control – Lipe Pramenka breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,47	3,43	12,95	28,35	62,20	3,35
2016	1,31	3,68	12,15	27,65	62,45	3,25
2017	1,31	3,07	11,95	27,90	63,90	3,40
2018	1,39	3,27	12,30	28,15	63,15	3,40
2019	1,57	3,22	11,83	26,40	74,18	3,83

Табела 21. Контрола продуктивности расе пиротска оплемењена
 Table 21. Productivity control – Pirot improved breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,35	3,40	12,22	26,62	57,60	3,00
2016	1,28	3,12	12,22	26,44	58,80	2,76
2017	1,23	2,75	10,98	24,18	55,44	2,52
2018	1,21	3,28	12,07	24,77	59,07	2,73
2019	1,11	2,11	7,80	20,27	44,65	1,40

Табела 22. Контрола продуктивности расе кривовирска
Table 22. Productivity control – Krivovir Pramenka breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2015	1,10	3,10	10,25	26,00	48,40	2,90
2016	1,16	2,95	12,10	25,05	48,80	2,25
2017	1,08	2,85	10,65	24,15	48,20	2,20
2018	1,18	2,99	11,10	23,90	48,65	2,30
2019	1,38	2,85	9,98	23,95	51,89	2,66

Табела 23. Контрола продуктивности расе бергамо
Table 23. Productivity control – Bergamo breed

Година Year	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
2018	1,31	3,80	14,60	31,10	67,80	2,80
2019	1,22	3,80	13,74	31,49	70,88	3,44

Табела 24. Контрола продуктивности пиротске праменке, каракачанске и бардоке за
2019. год

Table 24. Productivity control – Pirot Pramenka, Karakachan Pramenka and Bardoka breeds in
2019

Генотип Genotype	Плодност Fertility	Маса на рођ. Birth weight (kg)	Маса са 30 дана Weight at 30 days (kg)	Маса при залучењу Weaning weight (kg)	Маса одраслих грла Adult weight (kg)	Принос вуне Wool yield (kg)
Пиротска п	1,11	2,11	7,80	20,27	44,65	1,40
Каракачанска п	1,09	2,16	6,71	19,73	42,96	1,42
Бардока	1,12	2,82	8,80	22,90	59,40	2,12

Сојеви праменке (сјенички, сврљишки, пиротски, липски, кривовирски, каракачански, бардока) представљају јединствено генетско наслеђе стварано хиљадама година уназад и

као такво представља важан елемент за регионални агро-биодиверзитет, традицију и културну баштину Србије.

Аутохтоне расе оваца су дакле, важна компонента укупног агробиодиверзитета које имају велики значај са аспекта обезбеђења хумане популације производима анималног порекла. Оне су настале у специфичним условима гајења и као такве поседују специфичне сетове гена одговорне за добру адаптабилност, отпорност на болести, добру плодност, изражен матерински инстинкт и дуг животни век.

Међутим, оне су потиснуте продуктивнијим, интензивнијим расама чији је примарни циљ гајења профит. Због тога је дошло до нестанка одређеног броја аутохтоних раса оваца, а самим тим је угрожен њихов биолошки опстанак. У циљу спречавања овог тренда, као и из друштвено-економских, агро-еколошких, културно-историјских и научно-истраживачких разлога, неопходно је њихово проучавање, очување и одрживо коришћење.

У протеклом петогодишњем периоду, опсервиране производне перформансе су се кретале у оквиру стандарда за испитиване расе. Извесна одступања су се јавила код особине плодности, што се у случају липске праменке може објаснити интензивнијим системом гајења, што, између осталог подразумева и оптималну исхрану грла.

Објективнија оцена плодности се постиже :

- Евидентирањем свих јагњади, без обзира на пол и статус (мртворођење, угинуће) у Регистар јагњади;
- Коришћењем више извора података, у поређењу са селекцијом базираном само на подацима мајки, као што су : број мајки које се испитују, интензитет селекције приплодњака;

Контрола млечности

Контрола млечности раса оваца смера месо-млеко-вуна у 2019. години је извршена на укупно 8.152 грла. У табели 25 су приказани добијени резултати.

Табела 25. Резултати контроле млечности раса смера месо-млеко-вуна
 Table 25. Results of the milk performance control in sheep breeds of production direction meat-
 milk-wool

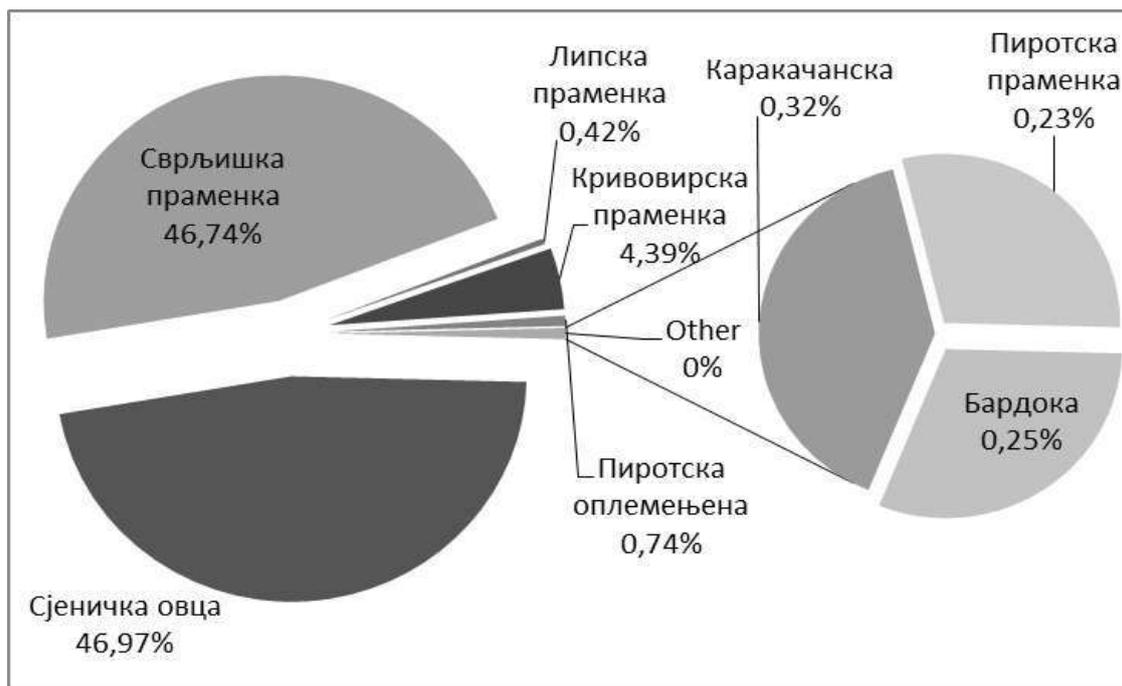
Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла Heads	Вредности особина млечности оваца Milk performance traits values in ewes			
			Трајање лактације, дана Lactation duration, days	Количина млека Milk yield	% Млечне масти Milk fat	% Протеина Protein
„Икс Плус“	СВП	57	93	65,84	6,56	4,34
ЗЗ „Рановчанка“	СВП	12	96	78,00	6,27	4,24
ЗЗ „Дунав Млава“	СВП	113	98	59,39	8,0	3,11
	СЈ	59	95	56,29	8,19	3,08
УОГСР „Бор“	СВП	64	98	74,18	6,41	4,19
„Зоотим“	СВП	35	95	61,63	7,12	3,40
„Агробисер“	СВП	158	109	115,27	6,17	3,70
„Ген“	КВ	316	105	61,79	7,38	3,98
	СВП	286	103	63,81	7,60	4,07
„Соко Вет“	СВП	45	85	52,58	3,09	2,44
УС „Тутин“	СЈ	50	97	69,52	8,18	5,27
СП „Пештерско Поље“	СЈ	298	136	60,46	7,34	5,85
ЗЗ „Никољача“	СЈ	168	123	86,50	6,73	5,44
„Агровекс“	СЈ	205	91	49,64	6,54	5,26
МДС „Пљевљани“	СЈ	209	91	63,88	6,29	5,19
СП „Херић“	СЈ	200	89	55,79	7,16	5,21
УС „Нови Пазар“	СЈ	254	105	63,40	8,20	5,32
ВС „Варварин“	ПО	14	80	56,59	7,55	5,69
	КВ	13	92	67,77	7,21	5,62
„Врбница селек“	СЈ	75	86	51,42	5,84	5,38
„Зооселект Центар“	СЈ	705	74	57,44	6,41	4,98
	СВП	29	78	67,97	6,41	5,01
	Л	34	76	60,28	6,43	5,00
„Агромс“	СЈ	796	77	58,4	6,41	5
	СВП	63	79	63,97	6,42	4,99
УОГ „Мимс“	СВП	33	93	77,72	6,82	5,64
	СЈ	51	91	58,04	6,75	5,43
ЗЗ „Мица“	СЈ	264	85	50,21	6,39	4,97
„Зооматик“	СЈ	321	65	43,26	5,87	4,85
„Просперитет Плус“	СВП	91	84	75,62	5,40	3,39
СМЗ „Скорица“	СВП	44	64	34,64	6,97	5,40
„Јевтић Аграр“	СВП	151	106	72,61	6,38	4,95
ВС „Ниш“	СВП	175	118	77,83	6,95	4,66
„Агроном Кватро“	СВП	97	85	101,54	7,98	4,28
„Агротим Лесковик“	СВП	57	97	69,57	5,10	4,34
ВС „Сврљиг“	СВП	158	108	70,37	6,59	3,75
„Аграрсервис Тим“	СВП	635	99	61,31	8,39	4,35

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Генотип Genotype	Број грла Heads	Вредности особина млечности оваца Milk performance traits values in ewes			
			Трајање лактације, дана Lactation duration, days	Количина млека Milk yield	% Млечне масти Milk fat	% Протеина Protein
УС „Пастир“	КВ	12	159	125,02	6,31;	3,79
	СВП	128	144	101,01	6,18	4,02
УПМ „Гргуре“	СЈ	65	85	71,98	5,98	5,38
„Стадо“	БА	20	114	86,34	6,29	4,40
	КА	26	113	58,86	6,68	4,76
	КВ	17	115	66,88	6,69	4,67
	ПП	19	119	56,90	6,76	4,58
	СВП	325	105	54,40	7,85	3,69
ВК „Пирот“	СВП	547	113	53,99	7,49	4,60
„Деди Вет“	СВП	220	118	82,53	7,38	3,54
	ПО	46	111	70,31	6,91	3,77
ВС „Милош Вет“	СЈ	105	88	38,32	5,71	4,64
„Jerry Catering service“	СВП	287	88	60,86	7,31	4,65
УКУПНО		8.152				

* ГЕНОТИП/GENOTYPE: СЈ – СЈЕНИЧКА ПРАМЕНКА/SJENICA PRAMENKA, БЕРГ – БЕРГАМО/BERGAMO, БА – БАРДОКА/BARDOKA, ПП – ПИРОТСКА ПРАМЕНКА/PIROT PRAMENKA, КА – КАРАКАЧАНСКА ПРАМЕНКА/KARAKASHAN PRAMENKA, СВП – СВРЉИШКА ПРАМЕНКА/SVRLJIG PRAMENKA, Л – ЛИПСКА ПРАМЕНКА/LIPE PRAMENKA, ПО – ПИРОТСКА ОПЛЕМЕЊЕНА/PIROT IMPROVED, КВ – КРИВОВИРСКА ПРАМЕНКА/KRIVOVIR PRAMENKA,

Највећи број грла је био под контролом „Агромс“ (859), а најмањи (12) у 33 „Рановчанка“.

У релативним показатељима, од укупног броја грла, сјеничка праменка је била заступљена са 46,97%, сврљишка (46,74%), кривовирска праменка са 4,39%, пиротска оплемењена (0,74), липска праменка (0,42), каракачанска (0,32%), бардока (0,25%) и пиротска праменка са 0,23%, (Графикон 6).

Графикон 6. Заступљеност раса оваца смера месо-млеко-вуна у контроли млечности, %
 Graph 6. Share of sheep breeds for production of meat – milk – wool in milk performance control

У поређењу са резултатима контроле млечности из 2018. године, евидентно је да је број грла сврљишке прaменке, обухваћен контролом млечности, повећан, и готово изједначен са сјеничком, док је број грла липске прaменке, смањен.

Табела 26. Контрола млечности раса оваца смера месо-млеко-вуна, по генотиповима
 Table 26. Milk performance control of sheep breeds for production of meat – milk – wool, per genotypes

Генотип Genotype	Број грла heads	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
Сјеничка овца Sjenica sheep	3.825	88	55,01	6,75	5,08
Сврљишка праменка Svrljig Pramenka	3.810	104	64,05	6,71	4,19
Липска прaменка Lipe Pramenka	34	76	60,28	6,43	5,00
Кривовирска праменка Krivovir Pramenka	358	107	64,37	6,89	4,52
Пиротска оплемењена Pirt improved	60	100	64,28	7,23	4,73
Бардока Bardoka	20	114	86,34	6,29	4,4

Каракачанска Karakachan	26	113	58,86	6,68	4,76
Пиротска праменка Pirot Pramenka	19	119	56,90	6,76	4,58
УКУПНО/TOTAL	8.152				

Најдужу лактацију (119 дана) је имала пиротска праменка, док је утврђена количина млека (56,90), испод стандарда за наведену расу.

Највећа количина млека (86,34 kg) је установљена код бардоке, што је и очекивано, обзиром да она спада у млечније сојеве праменки. Највећи садржај млечне масти (7,23) је констатован код пиротске оплемењене, а протеина (5,08), код сјеничке праменке.

Тренд параметара млечности раса месо- млеко-вуна у периоду 2015. - 2019. година

Тренд резултата контроле млечности раса оваца смера месо-млеко-вуна, по генотиповима, у периоду 2015. - 2019. година, је приказан у следећим табелама.

Табела 27. Контрола млечности сјеничке праменке
Table 27. Milk performance control of Sjenica Pramenka breed

Година Year	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
2015	87	53,34	6,72	5,12
2016	90	64,49	6,38	5,22
2017	97	62,22	6,58	5,27
2018	93	59,55	6,24	5,25
2019	88	55,01	6,75	5,08

Табела 28. Контрола млечности сврљишке праменке
 Table 28. Milk performance control of Svrljig Pramenka breed

Година Year	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
2015	110	75,04	6,38	4,65
2016	99	63,44	6,66	4,96
2017	91	62,11	6,62	4,33
2018	99	70,91	6,54	4,51
2019	104	64,05	6,71	4,19

Табела 29. Контрола млечности липске праменке
 Table 29. Milk performance control of Lipe Pramenka breed

Година Year	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
2015	91	54,91	5,27	4,20
2016	114	63,59	6,72	5,26
2017	123	96,34	6,76	5,47
2018	96	88,23	6,73	5,35
2019	76	60,28	6,43	5,00

Табела 30. Контрола млечности кривовирске праменке
 Table 30. Milk performance control of Krivovir Pramenka breed

Година Year	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
2015	131	75,20	6,23	4,70
2016	102	74,80	6,23	4,29
2017	118	77,29	6,97	4,63
2018	101	64,90	6,7	3,80
2019	107	64,37	6,89	4,52

Табела 31. Контрола млечности пиротске оплемењене
Table 31. Milk performance control of Pirot Pramenka breed

Година Year	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
2015	83	40,04	7,67	4,77
2016	159	103,2	7,2	5,1
2017	122	73,03	7,32	5,05
2018	92	75,17	6,89	5,05
2019	100	64,28	7,23	4,73

Табела 32. Контрола млечности бардоке, каракачанске и пиротске праменке у 2019.
години

Table 32. Milk performance control of Bardoka, Karakachan and Pirot Pramenka breeds in 2019

Генотип Genotype	Лактација (дана) Lactation (days)	Количина млека Milk yield (kg)	Садржај млечне масти Milk fat content (%)	Садржај протеина Protein content (%)
Бардока	114	86,34	6,29	4,4
Каракачанска п	113	58,86	6,68	4,76
Пиротска п	119	56,9	6,76	4,58

Анализирајући трендове у погледу количине и квалитета млека, као мера обухваћених вишегодишњим селекцијским радом, код раса оваца смера месо-млеко-вуна, евидентне су варијације.

Укупна варијабилност особина млечности оваца унутар популације је са око 20% условљена адитивним генетским факторима, док је 80% резултат утицаја парагенетских чинилаца.

Анализирајући генетске параметре, познато је да се херитабилитет особина млечности креће у оквирима средњих вредности, Према томе, и резултати селекције на повећање производње и квалитета млека, имају средње растући тренд. Истовремено је за постизање селекцијског успеха веома важно познавати и друге параметре као што су корелације, компоненте варијансе и коваријансе. Особина млечности стоји у негативној или слабој повезаности са осталим економски важним особинама. То значи да уколико је

акценат у оплемењивачком раду на млеку, таква грла не могу производити веће количине меса.

Код популација оваца специјализованих за производњу млека, селекцију оваца треба спроводити:

- При раном залучењу подмлатка (користе се подаци о особинама млечности рођака из претходних генерација),
- На крају прве лактације (користе се подаци о сопственој млечности и млечности сестара);

Производња млека се може повећавати, уколико се селекција спроводи путем групног оплемењивања, по принципу пирамиде. У пирамидалној организацији процеса унапређења производње млека, оптимална величина нуклеуса је 10-20%, од укупног броја оваца у популацији, која се оплемењује.

Млади овнови, познатог порекла, из нуклеуса би требало да одлазе у станицу за тест (која нажалост, у Србији не постоји), а одатле у комерцијално стадо, где се користе за природно парење. Од великог значаја је такође и постојање равнотеже у генетском напретку између нуклеуса и комерцијалног стада. То се постиже стопом дифузије приплодњака из нуклеуса ка комерцијалном стаду и повременим уласком натпросечних грла из комерцијалног запата у нуклеус.

У циљу побољшања млечности, код наших аутохтоних раса оваца, путем селекције, поред наведених генетских фактора, значајну пажњу треба обратити и на факторе парогенетске природе као што су: исхрана, тип рођења, година.

Биолошки тест овнова

Најпоузданији метод за откривања леталних и семилеталних гена, а који узрокују разне дегенеративне промене у потомству, је биолошки тест овнова. За поузданост биолошког теста неопходно је по једном овну прегледати најмање 30 његових потомака. Током 2019. године биолошки тест је спроведен на овновима следећих раса: виртембершка (11), ил де франс (6), сјеничка (12) и сврљишка праменка (4). Резултати тестова су приказани у наредним табелама.

Табела 33. Реализација биолошког теста овнова раса смера месо, месо-вуна, по организацијама

Table 33. Realization of the biological testing of rams of production direction meat, meat-wool, by breeding organizations

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Р.бр. No.	Тетовир број овна Ram's number	Хб број овна Ram's HB	Раса Breed	Власник и место Owner and location
„Агромс“	1	3782/17	07578	Виртембершка	Пантић Милован, Избеница
	2	0165/17		Виртембершка	Вилимоновић Јордан, Петина
	3	6483/17		Виртембершка	Ристић Светолик, Мудраковац
	4	9996/17		Виртембершка	Станојевић Славиша, Срнадаље
	5	9308/17	07565	Виртембершка	Ристић Светолик, Мудраковац
	6	4666/16		Ил де Франс	Алексић Зоран, Кукљин
	7	6178/17		Ил де Франс	Милосављевић Зорица, Здравинје
	8	5066/17		Ил де Франс	Стојановић Ивица, Каоник
„Зооселект центар“	9	8588/16	07176	Виртембершка	Минић Младен, Секурич
	10	1934/17		Виртембершка	Ђорђевић Миланка, Секурич
	11	1001/17		Виртембершка	Ђорђевић Миланка, Секурич
	12	4243/17	07178	Виртембершка	Минић Младен, Секурич
	13	8587/16		Виртембершка	Минић Младен, Секурич
	14	8297/16		Виртембершка	Јовановић Милан, Риљац
	15	MF448/16		Ил де Франс	Ђурђевић Радивоје, Надрље
	16	0334/16		Ил де Франс	Радовановић Немања, Трнава
	17	0337/16		Ил де Франс	Радовановић Немања, Трнава

Регистрован је једино отежан порођај, док других негативних запажања није било. То указује на одсуство штетних гена у популацијама овнова који су тестирани, као и да треба обратити већу пажњу на тестиране овнове који су испољили утицај на ток порођаја.

Табела 34. Преглед резултата биолошког теста смера месо, месо-вуна по грлима

Table 34. Results of the biological testing of rams, of production direction meat, meat-wool, by animals

Тетовир број овна/Ram's number	3782/17	0165/17	9996/17	9308/17	4666/16	6178/17
Укупан број јагњади по овну TOTAL LAMBS PER RAM	52	32	38	34	48	32
Мушка јагњад MALE LAMBS	24	16	19	17	25	16
Женска јагњад FEMALE LAMBS	28	16	19	17	23	16
Дужина бременитости DURATION OF GESTATION	150	151	150	150	151	150
Просечна т.м. на рођењу (kg) AVERAGE BODY WEIGHT AT BIRTH	4,1	4,3	4,5	4,4	4,0	4,0
Минимална тм на рођењу (kg) MINIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH	3,2	3,5	3,4	3,7	3,3	3,1

Тетовир број овна/Ram's number		3782/17	0165/17	9996/17	9308/17	4666/16	6178/17
Максимална тм на рођењу (kg) MAXIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH		6,9	6,4	7,2	6,4	4,5	6,6
Опис Јагњета LAMB SCORE/DESCRIPTION	Без мане/ NO DEFICIENCIES	52	32	38	34	48	32
	Мртворођена/ STILL BORN	-	-	-	-	-	-
Опис Јагњења LAMBING SCORE/DESCRIPTION	Нормално/ NORMAL	52	31	31	34	48	28
	Отежано/ WITH SOME DIFFICULTIES	-	1	7	-	-	4
	Тешко/ DIFFICULT	-	-	-	-	-	-

Табела 35. Преглед резултата биолошког теста смера месо, месо-вуна по грлима

Table 35. Results of the biological testing of rams, of production direction meat, meat-wool, by animals

Тетовир број овна/Ram's number		5066/17	8588/16	1934/17	1001/17	4243/17	8587/16
Укупан број јагњади по овну TOTAL LAMBS PER RAM		37	44	38	32	42	34
Мушка јагњад MALE LAMBS		14	16	20	22	17	20
Женска јагњад FEMALE LAMBS		23	28	18	10	25	14
Дужина бременитости DURATION OF GESTATION		152	151	151	151	151	151
Просечна т.м. на рођењу (kg) AVERAGE BODY WEIGHT AT BIRTH		3,9	4,1	4,1	4,0	4,4	4,3
Минимална тм на рођењу (kg) MINIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH		2,9	2,9	3,6	3,3	3,7	3,7
Максимална тм на рођењу (kg) MAXIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH		4,5	5,9	4,6	4,8	6,9	5,6
Опис Јагњета LAMB SCORE/DESCRIPTION	Без мане/ NO DEFICIENCIES	37	44	38	32	42	34
	Мртворођена/ STILL BORN	-	-	-	-	-	-
Опис Јагњења LAMBING SCORE/DESCRIPTION	Нормално/ NORMAL	36	43	38	32	39	27
	Отежано/ WITH SOME DIFFICULTIES	1	1	-	-	3	7
	Тешко/ DIFFICULT	-	-	-	-	-	-

Табела 36. Преглед резултата биолошког теста смера месо, месо-вуна по грлима

Table 36. Results of the biological testing of rams, of production direction meat, meat-wool, by animals

Тетовир број овна/Ram's number		8297/16	MF448/16	0334/16	0337/16
Укупан број јагњади по овну TOTAL LAMBS PER RAM		42	31	33	36
Мушка јагњад MALE LAMBS		17	12	16	23
Женска јагњад FEMALE LAMBS		25	19	17	13
Дужина бременитости DURATION OF GESTATION		151	150	151	151
Просечна т.м. на рођењу (kg) AVERAGE BODY WEIGHT AT BIRTH		4,1	3,9	3,9	3,9
Минимална тм на рођењу (kg) MINIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH		3,6	2,9	3,1	2,8
Максимална тм на рођењу (kg) MAXIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH		6,9	5,3	4,9	5,1

Тетовир број овна/Ram's number		8297/16	MF448/16	0334/16	0337/16
Опис Јагњета LAMB SCORE/DESCRIPTION	Без мане/ NO DEFICIENCIES	42	31	33	36
	Мртворођена/ STILL BORN	-	-	-	-
Опис Јагњења LAMBING SCORE/DESCRIPTION	Нормално/ NORMAL	38	31	33	36
	Отежано/ WITH SOME DIFFICULTIES	4	-	-	-
	Тешко/ DIFFICULT	-	-	-	-

Табела 37. Реализација биолошког теста овнова раса смера месо-млеко-вуна, по организацијама

Table 37. Realization of the biological test of rams of the meat-milk-wool production direction, by organizations

Основна одгајивачка организација Breeding organisation	Р.бр. No.	Тетовир број овна Ram's number	Хб број овна Ram's HB	Паса Breed	Власник и место Owner and location
„Агромс“	1	4121/17	07598	Сјеничка	Матић Виолета, Домишевина
	2	1422/17		Сјеничка	Стојановић Милован, Влајковци
	3	4160/17		Сјеничка	Стевановић Вукмир, Стануловићи
	4	4252/17		Сјеничка	Којић Славиша, Блажево
	5	4437/17		Сјеничка	Лазаревић Славитир, Судимље
	6	3858/17		Сјеничка	Бучић Милан, Грашевци
	7	2417/17		Сјеничка	Јовановић Винка, Паруновац
	8	0849/16		Сјеничка	Миленковић Мирослав, Здравинце
	9	3066/17		Сврљиска	Станојловић Миролуб, Витановац
„Зооселект центар“	10	13133/17		Сјеничка	Александар Савић, Кашевар
	11	3473/16		Сјеничка	Вукосављевић Драган, Планиница
	12	8173/16		Сјеничка	Миловановић Милован, Липовац
	13	0531/16		Сјеничка	Радосављевић Милутин, Рајинац
	14	0527/16		Сјеничка	Радосављевић Милутин, Рајинац
„Ген“	15	9590/17		Сврљиска	Петровић Соња, Бобовиште
	16	2930/17		Сврљиска	Лазаревић Драган, Врмца
	17	2532/17		Сврљиска	Ђокић Драган, Ресник

Табела 38. Реализација биолошког теста овнова раса смера месо-млеко-вуна, по грлима
Table 38. Results of the biological testing of rams, of production direction meat-milk-wool, by animals

Тетовир број овна/Ram's number	4121/17	1422/17	4160/17	4252/17	4437/17	3858/17
Укупан број јагњади по овну TOTAL LAMBS PER RAM	44	32	70	48	50	51
Мушка јагњад MALE LAMBS	21	18	29	20	23	15
Женска јагњад FEMALE LAMBS	23	14	41	28	27	36
Дужина бременитости DURATION OF GESTATION	151	151	150	151	150	151

Тетовир број овна/Ram's number		4121/17	1422/17	4160/17	4252/17	4437/17	3858/17
Просечна т.м. на рођењу (kg) <i>AVERAGE BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		3,7	3,7	3,9	3,5	3,9	3,7
Минимална тм на рођењу (kg) <i>MINIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		2,8	2,7	2,6	2,7	2,8	2,8
Максимална тм на рођењу (kg) <i>MAXIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		6,8	6,1	6,9	5,4	6,4	5,9
Опис Јагњета <i>LAMB</i> SCORE/DESCRIPTION	Без мане/ <i>NO DEFICIENCIES</i>	44	32	70	48	50	51
	Мртворођена/ <i>STILL BORN</i>	-	-	-	-	-	-
Опис Јагњења <i>LAMBING</i> SCORE/DESCRIPTION	Нормално/ <i>NORMAL</i>	43	26	70	48	50	48
	Отежано/ <i>WITH SOME DIFFICULTIES</i>	1	6	-	-	-	3
	Тешко/ <i>DIFFICULT</i>	-	-	-	-	-	-

Табела 39. Реализација биолошког теста овнова раса смера месо-млеко-вуна, по грлима
Table 39. Results of the biological testing of rams, of production direction meat-milk-wool, by animals

Тетовир број овна/Ram's number		2417/17	0849/16	3066/17	13133/17	3473/16	8173/16
Укупан број јагњади по овну <i>TOTAL LAMBS PER RAM</i>		33	33	45	31	69	44
Мушка јагњад <i>MALE LAMBS</i>		17	20	21	17	30	26
Женска јагњад <i>FEMALE LAMBS</i>		16	13	24	14	39	18
Дужина бременитости <i>DURATION OF GESTATION</i>		151	150	151	151	151	150
Просечна т.м. на рођењу (kg) <i>AVERAGE BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		3,9	3,7	3,4	3,6	3,7	4,0
Минимална тм на рођењу (kg) <i>MINIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		2,9	2,6	2,3	2,4	2,3	2,8
Максимална тм на рођењу (kg) <i>MAXIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		5,9	5,2	5,6	6,8	6,0	6,9
Опис Јагњета <i>LAMB</i> SCORE/DESCRIPTION	Без мане/ <i>NO DEFICIENCIES</i>	33	33	45	31	69	44
	Мртворођена/ <i>STILL BORN</i>	-	-	-	-	-	-
Опис Јагњења <i>LAMBING</i> SCORE/DESCRIPTION	Нормално/ <i>NORMAL</i>	32	33	45	31	63	44
	Отежано/ <i>WITH SOME DIFFICULTIES</i>	1	-	-	-	3	-
	Тешко/ <i>DIFFICULT</i>	-	-	-	-	3	-

Табела 40. Реализација биолошког теста овнова раса смера месо-млеко-вуна, по грлима
Table 40. Results of the biological testing of rams, of production direction meat-milk-wool, by animals

Тетовир број овна/Ram's number		0531/16	0527/16	9590/17	2930/17	2532/17
Укупан број јагњади по овну <i>TOTAL LAMBS PER RAM</i>		40	54	78	68	71
Мушка јагњад <i>MALE LAMBS</i>		22	25	29	32	30
Женска јагњад <i>FEMALE LAMBS</i>		18	29	49	36	41
Дужина бременитости <i>DURATION OF GESTATION</i>		150	150	149	149	149
Просечна т.м. на рођењу (kg)		3,2	3,1	3,6	3,6	3,6

Тетовир број овна/Ram's number		0531/16	0527/16	9590/17	2930/17	2532/17
<i>AVERAGE BODY WEIGHT AT BIRTH</i>						
Минимална тм на рођењу (kg) <i>MINIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		2,2	2,2	3,0	3,0	3,0
Максимална тм на рођењу (kg) <i>MAXIMUM BODY WEIGHT AT BIRTH</i>		6,1	5,5	4,1	4,3	4,1
Опис Јагњета <i>LAMB SCORE/DESCRIPTION</i>	Без мане/ <i>NO DEFICIENCIES</i>	40	54	78	68	71
	Мртворођена/ <i>STILL BORN</i>	-	-	-	-	-
Опис Јагњења <i>LAMBING SCORE/DESCRIPTION</i>	Нормално/ <i>NORMAL</i>	40	54	78	68	71
	Отежано/ <i>WITH SOME DIFFICULTIES</i>	-	-	-	-	-
	Тешко/ <i>DIFFICULT</i>	-	-	-	-	-

ЗАКЉУЧАК

Генетско унапређење производних особина оваца је императив успеха и континуирани процес који траје годинама уназад. Најважнији метод на путу очувања генофонда и повећање продуктивности оваца у Србији је селекција.

Полазећи од реалних потреба унапређења овчарства Србије, један од важних предуслова је планско спровођење мера селекције, у складу са националним интересима и овчарском традицијом.

На основу резултата обављених послова контроле за спровођење одгајивачког програма током 2019. године, примећујемо да обим и динамика у задњих неколико година имају узлани ток.

Запажа се изражен позитиван тренд у погледу броја уматичених оваца, нарочито после 2014. године, када се из године у годину број оваца значајно повећавао. Такав прогрес је углавном последица стимулативних мера државе, са једне стране, као и повећања активности свих учесника у обављању овог тако важног посла у сточарству Србије.

Мада су подаци који се односе на спровођење мера селекције у овчарству охрабрујући, не треба се задовољити достигнутим рангом како у квантитету, тако и у квалитету оствареног.

Анализом резултата послова спровођења одгајивачког програма, евидентно је да су у погледу свих мера селекције, достављени подаци за значајно већи број грла, у односу на број грла одобрен уговорима. Ова чињеница би требала да буде смерница у будућој

пројекцији и односу обима мера за овце смера месо-вуна и месо-млеко-вуна. Наиме, по класификацији, у расе оваца смера месо-млеко-вуна, спадају све наше праменке: сјеничка, сврљишка, пиротска, кривовирска, липска, каракачанска, које су годинама уназад биле у инфериорном положају у односу на неке увезене расе, пре свега виртембершку (Merinolandchaf). Оне представљају јединствено генетско наслеђе стварано хиљадама година уназад и важан елемент за регионални агро-биодиверзитет, традицију и културну баштину Србије. Настале су у специфичним условима гајења и као такве поседују специфичне сетове гена одговорне за добру адаптабилност, отпорност на болести, добру плодност, изражен матерински инстинкт и дуг животни век. Поред тога, трошкови гајења ових раса су неупоредиво мањи, а квалитет њихових производа, неупоредиво бољи од увезених раса, чије је гајење оправдано у сврху укрштања са аутохтоним расама, у циљу њиховог оплемењивања.

Међутим, оне губе утакмицу са продуктивнијим, интензивнијим расама чији је примарни циљ профит. Због тога је угрожен њихов биолошки опстанак, што има за последицу нестанак одређеног броја ових раса оваца. Управо због наведених позитивних особина које поседују, са једне стране, као и значајно већег броја грла која су под контролом, у односу на одобрен број грла, апелујемо као наука и струка да се у наредној години примат да заборављеним сојевима наше праменке (пиротска, сврљишка, сјеничка, кривовирска, липска, каракачанска). Стотине хиљада хектара у брдскопланинском подручју наше земље је опустело, јер се број грла праменке смањује и домаћинства гасе.

Овим мерама је могуће дати допринос обнови овчарства Србије, тиме што ћемо унапредити производне особине праменке и подржати одгајиваче који живе од тих оваца и оне који желе да покрену фармерство као бизнис користећи брдско-планинске ресурсе. Фармери у тим подручјима могу да обезбеде најквалитетније производе који већ имају признате брендове (пиротско јагње, пиротски качкавал, сјеничко јагње, сјенички сир, хомољско јагње, хомољски сир, сврљишки и кривовирски деликатеси од оваца).

Главни циљ овог одгајивачког програма је побољшање генетских потенцијала у сврху веће производње меса, млека и вуне.

Расе оваца смера месо, месо-вуна, заузимају значајно место у овчарству Србије. За успех селекцијског рада на овом пољу, веома је важно, поред егзактног мерења и тачних параметара продуктивности, познавање генетских параметара за особине које су од интереса: херитабилитет, репитабилитет, генетске и фенотипске корелације. Селекција на већу производњу меса може бити успешна, уколико је херитабилитет висок. Ефикасност

селекције по сопственој продуктивности у раном узрасту јагњади се смањује због јаког утицаја мајке, о чему се мора водити рачуна приликом избора статистичке процедуре. Следећи важан параметар за селекцију на месо, је корелација. Наиме, неке особине телесне развијености стоје у јачој, а неке у слабијој повезаности. На пример, маса тела јагњади при рођењу, може служити и као показатељ масе при одбијању, обзиром да постоји позитивна корелација између ове две особине.

Последњих година, поред јагњећег меса, расте интересовање за млеко оваца, што иницира оплемењивачки рад у циљу унапређења ове производње, иако у Србији не постоји типична млечна раса оваца.

Млечност стоји у негативној или слабој повезаности са осталим економским важним особинама. То значи да фармерима мора бити јасно каква су очекивања од оплемењивачког рада: млечне овце не могу производити веће количине меса и вуне. Такође, селекција оваца на млечност је условљена степеном наследности особина које су од интереса за одгајиваче. Херитабилитет особина млечности се креће у оквирима средњих вредности. Поред тога, за предвиђање селекцијског успеха, потребно је познавати и неке друге параметре, укључујући корелације, компоненте варијансе, коваријансе, итд. Селекција се може усмерити само на млечност, или комбиновано са још неком производном особином, ако постоји позитивна корелација, као што је плодност. Селекција у циљу повећања производње млека може дати жељене резултате само под условом да се спроводи правилно, у методолошком и организационом смислу. Контрола млечности се мора спроводити код свих грла по званичној процедури (ICAR), а у организационом смислу се селекција мора спроводити на принципу пирамиде. У пирамидалној организацији процеса унапређења производње млека, величина нуклеуса се креће између 10 и 20%, од укупног броја оваца у популацији која се оплемењује.

Посматрано у контексту генетског унапређења оваца, веома важна селекцијска мера је прогени тест. Има мишљења да успех у повећању продуктивности оваца, већим делом зависи од оца него од мајке. То није последица генетског утицаја, већ чињенице да мужјаци остављају много већи број потомака у популацији. Такође, ако се ован подвргне стројој селекцији, његов селекцијски диференцијал у погледу важних особина је већи, те је и његов утицај на потомке, у просеку значајно већи од мајке. Све ово указује на значај овнова у стаду и популацији и на неопходност процене њихове одгајивачке вредности. Прогени тест овнова, као један од метода за процену, у последњих тридесет година има истакнуто место у

програмима унапређења овчарства широм света. **У нашој земљи, на жалост, не постоји ни једна станица за прогени тест овнова.**

Сврха спровођења биолошког тест овнова је процена (утврђивање) могућности преношења дегенеративних наследних мана, са овна (оца) на потомство.

Перформанс тестом се прати раст и развитак одабране мушке јагњади (овнића) до полне зрелости као и њихове репродуктивне одлике. Перформанс тест се организује на фармама („field test“), обзиром да код нас не постоје станице за перформанс тест. Пожељно би било да се устроје регионалне тестне станице као и станица за тестирање овнова на државном нивоу.

Имајући у виду значај наведених тестова за унапређење овчарства код нас, сматрамо да је 34 овна у биолошком тесту, без перформанс и прогено тестираних овнова, занемарљив број у односу на контролисану популацију. Сугеришемо да се у будућој пројекцији одобреног обима наведених селекцијских мера, има у виду њихов значај и сходно томе, одреди обим.

Само обезбеђењем јединствене контроле продуктивности и објективнијег евидентирања података, коришћењем научног принципа процене животиња, зоотехничка струка ће допринети ефикаснијој реализацији одгајивачког програма, са циљем повећања производње, очувања биолошког статуса и виталности популација оваца у Србији.

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД-ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У 2019.
ГОДИНИ**

КОЗАРСТВО

БЕОГРАД, 2020

УВОД

У **2019.** години, Институт за сточарство обавио је послове контроле за спровођење одгајивачког програма у козарству, предвиђене Уредбом за спровођење одгајивачког програма за **2019.** годину, и као резултат контроле одгајивачких организација којима су конкурсом одобрена средства за спровођење селекцијских мера, прегледа матичне евиденције, обсервације рада одгајивачких организација и обраде података, установљено је следеће:

- конкурсом су одобрена средства за спровођење селекцијских мера код **40** основних одгајивачких организација, од чега је свих **40** испунило своје обавезе, што је реализација од **100%**,

- селекцијске смотре су извршене на укупно **10.347** грла, од чега је реализовано **3.831**. У односу на број селекцијских смотри одобрен конкурсом (**4.000** грла), реализација је нешто мања, односно план је остварен са **95,77%**,

- контрола продуктивности извршена је на укупно **9.902** грла, од чега је реализовано **3.250**. Планом је било предвиђено да се контрола продуктивности обави на укупно **3.500** грла, при чему је реализовано **92,86%**,

- планирани обим контрола млечности од **3.100** грла (колико је било одобрено конкурсом) реализован је са **92,39% (2.864** грла),

- у **2019.** години урађена су и реализована **2** биолошка теста јарчева алпино и санске расе, док су планом била предвиђена **3** биолошка теста јарчева, што је реализација од **66,67%**,

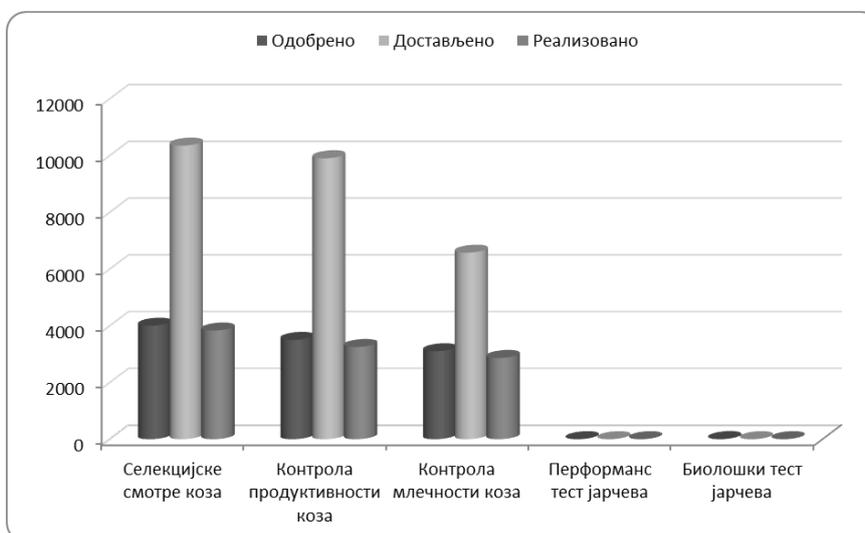
- перформанс тест јарца предвиђен конкурсом није био урађен и реализован.

У табели **1** дат је приказ одобрених и реализованих селекцијских мера за спровођење одгајивачког програма у козарству у **2019.** години.

Табела 1. Приказ мера за спровођење одгајивачког програма у 2019. години
 Table 1. Selection measures - number of granted, submitted and realized selection measures in 2019.

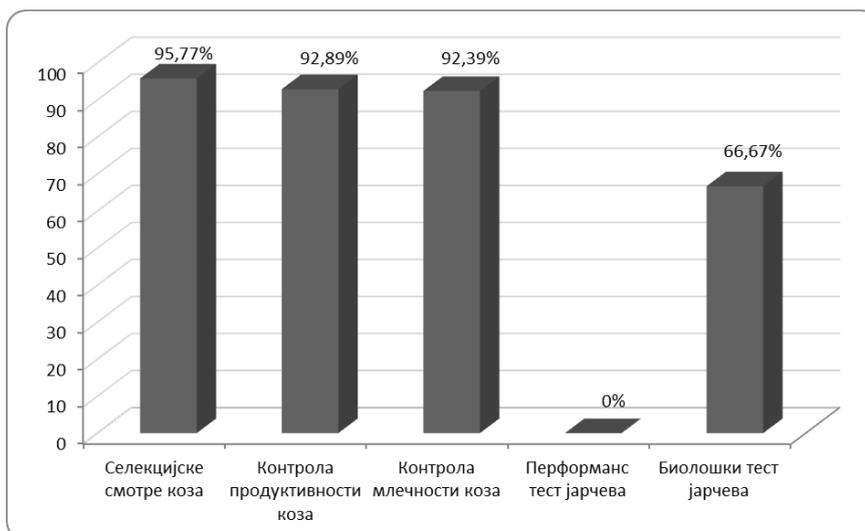
Селекцијска мера Selection measure	Одобрено уговорима Granted by contracts	Достављено Submitted	Реализовано Realized	Реализовано у односу на одобрено, % Realized in relation to granted, %
1	2	3	4	4:2
Селекцијска смотра коза Selection and evaluation of goats	4.000	10.347	3.831	95,77
Контрола продуктивности коза Control of goats' productivity	3.500	9.902	3.250	92,86
Контрола млечности коза Control of goats' milk performance	3.100	6.573	2.864	92,39
Перформанс тест јарчева Performance testing of bucks	1	0	0	0
Биолошки тест јарчева Biological testing of bucks	3	2	2	66,67

Основне одгајивачке организације које нису биле обухваћене Уредбом за спровођење одгајивачког програма за **2019.** годину у козарству, доставиле су селекцијске смотре уматичених грла коза које су извршене на укупно **989** грла.

Легенда/Legend: Селекцијске смотре коза/ Selection and evaluation of goats; Контрола продуктивности коза/ Control of goat production performance; Контрола млечности/ Milk performance control; Перформанс тест јарчева/ Performance testing of bucks; Биолошки тест јарчева/ Biological test of bucks

Графикон 1. Број одобрених, достављених и реализованих селекцијских мера
 Graph 1. Number of granted, submitted and realized selection measures

Легенда/Legend: Селекцијске смотре коза/ Selection and evaluation of goats; Контрола продуктивности коза/ Control of goat production performance; Контрола млечности/ Milk performance control; Перформанс тест јарчева/ Performance testing of bucks; Биолошки тест јарчева/ Biological test of bucks

Графикон 2. Процентуални однос реализованих селекцијских мера
Graph 2. The percentage ratio of realized selection measures

СЕЛЕКЦИЈСКЕ СМОТРЕ

У табели 2 приказане су селекцијске смотре квалитетних приплодних грла коза које су биле обухваћене програмом мера за спровођење одгајивачког програма у 2019. години, по окрузима, генотиповима и категоријама.

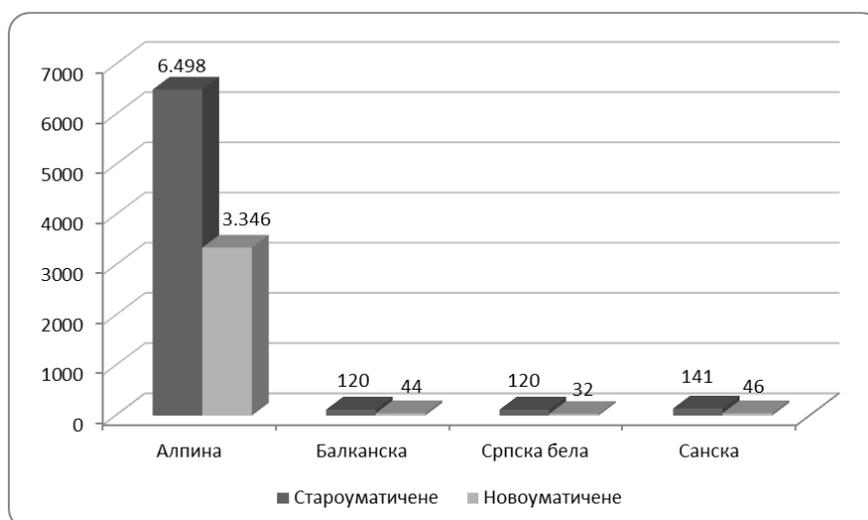
Табела 2. Број староуматичених, новоуматичених и излучених грла коза и приплодног подмлатка, по окрузима и генотиповима у 2019. години

Table 2. Number of goats under selection control by districts and genotypes in 2019

Округ/ District	Генотип/ Genotype*	Категорија/Category				
		Староуматичене (C)/ Does 1**	Новоуматичене (H)/ Does 2**	Укупно (C+H)/ Total (D1+2)	Излучене/ Culled	Приплодни подмладак/ Breeding kids and yearlings
мачвански	A	69	9	78	19	40
укупно/total		69	9	78	19	40
колубарски	A	208	195	403	32	369
укупно/total		208	195	403	32	369
браничевски	A	53	181	234	64	469
укупно/total		53	181	234	64	469
шумадијски	A	121	93	214	14	290
укупно/total		121	93	214	14	290
зајечарски	A	421	254	675	81	444
	СБ	24	6	30	5	-
	Б	21	10	31	16	5
укупно/total		466	270	736	102	449
златиборски	A	579	211	790	350	471
укупно/total		579	211	790	350	471

Округ/ District	Генотип/ Genotype*	Категорија/Category				
		Староуматичене (C)/ Does 1**	Новоуматичене (H)/ Does 2**	Укупно (C+H)/ Total (D1+2)	Излучене/ Culled	Приплодни подмладак/ Breeding kids and yearlings
рашки	A	265	194	459	40	356
укупно/total		265	194	459	40	356
расински	A	1.176	612	1.788	302	1.230
	СБ	69	26	95	13	14
укупно/total		1.245	638	1.883	315	1.244
нишавски	A	485	259	744	160	899
	Б	99	34	133	24	165
	С	31	11	42	3	70
укупно/total		615	304	919	187	1.134
пиротски	A	588	352	940	75	375
укупно/total		588	352	940	75	375
јабланички	A	219	157	376	7	369
Укупно/total		219	157	376	7	369
пчињски	A	1.337	425	1.762	71	1.125
	С	80	35	115	-	101
укупно/total		1.417	460	1.877	71	1.226
београдски	A	977	404	1.381	133	840
	СБ	27	-	27	4	-
	С	30	-	30	-	37
укупно/total		1.034	404	1.438	137	877
укупно за све округе/total for all districts		6.879	3.468	10.347	1.413	7.669

Генотип/Genotype: А – алпина/Alpine; С – санска/Saanen; СБ – српска бела/Serbian White goat; Б – балканска/Balkan goat; ** Does 1 refers to herd book animals; Does 2 refers to young animals first time registered in herd book

Легенда/Legend: Староуматичене/Does 1; Новоуматичене/Does2; Алпина/ Alpine, Балканска/ Balkan goat, Српска бела/ Serbian White goat, Санска/ Saanen

Графикон 3. Однос броја староуматичених и новоуматичених грла коза по расама у 2019. години

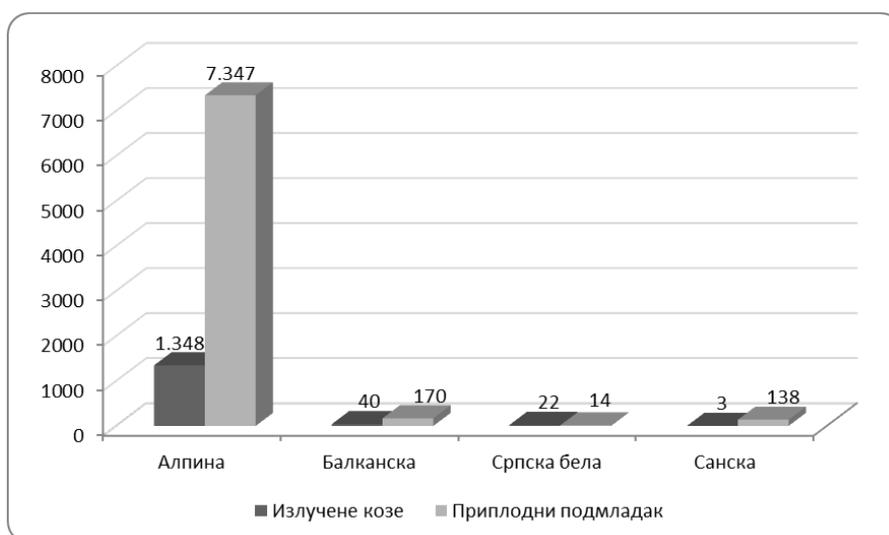
Graph 3. Relation of different categories of does under selection control by genotype in 2019

На основу података приказаних у табели 2 може се видети да је селекцијским смотрама било обухваћено **6.879** староуматичених грла, **3.468** новоуматичених грла, **1.413**

излучених грла и **7.669** грла одабраног приплодног подмлатка женског пола. Највећи укупан број уматичених грла коза евидентиран је у расинском и пчињском округу. У овим окрузима такође је утврђен и највећи број новоуматичених грла коза (расински **638** и пчињски **460**). У погледу односа староуматичених и новоуматичених грла, у **2019.** години новоуматичена грла коза чинила су приближно **33,52%** укупног броја уматичених грла. Однос излучених грла и грла приплодног подмлатка био је приближно **1:5**.

Посматрано по расама, у **2019.** години, као и претходних година најбројнија су и староуматичена и новоуматичена грла алпино расе (однос **1:1,9**), која је присутна у свим окрузима, док је код преостале три расе (балканске, српске беле и санске) тај број био далеко мањи и са занемарљивим разликама (графикон **3**). У **2019.** години, однос новоуматичених и староуматичених грла балканске, српске беле и санске расе кретао се од **1:2,7** до **1:3,7**. Балканска коза налазила се на подручју зајечарског и нишавског округа, српска бела коза је била присутна у расинском, зајечарском и београдском округу, а санска коза у нишавском, пчинјском и београдском округу (табела **2**).

У перспективи гајења, алпска раса је опет најбројнија са чак **7.347** грла одабраног приплодног подмлатка женског пола (графикон **4**), што је за **13,06%** више од укупног броја грла ове расе која се тренутно налазе у матичном запату. Код балканске козе одабрано је **170** грла женског приплодног подмлатка, што је за **3,66%** више од тренутног броја грла ове расе у смотрама. Код српске беле козе, одабрано је за даљи приплод **14** грла женског приплодног подмлатка, што чини око **9,21%**, од тренутног броја грла у смотрама, док код санске козе број одабраног женског подмлатка за приплод чини **73,8%** од укупног броја грла у смотрама.

Легенда/Legend: Излучене/Culled; Приплодни подмладак/Breeding kids and yearlings; Алпина/Alpine, Балканска/Balkan goat, Српска бела/Serbian White goat, Санска/Saanen

Графикон 4. Однос броја излучених грла коза и женског приплодног подмлатка по расама у 2019. години

Graph 4. Relation of culled and young breeding animals by genotype in 2019

У табели 3 приказане су селекцијске смотре квалитетних приплодних грла јарчева који су били обухваћени програмом мера за спровођење одгајивачког програма у 2019. години, по окрузима, генотиповима и категоријама.

Табела 3. Број уматичених и излучених јарчева и мушког приплодног подмлатка, по окрузима и генотиповима у 2019. години

Table 3. Number of bucks under selection control by districts and genotypes in 2019

Округ/ District	Генотип/ Genotype *	Категорија/Category		
		Уматичени/Breeding bucks	Излучени/Culled bucks	Приплодни подмладак/Breeding kids and yearling bucks
мачвански	A	1	-	2
укупно/total		1	-	2
колубарски	A	15	4	33
укупно/total		15	4	33
браничевски	A	8	-	52
укупно/total		8	-	52
шумадијски	A	12	1	39
укупно/total		12	1	39
зајечарски	A	22	1	44
	СБ	1	-	-
	Б	3	-	5
укупно/total		26	1	49
златиборски	A	15	9	53
укупно/total		15	9	53
рашки	A	12	-	37
укупно/total		12	-	37
расински	A	73	5	365
	СБ	-	-	26
укупно/total		73	5	391
нишавски	A	25	8	90
	Б	5	-	42
	С	1	1	3
укупно/total		31	9	135
пиротски	A	33	1	49
укупно/total		33	1	49
јабланички	A	7	-	40
Укупно/total		7	-	40
пчињски	A	23	1	149
	С	2	-	20
укупно/total		25	1	169
београдски	A	55	28	65
	СБ	1	2	-
	С	3	-	1

Округ/ District	Генотип/ Genotype*	Категорија/Category		
		Уматичени/Breeding bucks	Излучени/Culled bucks	Приплодни подмладак/Breeding kids and yearling bucks
укупно/total		59	30	66
укупно за све округе/total for all districts		317	61	1.115

Генотип/Genotype: А – алпина/Alpine; С – санска/Saanen; СБ – српска бела/Serbian White goat; Б – балканска/Balkan goat

У табелама 4 и 5 приказано је, по окрузима и расама, бројно стање квалитетних приплодних грла коза које су биле обухваћене програмом мера за спровођење одгајивачког програма у петогодишњем периоду.

Табела 4. Бројно стање грла коза обухваћених селекцијским смотрама по окрузима у периоду од 2015. до 2019. године

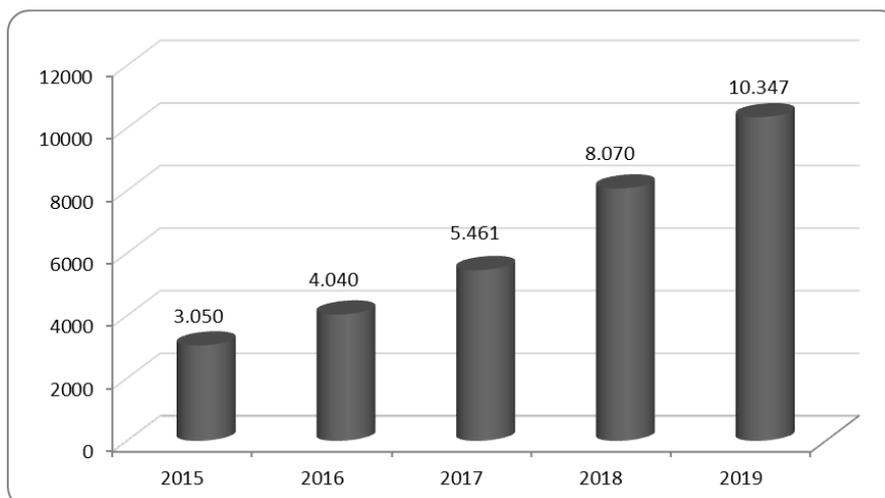
Table 4. Number of goats under selection control in the period 2015 to 2019, by districts

Округ/ district	број грла по годинама/number of heads by years				
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
мачвански	-	15	29	50	78
колубарски	-	-	140	255	403
браничевски	-	-	-	130	234
шумадијски	21	64	75	120	214
зајечарски	344	241	393	535	736
златиборски	95	279	452	872	790
рашки	130	152	231	350	459
расински	1.076	1.308	1.331	1.635	1.883
нишавски	401	465	653	777	919
пиротски	200	342	387	656	940
јабланички	151	312	93	117	376
пчињски	86	296	949	1.554	1.877
београдски	305	566	722	1.019	1.438

Табела 5. Бројно стање грла коза обухваћених селекцијским смотрама по расама у периоду од 2015. до 2019. године

Table 5. Number of goats under selection control in the period 2015 to 2019, by genotypes

Година / Year Генотип / Genotype	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Алпина/Alpine	2.733	3.712	5.099	7.636	9.844
Санска/Saanen	38	58	96	137	187
Балканска/Balkan goat	129	154	121	159	164
Српска бела/Serbian White goat	150	116	145	138	152

Графикон 5. Укупан број коза обухваћен селекцијским смотрама у периоду од 2015. до 2019. године

Graph 5. Total number of goats under selection control in the period 2015 to 2019

Посматрајући по окрузима (табела 4), највећи број уматичених грла коза налази се у расинском округу, са укупно **1.883** грла, након чега следе, пчински са **1.877** грла, па београдски са **1.438** грла. Бројчано најмањи матични запат коза регистрован је у мачванском округу, са **78** уматичених грла. У посматраном периоду у готово свим окрузима забележен је тренд повећања броја уматичених грла коза, а највећа стопа пораста је забележена у браничевском округу у ком је број регистрованих грла коза увећан **3,2** пута, а затим и у браничевском и шумадијском округу у којима је било око **80%** више уматичених грла у поређењу са **2018.** годином.

У погледу расног састава (табела 5), алпина је најбројнија у свим посматраним годинама, са тенденцијом пораста из године у годину, а затим следи санска раса, која показује тенденцију благог пораста од **2015.** године, а затим балканска и српска бела коза, чији се број, уз мање осцилације, одржава на релативно истом нивоу током посматраног периода. У **2019.** години, бројчано је најмање била заступљена српска бела коза.

Као што се може видети из података приказаних на графикону 5, постоји тренд повећања величине матичног запата коза које су биле обухваћене програмом мера за спровођење одгајивачког програма у периоду од **2015.** до **2019.** године. У посматраном периоду највећи раст броја уматичених грла коза евидентиран је у **2018.** години (око **48%**), док је у **2019.** години уматичено за око **28%** више грла у односу на **2018.** годину.

ПРОИЗВОДНОСТ КОЗА

Праћење производних особина и њихова процена, основа су успешног селекцијског рада. Немогуће је очекивати било какав селекцијски напредак без потпуног увида у

производне вредности матичне популације, било да се ради о производњи млека и/или меса.

Контрола продуктивности коза

У циљу контроле продуктивности и тестирања коза, а тиме и селекције, обавезно је спровођење следећих мера:

- контрола масе тела одраслих коза
- контрола плодности одраслих коза
- контрола масе тела јаради при рођењу
- контрола масе тела јаради у узрасту од 30 дана
- контрола масе јаради тела при одлучењу

Резултати продуктивности коза, исказани кроз просечне вредности телесне масе одраслих грла коза, плодност коза и телесне масе јаради при рођењу, у узрасту од 30 дана и при одлучењу, по одгајивачким организацијама, дати су у табели 6.

Табела 6. Резултати контроле продуктивности коза
Table 6. Results of the productivity control of goats

Основне одгајивачке организације/ Breeding organizations	Генотип/ Genotype	Бр. грла/ No. of heads	Телесна маса коза/ body mass of goats (kg)	Плодност Fertility	Маса тела јаради/body weight of kids (kg)		
					при рођењу/ at birth	30 дана/age of 30 days	при одлучењу/at weaning
„Подолац“	С	30	44,8	1,1	2,2	7,3	19,7
33 „Зоон“	А	266	41,2	1,61	2,9	7,0	18,6
ВЦ „Ваљево“	А	137	50,2	1,42	2,6	8,7	18,0
„Икс Плус“	А	138	45,3	1,56	2,6	8,5	14,7
„Ивановићи 2016 ВГ“	А	143	55,3	1,64	2,9	8,7	17,0
УОГСР „Шумадија“	А	200	54,6	1,76	2,5	9,8	17,9
„Зоотим“	А	185	53,6	1,38	2,6	7,8	20,3
„Ген“ ДОО	А	456	45,4	1,56	2,6	7,2	16,5
	СБ	30	45,7	1,87	2,4	6,3	15,5
	Б	28	41,4	1,64	2,2	5,9	14,8
„Агро Борава“ ДОО	А	520	53,0	1,24	2,8	6,5	18,6
ВС „Струјић“	А	17	53,5	1,29	2,8	8,8	19,6

Основне одгајивачке организације/ Breeding organizations	Генотип/ Genotype	Бр. грла/ No. of heads	Телесна маса коза/ body mass of goats (kg)	Плодност Fertility	Маса тела јаради/body weight of kids (kg)		
					при рођењу/ at birth	30 дана/age of 30 days	при одлучењу/at weaning
„Агроуслуге плус“	A	181	53,6	1,73	2,5	9,2	20,9
„Западна Морава 2008“	A	77	54,3	1,62	2,1	9,2	20,1
ЗЗ „Никољача“	A	344	52,3	1,58	1,7	6,4	18,4
ЗЗ „Мица“	A	146	46,8	1,53	3,0	5,7	14,8
„Врбница Селект“	A	1159	46,2	1,54	2,6	7,4	14,9
	СБ	95	43,6	1,49	2,3	7,5	16,4
„Агромс“	A	115	50,0	1,61	2,7	9,7	18,4
УОГ „Мимс“	A	129	42,4	1,85	2,8	9,1	18,1
„Зоо селек центар“	A	153	50,0	1,47	3,6	10,6	19,1
„Јевтић аграр“	A	58	62,3	1,74	2,4	8,5	16,6
СМЗ „Скорица“	A	33	60,0	1,0	2,5	8,1	17,1
ВС „Ниш“	A	166	52,8	1,81	2,8	7,0	16,1
	A	190	44,6	1,48	3,4	8,3	14,6
	С	42	45,6	1,29	3,4	8,6	16,1
„Аграрсервис тим“	Б	20	37,3	1,25	3,2	8,0	13,8
	A	152	48,6	1,53	2,4	8,4	16,6
„Просперитет плус“	A	152	48,6	1,53	2,4	8,4	16,6
ВС „Сврљиг“	Б	46	42,1	1,28	2,0	6,8	18,0
УС „Пастир“	A	164	47,6	1,66	2,8	7,6	16,4
	Б	98	44,4	1,21	2,3	5,5	14,7
„Стадо“ доо	A	138	49,4	1,55	2,1	7,2	19,5
„Демивет“ доо	A	473	51,3	1,20	2,9	7,9	18,2
ВК „Пирот“	A	332	46,0	1,52	2,8	9,7	19,6
ВС „Ђура-вет“	A	236	47,6	1,50	2,8	8,8	18,0
ВС „Врање“	A	261	49,5	1,63	2,7	8,9	15,0
„О-Рук“	A	16	48,9	1,25	2,0	7,0	13,5
ВС „Бујановац“	A	1371	49,0	1,4	3,2	8,6	19,1
	С	115	54,5	1,26	3,2	9,7	19,5
„Фармер консалтинг“	A	218	52,8	1,61	3,2	7,8	18,3
	С	30	55,8	1,27	3,5	8,9	17,5
„ИПН“	A	100	62,7	1,14	3,1	7,5	22,7
ЗЗ „Влашка“	A	577	55,2	1,54	2,79	7,7	14,8
	СБ	27	55,4	1,37	3,02	8,3	15,5
„Jerry catering“	A	322	46,3	1,52	2,7	8,3	19,2

Основне одгајивачке организације/ Breeding organizations	Генотип/ Genotype	Бр. грла/ No. of heads	Телесна маса коза/ body mass of goats (kg)	Плодност Fertility	Маса тела јаради/body weight of kids (kg)		
					при рођењу/ at birth	30 дана/age of 30 days	при одлучењу/at weaning
service"							

Генотип/Genotype: А – алпина/Alpine; С – санска/Saanen; СБ – српска бела/Serbian White goat; Б – балканска/Balkan goat

*У табели нису приказани резултати контроле продуктивности коза за основне одгајивачке организације код којих ова селекцијска мера није реализована/Table does not present results of productivity control for breeding organizations which have not realized this selection measure.

Контрола млечности коза

Контрола млечности коза подразумева прикупљање података о произведеној количини и квалитету млека. Обавезна је селекцијска мера за сва грла у матичном запату која се музу.

Уважавајући препоруке ICAR-а, контрола млечности коза обавља се АТ методом, при којој се у месечним интервалима мери количина млека коза у стаду, наизменично при јутарњој и вечерњој музи, и у узетом узорку, одређују садржај масти и протеина.

Контролом млечности у козарству су обухваћене следеће особине:

- Трајање лактације
- Количина млека у лактацији
- Садржај млечне масти у млеку
- Садржај протеина у млеку

Праћење и контрола производних особина млечности од великог је значаја у програмима селекције, јер заједно са подацима о самим грлима доприноси оцени њихове приплодне вредности. Осим тога, редовна контрола млечности је неопходна и ради прилагођавања што оптималније исхране коза.

Просечне вредности дужине лактације, количине млека у лактацији, дневне количине млека и процента млечне масти и протеина у млеку коза, по одгајивачким организацијама, дате су у табели 7.

Табела 7. Резултати контроле млечности коза
Table 7. Results of the milk recording control of goats

Основне одгајивачке организације/ Breeding organizations	Генотип/ Genotype	Број гла/ No.of heads	Дужина лактације (дана)/ Lactation duration (days)	Укупна количина млека/ Total milk yield (kg)	Дневна количина млека/Daily milk yield (kg)	Млеч. маст/ Milk Fat (%)	Протеин/ Protein (%)
„Лане ин“	A	31	258	509,57	1,98	3,31	3,14
ЗЗ „Зоон“	A	146	216	507,74	2,35	3,79	3,29
„Икс плус“	A	10	189	445,63	2,35	3,93	3,22
„Ивановићи 2016 ВГ“	A	114	225	510,38	2,27	3,77	3,29
УОГСР „Шумадија“	A	202	205	459,29	2,24	3,71	2,99
„Зоотим“	A	45	255	423,87	1,66	4,01	3,38
„Ген“ ДОО	A	233	211	466,57	2,21	4,13	3,25
	СБ	38	199	362,58	1,82	4,14	3,33
	Б	11	241	344,86	1,43	4,20	3,17
„Агро Борава“ ДОО	A	557	249	321,65	1,29	3,58	2,97
ВС „Струјић“	A	16	284	626,10	2,21	3,61	3,29
„Агроуслуге плус“	A	37	280	571,92	2,04	3,87	3,31
„Западна Морава 2008“	A	42	318	772,73	2,43	3,62	2,97
ЗЗ „Никољача“	A	146	260	634,98	2,45	3,47	3,41
ЗЗ „Мица“	A	23	257	463,8	1,80	3,47	3,72
„Врбница Селект“	A	312	232	559,45	2,41	3,70	3,39
	СБ	33	222	416,87	1,87	3,69	3,34
„Агромс“	A	115	262	531,07	2,02	3,67	3,24
УОГ „Мимс“	A	89	259	564,19	2,18	4,21	3,81
„Зоо селек центар“	A	146	253	497,75	1,96	3,66	3,23
„Јевтић аграр“	A	50	192	404,29	2,11	3,37	3,06
СМЗ „Скорица“	A	29	176	433,23	2,46	3,84	3,18
ВС „Ниш“	A	166	220	480,11	2,18	4,32	2,18
„Аграрсервис тим“	A	155	238	560,5	2,35	3,69	3,03
	С	33	225	605,98	2,70	4,07	3,04
	Б	19	165	195,35	1,18	3,86	2,82

Основне одгајивачке организације/ Breeding organizations	Генотип/ Genotype	Број грла/ No.of heads	Дужина лактације (дана)/ Lactation duration (days)	Укупна количина млека/ Total milk yield (kg)	Дневна количина млека/Daily milk yield (kg)	Млеч. маст/ Milk Fat (%)	Протеин/ Protein (%)
„Просперитет плус“	A	117	168	436,01	2,59	3,56	3,24
ВС „Сврљиг“	Б	36	229	301,22	1,32	3,81	2,89
УС „Пастир“	A	127	210	521,5	2,48	3,61	3,05
	Б	72	198	233,36	1,18	3,96	3,23
„Стадо“	A	128	184	362,98	1,97	3,82	3,02
„Демивет“ ДОО	A	135	179	352,76	1,97	4,02	2,99
ВК „Пирот“	A	273	159	373,61	2,34	3,44	3,34
ВС „Ђура-вет“	A	102	178	341,52	1,92	3,73	3,0
ВС „Милош-Вет ДВМ„	A	153	172	246,07	1,43	3,6	3,19
ВС „Врање“	A	120	198	382,10	1,93	4,4	3,53
„О-Рук“	A	12	180	391,79	2,84	3,36	3,14
ВС „Бујановац“	A	904	184	433,95	2,36	3,30	3,13
	С	125	183	466,46	2,54	3,31	3,13
„Фармер консалтинг“	A	196	203	551,17	2,71	3,38	3,12
	С	22	208	540,94	2,60	3,34	3,11
ЗЗ „Влашка“	A	664	196	501,72	2,55	3,51	3,27
	СБ	27	209	520,40	2,48	3,54	3,30
„Jerry catering service“	A	321	175	408,02	2,33	3,36	3,11

*Генотип/Genotype: А – алпина/ Alpine; С – санска/ Saanen; СБ – српска бела/ Serbian White goat; Б – балканска/ Balkan goat

** У табели нису приказани резултати контроле млечности коза за основне одгајивачке организације код којих ова селекцијска мера није реализована/ Table does not show results of milk recording control for breeding organizations which have not realized this selection measure.

У табели 8 приказане су просечне вредности мера телесног развоја, плодности и млечности коза по генотиповима.

Табела 8. Просечне вредности продуктивних параметара коза по генотиповима
Table 8. Average values for productivity of goats of different genotypes

Генотип/ Genotype	Телесна маса одраслих грла /body mass of goats (kg)	Плодност/ Fertility	Дуж.Лакт. (дана)/Lactation duration (days)	Укупна колич. Млека / Total milk yield (kg)	Мл.маст/Milk fat (%)	Протеин/Protein (%)	Дневна колич. Млека/ Daily milk yield (kg)	Маса тела јаради / body mass of kids (kg)		
								при рођењу/ at birth	Са 30 дана/ 30 days of age	При одлучењу/ at weaning
Алпина/ Alpine goat	49,49	1,5	202	439,46	3,69	3,19	2,17	2,73	8,02	17,56
Српска	46,11	1,55	210	424,34	3,79	3,23	2,02	2,43	7,33	16,03

бела/ Serbian White goat										
Балканска/ Balkan goat	40,48	1,23	205	254,72	3,96	3,03	1,24	2,29	6,13	15,30
Санска/ Saanen	51,62	1,24	194	501,14	3,57	3,02	2,58	3,19	9,08	18,69

На основу просечних вредности за продуктивност коза по генотиповима које су приказане у табели **8** може се закључити следеће:

- телесна маса одраслих грла коза алпске и санске расе налази се испод доњих граница вредности за расу, док је код српске беле и балканске расе у складу са просечним вредностима за ове расе,
- просечна плодност је нижа од просечних вредности код свих раса,
- код српске беле расе, остварени резултати за укупну и дневну количину млека су у оквиру стандарда расе, док је код осталих раса млечност била испод просечних вредности за расу. Посебно је ниска просечна млечност утврђена код алпске и санске расе и налази се на готово истом нивоу као и код српске беле козе. Алпска и санска раса имају далеко већи генетски потенцијал за производњу млека.
- телесни развој јаради од рођења до залучења се код свих испитиваних генотипова креће се негде у границама стандардних вредности за ове расе у нашим условима гајења.

Приликом процене производних својстава српске беле, балканске и санске расе коза треба бити обазрив и напоменути да се ради о веома малом броју животиња, дакле о малом узорку који не може бити потпуно репрезентативан. Код алпске расе коза, значајне варијације у производним својствима које се могу уочити из приказа у табелама **6** и **7**, условљене су, између осталог и различитим технологијама и системима гајења, нпр. попут разлике у времену одлучивања јаради или разлике у начину муже коза.

У табелама **9**, **10**, **11** и **12** приказане су просечне вредности мера телесног развоја, плодности и млечности коза по генотиповима у петогодишњем периоду.

Табела 9. Просечне вредности продуктивних параметара коза Алпске расе у петогодишњем периоду

Table 9. Average values for productivity of Alpine goats through five year period

Параметри (Parameters)/ Година (Year)	Телесна маса одраслих грла/body mass of goats (kg)	Плодност/ Fertility	Дуж.Лакт. (дана)/Lactation duration (days)	Укупна колич. млека/ Total milk yield (kg)	Мл.маст/Milk fat (%)	Протеин/Protein (%)	Дневна колич. млека/ Daily milk yield (kg)	Маса тела јаради/ body weight of kids (kg)		
								при рођењу/ at birth	Са 30дана/ 30 days of age	При одлучењу/ at weaning
2015.	49,81	1,61	203	484,97	3,78	3,29	2,38	2,81	7,97	17,06
2016.	49,16	1,57	221	489,56	3,57	3,21	2,21	2,8	7,51	17,92
2017.	49,84	1,6	198	444,22	3,69	3,24	2,24	2,66	7,82	17,67
2018.	49,12	1,54	202	443	3,71	3,21	2,2	2,72	7,82	17,71
2019.	49,49	1,5	202	439,46	3,69	3,19	2,17	2,73	8,02	17,56

Табела 10. Просечне вредности продуктивних параметара коза Санске расе у петогодишњем периоду

Table 10. Average values for productivity of Saanen goats through five year period

Параметри (Parameters)/ Година (Year)	Телесна маса одраслих грла/body mass of goats (kg)	Плодност/ Fertility	Дуж.Лакт. (дана)/Lactation duration (days)	Укупна колич. млека/ Total milk yield (kg)	Мл.маст/Milk fat (%)	Протеин/Protein (%)	Дневна колич. млека/ Daily milk yield (kg)	Маса тела јаради/ body weight of kids (kg)		
								при рођењу/ at birth	Са 30дана/ 30 days of age	При одлучењу/ at weaning
2015.	50,10	1,52	143	314,98	4,13	3,18	2,20	3,80	10,70	17,10
2016.	52,96	1,65	178	419,7	4,2	3,09	2,36	3,4	10,0	18,5
2017.	52,6	1,55	200	429,06	3,85	3,09	2,14	3,2	8,4	19,65
2018.	51,69	1,34	215	492,84	3,87	3,16	2,29	3,26	8,61	18,34
2019.	51,62	1,24	194	501,14	3,57	3,02	2,58	3,19	9,08	18,69

Табела 11. Просечне вредности продуктивних параметара коза Српске беле козе у петогодишњем периоду

Table 11. Average values for productivity of Serbian white goats through five year period

Параметри (Parameters)/ Година (Year)	Телесна маса одраслих грла/body mass of goats (kg)	Плодност/ Fertility	Дуж.Лакт. (дана)/Lactation duration (days)	Укупна колич. млека/ Total milk yield (kg)	Мл.маст/Milk fat (%)	Протеин/Protein (%)	Дневна колич. млека/ Daily milk yield (kg)	Маса тела јаради/ body weight of kids (kg)		
								при рођењу/ at birth	Са 30 дана/ 30 days of age	При одлучењу/ at weaning
2015.	45,88	1,50	210	467,93	3,63	3,31	2,23	2,64	7,33	16,61
2016.	46,86	1,57	206	428,23	3,71	3,4	2,07	2,44	7,6	16,3
2017.	45,6	1,29	204	401,27	3,8	3,35	1,96	2,55	7,43	15,7
2018.	46,26	1,48	231	455,77	3,84	3,35	1,97	2,75	7,73	16,59
2019.	46,11	1,55	210	424,34	3,79	3,23	2,02	2,43	7,33	16,03

Табела 12. Просечне вредности продуктивних параметара коза Балканске козе у петогодишњем периоду

Table 12. Average values for productivity of Balkan goats through five year period

Параметри (Parameters)/ Година (Year)	Телесна маса одраслих грла/body mass of goats (kg)	Плодност/ Fertility	Дуж.Лакт. (дана)/Lactation duration (days)	Укупна колич. млека/ Total milk yield (kg)	Мл.маст/Milk fat (%)	Протеин/Protein (%)	Дневна колич. млека/ Daily milk yield (kg)	Маса тела јаради/ body weight of kids (kg)		
								при рођењу/ at birth	Са 30 дана/ 30 days of age	При одлучењу/ at weaning
2015.	44,41	1,48	153	196,04	4,00	2,79	1,28	2,39	6,67	15,67
2016.	44,71	1,63	145	196,1	4,1	2,89	1,36	2,36	6,78	14,5
2017.	40,73	1,28	177	228,54	3,85	3,08	1,29	2,46	6,7	14,67
2018.	41,55	1,44	195	267,35	3,92	3,01	1,37	2,23	7,31	16,39
2019.	40,48	1,23	205	254,72	3,96	3,03	1,24	2,29	6,13	15,30

Вредности продуктивних параметара за алпску расу, приказане кроз петогодишњи период, биле су константне и без осцилација. Код санске расе уочено је значајано повећање млечности у протеклих пет година, али је та вредност и даље знатно испод генетског потенцијала ове расе. Вредности продуктивних параметара за српску белу козу биле су

константне кроз посматрани период, док су код балканске козе уочене одређене осцилације, односно варијабилност кроз посматрани период, пре свега за вредности телесне масе коза, плодност и млечност.

Козарство, као грана сточарства, није у идеалном положају, што је последица дугогодишње забране држања коза, неорганизованости самих произвођача и неулагања у ову производњу. Козарска производња углавном је присутна на индивидуалним пољопривредним газдинствима у брдским и брдско-планинским регионима, који су неразвијени или слабо развијени, и највише у виду екстензивне или полуинтензивне производње.

У новије време тек, овај вид производње почиње да се организује у оквиру фармских система и нешто интензивнију технологију гајења, што је позитивно. Бројно стање уматичених грла коза се значајно повећало у протекле **3** године. Међутим, сама производња није пратила овај тренд и производне карактеристике ових животиња су остале недовољно искоришћене. Ипак, ово повећање бројног стања представља значајан корак ка унапређењу саме производње у будућем периоду. Селекцијске мере могу имати ефекта само када се располаже довољним бројем грла. Производни потенцијал постоји, али се мора испратити, пре свега, селекцијом грла на већу производњу, као и одговарајућом технологијом гајења.

БИОЛОШКИ ТЕСТ ЈАРЧЕВА

Биолошким тестом јарчева оцењује се приплодна вредност јарчева за преношење дегенеративних мана и наследне основе за појаву тешких јарења код коза.

Појава дегенеративних мана има велики негативни учинак јер врло често доводи до угинућа јаради, односно јарад треба у раној фази живота излучити из одгоја. Појава тешких јарења код коза узрокује честа оштећења репродуктивног тракта мајке и може довести до угинућа и козе и јарета.

По сваком јарцу потребно је имати информације о најмање **30** случајно одабране јаради. Преглед јаради обавља се најкасније до **30** дана после рођења. Особине које се прате су: маса јаради, процена општег изгледа, виталност, присуство дегенеративних мана и других особина везаних за конформацију и производни тип. Такође, региструју се и компликације при јарењу.

У **2019.** години урађена су **2** биолошка теста јарчева алпино и санске расе на подручју Зајечара и Ниша. Резултати биолошког теста приказани су у табелама **13** и **14**.

Табела 13. Биолошки тестови приплодњака по организацијама

Table 13. Biological tests of bucks by breeding organizations

Редни бр./ No.	Основна одгајивачка организација/Breeding organization	Тетовир бр. Јарца/Tattoo number of buck	ХБ број јарца/ НВ number of buck	Раса/ Genotype	Власник/Owner
1.	„Ген“ доо	0831/17	-	Алпина	Милан Никодијевић
2.	„Аграрсервис тим“	0688/17	J574	Санска	Фарма Борјана

Табела 14. Преглед резултата биолошког теста по грлима

Table 14. Results of the individual biological tests of bucks

Тетовир број јарца/Buck No.		0831/17	0688/17
Укупан број јаради по јарцу/No.of kids per buck		70	91
Однос полова јаради/Sex ratio of kids	♀	44	43
	♂	26	48
Просечна дужина бременитости/Average gestation length (dana/days)		149	150
Просечна телесна маса јаради на рођењу/ Average body weight of kids at birth (kg)		2,0	3,4
Минимална телесна маса јаради на рођењу/Lowest body weight of kids at birth (kg)		1,6	2,5
Максимална телесна маса јаради на рођењу/Highest body weight of kids at birth (kg)		2,7	5,3
Опис јарета/Description of kids at kidding	Без мане/Without deficiencies	70	91
	Са маном/With deficiencies	-	-
	Мртворођено/Still born	-	-
Опис јарења/Description of kidding	Нормално/Normal	70	91
	Отежано/ Slightly difficult	-	-
	Тешко/Difficult	-	-

Значај спровођења биолошког теста приплодњака у козарству, као и у другим гранама сточарства је велики и због тога је неопходно истаћи да **2** биолошка теста по години не значе много. На основу тако малог обима података не могу се извући никакви објективни закључци, нити се може стећи реалан увид у стање мушког приплодног материјала у козарству. Нарочито забрињава чињеница да се у овој грани сточарства не примењују, ни перформанс, ни прогени тестови приплодњака, што недвосмислено указује на потпуно

запостављање доприноса мушких грла квалитету стада коза. То значи да је селекција мушког приплодног материјала комплетно базирана на морфолошким карактеристикама и пореклу, што није довољно за унапређење ове гране сточарства.

Главни разлози за неспровођење тестова приплодњака у козарству су: мала величина стада, непостојање тестних станица и репро-центра, као и одсуство примене вештачког осемењавања.

У циљу унапређења ове гране сточарства у будућем периоду требало би већу пажњу посветити тестирању приплодњака, а посебно радити на организовању и отварању тестних станица за мале преживаре.

ЗАКЉУЧАК

На основу свих приказаних података може се закључити да је програм мера за спровођење одгајивачког програма у **2019.** години према плану готово у целости реализован. Укупно посматрано, све основне одгајивачке организације пријављене за спровођење селекцијских мера код свих раса коза извршиле су своје обавезе, што је реализација од **100%**. Оваква реализација остварена је и у претходној години, а за средства је конкурисала једна основна одгајивачка организација више (укупно **40** у **2019.** години). Такође, у овој години појавиле су се и новоосноване одгајивачке организације које ће обављати послове селекције и матичне евиденције у козарству у будућем периоду.

Генерално посматрано, у **2019.** години је забележен даљи раст броја уматичених грла коза које су биле обухваћене селекцијским смотрама основних одгајивачких организација, а који постоји неколико протеклих година. То повећање износило је око **28%** у односу на претходну годину. Међутим, сама производња не прати овај тренд и производни потенцијал ових животиња је остао недовољно искоришћен. Ипак, ово повећање бројног стања представља значајан корак ка унапређењу саме производње у будућем периоду. Селекцијске мере могу имати ефекта само када се располаже довољним бројем грла. У малим популацијама врло је тешко постићи жељени ефекат селекције, првенствено јер је тешко од малог броја грла одабрати она најквалитетнија, односно избор је ограничен. Зато је један од важнијих корака за даљу успешну селекцију у козарству укрупњавање стада коза. Производни потенцијал постоји, али се мора испратити, пре свега, селекцијом грла на већу производњу, као и одговарајућом технологијом гајења.

Извесно повећање матичног запата коза, а које је нарочито било уочљиво у **2015.** години, а затим и настављено у наредним годинама, остварено је, пре свега захваљујући повећању износа подстицајних средстава које држава исплаћује одгајивачима за квалитетна

приплодна грла коза које се налазе под контролом производних својстава, али и смањењем лимита у погледу неопходног броја грла за остваривање права на подстицаје. То недвосмислено указује на чињеницу да су финансијски чиниоци најважнији мотив за популаризацију овог вида сточарске производње. Међутим, треба имати у виду да, иако је ово повећање значајно, тај број је и даље недовољан и испод реалних могућности које наша земља има за козарску производњу. То значи да у наредном периоду треба и даље наставити са улагањима у ову производњу, како у финансијском смислу, тако и у смислу струке и кадрова. Поред директних новчаних средстава, која се исплаћују индивидуално одгајивачима, неопходно је сагледати и ширу слику и улагати и у организационом смислу на нивоу државе, попут инфраструктуре, секундарне производње, односно прераде производа од коза, и пласмана добијених производа, што одгајивачи наводе као највеће проблеме који коче развој козарске производње.

Протекле године јесу донеле запажене промене у ставовима око гајења коза и прилазима заснивању козарске производње, али козарство још увек није довољно сагледано, нити организационо осмишљено. Свакако, водећи и најважнији проблем козарске производње је немогућност адекватног пласмана производа од коза, посебно млека.

Неопходно је да се на дуже стазе произвођачима омогући један заокружен процес, од примарне производње, преко прераде, до пласмана, који ће бити сигуран и одржив, како би могли да буду самостални и сигурни у производњи која неће зависити само од подстицаја и субвенција државе.

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД - ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У 2019.
ГОДИНИ**

СВИЊАРСТВО

БЕОГРАД, 2020.

УВОД

У складу са Уредбом о утврђивању годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину („Службени гласник РС”, број 10/19 од 15. фебруара 2019. године) и на основу закљученог Уговора број 320-07-02977/1/2019-08 од 28.05.2019. године између Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и Института за сточарство, Београд – Земун, извршена је контрола мера за спровођење одгајивачког програма у свињарству. На основу непосредне контроле на терену, прегледа евиденције, као и увидом у рад одгајивачких организација и обраде добијених података, урађен је стручни извештај о реализованим пословима за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину из области свињарства.

У контроли за 2019. годину било је укупно 39 одгајивачких организација. Центар за пољопривреду из Лајковца као ООО води матичну евиденцију за фарму свиња која је под котролом РОО Институт ПКБ Агроекономик. Унион МЗ д.о.о. са седиштем у Пожаревацу има две фарме свиња, једна припада ПССС Смедерево д.о.о., а друга Овис д.о.о. Пожаревац. ООО 33 Дунав-Млава се налази под контролом 5 РОО: Овис д.о.о. Пожаревац, ПССС Смедерево д.о.о., ПССС Крушевац д.о.о., ПССС Крагујевац д.о.о. и ПССС Јагодина д.о.о. ООО Ивановићи 2016 д.о.о., из Великог Градишта се налази под контролом 6 РОО и то: РОО Овис д.о.о. Пожаревац, ПССС Смедерево д.о.о., ПССС Крагујевац д.о.о., ПССС Чачак д.о.о., ПССС Јагодина д.о.о. и ПССС Крушевац д.о.о. УОГСР Шумадија из Крагујевца је под контролом три РОО: ПССС Крагујевац д.о.о., РОО Агроботи д.о.о. Ужице, и ПССС Крушевац д.о.о. ООО 33 Агровет 2015 из Опланића се налази под контролом 7 РОО и то: ПССС Краљево д.о.о., ПССС Крушевац д.о.о., ПССС Чачак д.о.о., РОО Агроботи д.о.о. Ужице, ПССС Младеновац д.о.о., ПССС Ваљево д.о.о. и Институт ПКБ Агроекономик. Институт за примену науке у пољопривреди се налази под контролом две РОО: Институт ПКБ Агроекономик и ПССС Ваљево д.о.о. Фармер Консалтинг д.о.о се налази под контролом две РОО: Институт ПКБ Агроекономик и ПССС Ваљево д.о.о. Делта Вет Мед д.о.о. као ООО је регистрована у Београду али се фарма свиња налази у Зајечару-Халово, из тог разлога се налази под контролом РОО Селекција југ д.о.о. Ниш. Бовис ДОО као ООО је регистрована у Београду али се одгајивачи налазе под контролом РОО ПССС Ваљево. Извршена је и ванредна контрола код две ООО које нису конкурисале за програм мера: ВС Бујановац и Ген ДОО Зајечар. Приликом контроле спровођења програма мера урађена је и контрола РОО које нису обухваћене Уредбом за спровођење програма мера у 2019. години: ПССС Смедерево д.о.о., ПССС Шабац д.о.о., РОО „СМС Анимал плус” д.о.о. Врање, ПССС Младеновац д.о.о., ПССС

Ваљево д.о.о., ПССС Крагујевац д.о.о., ПССС Краљево д.о.о., РОО ПД „Агроботи” д.о.о. Ужице., ПССС Јагодина д.о.о., РОО Селекција Југ д.о.о. Ниш, РОО Институт ПКБ Агроекономик Београд, ПССС Крушевац д.о.о., РОО Униселект д.о.о. Крагујевац, ПССС Чачак д.о.о., и РОО Овис д.о.о. Пожаревац. РОО су заједно са Главном одгајивачком организацијом биле у контроли основних одгајивачких организација. Две ООО ПКБ Имес ДОО Београд и ВС Чеда-Вет ДОО Алексинац нису обухваћене контролом иако су имале одобрен обим мера јер нису потписале уговор са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде.

За 2019. годину није предвиђен програм мера за анималне генетске ресурсе, као ни претходне године. Институт за сточарство сматра да је неопходно вратити програм мера за аутохтоне расе свиња ради очувања генетских ресурса, с обзиром да се запати и даље налазе у критичном бројном стању. Тиме би дошло до повећања броја основних одгајивачких организација које би водиле матичну евиденцију и обављале контролу код одгајивача, а са друге стране дошло би до стимулације самих одгајивача у циљу повећања броја грла и очувања аутохтоних раса свиња.

РЕЗУЛТАТИ КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ЗА 2019. ГОДИНУ

У табели 1. приказани су редни број, број округа, и назив основне одгајивачке организације (према Уредби о утврђивању годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2019. годину; *СГ 10/19*). У табели 2. приказан је одобрен (О) и реализован (Р) обим мера по организацијама док је у табели 3. приказан стварно реализован обим (СР) по појединим мерама. Селекцијском погледом (табеле 3. и 4.) приплодних крмача и нераста је било обухваћено 157,18% што је више у односу на период од 2012. до 2018. године (151,49%; 124,40%; 108,32%; 109,96; 93,07%; 77,86%; 78,72%), стварно реализованог од одобреног броја грла.

Табела 1. Подаци о обављеној контроли организација
Table 1. Data on realized control of organisations

Ред. бр. No.	Бр. округа District number	Основна одгајивачка организација и место Organisation and location
1.	8	Мат 2012 д.о.о., Шабац
2.	8	Ветбол Клиника д.о.о., Богатић
3.	8	Веса Мат д.о.о., Очаге
4.	8	О2 ВЕТ ДОО, Дубље
5.	8	Подолац ДОО, Рибари
6.	9	Центар за пољопривреду д.о.о., Лајковац
7.	11	Аспром д.о.о. Рамски Рит, Велико Градиште
8.	11	Унион МЗ д.о.о., Пожаревац
9.	11	ЗЗ Дунав-Млава, Петровац на Млави
10.	11	ИВАНОВИЋИ 2016 ВГ д.о.о., Велико Градиште
11.	12	УОГСР Шумадија, Крагујевац
12.	12	МАТ д.о.о. Топоница, Кнић
13.	18	Котленик промет д.о.о., Лађевци
14.	18	ЗЗ Агровет 2015, Опланићи
15.	20	ВС Ниш ДОО, Ниш
16.	20	Агротим Лесковик д.о.о., Алексинац
17.	20	О.О.О. КПЗ Ниш, Ниш
18.	20	ВС Чеда-Вет, Алексинац
19.	21	СЗСЗ „1. Децембар“, Житорађа
20.	30	Институт за примену науке у пољопривреди, Београд
21.	30	Фармер Консалтинг д.о.о., Бољевци
22.	30	Бовис ДОО, Београд
23.	30	ПКБ Имес ДОО, Београд
24.	30	Делта Вет Мед д.о.о., Београд

Од одобреног обима контроле продуктивности уматичених крмача реализовано је **163,53%** што је значајно виши проценат у поређењу са претходним годинама, интервал од 2012. до 2018. године (93,35%, 90,64%, 94,98%, 114,13%, 136,34%, 133,22% и 152,38%). Контролом продуктивности уматичених нераста било је обухваћено **219,60%** што је такође, као и код контроле крмача, значајно више у односу на интервал 2012. до 2018. године (94,39%, 96%, 98,80%, 96,80%, 129,60%, 146,80% и 187,60%), Табела 3. - однос стварно реализован/одобрен обим. Одабирање и контрола нерастовских мајки обухватило је **294,18%** (2016. године било је 250%, 2017. године било је 273,96%, и 2018. године било је 390,42%) у односу на одобрен обим за ову меру. Перформанс тестом нераста било је обухваћено **132,92%** у односу на одобрен обим, и што је нешто ниже у поређењу са 2017. годином када је било обухваћено **158,75%** у односу на одобрен обим и 2018. годину када је било обухваћено **151,67%**.

Tabela 2. Одобрен (O) и реализован (P) обим мера по организацијама
Table 2. Granted (O) and realized (R) scope of measures by organisations

Редни број организације ¹⁾	Мера 1 ²⁾		Мера 2		Мера 3		Мера 4		Мера 5		Мера 6		Мера 7		Мера 8	
	O	P	O	P	O	P	O	P	O	P	O	P	O	P	O	P
1.	520	520	450	450	10	10	40	40	10	10	250	250	0	0	0	0
2.	160	160	70	70	5	5	20	20	3	3	130	130	0	0	0	0
3.	830	830	580	580	20	20	50	50	50	50	766	766	2	2	0	0
4.	62	62	61	61	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0
5.	23	23	23	16	1	1	0	0	0	0	21	8	0	0	0	0
6.	120	119	140	140	10	8	33	33	7	7	300	300	0	0	0	0
7.	850	850	900	900	20	20	50	50	20	20	1100	1100	4	4	0	0
8.	1100	1100	1400	1400	30	30	90	90	150	150	1200	1200	5	5	0	0
9.	310	310	200	200	15	15	10	10	31	31	400	365	2	2	0	0
10.	800	800	800	800	20	20	20	20	45	45	720	720	8	8	0	0
11.	150	150	100	100	9	9	0	0	0	0	80	80	0	0	0	0
12.	25	25	25	25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13.	700	700	830	830	5	5	45	45	40	40	700	700	1	1	0	0
14.	320	320	251	251	14	14	90	90	20	20	120	120	0	0	0	0
15.	20	18	20	14	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	30	30	30	27	1	1	0	0	3	3	40	40	0	0	0	0
17.	30	30	25	25	5	3	2	2	5	3	20	20	0	0	0	0
18.	30	0	25	0	4	0	2	0	2	0	20	0	0	0	0	0
19.	450	437	500	500	30	30	25	25	18	18	200	200	7	0	0	0
20.	530	530	640	640	12	12	13	13	6	2	350	21	1	1	0	0
21.	105	81	100	45	2	2	0	0	0	0	30	7	0	0	0	0
22.	35	35	30	30	5	5	0	0	0	0	32	32	0	0	0	0
23.	800	0	900	0	30	0	60	0	70	0	520	0	10	0	0	0
24.	1000	1000	900	900	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
УКУПНО TOTAL	9000	8130	9000	8004	250	211	550	488	480	402	7000	6060	40	23	0	0

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ Мера 1-Селекцијска смотра/Measure 1- Selection and evaluation, Мера 2-Контрола продуктивности уматичених крмача/Measure 2- Productivity control of registered sows; Мера 3-Контрола продуктивности уматичених нераста/Measure 3-Productivity control of registered boars; Мера 4-Одабирање и контрола нерастовских мајки/Measure 4-Selection and control of boar dams; Мера 5-Перформанс тест нераста/Measure 5- Performance boar test; Мера 6-Перформанс тест назимица/Measure 6- Performance test of gilts; Мера 7-Биолошки тест нераста/Measure 7- Biological test of boars; Мера 8-Прогени тест нераста/ Measure 8- Progeny test of boars

Перформанс тестом назимица било је обухваћено **119,96%** а што је више у односу на интервал 2014., 2015., 2016. година (99,62%; 99,68%; 117,48%) али је ниже у односу на инетрвал 2017. и 2018. година (131,77% и 145,75%). Разлог за повећање реализације наведених мера је значајно учешће генотипова предвиђених Главним одгајивачким

програмом као и повећањем броја основних одгајивачких организација које спроводе одгајивачки програм за свињарство код индивидуалних пољопривредних газдинстава. Биолошки тест нераста је реализован са **80,00%** од одобреног обима што је значајно више у односу на интервал од 2017. до 2014. године (57,78%; 43,48%, 75,76% и 25,00%) али мање од 2018. године када је било реализовано 91,67%. За меру прогени тест нераста није било одобрених обима али не и стварно реализованих. У табели 3. види се да су укупне вредности стварно реализованих мера веће од одобреног обима мера, осим за мере 7 и 8 (као и претходних година, при чему за меру 8 није било ни одобрених ни стварно реализованих обима).

Табела 3. Одобрен (О) и стварно реализован (СР) обим мера по организацијама
Table 3. Granted (O) and actually realized (SR) scope of measures by organisations

Редни број организације ¹⁾	Мера 1 ²⁾		Мера 2		Мера 3		Мера 4		Мера 5		Мера 6		Мера 7		Мера 8	
	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР	О	СР
1.	520	1554	450	1502	10	56	40	106	10	25	250	273	0	0	0	0
2.	160	229	70	219	5	10	20	64	3	6	130	172	0	0	0	0
3.	830	2428	580	2383	20	127	50	226	50	125	766	1463	2	4	0	0
4.	62	80	61	78	1	2	0	0	0	0	1	6	0	0	0	0
5.	23	25	23	16	1	1	0	0	0	0	21	8	0	0	0	0
6.	120	119	140	142	10	8	33	54	7	11	300	322	0	0	0	0
7.	850	1379	900	2110	20	33	50	200	20	24	1100	1517	4	4	0	0
8.	1100	1773	1400	1645	30	37	90	169	150	164	1200	1883	5	5	0	0
9.	310	625	200	480	15	31	10	33	31	36	400	365	2	2	0	0
10.	800	2117	800	1907	20	136	20	321	45	109	720	1100	8	11	0	0
11.	150	189	100	165	9	13	0	0	0	0	80	85	0	0	0	0
12.	25	30	25	27	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13.	700	754	830	1024	5	6	45	257	40	43	700	736	1	2	0	0
14.	320	370	251	367	14	23	90	95	20	26	120	128	0	0	0	0
15.	20	18	20	14	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.	30	32	30	27	1	3	0	0	3	6	40	73	0	0	0	0
17.	30	30	25	25	5	3	2	3	5	3	20	23	0	0	0	0
18.	30	0	25	0	4	0	2	0	2	0	20	0	0	0	0	0
19.	450	437	500	506	30	35	25	59	18	20	200	215	7	0	0	0
20.	530	655	640	725	12	18	13	31	6	2	350	21	1	4	0	0
21.	105	81	100	45	2	2	0	0	0	0	30	7	0	0	0	0
22.	35	61	30	56	5	5	0	0	0	0	32	38	0	0	0	0
23.	800	0	900	0	30	0	60	0	70	0	520	0	10	0	0	0
24.	1000	1160	900	1255	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
УКУПНО TOTAL	9000	14146	9000	14718	250	549	550	1618	480	600	7000	8435	40	32	0	0

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ Мера 1- Селекцијска смотра /Measure 1- Selection and evaluation, Мера 2- Контрола продуктивности уматичених крмача/Measure 2- Productivity control of registered sows; Мера 3- Контрола продуктивности уматичених нераста /Measure 3-Productivity control of registered boars; Мера 4- Одабирање и контрола нерастовских мајки /Measure 4-Selection and control of boar dams; Мера 5- Перформанс тест нераста/Measure 5- Performance boar test; Мера 6- Перформанс тест назимица /Measure 6- Performance test of gilts; Мера 7- Биолошки тест нераста /Measure 7- Biological test of boars; Мера 8- Прогени тест нераста / Measure 8- Progeny test of boars

Добијени резултати показују да је удео стварно реализованог обима за меру 4 (табеле 3 и 4) био знатно већи у односу на одобрен обим.

Табела 4. Удео стварно реализованог (СР) од одобреног обима мера по организацијама
 Table 4. Share of actually realized (SR) to granted (O)scope of measures by organisations

Редни број организације ¹⁾	Мера 1 ²⁾	Мера 2	Мера 3	Мера 4	Мера 5	Мера 6	Мера 7	Мера 8
	СР, %	СР, %	СР, %	СР, %	СР, %	СР, %	СР, %	СР, %
1.	298,85	333,78	560,00	265,00	250,00	109,20	0,00	0,00
2.	143,13	312,86	200,00	320,00	200,00	132,31	0,00	0,00
3.	292,53	410,86	635,00	452,00	250,00	190,99	200,00	0,00
4.	129,03	127,87	200,00	0,00	0,00	600,00	0,00	0,00
5.	108,70	69,57	100,00	0,00	0,00	38,10	0,00	0,00
6.	99,17	101,43	80,00	163,64	157,14	107,33	0,00	0,00
7.	162,24	234,44	165,00	400,00	120,00	137,91	100,00	0,00
8.	161,18	117,50	123,33	187,78	109,33	156,92	100,00	0,00
9.	201,61	240,00	206,67	330,00	116,13	91,25	100,00	0,00
10.	264,63	238,38	680,00	1605,00	242,22	152,78	137,50	0,00
11.	126,00	165,00	144,44	0,00	0,00	106,25	0,00	0,00
12.	120,00	108,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
13.	107,71	123,37	120,00	571,11	107,50	105,14	200,00	0,00
14.	115,63	146,22	164,29	105,56	130,00	106,67	0,00	0,00
15.	90,00	70,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
16.	106,67	90,00	300,00	0,00	200,00	182,50	0,00	0,00
17.	100,00	100,00	60,00	150,00	60,00	115,00	0,00	0,00
18.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
19.	97,11	101,20	116,67	236,00	111,11	107,50	0,00	0,00
20.	123,58	113,28	150,00	238,46	33,33	6,00	400,00	0,00
21.	77,14	45,00	100,00	0,00	0,00	23,33	0,00	0,00
22.	174,29	186,67	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
23.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
24.	116,00	139,44	0,00	265,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Удео/Share	157,18	163,53	219,60	294,18	132,92	119,96	80,00	0,00

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ Мера 1- Селекцијска стотра /Measure 1 – Selection and evaluation, Мера 2- Контрола продуктивности уматичених крмача/Measure 2- Productivity control of registered sows; Мера 3- Контрола продуктивности уматичених нераста /Measure 3-Productivity control of registered boars; Мера 4- Одабирање и контрола нерастовских мајки /Measure 4-Selection and control of boar dams; Мера 5- Перформанс тест нераста /Measure 5- Performance boar test; Мера 6- Перформанс тест назимица /Measure 6- Performance test of gilts; Мера 7- Биолошки тест нераста /Measure 7- Biological test of boars; Мера 8- Прогени тест нераста / Measure 8- Progeny test of boars

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ПОДАТАКА СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ПО ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ОДОБРЕНИМ МЕРАМА

У резултатима је приказана анализа особина свих грла обухваћених контролом у периоду од **1. октобра 2018.** године до **30. септембра 2019.** године.

Селекцијска смотра

Резултати селекцијске смотре крмача и дистрибуција оцењених крмача Е, Ia и I класом приказани су у табели 5. У 2019. години, од укупног броја крмача у селекцијској смотри 13677, **64,58%** је оцењено класом Е, Ia и I, при чему је у 2018. години од 11744 крмача, **58,19%** је оцењено класом Е, Ia и I, у 2017. години од 9708 крмача **55,85%** и у 2016. години од 8447 крмача њих **54,02%** је разврстано у наведене класе. Основна одгајивачка организација број 1 имала је највећи удео крмача у класи Е (**74,08%**). Организације под редним бројевима 4. и 16. имају још већи удео елита крмача у селекцијским смотрама (74,36% и 78,13%) али имају мањи број оцењених крмача од организације под редним бројем 1.

Табела 5. Дистрибуција крмача оцењених класом Е, Ia и I по организацијама
Table 5. Distribution of sows in classes E, Ia and I by organiations

Редни бр. орг. ¹⁾	Оцењено крмача Sows evaluated	Е класа		Ia класа		I класа		E+ Ia + I	
		n	%	n	%	N	%	n	%
1.	1497	1109	74,08	139	9,29	8	0,53	1256	83,90
2.	219	150	68,49	13	5,94	9	4,11	172	78,54
3.	2316	888	38,34	617	26,64	213	9,20	1718	74,18
4.	78	58	74,36	5	6,41	2	2,56	65	83,33
5.	24	7	29,17	0	0,00	1	4,17	8	33,33
6.	113	55	48,67	32	28,32	9	7,96	96	84,96
7.	1356	705	51,99	232	17,11	18	1,33	955	70,43
8.	1754	528	30,10	436	24,86	102	5,82	1066	60,78
9.	591	130	22,00	67	11,34	63	10,66	260	43,99
10.	2011	805	40,03	251	12,48	84	4,18	1140	56,69
11.	170	75	44,12	15	8,82	13	7,65	103	60,59
12.	27	3	11,11	2	7,41	2	7,41	8	29,63
13.	749	404	53,94	182	24,30	51	6,81	637	85,05
14.	348	243	69,83	36	10,34	16	4,60	295	84,77
15.	18	10	55,56	3	16,67	0	0,00	13	72,22
16.	32	25	78,13	5	15,63	0	0,00	30	93,75
17.	25	1	4,00	3	12,00	9	36,00	13	52,00
19.	413	7	1,69	48	11,62	139	33,66	194	46,97
20.	641	13	2,03	26	4,06	79	12,32	118	18,41
21.	79	12	15,19	8	10,13	5	6,33	25	31,65
22.	56	0	0,00	0	0,00	7	12,50	7	12,50
24.	1160	654	56,38	0	0,00	0	0,00	654	56,38
УКУПНО/TOTAL:	13677	5882	43,01	2120	15,50	830	6,07	8832	64,58

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/ Names of organisations are presented in Table 1

У табели 6. приказана је дистрибуција оцењених нераста на селекцијској смотри по генотиповима унутар организација/фарми. Према Главном одгајивачком програму обухваћене су само чисте расе нераста и F₁ мелези. Од чистих раса на смотрама су оцењени

шведски ландрас (ШЛ), велики јоркшир (ВЈ), дански ландрас (ДЛ), ландрас (Л), немачки ландрас (НЛ), норвешки ландрас (НОРЛ), дурок (Д), пиетрен (П) и хемпшир (Х).

Табела 6. Дистрибуција нераста по генотиповима и организацијама
Table 6. Distribution of boars by genotypes and organisations

Ред.бр. организације ¹⁾	n ²⁾	ШЛ	ВЈ	ДЛ	Л	НЛ	НОРЛ	Д	П	Х	F ₁ МЕЛЕЗИ
1.	57	1	35	7	5	0	0	6	1	0	2 (ПхД)
2.	10	0	8	0	0	0	0	1	0	0	1 (ХхД)
3.	112	2	64	0	11	0	0	15	5	0	15 (ПхД)
4.	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
6.	6	2	3	0	0	0	0	1	0	0	0
7.	23	0	11	10	0	0	0	2	0	0	0
8.	19	0	5	0	5	0	0	4	4	1	0
9.	34	3	22	0	0	0	0	4	5	0	0
10.	106	4	49	0	25	0	1	8	6	1	1 (ПхД), 1 (ВЈхДЛ), 2 (ВЈхЛ), 1 (ШЛхВЈ), 1 (ВЈхШЛ), 1 (ПхВЈ), 3 (ДхП), 2 (ВЈхНОРЛ)
11.	15	0	9	0	5	1	0	0	0	0	0
12.	3	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0
13.	5	0	3	0	0	0	0	2	0	0	0
14.	22	0	7	0	7	0	0	5	1	0	2 (ДхП)
17.	5	2	0	0	0	0	0	0	0	0	3 (ВЈхШЛ)
19.	24	2	8	0	10	0	0	3	1	0	0
20.	14	4	5	0	3	0	0	2	0	0	0
21.	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
22.	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0
УКУПНО:	465	20	239	17	73	1	1	54	23	2	35

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Names of organisations are presented in Table 1; ²⁾ n- Број нераста/Number of boars, ШЛ- Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ- Велики јоркшир/Large white, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Л-Ландрас/Landrace, НЛ- Немачки ландрас/German Landrace, НОРЛ- Норвешки ландрас/Norwegian landrace, Д- Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire

Највећи број нераста имала је организација 3 (112). Укупно је у селекцијској смотри било **465** нераста што је врло значајно више у односу на претходне године (у 2018. оцењено је на селекцијским смотрама **375**, у 2017. години било је **244** нераста док је у 2016. години било **235** нераста). Из табеле 6. се може видети, по организацијама и укупно, да је било мало нераста F₁ генерације, само **35** (удео мелеза у укупном броју контролисаних нераста био је **7,53%**), а у 2018. години свега **18**. Међутим посматрано укупно и процентуално у односу на чисте расе може се рећи да је више мелеза F₁ генерације него претходних година (2018. године удео је износио **4,80%**, 2017. удео је износио **2,05%** од укупног броја нераста под контролом, 2016. године **0,85%**, 2015. године тај удео је износио **1,13%**). Мелези F₁ генерације су веома важни за производњу товљеника.

Селекцијском погледом врши се увид у квалитет запата свиња на фарми и газдинствима и добија се прва општа слика о запату, тако да селекцијска погледна представља једну од основних мера из које произилазе све остале мере. Стога је веома важно да на селекцијској погледној поред представника основне одгајивачке организације буду присутни и представници регионалне одгајивачке организације како би се извршило правилно класирање грла на селекцијској погледној и евентуално искључивање грла из репродукције.

Контрола продуктивности уматичених крмача

Контролом продуктивности уматичених грла у 2019. години обухваћено је 14.718 крмача и 549 нераста, док је у 2018. г. обухваћена популација од 13714 крмача и 469 нераста. Просечна плодност контролисаних крмача за 2019. годину, исказана величином легла при прашењу, износила је 12,75 живорођених прасади, мртворођених 0,85 и укупно рођених 13,60 прасади, а за 2018. годину, исказана величином легла при прашењу, износила је 12,44 живорођених прасади, мртворођених 0,94 и укупно рођених 13,38 прасади. Ниже просечне вредности живорођених прасади су забележене у 2015., 2016. и 2017. години (11,19; 11,70 и 12,06 живорођених прасади). Вредности за живо и укупно рођену прасад, посматрајући 2017., 2016., 2015., 2014., 2013. и 2012. годину, су следеће (12,06; 11,70; 11,19; 11,33; 10,77; 10,27 живорођених и 12,94; 12,56; 12,25; 12,25; 11,40; 10,73 укупно рођених прасади). Плоткиње су у просеку одгајале 11,34 прасади у 2019. години што је више у односу на 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013., 2012., 2011. и 2010. годину (11,09; 10,83; 10,24; 9,95; 9,33; 9,45; 9,33; 9,30 и 8,74 прасади). У табели 7 приказан је петогодишњи тренд (2015.-2019. година) за меру контрола продуктивности уматичених крмача.

Табела 7. Плодност контролисаних уматичених крмача за период 2015-2019. година

Табле 7. Productivity control of registered sows between 2015-2019 year

Година испитивања Year of research	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾	БМРП	БУРП	Трајање лактације, дана	Број одгајених прасади	Маса легла,kg
2015	20376	11,19	1,05	12,25	30,70	10,24	75,63
2016	20726	11,70	0,86	12,56	29,30	9,95	69,75
2017	19452	12,06	0,88	12,94	31,34	10,83	81,08
2018	22040	12,44	0,94	13,38	30,64	11,09	77,66
2019	24094	12,75	0,85	13,60	31,19	11,34	88,12

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП –Број мртворођених прасади/Number of still born piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total born piglets; Трајање лактације/Lactation duration; Број одгајених прасади/ Number of reared piglets; Маса легла/Litter weight

У периоду спровођења програма мера (1. октобар 2018. до 30. септембар 2019. године), укупан број крмача у контроли продуктивности је **14718** грла. У односу на 2018. годину, тај број је већи за **1004** грла. Посматрајући период 2011.-2018. године, број крмача у контроли по годинама износио је **7.814; 7.689; 9.201; 9308; 10272; 12271; 11990** и **13714** грла. Од укупног броја крмача у контроли, организација 3 је имала највеће учешће од **16,19%**, а најмање организација 15 од **0,10%**. Укупно је било **24094** опрашених легала (табела 8.) и **22210** залучених легала (табела 9). У 2018. години купно је било **22040** опрашених легала и **20129** залучених легала.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 1. Удео организација у броју крмача
Graph 1. Share of organisations in number of cows

Просечна плодност контролисаних крмача, исказана величином легла при прашењу, износила је **12,75** живорођених прасади, мртворођених **0,85** и укупно рођених **13,60** прасади (Табела 8). Ниже просечне вредности живорођених прасади су забележене у **2014., 2015., 2016., 2017. и 2018.** години (**11,33; 11,19; 11,70; 12,06 и 12,44** живорођених прасади). Вредности за живо и укупно рођену прасад, посматрајући 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013. и 2012. годину, су следеће (**12,44; 12,06; 11,70; 11,19; 11,33; 10,77; 10,27** живорођених и **13,38; 12,94; 12,56; 12,25; 12,25; 11,40; 10,73** укупно рођених прасади). Просечан број живорођених прасади у леглу је варирао између запата, од **9,59** (организација 20) до **17,50** (организација 24). Број мртворођених прасади у леглима крмача био је највећи код

организације 7 и износио је просечно **2,11** прасади. Укупно рођених прасади било је највише код организације 24 (**19,08** прасета).

Табела 8. Плодност контролисаних уматичених крмача по организацијама
Table 8. Fertility of registered sows by organisations

Ознака организације ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	2218	13,17	2,06	0,55	0,90	13,73	2,45
2	386	12,92	2,21	0,20	0,65	13,12	2,36
3	3680	11,12	1,44	0,25	0,46	11,37	1,48
4	150	12,41	2,16	0,67	1,19	13,08	2,49
5	31	11,29	1,40	0,94	0,44	12,23	1,54
6	237	12,26	2,44	0,14	0,41	12,41	2,50
7	3624	13,67	3,92	2,11	2,39	14,77	5,76
8	2944	11,79	2,99	0,97	1,19	12,76	3,06
9	648	11,89	2,47	0,72	1,40	12,61	2,67
10	3325	12,91	2,21	0,28	0,79	13,19	2,23
11	205	12,64	2,08	0,57	0,92	13,21	2,34
12	46	10,46	1,64	0,74	0,65	11,20	1,60
13	1600	12,56	3,14	0,76	1,57	13,33	3,34
14	605	12,33	2,35	0,27	0,83	12,61	2,42
15	20	12,20	1,06	0,15	0,49	12,35	1,09
16	49	13,86	1,29	0,59	0,73	14,45	1,29
17	40	10,98	1,66	0,53	0,96	11,50	1,45
19	857	10,23	2,88	0,35	1,14	10,58	2,66
20	1039	9,59	2,99	0,68	1,51	10,27	2,83
21	47	12,62	2,82	0,15	0,47	12,77	2,80
22	54	14,13	3,17	0,09	0,45	14,22	3,20
24	2289	17,50	3,45	1,57	1,54	19,08	3,67
Укупно/ \bar{X}	24094	12,75	3,37	0,85	1,51	13,60	3,97
F		517,31*** ³⁾		267,1498**		504,02**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП –Број мртворођених прасади/Number of still born piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total born piglets; ³⁾ **P<0,01

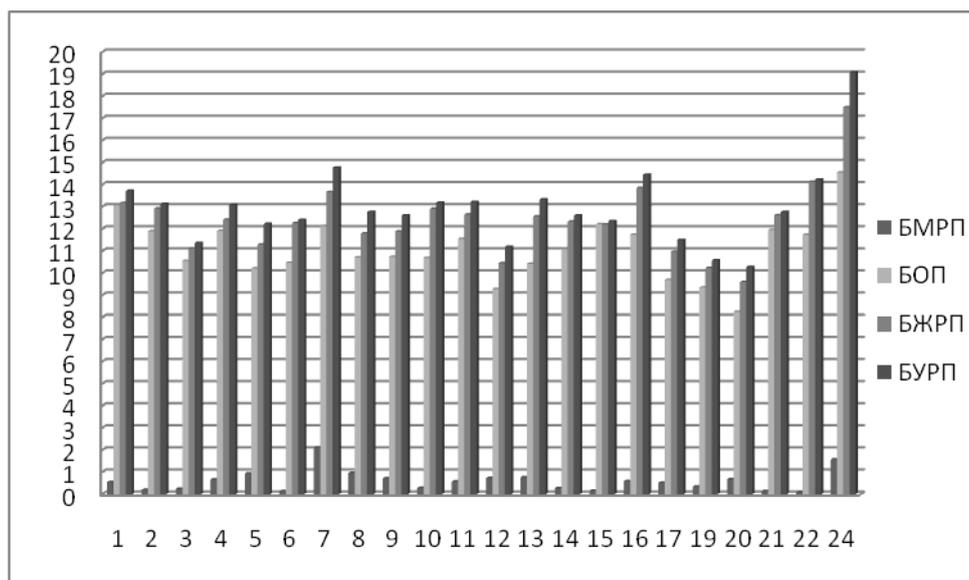
Лактација је просечно трајала **31,19** дана (Табела 9), при чему је најдуже трајање лактације утврђено код организације 5, док је најкраће трајање лактације било код организације 20. Плоткиње су у просеку одгајале **11,34** прасади у **2019.** години што је више у односу на 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013., 2012., 2011. и 2010. годину (11,09; 10,83; 10,24 ; 9,95; 9,33; 9,45; 9,33; 9,30 и 8,74 прасади). Највећи број одгајаних прасади био је код организације 24 (14,55). Просечна маса залучених легала износила је **88,12** kg.

Табела 9. Трајање лактације и број одгајених прасади по организацијама
 Table 9. Duration of lactation and number of reared piglets by organisations

Ознака организације ¹⁾	Број залучених легала Number of weaned litters	Трајање лактације, дана Lactation duration, days		Број одгајених прасади Number of reared piglets		Маса легла Litter weight, kg	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	2155	28,59	1,78	13,07	2,03	117,22	17,92
2	354	34,75	6,00	11,89	1,46	103,03	20,58
3	3664	31,04	2,00	10,56	1,14	81,45	7,81
4	150	31,07	4,36	11,91	1,67	94,96	13,50
5	31	40,65	2,40	10,23	0,92	82,42	5,24
6	165	34,41	5,49	10,47	1,40	73,53	12,53
7	2850	30,02	4,33	12,12	1,85	75,98	13,39
8	2940	30,05	3,21	10,71	1,58	93,68	14,40
9	628	32,70	5,57	10,74	1,92	85,55	15,83
10	2966	33,67	4,44	10,69	1,49	90,08	15,51
11	178	32,04	3,21	11,54	1,61	102,52	15,70
12	46	39,87	2,09	9,28	1,13	82,39	10,96
13	1578	35,45	3,96	10,42	1,53	97,47	17,50
14	596	34,92	5,78	11,09	1,57	97,73	19,75
15	19	34,63	1,61	12,21	1,08	97,35	7,02
16	47	33,85	1,67	11,74	1,21	86,72	9,34
17	40	38,90	5,61	9,70	1,32	74,23	12,67
19	758	29,28	2,63	9,34	1,51	54,48	9,21
20	850	28,26	4,70	8,25	1,71	50,75	15,53
21	47	38,30	3,04	11,96	2,36	100,91	19,05
22	45	32,62	4,35	11,73	2,64	95,60	19,01
24	2103	29,33	3,46	14,55	5,18	90,99	33,09
Укупно/ \bar{X}	22210	31,19	4,33	11,34	2,65	88,12	22,69
F		400,3 ^{**2)}		468,22 ^{**}		806,05 ^{**}	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table; ²⁾ $^{**}P<0,01$

Посматране особине (Табеле 8 и 9) су статистички високо значајно вариране између организација. На графикону 2 приказане су просечне вредности особина плодности крмача по организацијама.

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

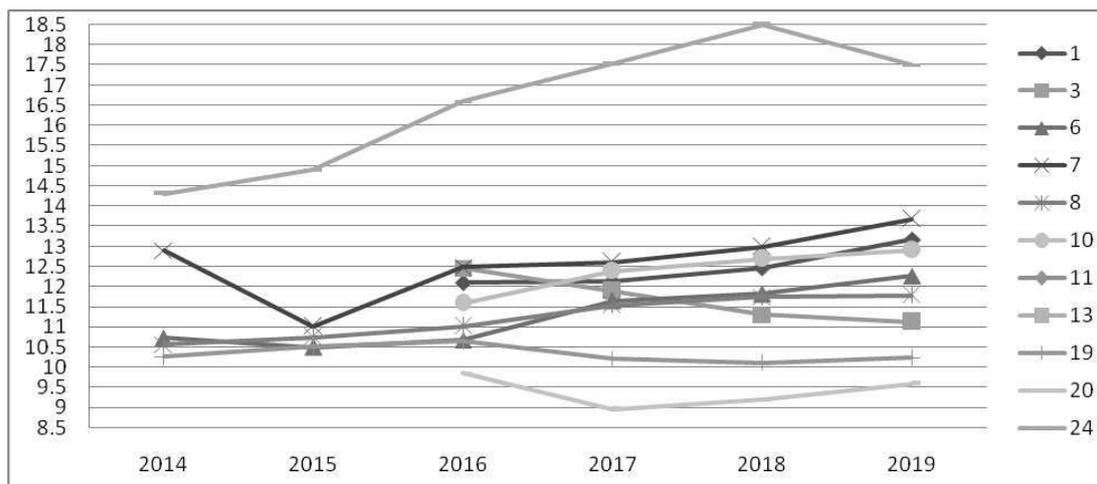
Графикон 2. Просечне вредности особина плодности крмача по организацијама
Graph 2. Average values of fertility traits of sows by organisations

Табела 10. Број живорођених, мртворођених и одгајених прасади (од 2014. до 2019. године)
Table 10. Number of live born, still born and reared piglets (2014-2019)

Организа ција ¹⁾	БЖРП 2014	БЖРП 2015	БЖРП 2016	БЖРП 2017	БЖРП 2018	БЖРП 2019	БОП 2014	БОП 2015	БОП 2016	БОП 2017	БОП 2018	БОП 2019
1	-	-	12,10	12,12	12,47	13,17	-	-	11,58	11,52	12,20	13,07
3	-	-	12,46	11,89	11,31	11,12	-	-	11,36	10,97	10,32	10,56
6	10,73	10,50	10,68	11,64	11,82	12,26	9,14	9,44	9,08	10,03	10,22	10,47
7	12,90	11,01	12,48	12,60	12,99	13,67	10,33	10,34	10,79	11,49	11,93	12,12
8	10,57	10,74	11,02	11,54	11,74	11,79	9,06	9,48	9,72	10,26	10,77	10,71
10	-	-	11,59	12,38	12,69	12,91	-	-	10,07	10,79	10,65	10,69
11	-	10,68	10,80	11,43	12,59	12,64	-	10,09	11,09	9,42	11,38	11,54
13	10,71	11,19	11,39	11,90	12,83	12,56	9,80	10,32	10,30	10,34	10,80	10,42
19	10,26	10,52	10,65	10,21	10,11	10,23	9,43	9,36	9,78	9,37	9,33	9,34
20	-	-	9,85	8,96	9,20	9,59	-	-	8,62	8,38	8,07	8,25
24	14,30	14,90	16,60	17,52	18,50	17,50	12,33	12,47	13,77	14,83	15,70	14,55

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

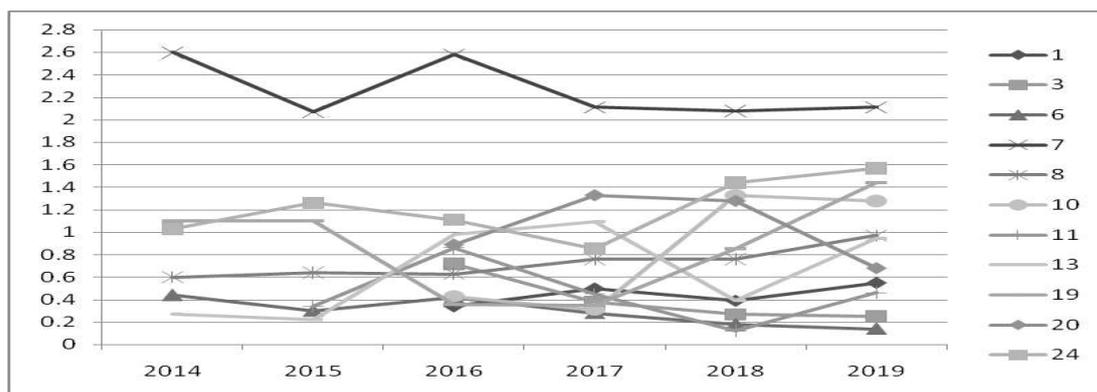
У табели 10, приказане су просечне вредности живорођених и одгајаних прасади по организацијама од 2014. до 2019. године. На Графиконима 3, 4 и 5 приказан је просечан број живорођених, мртворођених и одгајаних прасади за девет основних одгајивачких организација од 2014. до 2019. године.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 3. Број живорођених прасади по организацијама и годинама (од 2014. до 2019. године)

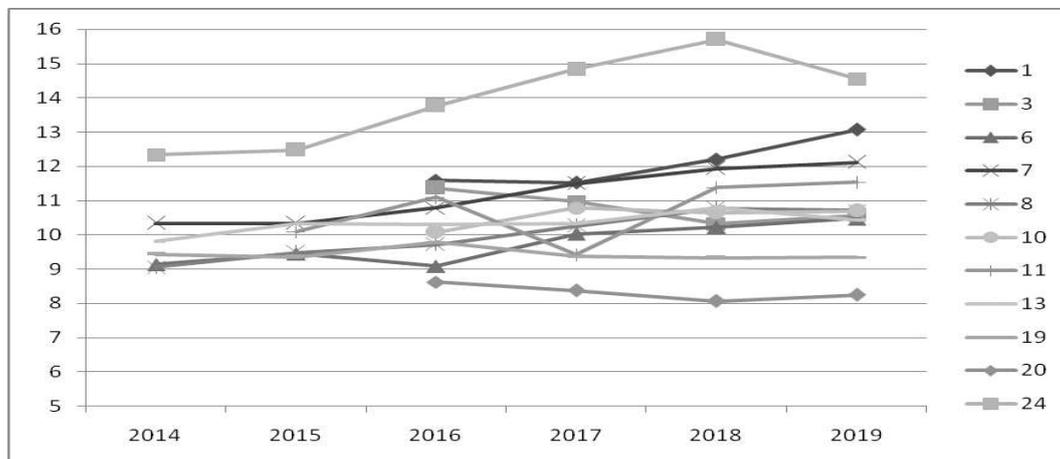
Graph 3. Number of live born piglets by organisations and year (from 2014 to 2019)

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 4. Број мртворођених прасади по организацијама и годинама (од 2014. до 2019. године)

Graph 4. Number of still born piglets by organisations and year (from 2014 to 2019)

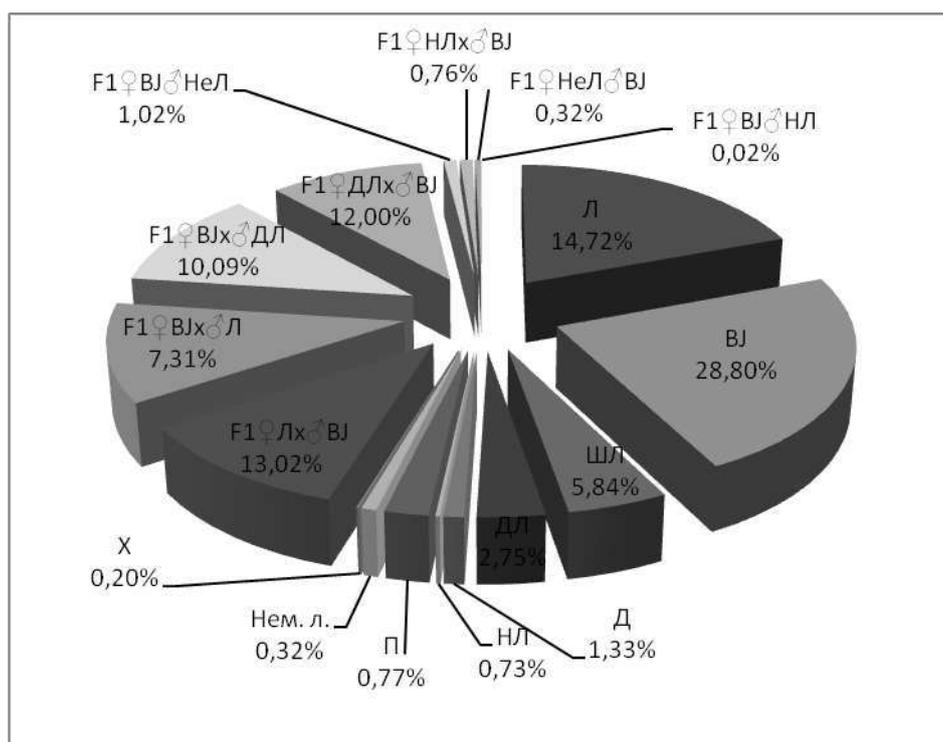
Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 5. Број одгојених прасади по организацијама и годинама (од 2014. до 2019. године)

Graph 5. Number of reared piglets by organisations and year (from 2014 to 2019)

Плодност контролисаних уматичених крмача по генотиповима

На Графикону 6 приказан је удео броја легала по генотиповима. Од укупног броја легала највећи број је од крмача расе велики јоркшир (ВЈ; **28,80%**) док је удео легала ландраса износио **14,72%** %. Удео опрашених легала великог јоркшира је повећан у односу на 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013., 2012. и 2011. годину (ВЈ; 23,15; 21,90; 15,86; 14,41; 12,79; 12,52; 11,50%; 11,75%), док је удео прашења крмача расе хемпшир, посматрајући чисте расе, најмањи и даље (**0,20%**).

ВЈ- Велики јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ШЛ- Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д- Дуроц/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ- Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем.-Немачки ландрас/German Landrace

Графикон 6. Удео генотипова у укупном броју легала
Graph 6. Share of genotypes in total number of litters

Највећи удео крмача мелеза забележен је код генотипа F₁ ♀Лx♂ВЈ (**13,02%**) и F₁ ♀ДЛx♂ВЈ (**12,00%**). Варирање величине легла при рођењу по генотиповима приказано је у табели 11.

Табела 11. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача по генотиповима

Table 11. Average values and variability of fertility traits of sows by genotypes

Генотип/ Genotype ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	6938	12,31	2,47	0,56	1,20	12,88	2,69
Л	3546	11,74	2,85	0,54	1,18	12,28	2,85
ШЛ	1408	10,73	2,75	0,44	1,14	11,17	2,61
ДЛ	663	12,92	3,91	1,74	2,28	14,66	4,14
Д	321	10,73	2,56	0,54	1,07	11,27	2,53
П	185	10,26	2,48	0,76	1,10	11,02	2,42
Х	49	10,69	1,69	0,47	0,87	11,16	1,56
НЛ	177	12,67	2,74	0,37	0,87	13,04	2,76
Нем. л.	77	12,23	1,56	0,22	0,53	12,45	1,70
F ₁ ♀Лх♂ВЈ	3138	12,13	2,81	0,63	1,20	12,76	2,93
F ₁ ♀ВЈх♂Л	1761	12,26	2,46	0,60	1,04	12,86	2,66
F ₁ ♀ДЛх♂ВЈ	2891	15,74	4,04	1,71	1,91	17,45	4,28
F ₁ ♀ВЈх♂ДЛ	2430	14,91	4,00	1,76	2,04	15,16	6,57
F ₁ ♀ВЈ♂НеЛ	246	11,53	2,19	0,49	1,18	12,02	2,49
F ₁ ♀НЛх♂ВЈ	182	12,53	2,37	0,34	0,84	12,87	2,54
F ₁ ♀НеЛ♂ВЈ	78	11,96	2,46	0,82	1,97	12,78	2,46
F ₁ ♀ВЈ♂НЛ	4	14,25	0,50	1,50	0,58	15,75	0,96
Укупно/ \bar{X}	24094	12,75	3,37	0,85	1,51	13,6	3,97
F		358,39** ³⁾		193,4981**		367,23**	

¹⁾ ВЈ- Велики јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ШЛ- Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д- Дуроџ/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ-Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем.л.- Немачки ландрас/German Landrace; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born; ³⁾**p<0,01

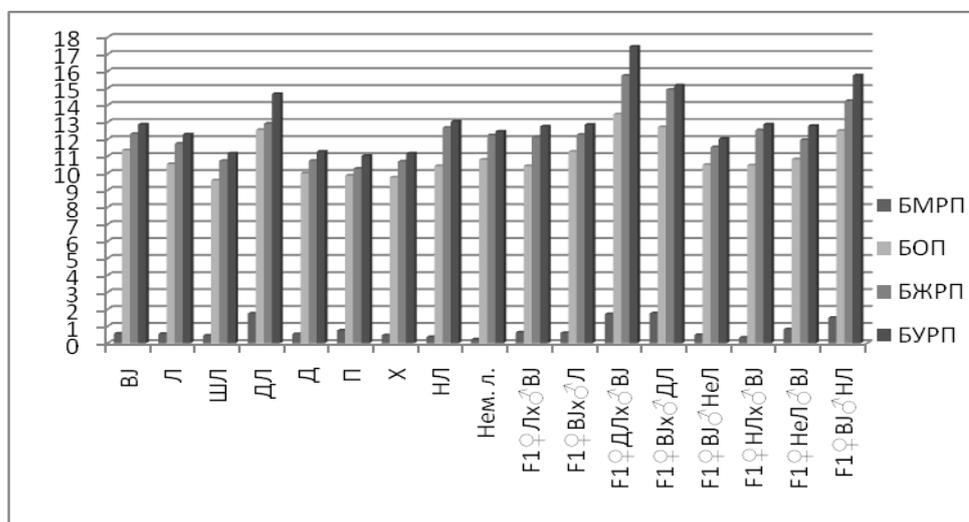
Варирање величине легла при залучењу, трајања лактације и масе легла по генотиповима, приказано је у табели 12. При просечном трајању дојног периода од **29,76** дана (Табела 12.) број одгајених прасади износио **13,47** прасади за 2490 легала генотипа F₁♀ДЛх♂ВЈ. Посматране особине величине легла при рођењу и залучењу су статистички високо значајно варирали између крмача различитих генотипова.

На Графикону 7 су приказане просечне вредности особина плодности крмача по генотиповима.

Табела 12. Просечне вредности и варијабилност трајања лактације, број одгајених прасади и масе легла по генотиповима
 Table 12. Average values and variability of lactation duration, number of reared piglets and litter weight by genotypes

Генотип Genotype ¹⁾	Број залучених легла Number of weaned litters	Трајање лактације, дана Lactation duration, days		Број одгајених прасади Number of reared piglets		Маса легла Litter weight, kg	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	6602	31,42	4,14	11,36	1,93	93,89	20,68
Л	3365	31,71	4,34	10,54	1,68	86,11	22,60
ШЛ	1214	31,29	5,72	9,58	2,11	71,91	25,86
ДЛ	524	29,25	3,53	12,55	1,58	84,65	16,12
Д	313	31,16	3,77	10,00	1,75	86,20	16,93
П	183	31,83	4,53	9,86	1,71	87,61	15,49
Х	41	35,12	5,17	9,76	0,94	92,34	12,53
НЛ	160	31,82	3,91	10,43	2,01	86,41	18,87
Нем. л.	72	32,54	3,56	10,79	1,02	86,46	8,38
F ₁ ♀Лх♂ВЈ	2960	32,44	4,58	10,43	1,69	88,05	20,26
F ₁ ♀ВЈх♂Л	1719	30,88	3,51	11,27	1,75	93,81	17,95
F ₁ ♀ДЛх♂ВЈ	2490	29,76	3,80	13,47	4,36	85,49	28,05
F ₁ ♀ВЈх♂ДЛ	2093	29,84	4,16	12,72	3,45	82,63	24,13
F ₁ ♀ВЈх♂НеЛ	241	31,70	3,55	10,49	1,31	85,21	13,57
F ₁ ♀НЛх♂ВЈ	154	32,66	4,43	10,46	1,49	89,20	15,72
F ₁ ♀НеЛх♂ВЈ	75	32,63	4,55	10,83	1,91	87,53	16,72
F ₁ ♀ВЈх♂НЛ	4	34,75	3,30	12,50	0,58	106,50	10,75
Укупно/ \bar{X}	22210	31,19	4,33	11,34	2,65	88,12	22,69
F		64,34 ^{**2)}		276,39 ^{**}		90,53 ^{**}	

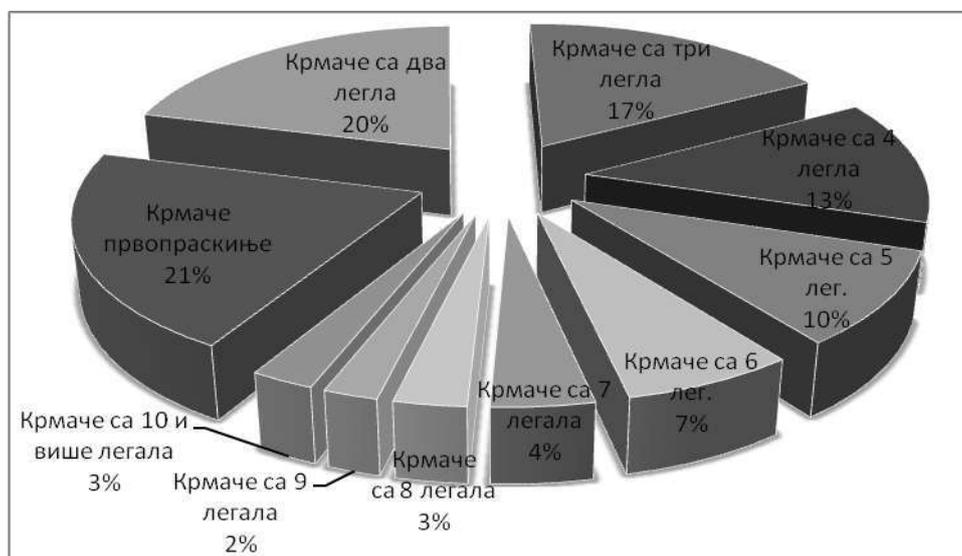
¹⁾ ВЈ- Велики јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ШЛ- Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д- Дуроц/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ- Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем. л.- Немачки ландрас/German Landrace; ²⁾ **P<0,01

ВЈ- Велики јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ШЛ- Шведски ландрас/Swedich Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д- Дуроц/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire, НЛ- Норвешки ландрас/Norwegian Landrace, Нем. л.- Немачки ландрас/German Landrace; F₁ мелези/ F₁ crosses; БЖРП- Број живорођених прасади/ Number of live born piglets, БМРП- Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП- Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП- Број одгајене прасади/Number of reared piglets

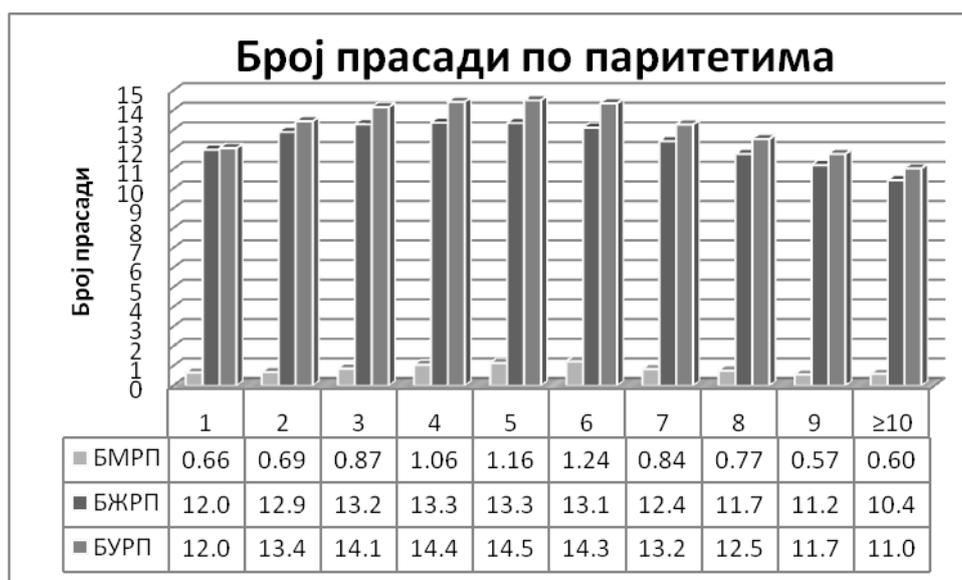
Графикон 7. Просечне вредности особина плодности крмача по генотиповима
 Graph 7. Average values of fertility traits of sows by genotypes

На Графикону 8 приказан је удео крмача по паритетима. Пожељно је да у запату има приближно око 20% првопраскиња; крмача са другим прашењем 16%; са 3 легла 13%; са 4 легла 11%; са 5 легала 10%; са 6 легала 8%; са 7 легала 7%; са осам 5% и крмача са девет и више легала не више од 10%.

Графикон 8. Удео крмача по реду прашења 1- ≥10
Graph 8. Share of sows by parity 1- ≥10

На Графикону 9 су приказана варирања броја прасди по реду прашења за све генотипове и организације. Видимо да је највећи број преко 14 укупно рођене прасди прасди у трећем, четвртном, петом и шестом леглу (14,1; 14,4; 14,5 и 14,3 прасета; Граф. 9).

БЖРП-Број живорођених прасди/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасди/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасди/Total piglets born

Графикон 9. Број мртворођених, живо и укупно рођених прасди по реду прашења
Graph 9. Number of still born, live born and total born piglets

У Табели 13 је приказана плодност крмача чистих раса у тринаест узастопних година за великог јоркшира, шведског ландраса и дурока као и за данског ландраса у претходних седам година. У посматраном периоду од 2015. године имамо константно повећање броја живорођене прасади за расу ВЈ (10,42; 11,57; 12,05 и 12,31 прасади). Највећи број одгајених прасади је у сталном порасту код расе дански ландрас од када су у спровођењу програма мера од 2013. године (**10,09** прасади) до 2019. године **12,55** прасади. Код крмача данског ландраса повећање броја живорођене прасади забележено је од 2011. до 2019. године. Код крмача расе дурак утврђено је 2019. године да је број живорођене прасади надмашио број који одговара класи елита на селекцијској смотри. Смањење броја живорођене прасади код крмача расе шведски ландрас последица је непостојања нових грла из увоза, с обзиром да се увозе само грла расе ландрас и дански ландрас.

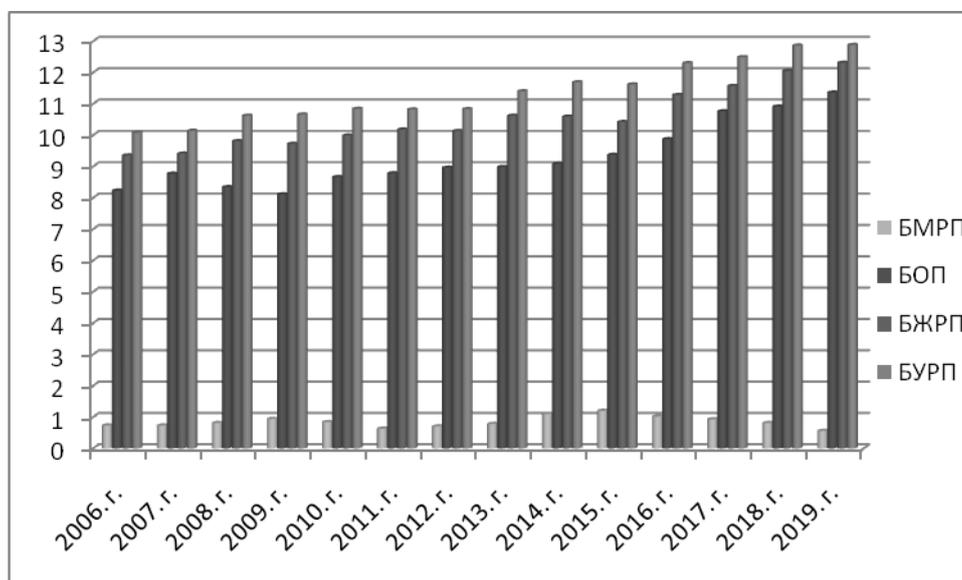
Табела 13. Варирање особина величине легла крмача чистих раса по годинама
Table 13. Variation of traits of litter size of pure breeds by years

Раса крмача Sow breed ⁽²⁾	Година Year	БЖРП ⁽²⁾	БМРП	БУРП	БОП
ВЈ	2007	9,41	0,73	10,14	8,77
	2008	9,81	0,81	10,62	8,34
	2009	9,72	0,94	10,66	8,11
	2010	9,99	0,84	10,84	8,66
	2011	10,18	0,63	10,82	8,78
	2012	10,13	0,70	10,83	8,96
	2013	10,62	0,78	11,40	8,98
	2014	10,59	1,10	11,69	9,09
	2015	10,42	1,20	11,62	9,37
	2016	11,28	1,02	12,30	9,87
	2017	11,57	0,93	12,49	10,76
2018	12,05	0,81	12,86	10,91	
2019	12,31	0,56	12,88	11,36	
ШЛ	2007	9,85	0,47	10,31	8,84
	2008	10,06	0,52	10,59	8,83
	2009	9,95	0,53	10,48	8,74
	2010	10,11	0,53	10,66	8,99
	2011	10,27	0,44	10,71	9,20
	2012	10,18	0,39	10,57	9,32
	2013	10,15	0,38	10,54	9,24
	2014	10,21	0,41	10,62	9,25
	2015	10,38	0,52	10,90	9,44
	2016	10,70	0,62	11,31	9,59
	2017	11,68	0,33	12,01	10,49
2018	10,73	0,69	11,42	9,65	
2019	10,73	0,44	11,17	9,58	
Д	2007	8,46	0,45	9,91	8,53
	2008	9,31	0,54	9,86	7,78
	2009	9,39	0,75	10,15	7,71
	2010	8,78	0,41	9,19	8,23
	2011	9,30	0,39	9,69	8,68
	2012	9,18	0,34	9,51	8,96
	2013	9,38	0,36	9,74	8,91
	2014	9,40	0,42	9,82	8,78
	2015	9,67	0,57	10,23	8,95
2016	9,66	0,58	10,24	9,19	

	2017	9,59	0,68	10,28	9,55
	2018	9,84	0,85	10,69	9,81
	2019	10,73	0,54	11,27	10,00
ДЛ	2013	12,41	1,82	14,24	10,09
	2014	12,35	2,42	14,77	10,44
	2015	10,25	1,68	11,93	10,55
	2016	12,43	2,09	14,52	11,27
	2017	12,50	1,69	14,18	11,75
	2018	12,60	1,84	14,44	12,12
	2019	12,92	1,74	14,66	12,55

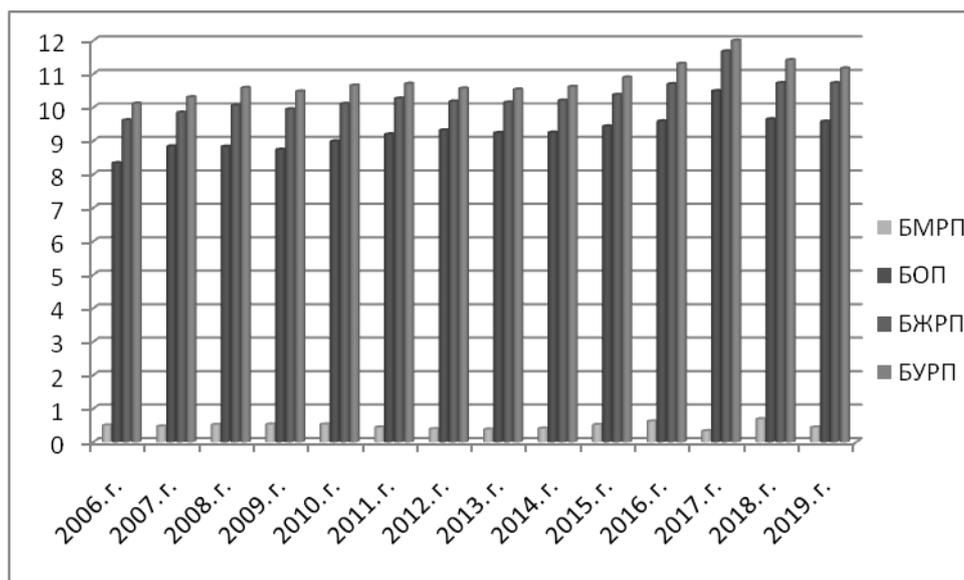
¹⁾ ВЈ - Велики јоркшир/ Large White, ШЛ - Шведски ландрас/Swedich Landrace, Д - Дурок/Duroc, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace; ²⁾ БЖРП - Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП - Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП - Број одгајених прасади/Number of reared piglets

На Графиконима 10, 11 и 12 су приказана варирања по годинама за особине из Табеле 13.

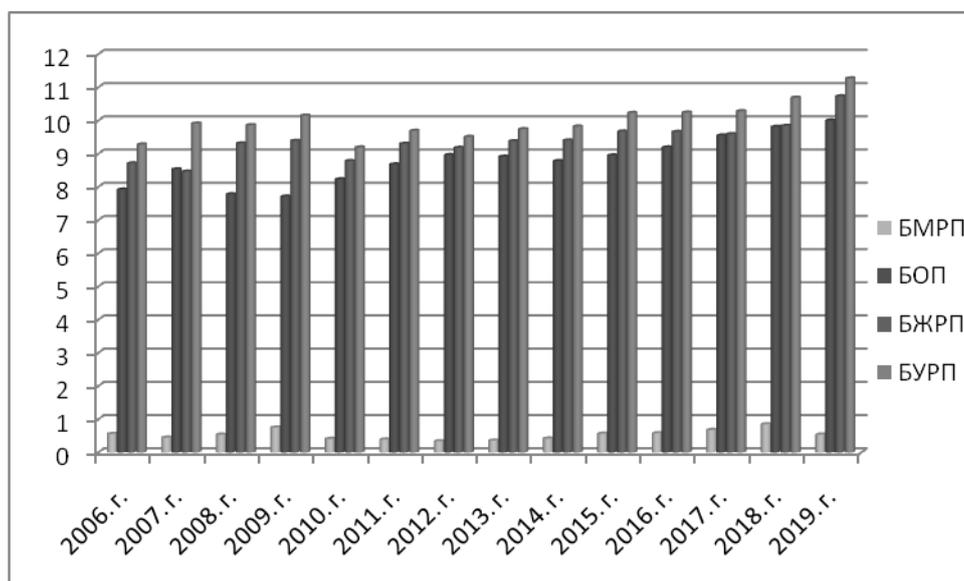
БЖРП - Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП - Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП - Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 10. Варирање величине легла ВЈ по годинама
Graph 10. Variation of LW litter size by years

БЖРП-Број живорођених прасади/ Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/ Number of reared piglets

Графикон 11. Варирање величине легла ШЛ по годинама
Graph 11. Variation of SL litter size by years

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 12. Варирање величине легла расе дурок по годинама
Graph 12. Variation of D litter size by years

Ландрас

Плодност крмача расе ландрас по субјектима приказана је у Табели 14 и Графикону 13. Број живорођених прасади кретао се од **9,46** (организација 20) до **14,29** (организација

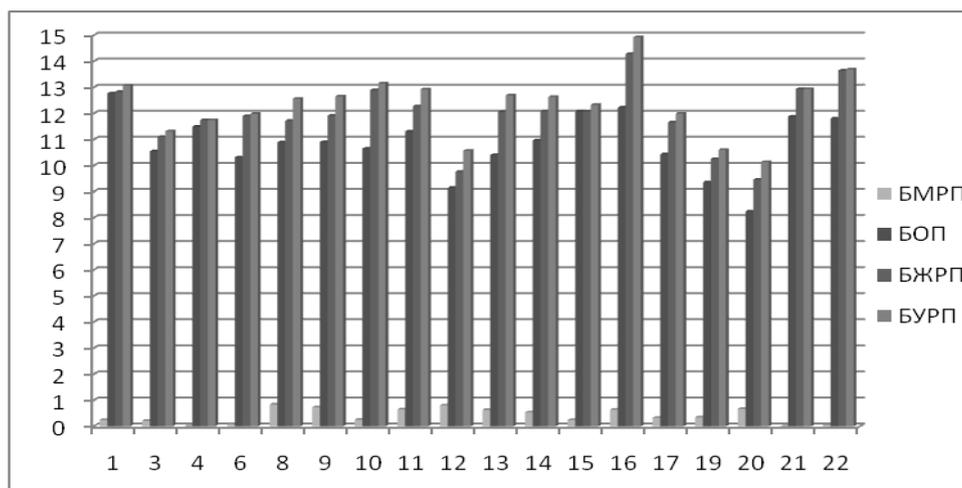
16). Просечан број живорођених прасади за све фарме износио је **11,50**. Највећи број мртворођене прасади за овај генотип утврђен је код организације 8 (0,84). Организације 4 и 21 нису имале забележену мртворођену прасад али су имале мали број опрашених легала. Просечан број одгајених прасади плоткиња ове расе је био **10,30** што је за 0,76; 0,71; 0,61 и 0,39 више у односу на 2015., 2016., 2017. и 2018. годину.

Табела 14. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе ландрас (Л) по организацијама

Table 14. Average values and variability of fertility traits of Landrace (L) by organisations

Орган. ¹⁾	Број опраш. легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	167	12,83	2,14	0,25	0,55	13,08	2,30	12,77	2,07
3	334	11,10	1,44	0,22	0,43	11,32	1,49	10,56	1,14
4	4	11,75	1,71	0,00	0,00	11,75	1,71	11,50	1,73
6	114	11,90	2,13	0,09	0,34	11,99	2,08	10,32	1,41
8	933	11,72	2,78	0,84	1,08	12,57	2,78	10,90	1,43
9	147	11,93	2,60	0,73	1,34	12,66	3,01	10,91	2,11
10	945	12,90	2,27	0,26	0,73	13,16	2,31	10,66	1,59
11	89	12,28	2,05	0,65	1,10	12,93	2,22	11,32	1,52
12	26	9,77	1,70	0,81	0,75	10,58	1,65	9,15	1,35
13	664	12,07	2,99	0,63	1,55	12,70	3,00	10,41	1,55
14	228	12,09	2,26	0,54	1,19	12,64	2,48	10,97	1,50
15	12	12,08	1,16	0,25	0,62	12,33	1,23	12,09	1,22
16	14	14,29	1,33	0,64	0,74	14,93	1,21	12,23	1,30
17	9	11,67	1,66	0,33	0,50	12,00	1,50	10,44	1,51
19	824	10,26	2,88	0,35	1,15	10,61	2,64	9,36	1,52
20	661	9,46	2,89	0,67	1,52	10,14	2,78	8,25	1,66
21	17	12,94	2,73	0,00	0,00	12,94	2,73	11,88	1,80
22	20	13,65	3,66	0,05	0,22	13,70	3,64	11,81	3,53
УКУПНО \bar{X}	5208	11,50	2,85	0,50	1,15	12,01	2,82	10,30	1,85

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets
(*од 4811 залучених легала/of 4811 weaned litters)

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 13. Просечне вредности особина плодности крмача расе ландрас (Л) по организацијама

Graph 13. Average values of fertility traits of Landrace sows (L) by organisations

У Табели 15 видимо да је утврђено статистички значајно варирање плодности између организација.

Табела 15. Значајност варирања особина плодности крмача расе ландрас (Л) између организација

Table 15. Significance of variations in fertility traits of L sows between different organisations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org.	17	410,48	60,283**
	Унутар орг./Within org.	5190	6,81	
БМРП	Између орг./Between org.	17	17,41765	13,59819**
	Унутар орг./Within org.	5190	1,28088	
БУРП	Између орг./Between org.	17	389.54	58,12**
	Унутар орг./Within org.	5190	6,70	
БОП	Између орг./Between org.	17	282,75	115,96**
	Унутар орг./Within org.	4793	2,44	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; **P<0,01

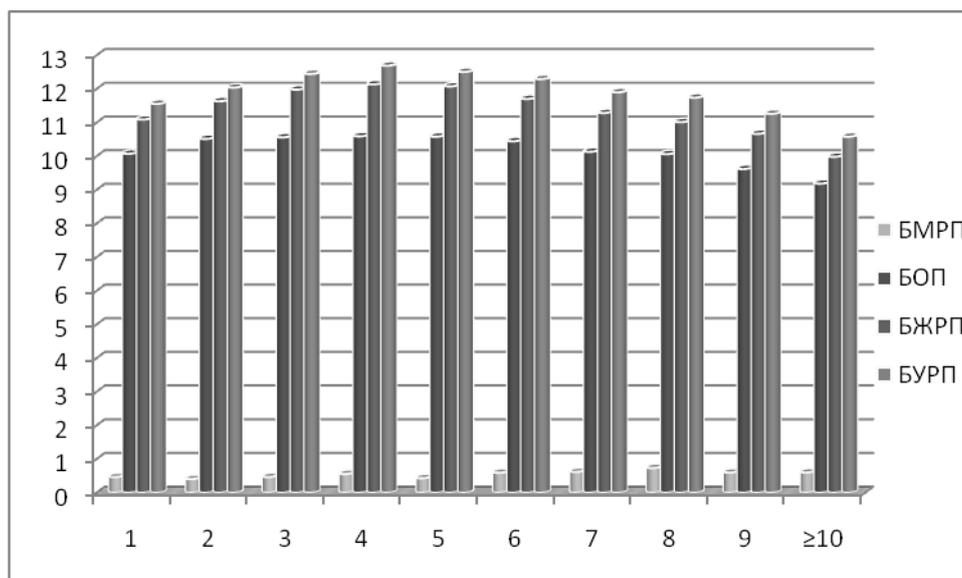
У Табели 16 и Графикону 14, приказано је варирање особина плодности крмача Л по реду прашења. Плоткиње ландраса прасиле су легла са 11,7 и више живорођених прасади од 3. до 6. паритета, док је укупна величина легла била највећа у четвртном паритету (12,69 прасади). Највећи број мртворођене прасади био је у осмом паритету 0,73 прасади.

Табела 16. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе ландрас (Л) по реду прашења (РБП)

Table 16. Average values and variability of fertility traits of L sows by parity

РБП Parity	Број опраш, Легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	998	11,09	2,76	0,46	1,05	11,56	2,74	10,07	1,77
2	931	11,63	2,94	0,41	0,98	12,04	2,93	10,52	1,85
3	801	11,98	2,80	0,47	0,98	12,45	2,86	10,56	1,84
4	603	12,14	2,67	0,56	1,16	12,69	2,71	10,59	1,73
5	474	12,08	2,62	0,43	0,92	12,51	2,67	10,58	1,81
6	339	11,70	2,92	0,59	1,09	12,29	2,90	10,45	1,80
7	281	11,28	2,77	0,62	1,55	11,90	2,49	10,13	1,84
8	277	11,01	2,94	0,73	1,86	11,74	2,80	10,06	1,94
9	218	10,67	2,72	0,60	1,26	11,26	2,55	9,62	1,82
≥10	286	9,98	2,77	0,60	1,39	10,58	2,61	9,19	1,86
УКУПНО/ \bar{X}	5208	11,50	2,85	0,50	1,15	12,01	2,82	10,30	1,85
F		23,77**		3,4336**		21,89**		22,0**	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 4811 залучених легала/of 4811 weaned litters); ** P<0,01

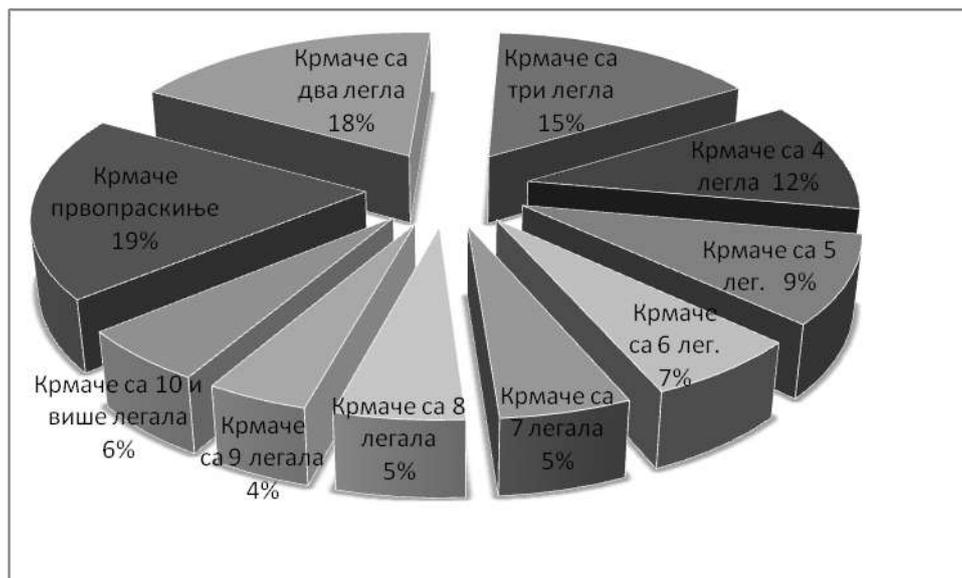

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 14. Варирање особина плодности крмача расе шведски ландрас (Л) по реду прашења

Graph 14. Variation of fertility traits of L sows by parity

Од укупног броја легала опрашених у посматраном периоду, удео првопраскиња је био **19%** и **18%** крмача са другим прашењем (Графикон 15).

Графикон 15. Удео крмача расе Л по реду прашења
 Graph 15. Share of L sows by parity

Велики јоркшир

Просечна испољеност и варирање особина величине легла плоткиња великог јоркшира између анализираних организација приказани су у табели 17. и графикону 16. Просечне вредности броја живорођених прасади у леглима плоткиња великог јоркшира (табела 17.) варирале су између различитих организација у интервалу од **9,45** (организација 20) до **14,67** прасета (у 27 легала организација 22). Просечан број мртворођених прасади износио је **0,56**. Највећи број легала **2142** имала је организација 3 где је просечан број укупно рођене износио **11,36** прасади. Крмаче расе ВЈ су просечно одгајиле **11,36** прасади, што је за **0,45; 0,60; 1,49** и **1,99** више у односу на 2018., 2017., 2016. и 2015. годину. Испитиване особине су високо варирале између организација (Табела 18).

Табела 17. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по организацијама

Table 17. Average values and variability of fertility traits of Large white (LW) by organisations

Организација Organisation ¹⁾	Број легала Number of litters ^c	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	1369	13,47	2,13	0,63	0,90	14,09	2,52	13,33	2,10
2	342	12,77	2,11	0,18	0,62	12,95	2,25	11,82	1,44
3	2142	11,12	1,43	0,24	0,46	11,36	1,46	10,55	1,15
4	27	11,07	1,27	0,11	0,32	11,19	1,24	10,70	1,10
5	31	11,29	1,40	0,94	0,44	12,23	1,54	10,23	0,92
6	38	12,29	2,25	0,08	0,27	12,37	2,31	11,00	1,26
7	379	13,02	4,04	2,78	2,90	15,80	4,13	12,63	1,62
8	631	11,73	3,15	1,04	1,28	12,77	3,25	10,62	1,65
9	331	11,97	2,46	0,72	1,39	12,68	2,60	10,66	1,90
10	1138	13,28	2,21	0,24	0,79	13,53	2,23	10,92	1,36
11	74	13,00	1,92	0,54	0,78	13,54	2,22	11,80	1,39
12	20	11,35	1,04	0,65	0,49	12,00	1,12	9,45	0,76
13	53	12,68	2,76	0,70	1,15	13,38	3,03	10,47	1,40
14	215	12,53	1,84	0,14	0,46	12,67	1,84	11,28	1,38
16	35	13,69	1,25	0,57	0,74	14,26	1,29	11,56	1,13
20	67	9,45	2,87	0,73	1,47	10,18	2,74	8,43	1,78
21	19	12,21	3,47	0,05	0,23	12,26	3,45	12,05	3,22
22	27	14,67	2,75	0,15	0,60	14,81	2,79	11,83	2,21
УКУПНО/ \bar{X}	6938	12,31	2,47	0,56	1,20	12,88	2,69	11,36	1,93

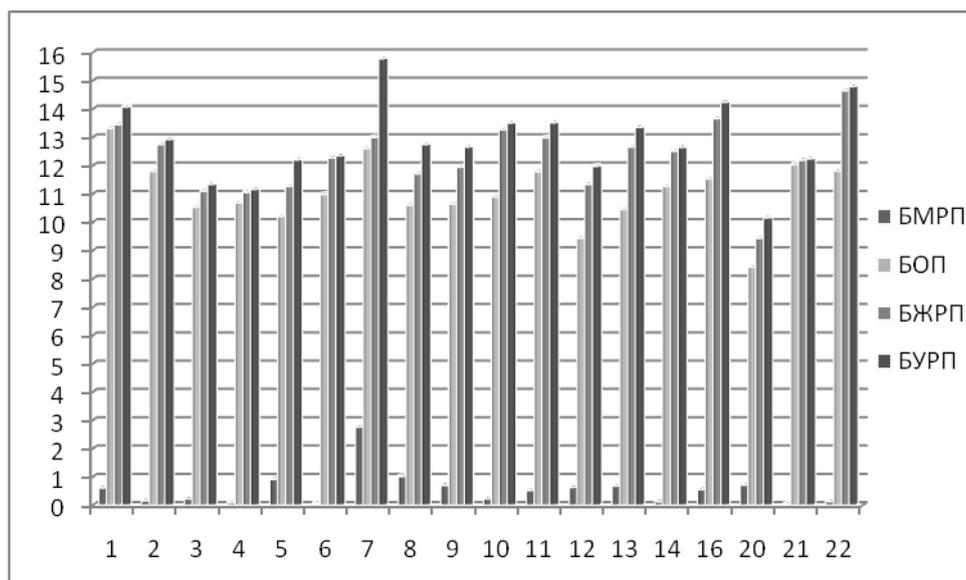
¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 6602 залучених легала/of 6602 weaned litters)

Табела 18. Значајност варирања особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) између различитих организација

Table 18. Significance of variations in fertility traits of LW sows between different organisations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org.	17	434,6	86,51**
	Унутар орг./Within org.	6920	5,0	
БМРП	Између орг./Between org.	17	145,6933	132,9281**
	Унутар орг./Within org.	6920	1,0960	
БУРП	Између орг./Between org.	17	679,5	121,15**
	Унутар орг./Within org.	6920	5,6	
БОП	Између орг./Between org.	17	501,8	204,77**
	Унутар орг./Within org.	6584	2,5	

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; **P<0,01

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 16. Просечне вредности особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по организацијама

Graph 16. Average values of fertility traits of Large white sows (LW) by organisations

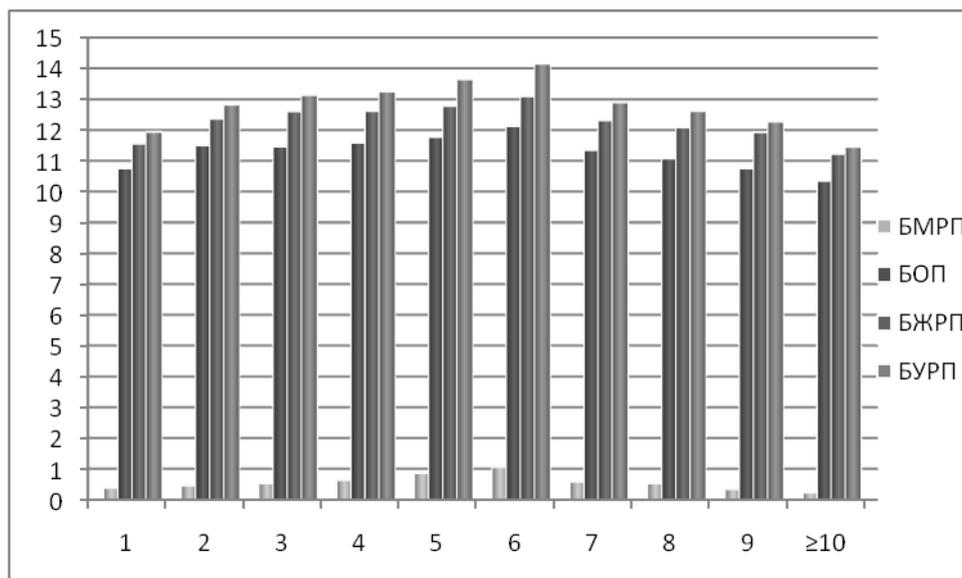
У Табели 19 и Графикону 17, приказана је промена просечне испољености посматраних особина величине легла плоткиња великог јоркшира по паритетима.

Табела 19. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по прашењима (РБП)

Table 19. Average values and variability of fertility traits of LW sows by parity

РБП Parity	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	1578	11,55	2,26	0,38	0,91	11,94	2,24	10,75	1,61
2	1563	12,36	2,40	0,46	0,88	12,82	2,61	11,50	1,92
3	1169	12,61	2,44	0,53	1,17	13,14	2,68	11,47	1,81
4	834	12,61	2,55	0,64	1,39	13,25	2,82	11,59	1,97
5	666	12,78	2,63	0,87	1,68	13,65	3,07	11,78	2,06
6	507	13,09	2,73	1,07	1,70	14,16	3,09	12,13	2,43
7	272	12,32	2,02	0,58	1,08	12,90	2,02	11,35	1,65
8	158	12,08	2,19	0,53	1,36	12,61	2,22	11,08	2,21
9	102	11,93	2,09	0,34	0,90	12,27	2,02	10,76	2,08
≥10	89	11,22	2,08	0,22	0,56	11,45	2,09	10,35	1,66
УКУПНО/ \bar{X}	6938	12,31	2,47	0,56	1,20	12,88	2,69	11,36	1,93
F		31,75** ²⁾		21,9623**		49,61**		35,99**	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 6602 залучених легала/of 6602 weaned litters); ** P<0,01

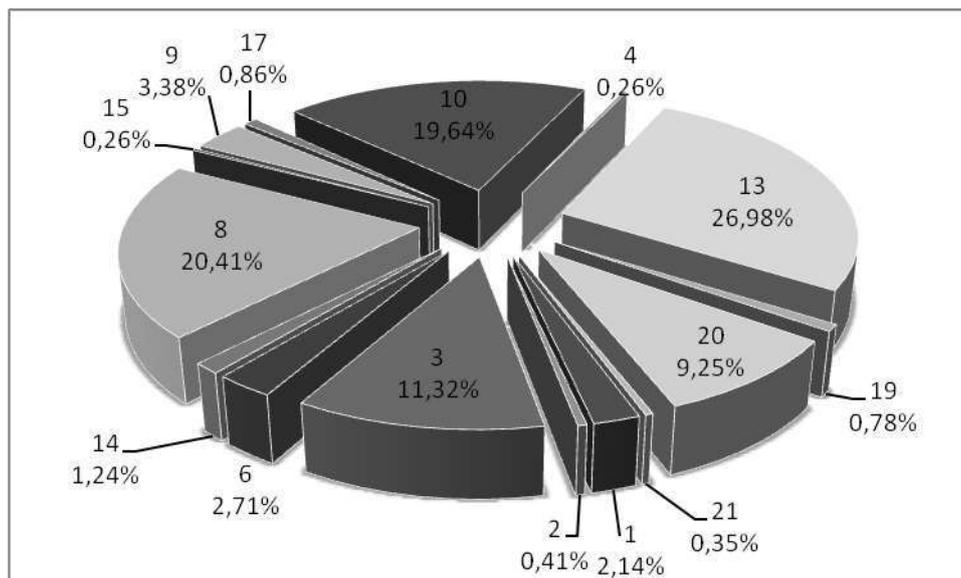
БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 17. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача расе велики јоркшир (ВЈ) по прашењима (РБП)
Graph 17. Average values and variability of fertility traits of LW sows by parity

Просечан број живорођених прасади био је преко 12,6 од трећег до шестог прашења. Највећи број мртворођене прасади био је у шестом леглу **1,07** прасади. Највећи број одгајене био је у шестом леглу (**12,13** прасади). Паритет је статистички високо значајно утицао на особине величине легла.

Плодност контролисаних уматичених крмача F₁ мелеза Л и ВЈ

Главним одгајивачким програмом у контроли су обухваћени само F₁ мелези великог јоркшира и ландраса. Удео појединих организација по броју легала приказан је на Графикону 18. На графикону видимо да је највећи број легала генотипа ♀Лх♂ВЈ био код организације 13 **26,98%** док је код организација 4 и 15 било најмање само **0,26%**. У табели 20. дате су просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача F₁ мелеза ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) по организацијама.

Називи организација приказани су у табели 1/ Identification of organisations in Table 1

Графикон 18. Удео организација по броју легала
Graph 18. Share of organisations by number of litters

Табела 20. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача F_1 мелеза ЛхВЈ ($\text{♀Лх}\text{♂ВЈ}$) по организацијама

Table 20. Average values and variability of fertility traits of F_1 crosses LxLW ($\text{♀Lx}\text{♂LW}$) by organisations

Организација, ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	67	12,73	2,06	0,25	0,64	12,99	2,16	12,57	2,06
2	13	15,15	1,77	0,85	1,07	16,00	2,24	13,27	0,90
3	355	11,08	1,33	0,25	0,45	11,33	1,34	10,58	1,13
4	8	12,38	1,92	0,88	2,10	13,25	2,76	12,25	1,83
6	85	12,73	2,83	0,25	0,51	12,98	2,98	10,43	1,41
8	640	12,27	2,94	1,03	1,30	13,29	3,01	10,76	1,56
9	106	11,74	1,96	0,54	0,87	12,27	2,10	11,01	1,72
10	616	12,38	1,98	0,33	0,85	12,72	1,98	10,36	1,53
13	846	12,98	3,13	0,79	1,43	13,77	3,43	10,45	1,48
14	39	13,05	2,51	0,03	0,16	13,08	2,51	11,63	1,65
15	8	12,38	0,92	0,00	0,00	12,38	0,92	12,38	0,92
17	27	10,70	1,64	0,59	1,12	11,30	1,41	9,52	1,25
19	25	10,20	2,66	0,32	0,90	10,52	2,66	8,96	1,07
20	290	9,87	3,19	0,71	1,54	10,58	2,93	8,22	1,70
21	11	12,82	1,54	0,55	0,82	13,36	1,36	11,91	1,30
$\Sigma \bar{X}$	3136	12,12	2,80	0,63	1,20	12,75	2,93	10,43	1,69

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/ Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 2959 залучених легала/ of 2959 weaned litters)

Величина легла крмача мелеза ЛхВЈ просечно је износила **12,75** прасади (Табела 20), што је више у односу на 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., 2013. и 2012. годину (12,20; 12,20;

11,75; 11,30; 11,14; 11,03 и 11,02). Од тога је **12,12** живих и **0,63** мртворођене прасади. Просечан број живорођених прасади био је најмањи (**9,87**) код организације 20, а код организација 8 и 13 са највећим бројем легала (640:846 легала) број живорођене прасади био је **12,27** односно **12,98** прасади. Просечан број одгајених прасади у **2019.** години износи **10,43** што је за **0,40** више у односу на 2018. годину, **0,45** више у односу на 2017. годину и више у односу на 2016. и 2015. годину за **0,76** прасади односно **0,99** прасета.

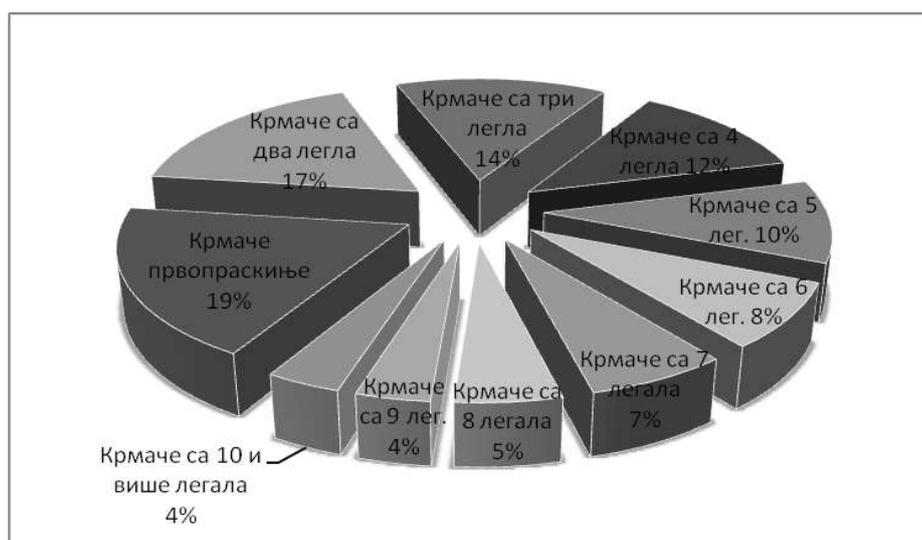
Утврђена су високо статистички значајна варирања између организација за особине величине легла (Табела 21). На Графикону 19 је приказан удео крмача по редном броју прашења.

Табела 21. Значајност варирања особина плодности крмача F_1 мелеза $LxVJ$ ($\text{♀}Lx\text{♂}VJ$) између различитих организација

Table 21. Significance of variation of fertility traits of F_1 crosses $LxLW$ ($\text{♀}Lx\text{♂}LW$) between different organizations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org. Унутар орг./Within org.	14 3121	208,19 6,96	29,905**
БМРП	Између орг./Between org.Унутар орг./Within org.	14 3121	19,59283 1,36074	14,39863**
БУРП	Између орг./ Between org. Унутар орг./Within org.	14 3121	251,15 7,49	33,522**
БОП	Између орг./ Between org. Унутар орг./Within org.	14 2944	129,00 2,27	56,88**

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; ** $P < 0,01$

Графикон 19. Удео крмача ($\text{♀}Lx\text{♂}VJ$) по паритетима
Graph 19. Share of sows ($\text{♀}Lx\text{♂}LW$) by parities

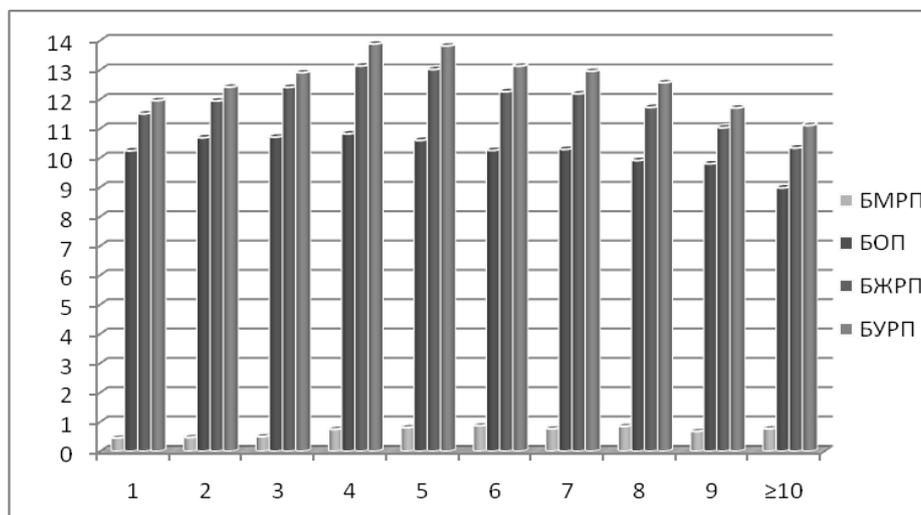
У Табели 22, дате су просечне вредности особина величине легла по реду прашења. Видимо да је број живорођених прасади преко **12,2** од трећег до шестог паритета. Број одгајених прасади био је највећи у четвртом паритету (**10,82** прасади).

Табела 22. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача ЛхВЈ (♀Лх♂ВЈ) по прашењима (РБП)

Table 22. Average values and variability of fertility traits of F₁ crosses LxLW(♀Lx♂LW) by parities

РБП Parity	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	588	11,50	2,31	0,45	0,94	11,95	2,34	10,24	1,53
2	544	11,94	2,77	0,47	1,00	12,41	2,76	10,69	1,69
3	445	12,41	2,73	0,50	1,06	12,91	2,93	10,71	1,67
4	385	13,14	2,97	0,75	1,26	13,88	3,24	10,82	1,50
5	324	13,02	2,95	0,81	1,51	13,82	3,15	10,60	1,60
6	255	12,26	2,66	0,87	1,39	13,13	2,78	10,26	1,68
7	213	12,19	2,70	0,77	1,29	12,95	2,92	10,29	1,75
8	159	11,72	2,90	0,85	1,45	12,57	2,70	9,91	1,88
9	111	11,03	2,98	0,68	1,29	11,70	3,18	9,80	1,58
≥10	112	10,34	2,42	0,77	1,29	11,11	2,51	8,98	2,18
$\Sigma \bar{X}$	3136	12,12	2,80	0,63	1,20	12,75	2,93	10,43	1,69
F		21,84** ²⁾		6,5490**		24,67**		17,80**	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 2959 залучених легала/of 2959 weaned litters); ** P<0,01

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 20. Величина легла (♀Лх♂ВЈ) по паритетима
Graph 20. Litter size (♀Lx♂LW) by parities

У Табели 23, дате су просечне вредности појединих особина величине легла при рођењу и залучењу F₁ мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л). Просечна плодност крмача F₁ ВЈхЛ износила је

12,26 живорођених прасади по леглу. Просечан број укупно рођене прасади износио је 12,86 и 11,27 одгајене прасади.

Табела 23. Просечне вредности и варијабилност особина величине легла крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л)

Table 23. Average values and variability of litter size of F_1 crosses LWx L (♀LWx♂L)

Организација a Organisat. ¹⁾	Број легала Number of litters	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП		БОП*	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	275	13,23	1,77	0,64	1,26	13,87	2,29	13,17	1,75
2	27	13,52	2,90	0,15	0,46	13,67	2,92	11,92	1,55
3	557	11,19	1,55	0,27	0,49	11,47	1,62	10,63	1,14
4	111	12,77	2,24	0,81	1,22	13,58	2,50	12,19	1,65
8	443	12,49	2,85	1,09	1,15	13,58	2,95	10,97	1,47
9	37	12,43	2,79	1,08	1,95	13,51	3,36	10,58	1,87
10	168	13,44	2,11	0,40	0,99	13,85	2,02	11,10	1,40
11	9	13,22	2,28	0,67	0,87	13,89	3,02	12,80	3,90
13	14	9,79	2,67	1,14	1,29	10,93	3,38	9,43	1,60
14	91	12,58	3,41	0,08	0,37	12,66	3,43	11,09	1,94
17	4	11,25	1,71	0,50	0,58	11,75	1,71	9,25	0,96
19	8	7,50	3,34	0,25	0,71	7,75	3,62	8,33	1,75
20	12	10,25	4,09	0,67	1,07	10,92	3,45	9,44	2,51
22	5	11,60	1,52	0,00	0,00	11,60	1,52	11,00	1,58
Σ/\bar{X}	1761	12,26	2,46	0,60	1,04	12,86	2,66	11,27	1,75

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 1719 залучених легала/ of 1719 weaned litters)

Табела 24. Значајност варирања особина плодности крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л) између различитих организација

Table 24. Significance of variation of fertility traits of F_1 crosses LWx L (♀LWx♂L) between different organizations

Особина/ Trait ¹⁾	Извори варирања Source of variation	DF	MS	F
БЖРП	Између орг./Between org. Унутар орг./Within org.	13 1747	120,20 5,18	23,212**
БМРП	Између орг./Between org.Унутар орг./Within org.	13 1747	17,14581 0,96191	17,82475**
БУРП	Између орг./ Between org. Унутар орг./Within org.	13 1747	167,50 5,88	28,508**
БОП	Између орг./ Between org. Унутар орг./Within org.	13 1705	115,49 2,21	2,327**

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets; ** $P < 0,01$

Утврђено је значајно варирање величине легла између организација (Табела 24). У Табели 25 и Графикону 21, видимо да је у првом леглу било 11,69 прасади а од другог до осмог прашења било преко 12 и 13 живорођене прасади. Када је реч о броју мртво рођених

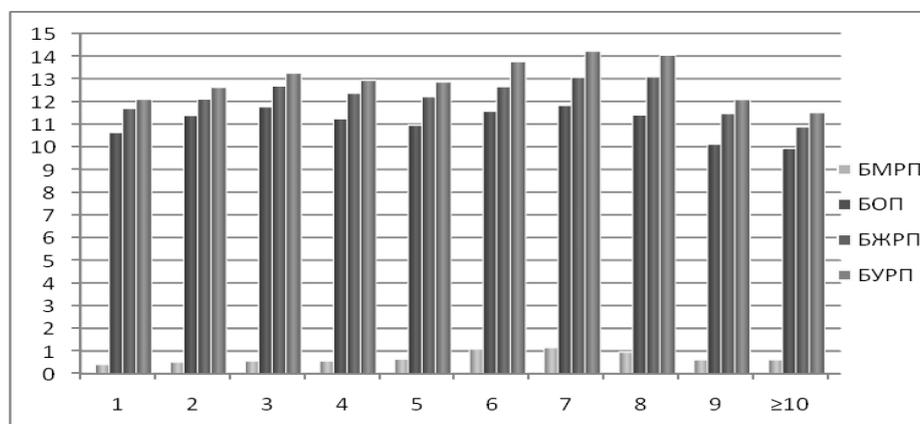
и одгајених прасади, највише вредности су утврђене у седмом леглу **1,15** мртворођених и одгајених прасади **11,84**.

Табела 25. Просечне вредности и варијабилност особина плодности крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л) по прашењима (РБП)

Table 25. Average values and variability of fertility traits of F_1 crosses LWxL (♀LWx♂L) by parities

РБП Parity	Број легала Number of litters	БЖРП ¹⁾		БМРП		БУРП		БОП	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	275	11,69	2,56	0,41	0,83	12,11	2,58	10,63	1,60
2	412	12,11	2,39	0,52	0,95	12,63	2,62	11,38	1,64
3	410	12,69	2,27	0,57	1,04	13,26	2,59	11,77	1,85
4	253	12,37	2,09	0,57	1,00	12,93	2,27	11,24	1,47
5	143	12,22	2,36	0,65	0,93	12,87	2,51	10,96	1,50
6	94	12,66	2,53	1,10	1,38	13,76	2,79	11,57	1,84
7	73	13,07	3,53	1,15	1,38	14,22	3,45	11,84	1,78
8	22	13,09	2,54	0,95	1,46	14,05	2,34	11,41	1,47
9	34	11,47	2,38	0,62	0,99	12,09	2,66	10,12	1,57
≥10	45	10,89	2,58	0,62	1,32	11,51	2,79	9,93	2,36
Σ/\bar{X}	1761	12,26	2,46	0,60	1,04	12,86	2,66	11,27	1,75
F		6,82**		6,5093**		9,65**		14,92**	

¹⁾ БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets (*од 1719 залучених легала/of 1719 weaned litters); ** P<0,01

БЖРП-Број живорођених прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођених прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођених прасади/Total piglets born, БОП-Број одгајених прасади/Number of reared piglets

Графикон 21. Варирање величине легла крмача F_1 мелеза ВЈхЛ (♀ВЈх♂Л)
Graph 21. Variation of the litter size of sows F_1 crosses LWxL (♀LWx♂L)

Када се говори о величини легла при рођењу, видимо да се број живорођене, укупно рођене и одгајене прасади сваке године повећава захваљујући континуираном селекцијском раду основних и регионалних одгајивачких организација. Величина легла зависи од генетског потенцијала крмача и фактора околине. На фармама у Србији, најзаступљеније су плодне расе ландрас и велики јоркшир. У 2019. години наставио се тренд повећања броја крмача великог јоркшира у програму мера. Од изразито меснатих раса гаје се: дурок,

пиетрен и у веома малом броју хемпшир. Њихово учешће у расном саставу свиња које се гаје на великим фармама је различито, тако да су неке у малом броју само у неким запатима. Поред осталог, то је један од разлога неискоришћавања хетерозис ефекта. Укрштањем различитих раса или линија свиња потребно је искористити све типове хетерозиса (индивидуе, мајке и оца). Уколико је реч о производњи товљеника на фарми, препоручује се узгој само једног или два генотипа (ландрас х велики јоркшир и/или обрнуто) и парење са F_1 нерастима - плодна х терминална раса или F_1 мелези између терминалних раса или са неком терминалном расом. Како би се постигла ефикасна производња свињског меса, како у производном, тако и у економском смислу, неопходно је посветити посебну пажњу резултатима који се постижу у репродукцији. Репродуктивни циклус крмача, од чије дужине зависи број легала годишње, састоји се из фаза које релативно константно трају и фаза чија је варијабилност знатно више изражена. Фазе са прилично уједначеним трајањем су бременитост и лактација, док дужина интервала између два узастопна прашења директно зависи од периода од залучења до оплодње. Трајање супрасности је особина лимитирана биолошко-физиолошким карактеристикама плоткиња, док је трајање лактације најчешће одређено технолошким решењима која се примењују у производној фази одгајивања прасади. Интерес одгајивача је да се годишња продуктивност крмача повећа, што се најбрже може постићи повећањем броја прашења по крмачи годишње односно скраћивањем појединих периода репродукционог циклуса. Потребно је стриктно придржавање препорукама у смислу граничних вредности најважнијих особина плодности, односно тежити њиховом остварењу. Из резултата видимо да највећи потенцијал имају F_1 мелези (дански ландрас х велики јоркшир и велики јоркшир х дански ландрас) где је испољен хетерозис ефекат код основне одгајивачке организације Делта вет мед ДОО. Код основне одгајивачке организације Делта вет мед ДОО просечан број живорођене прасади (БЖРП) се константно повећавао од 2014. године (2014., БЖРП=**14,30**; 2015., БЖРП=**14,90**; 2016., БЖРП=**16,16**; 2017., БЖРП= **17,52** и 2018. БЖРП=**18,50**) као и просечан број одгајене прасади-БОП (2014., БОП=**12,33**; 2015., БОП=**12,47**; 2016., БОП=**13,77**; 2017., БОП=**14,83** и 2018. БОП=**15,70**). У 2019. години је дошло до мањег пада у броју одгајене прасади (14,55).

Плодност контролисаних уматичених нераста

Применом вештачког осемењавања, осим рационалнијег коришћења нераста, већи је и селекцијски ефекат. Годишње се од једног квалитетног нераста може добити 2000 до 2500 доза семена, односно велики број прасади. Лош избор нераста, како са генетског, тако и са здравственог становишта, уназађује свињарство наносећи му знатне економске штете. Само позитивно оцењени нераста могу утицати на унапређење производње у свињарству.

Број нераста по субјектима обухваћених контролом продуктивности (Табела 26) кретао се у интервалу од 1 (организација 5) до 136 нераста (организација 10). Укупан број контролисаних нераста свих генотипова код свих организација био је **549** што је знатно више у односу на све претходне године 2018. година (**466**), 2017. година (**362**), 2016. година (**318**), 2015. година (**250**), 2014. година (**247**), 2013. година (**256** нераста), 2012. година (**207**) и 2011. година (**215** нераста). У 2019. години, број нераста терминалних раса износи **95** и **34** нераста F_1 мелеза, тај број у 2018. години је износио (92:17), у 2017. години је износио (78:6), у 2016. години је износио (69:2), док је тај број у 2015. години износио (60:3). Већи број нераста терминалних раса и њихових мелеза је важан због хетерозис ефекта и што веће производње квалитетних товљеника.

Табела 26. Плодност уматичених нераста по организацијама (просечне вредности)
Table 26. Fertility of registered boars by organisations (average values)

Редни број организације/ Organisation ¹⁾	Број и раса нераста/ Boar number and breed	% прашења % of farrowing	БЖРП ²⁾	БМРП	БУРП
1.	4-Ландрас (Л)	91,01	13,26	0,72	14,98
	1-Шведски ландрас(ШЛ)	100,00	13,56	0,11	13,67
	35-Велики јоркшир (ВЈ)	91,52	12,96	0,43	14,39
	1-Пиетрен (П)	100,00	12,44	0,00	12,44
	5-Дански ландрас (ДЛ)	68,84	13,16	0,59	13,75
	8-Дурок (Д)	79,39	12,60	0,54	13,14
	2- F_1 (ПхД)	97,44	12,31	0,54	12,85
2.	8-ВЈ	87,38	12,91	0,21	13,12
	1- F_1 (ХхД)	100,00	13,78	0,11	13,89
	1-Д	100,00	13,30	0,17	13,37
3.	17- Д	97,53	10,97	0,26	11,23
	11-Л	99,54	11,07	0,25	11,32
	5-П	100,00	11,04	0,22	11,26
	2-ШЛ	100,00	11,12	0,38	11,50
	76-ВЈ	97,76	11,11	0,28	11,39
	15- F_1 (ПхД)	98,73	10,99	0,23	11,22
	1-Немачки ландрас (НЛ)	100,00	12,00	0,00	12,00
4.	2-ВЈ	100,00	12,14	0,49	12,63
5.	1-Д	100,00	12,00	1,00	13,00

Редни број организације/ Organisation ¹⁾	Број и раса нераста/ Boar number and breed	% прашења % of farrowing	БЖРП ²⁾	БМРП	БУРП
6.	4-ШЛ	78,53	12,30	0,11	12,41
	3-ВЈ	72,43	12,10	0,14	12,24
	1-Д	85,56	12,76	0,19	12,95
7.	15-ДЛ	76,89	13,51	2,42	15,93
	16-ВЈ	77,21	13,44	2,08	15,52
	2-Д	80,21	12,78	1,66	14,44
8.	9-Л	80,04	11,59	0,98	12,57
	14-ВЈ	81,50	11,62	0,86	12,48
	6-П	82,09	11,82	1,21	12,03
	7-Д	81,69	12,10	0,88	12,98
	1-Хемпшир	82,92	11,64	0,69	12,33
9.	3-Л	40,00	10,81	0,20	11,01
	5-П	56,60	11,33	0,87	12,20
	5-Д	48,64	13,26	0,74	14,00
	18-ВЈ	54,87	11,01	0,81	11,82
10.	9-Д	93,25	12,36	0,32	12,68
	8-П	84,76	10,87	0,17	11,04
	5-ШЛ	84,40	12,59	0,20	13,21
	67-ВЈ	87,96	12,54	0,31	12,85
	31-Л	88,12	13,36	0,27	13,63
	1-Норвешки ландрас (НорЛ)	87,50	11,78	0,28	12,06
	2-Х	76,92	11,83	0,00	11,83
	5- F_1 (ДхП)	89,01	12,57	0,30	12,87
	1- F_1 (ПхД)	86,66	12,23	0,46	12,69
	1- F_1 (ПхВЈ)	100,00	12,17	0,00	12,17
	1- F_1 (ШЛхВЈ)	100,00	13,60	0,00	13,60
	1- F_1 (ВЈхДЛ)	95,65	11,95	0,23	12,18
	1- F_1 (ВЈхШЛ)	78,57	12,18	0,54	12,72
1- F_1 (ВЈхЛ)	83,33	13,13	0,13	13,26	
2- F_1 (ВЈхНорЛ)	79,54	12,76	0,23	12,99	
11.	5-Л	84,09	13,49	0,79	14,28
	8-ВЈ	63,04	12,25	0,36	12,61
13.	3- ВЈ	58,40	12,35	0,65	13,00
	1-Л	66,70	14,00	1,00	15,00
	2-Д	73,80	12,74	0,79	13,53
14.	8-ВЈ	93,22	12,69	0,46	13,15
	5-Д	94,07	12,53	0,06	12,59
	7-Л	92,15	12,31	0,58	12,89
	1-П	100,00	15,12	0,00	15,12
	2- F_1 (ПхД)	96,55	11,69	0,55	12,24
16.	1-Л	83,33	14,30	0,70	15,00
	2-ВЈ	70,59	13,59	0,59	14,18
17.	1-ШЛ	66,60	10,00	1,00	11,00
	1-ВЈ	42,31	11,73	0,18	11,91
	1- F_1 (ВЈхШЛ)	23,81	11,00	0,40	11,40
19.	8-ВЈ	68,10	10,29	0,41	10,70
	22-Л	74,10	10,31	0,36	10,67
	3-Д	64,30	10,65	0,32	10,97
	2-П	76,60	10,84	0,24	11,08
20.	5-ШЛ	72,49	9,21	1,16	10,37

Редни број организације/ Organisation ¹⁾	Број и раса нераста/ Boar number and breed	% прашења % of farrowing	БЖРП ²⁾	БМРП	БУРП
	3 -Л	69,74	9,31	0,67	9,98
	7-ВЈ	71,37	9,16	0,87	10,03
	3-Д	71,87	10,00	0,47	10,47
21.	2-ВЈ	100,00	13,77	0,23	14,00
22.	5-ВЈ	81,58	14,45	0,16	14,61

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1;²⁾ БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, БМРП-Број мртворођене прасади/Number of stillborn piglets, БУРП-Број укупно рођене прасади /Total piglets born

Нерасте можемо оценити на основу концепције односно на основу процента прашења, величине легла крмача које су оплодили, на основу плодности кћери и на основу особина пораста и квалитета трупа потомака, у зависности од расположивих података о нерасту.

Рангирање нераста-очева обављено је на основу резултата перформанс теста назимица. На основу резултата 3674 кћери (1836 кћери очева расе ВЈ, 936 кћери очева расе Л, 831 кћери очева расе ДЛ и 71 кћери очева расе Д) рангирано је 58 очева који имају преко 10 кћери у тесту. Рангирање је извршено за нерасте са фарми Унион МЗ ДОО (организација 8 - фарма 1), Аспром д.о.о. (организација 7 - фарма 2) и Котленик Промет ДОО (организација 13 – фарма 3). Испитано је 30 очева расе велики јоркшир, 13 очева расе дански ландрас, 11 очева расе ландрас и 4 оца расе дурок и утврђена значајна разлика ($p < 0,001$) између наведених раса. Такође је утврђена разлика ($p < 0,001$) и између испитаних нераста за дебљине сланине узраст на крају теста, СЛ1 и СЛ2 и дубину леђног мишића. Најбоље рангирани нераст расе ВЈ за дубину леђног мишића је 6766 са фарме 3 отац 58 кћери са просечном дужином дугог леђног мишића од 59,67 mm, најмању ДСЛ1 и ДСЛ2 има нераст 15526 са фарме 2 отац 47 кћери и износи 6,98 mm односно 6,57 mm, док су највећу меснатост имале кћери нераста 19447 са фарме 2 и износи 64,93%. Унутар расе ландрас највећу просечну дубину леђног мишића (60,45 mm) имале су кћери нераста 6735 са фарме 3, просечне дебљине сланине ДСЛ1 кћери нераста 36049/53 са фарме 1 10,32 mm, као и ДСЛ2 9,56 mm. Највеће прирасте од 618,32 g су имале су 22 кћери које воде порекло од оца бр. 3576/71 фарма 1. Посматрајући фарму 2 нерасте расе ДЛ најбоље рангирани нераст по резултатима перформанс теста назимица је отац бр. 13521 са просечним вредностима код 127 кћери за дубину леђног мишића од 58,42 mm и дебљином сланине ДСЛ1 од 7,08 mm и ДСЛ2 од 6,44 mm. Посматрајући нерасте расе дурок најбоље рангирани нераст са фарме 2 по резултатима перформанс теста назимица је отац бр. 9968 са просечним вредностима код 12

кћери за дубину леђног мишића од 57,50 mm и дебљином сланине СЛ1 од 7,67 mm и СЛ2 од 7,00 mm.

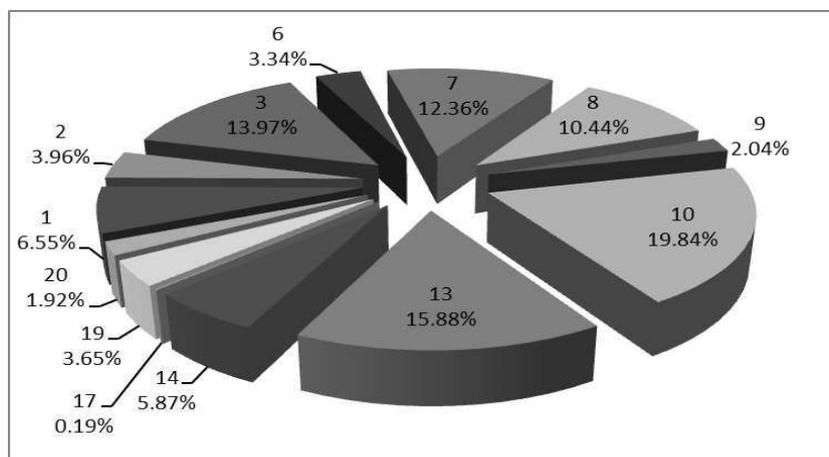
На величину легла, поред крмача-мајки, утичу и нерасти-очеве. Сматра се да нерасти одређују конституцију и виталност прасади, утичу на број пренаталних, перинаталних и постнаталних губитака. Сагледавајући све напред наведено потребно је за нерасте-очеве водити што више података односно евиденције и за приплод изабрати нерасте са надмоћним позитивним генетским потенцијалом за величину легла и за особине потомака број сиса, екстеријерне особине, квалитет трупа (дужина, дебљине сланине, меснатост итд.) или уколико хоћемо да повећамо меснатост товљеника одабирати нераста за приплод који има највећу процењену меснатост код потомака. Одабиром најбољег нераста-оца можемо брзо поправити меснатост обзиром да се особине квалитета трупа високо наслеђују.

Одабирање и контрола нерастовских мајки

Плоткиње ове категорије су оцењене класом Е или Ia на основу типа, конформације и производности по расама.

Удео појединих организација за наведену меру приказан је на Графикону 22.

Просечан узраст при првом прашењу посматраних 1613 нерастовских мајки био је 398 дана. Број нерастовских мајки у 2018. години био је 1874. Нерастовске мајке просечно су прасиле 12,66 живих прасади у леглу (Табела 27 и Графикон 23). Интервал варирања између просечне вредности БЖРП нерастовских мајки кретао се од 11,27 (организација 3) до 13,57 (организација 7). Просечан број одгајене прасади у леглима нерастовских мајки износио је 11,37. Просечна маса одгајених легала износила је 91,38 kg.

Ознака организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

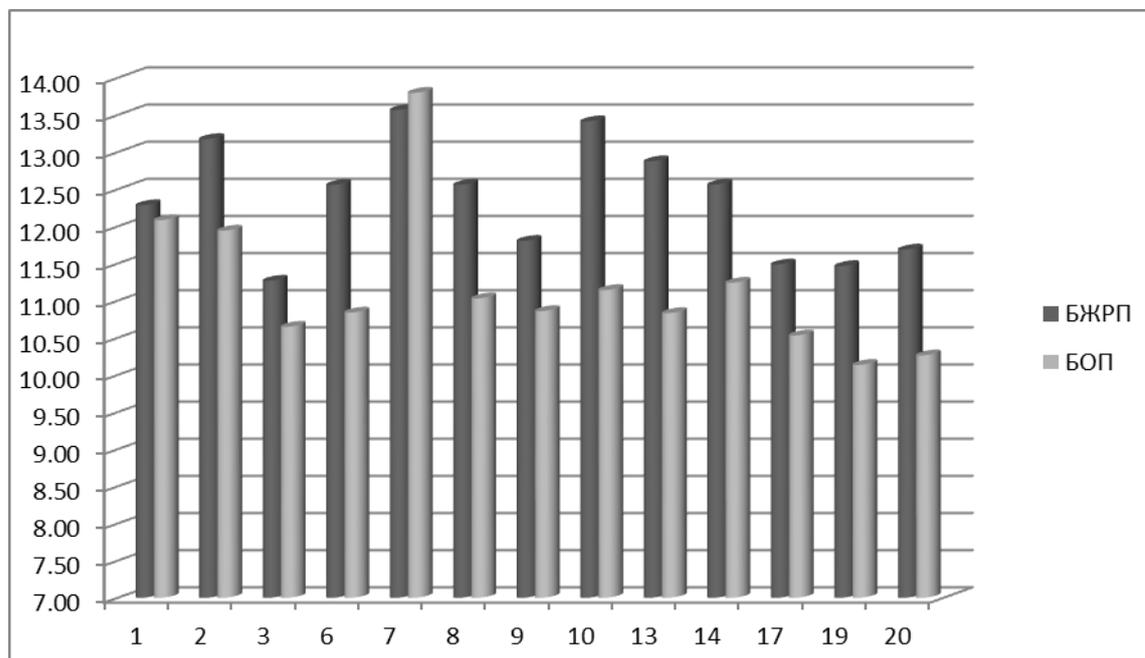
Графикон 22. Удео појединих организација у укупном броју нерастовских мајки
Graph 22. Share of individual organisations in total number of boar dams

Tabela 27. Просечне вредности и варијабилност особина плодности нерастовских мајки по организацијама

Table 27. Average values and variability of fertility traits of boar dams by organisations

Org ¹⁾	n	УППП ²⁾		БЖРП		ТЛ		БОП		МЛ	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	106	383,43	73,17	12,29	0,74	29,47	1,29	12,09	0,96	108,62	8,87
2	64	404,75	57,35	13,18	1,36	37,72	5,82	11,94	0,81	126,36	28,52
3	226	375,81	53,77	11,27	1,37	31,21	2,43	10,65	1,02	82,94	7,29
6	54	387,91	38,11	12,56	0,95	36,73	2,20	10,84	0,52	77,05	4,91
7	200	397,59	30,62	13,57	2,19	35,65	9,10	13,80	2,97	78,81	5,66
8	164	370,70	30,63	12,56	1,55	30,25	1,70	11,03	0,84	95,53	7,24
9	33	353,21	46,72	11,81	1,28	32,01	5,60	10,86	1,12	74,52	15,05
10	321	383,77	61,45	13,42	1,40	34,42	3,62	11,14	0,84	94,49	11,30
13	257	469,12	83,10	12,88	1,52	34,38	1,94	10,83	0,68	98,58	8,12
14	95	394,24	102,0	12,56	1,18	33,90	4,34	11,24	0,67	95,75	14,26
17	3	415,67	31,79	11,49	1,36	38,27	1,10	10,53	0,42	76,10	4,16
19	59	371,17	49,82	11,47	1,04	29,24	5,06	10,14	0,58	57,97	4,17
20	31	428,55	92,07	11,69	1,11	30,48	4,22	10,27	0,99	82,32	25,92
Σ/x	161	397,96	70,52	12,66	1,67	33,23	4,97	11,37	1,64	91,38	16,89

¹⁾ Називи организација приказани у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ УППП-Узраст при првом праћењу/Age at first farrowing; БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, ТЛ-Трајање лактације/Duration of lactation, БОП-Број одгајене прасади/Number of reared piglets, МЛ-Маса легла/Litter weight

Ознака организација приказани су у табели 1/Identification of organisations in Table 1

Графикон 23. Просечне вредности особина плодности нерастовских мајки по организацијама

Graph 23. Average values of fertility traits of boar dams by organisations

Нерастовске мајке расе ДЛ и Нор.Л опрасиле су просечно 13,59 односно 13,75 живе прасади по леглу (Табела 28). Плоткиње расе пиетрен прасиле су просечно више живорођене прасади од стандарда за Е класу (10,91 прасади; према стандарду је за Е класу

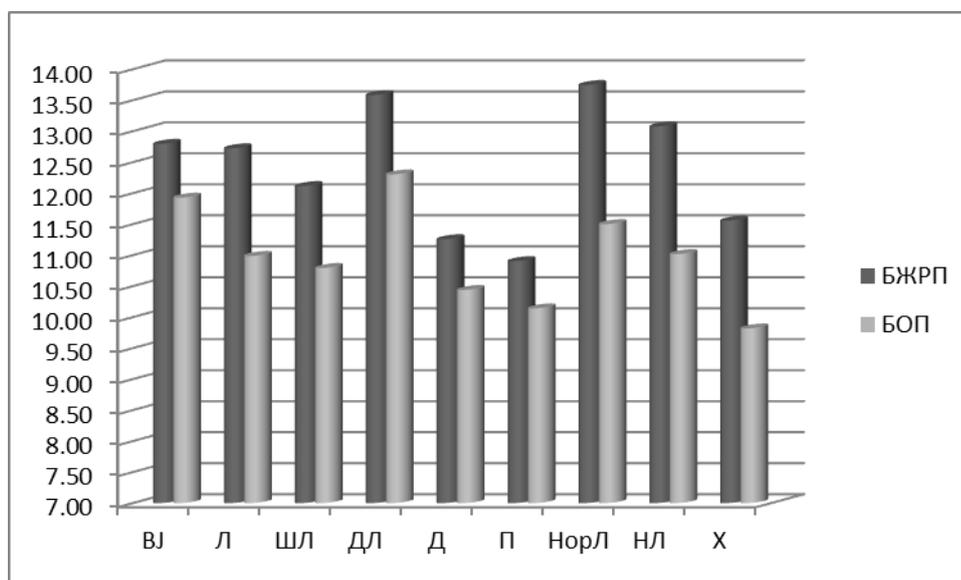
9,50 прасади). Утврђена просечна вредност одгајене прасади за расу дурок је 10,44, док је стандард за Е класу 9,50 прасади.

Табела 28. Просечне вредности и варијабилност особина плодности нерастовских мајки по расама

Table 28. Average values of fertility traits of boar dams by breeds

p ¹⁾	N	УППП ²⁾		БЖРП		ТЛ		БОП		МЛ	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	566	386,37	67,50	12,80	1,67	33,39	4,91	11,93	2,25	94,47	19,16
Л	518	421,81	83,12	12,73	1,51	32,76	3,71	10,99	0,85	93,47	16,70
ШЛ	216	380,88	59,19	12,12	1,15	33,58	4,26	10,79	0,80	84,51	14,53
ДЛ	147	394,54	43,32	13,59	2,17	35,02	9,12	12,31	1,37	85,18	13,15
Д	66	387,36	51,41	11,26	1,11	31,14	2,83	10,44	0,98	86,90	9,37
П	44	394,27	44,84	10,91	1,12	32,83	4,68	10,14	0,94	89,46	8,61
НорЛ	37	369,62	45,84	13,75	1,50	31,37	3,51	11,50	0,80	89,50	10,61
НЛ	14	399,57	55,75	13,08	0,54	34,20	2,07	11,02	0,30	91,73	5,65
Х	10	424,50	37,46	11,56	0,72	35,28	3,65	9,82	0,58	91,13	9,10

¹⁾ ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Д - Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Нор.Л-Норвешки ландрас/Norwegian landrace, НЛ – Немачки ландрас/German Landrace, Х- Хемпшир/Hampshire; ²⁾ УППП-Узраст при првом праћењу/Age at first farrowing; БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, ТЛ-Трајање лактације/Duration of lactation, БОП-Број одгајене прасади/Number of reared piglets, МЛ-Маса легла/Litter weight

Графикон 24. Просечне вредности особина плодности нерастовских мајки по расама
Graph 24. Average values of fertility traits of boar dams by breeds

Контролом продуктивности нерастовских мајки обухваћене су крмаче чистих раса које су на селекцијској смотри оцењене класом Е и Ia и оне чине Елитни део запата. Нерастовским мајкама се посвећује посебна пажња у запату. Оне су носиоци напретка у

свињарству обзиром да се од потомака бирају најбољи нерасти и назимице за тест и то су потенцијална приплодна грла за ремонт и продају приплодног материјала.

У Републици Србији свиње се највећим делом на пољопривредним газдинствима држе на традиционалан начин, при чему је највећи број јединки у неадекватним објектима где није могуће остварити добре производне параметре (већи број живорођене и одгајене прасади, већи индекс прашења итд.). Имајући у виду наведено годишња производња товљеника је ниска и она је око 13 товљеника по крмачи годишње док се у развијеним земљама произведе преко 22 товљеника. Велики број крмача које се налазе на пољопривредним газдинствима су из сопственог ремонта без порекла и прецизне евиденције о томе какви су родитељи или су грла купљена без педигреа тј. потврде о пореклу са других газдинстава или се купују женска грла из това непознатог генотипа и остављају за репродукцију.

У Табели 29 приказано је петогодишње кретање броја нерастовских мајки као и особина њихове плодности.

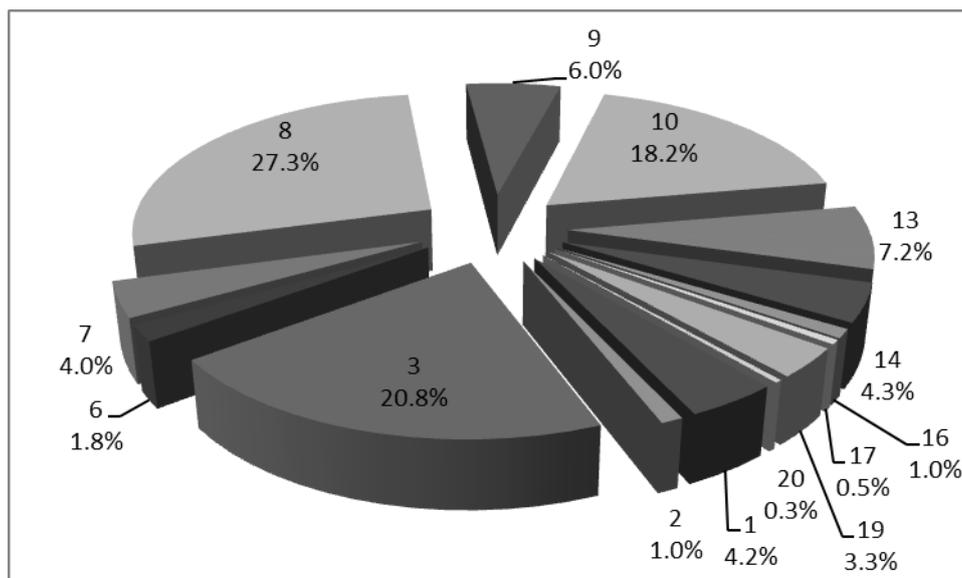
Табела 29. Одабирање и контрола нерастовских мајки за период 2015.-2019. године
Table 29. Selection and control of boar dams between 2015-2019 year

Година испитивања Year of research	Број Number of sows	УППП ¹⁾	БЖРП	ТЛ	БОП	МЛ
2015	763	399,82	12,08	28,41	10,12	72,75
2016	1193	396,81	12,14	30,05	10,48	78,53
2017	1315	402,90	12,33	31,92	10,73	83,53
2018	1874	402,94	12,63	33,02	11,13	85,60
2019	1618	397,96	12,66	33,23	11,37	91,38

¹⁾УППП-Узраст при првом прашењу/Age at first farrowing; БЖРП-Број живорођене прасади/Number of live born piglets, ТЛ-Трајање лактације/Duration of lactation, БОП-Број одгајене прасади/Number of reared piglets, МЛ-Маса легла/Litter weight

Перформанс тест нераста

Перформанс тестом било је обухваћено **600** нераста док је 2018., 2017., 2016., 2015., 2014. и 2013. године било **729; 762; 633; 595; 660; и 651** нераста код 14 организација (Табеле 30, 31, 32 и 33). Удео појединих организација у наведеној мери приказан је на графикону бр. 25. На графикону видимо да организација 8 има удео за наведену меру **27,3%**.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1

Графикон 25. Удео организација у перформанс тесту нераста
Graph 25. Share of organisations in boar performance testing

Просечне вредности и варијабилност особина нераста у перформанс тесту по организацијама приказане су у табели 30. Из табеле 30. се може видети да су грла, узраста **183** дана, остварила просечну масу на крају теста од **107,82** kg и при том имала просечни животни дневни прираст од **592** грама, односно прираст у тесту од **776** грама. У поређењу са 2018. годином грла су имала доста сличне резултате. Најкраће трајање теста (**161** дан) имали су нераста из организације 10. Најмањи број грла у тесту је код организације 20. За особине ЖДП најмање вредности су код организације 3, а највеће код организације 10, док за ПТ најмање вредности се бележе код организације 3, а највеће код организације 6. У Табели 31 се види да просечна дебљина сланине 1 износи **9,35** mm, док је за 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., и 2013. годину (**9,8; 9,5; 9,3; 9,1; 9,1; и 9,26** mm), просечна дебљина сланине 2 износи **8,66** mm што је приближна вредност у односу на претходне 2018., 2017., 2016., 2015., 2014., и 2013. годину (**8,8; 8,6; 8,5; 8,2; 8,2; и 8,32** mm).

Табела 30. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста

Table 30. Average values and variability of traits of performance tested boars by organisations

Орг ¹⁾	N	У _{КТ} ²⁾ (дана/da ys)		ТМпт (kg)		ТМкт (kg)		ЖДП (g)		ПТ (g)	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	25	190,7	24,3	28,88	1,27	103,44	7,31	544,36	78,3	682,76	159,03
2	6	193,1	9,13	30,50	0,84	108,50	2,81	556,33	27,8	663,00	53,20
3	125	206,4	32,5	30,12	1,02	108,23	3,43	528,97	70,3	619,20	123,21
6	11	168,0	1,79	29,64	0,92	102,09	3,67	601,45	20,0	928,73	49,24
7	24	197,3	25,5	26,79	1,47	108,95	1,39	544,95	79,8	691,21	166,98
8	164	177,3	8,77	29,09	1,11	107,05	3,51	605,20	33,3	843,94	71,34
9	36	204,0	29,4	26,81	1,98	113,97	9,35	559,83	64,1	742,67	134,15
10	109	160,6	12,1	28,06	0,28	105,90	5,63	654,10	41,3	878,16	97,62
13	43	166,7	6,84	29,56	1,47	109,88	2,13	652,79	26,7	843,42	60,74
14	26	180,9	17,5	28,65	1,20	108,73	2,66	599,08	52,8	727,23	103,03
16	6	177,5	10,2	28,33	0,52	109,83	0,41	620,67	34,5	853,83	59,06
17	3	223,6	21,9	31,33	2,52	120,00	3,46	535,00	58,8	634,67	137,93
19	20	184,0	6,30	30,70	2,36	109,60	4,64	555,05	45,5	753,35	39,18
20	2	172,0	0,00	28,50	0,71	113,50	2,12	653,00	12,7	819,50	23,33
Σ/x	600	182,9	25,8	28,99	1,56	107,82	5,16	591,91	69,1	776,00	142,53
F		33,28**		34,66**		12,96**		37,52**		44,832**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; N-број нераста/number of boars; ²⁾ У_{КТ}- Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМпт- Телесна маса на почетку теста/Initial body mass, ТМкт- Телесна маса на крају теста/Final body mass, ЖДП- Животни дневни прираст/Lifetime daily gain, ПТ- Прираст у тесту /Gain during the test; ** P<0,01

Табела 31. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста

Table 31. Average values and variability of traits of performance tested boars by organisations

Организација	ДСЛ1 ²⁾ (mm)		ДСЛ2 (mm)		ДМ (mm)		М (%)	
Organisation ¹⁾	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	8,60	3,46	8,20	3,01	57,32	9,58	60,51	1,80
2	10,50	1,05	10,67	2,16	51,50	9,89	59,48	3,33
3	10,98	2,62	10,74	2,68	53,92	9,35	59,76	3,34
6	11,55	1,29	10,00	0,63	53,45	2,11	59,90	0,66
7	7,00	0,47	6,47	0,51	58,63	1,26	64,90	0,53
8	9,68	1,67	8,91	1,66	59,24	3,46	-	-
9	10,25	3,15	9,03	2,91	55,42	5,15	-	-
10	6,46	1,05	6,28	1,19	58,90	2,63	65,26	1,11
13	9,53	1,64	8,19	1,84	58,33	6,24	62,91	1,53
14	9,88	1,58	8,88	1,75	56,19	5,81	62,15	1,55
16	7,00	0,63	7,33	0,82	55,83	4,17	63,99	0,83
17	10,00	3,46	11,33	4,04	54,67	2,52	-	-
19	11,70	0,57	7,85	1,04	51,25	1,86	61,15	0,93
20	11,50	2,12	10,00	0,00	50,50	2,12	60,10	1,27
Σ/\bar{X}	9,35	2,57	8,66	2,49	56,99	6,30	62,26	3,19
F		31,679**		26,424**		8,38**		45,66**

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness 1, ДСЛ2-дебљина сланине 2/Back fat thickness, ДМ-дубина леђног мишића;/Depth of back muscle; М-процент меса /Share of meat;** P<0,01

Табела 32. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста по расама

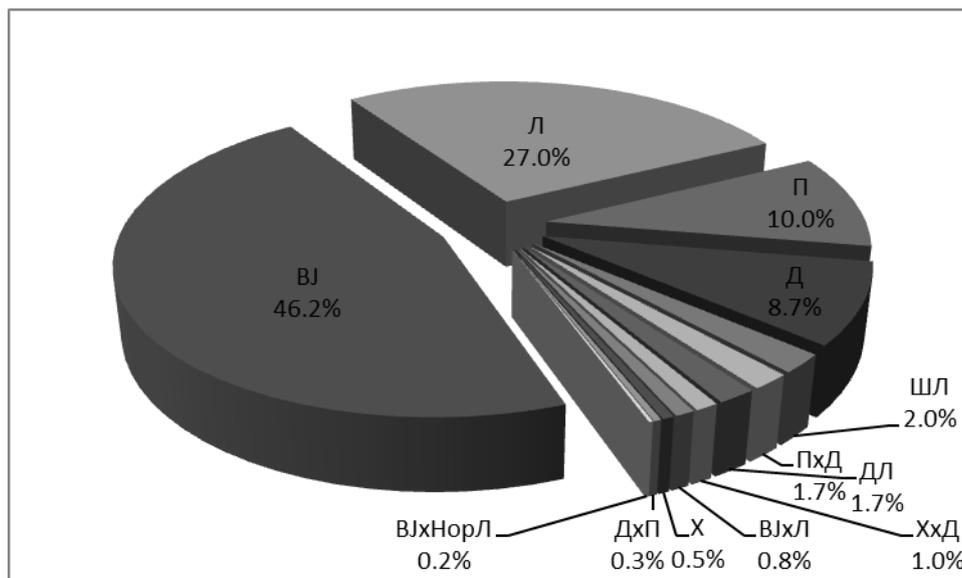
Table 32. Average values and variability of traits of performance tested boars by breeds

Раса ¹⁾	n	U _{КТ} ²⁾ (dana)		ТМпт (kg)		ТМкт (kg)		ЖДП (g)		ПТ (g)	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	277	184,75	31,88	29,00	1,53	107,80	5,86	589,96	81,47	769,06	165,09
Л	162	175,45	16,12	29,17	1,53	107,81	4,36	609,73	52,05	811,24	95,18
П	60	184,83	15,85	28,42	1,25	106,68	5,31	577,60	46,09	769,35	106,25
Д	52	183,17	16,98	29,08	1,79	108,13	4,03	592,12	53,26	773,52	128,52
ШЛ	12	183,25	26,14	30,00	1,65	109,33	8,03	596,25	50,72	842,50	151,55
F ₁ ПхД	10	213,50	21,20	30,10	0,57	109,20	1,62	510,20	47,62	581,40	82,41
ДЛ	10	203,90	26,16	26,40	1,07	108,50	1,72	539,40	68,60	665,50	155,62
ХхД	6	219,00	0,00	30,00	0,00	108,83	1,60	491,67	7,20	547,83	11,21
F ₁ ВЈхЛ	5	180,60	7,67	28,20	0,45	109,20	0,84	598,80	24,02	704,40	8,50
Х	3	163,00	6,93	29,67	1,53	107,33	2,52	657,33	39,15	900,67	17,24
F ₁ ДхП	2	174,00	0,00	28,00	0,00	110,00	0,00	625,00	0,00	872,00	0,00
F ₁ ВЈхНорЛ	1	161,00	-	28,00	-	110,00	-	676,00	-	891,00	-
F		4,884**		5,27**		0,56		4,933**		5,785**	

¹⁾ ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/ Landrace, П - Пиетрен/Pietrain, Д - Дуроц/Duroc, ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ДЛ - Дански ландрас/Danish Landrace, Х - Хемпшир/Hampshire; Нор.Л-Норвешки ландрас/Norwegian landrace, F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ У_{ам}- Uзраст на крају теста /Age at the end of the test, ТМпт- Телесна маса на почетку теста/Initial body mass, ТМкт- Телесна маса на крају теста /Final body mass, ЖДП-Животни дневни прираст /Lifetime daily gain, ПТ- Прираст у тесту /Gain during the test ** P<0,01

Просечна дубина леђног мишића износила је **56,99** mm. Процењена меснатост износила је **62,26** mm док је 2018., 2017., 2016., 2015., 2014. и 2013. године износила (**61,74; 61,20; 60,93; 61,28; 61,12; и 60,62** %). Резултати анализе варијансе показују да су особине (Табеле 31 и 32) статистички веома значајно (p<0,01) варирали између запата, осим за особину телесна маса на крају теста.

Посматрајући по расама (Табела 32 и Графикон 26), види се да је највећи број тестираних нераста расе ландрас и велики јоркшир. Нерасте расе велики јоркшир имали су дуже трајање теста и мањи прираст у тесту у односу на грла расе ландрас. Посматрајући четири најбројнија генотипа ВЈ, Л, П и Д, највећи прираст у тесту имају грла расе ландрас **811,24** g.

ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВJ – Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/ Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д- Дурок/Duroc, П - Пиетрен/Pietrain, Х- Хемпшир/Hampshire; Нор.Л- Норвешки ландрас/Norwegian landrace, F₁ Мелезу/Crossbreed;

Графикон 26. Удео генотипова у перформанс тесту нераста
Graph 26. Share of genotypes in boar performance testing

Табела 33. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних нераста по генотиповима

Table 33. Average values and variability of traits of performance tested boars by genotypes

Паса Breed ¹⁾	ДСЛ1(mm) ²⁾		ДСЛ2 (mm)		ДМ (mm)		М (%)	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВJ	9,18	2,59	8,70	2,60	56,76	6,64	62,19	3,39
Л	9,67	2,73	8,50	2,52	55,93	4,05	62,44	2,99
П	8,05	1,93	7,37	1,82	62,45	5,98	61,98	2,68
Д	10,79	1,91	10,06	1,56	56,27	6,77	62,54	2,66
ШЛ	11,08	2,02	10,25	1,91	53,08	2,61	59,93	0,81
F ₁ ПхД	9,80	1,75	9,90	1,60	56,20	9,76	60,60	4,27
ДЛ	7,00	0,47	6,40	0,52	58,30	0,82	64,98	0,39
F ₁ ХхД	11,00	1,10	11,83	2,04	56,50	16,10	59,48	3,49
F ₁ ВJхЛ	7,80	1,48	7,40	1,34	54,80	1,30	63,63	1,35
Х	10,67	3,21	10,00	3,46	56,00	1,00	64,98	-
F ₁ ДхП	5,50	0,71	7,50	0,71	59,00	4,24	65,15	0,13
F ₁ ВJхНорЛ	7,00	-	5,00	-	59,00	-	65,74	-
F	5,9278**		6,3342**		5,631**		2,32**	

¹⁾ ВJ– Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/ Landrace, П- Пиетрен/Pietrain, Д- Дурок/Duroc, ШЛ– Шведски ландрас/Swedish Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Х- Хемпшир/Hampshire, Нор.Л- Норвешки ландрас/Norwegian landrace, F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness 1; ДСЛ2-дебљина сланине 2/Back fat thickness 2, ДМ- дубина леђног мишића /Depth of back muscle; М- процент меса /Share of meat; ** P <0,01

У Табели 33 видимо да нерасте расе ШЛ имају највеће дебљине сланине 1, највећу вредност за дебљину сланине 2 имају нерасте расе ХхД, док најтање сланине имају нерасте расе ДЛ. Највећу дубину леђног мишића имају грла генотипа П, а највећу меснатост нерасте

расе ВлхНорЛ до је процењена највећа меснатост приближно иста код нераста расе ДхП, с тим што ова два генотипа учествују заједно са само три грла.

У Табели 34 приказано је петогодишње кретање броја тесираних нераста и резултати њиховог тестирања.

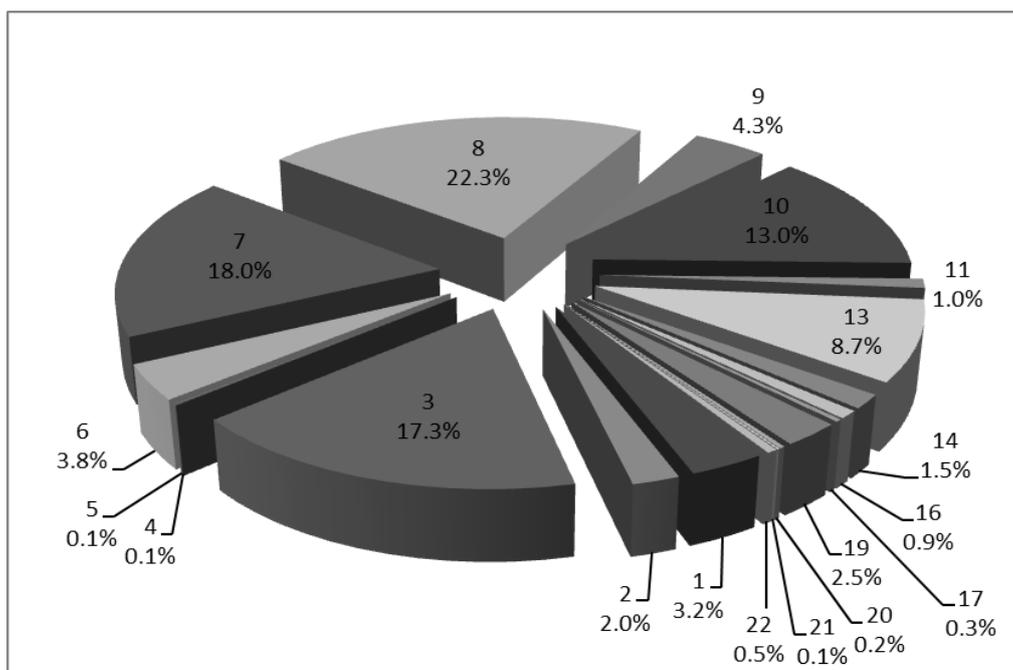
Табела 34. Перформанс тест нераста за период 2015.-2019. године
Table 34. Performance boar test between 2015-2019 year

Година Year	Број нераста Boar number	У _{КТ} ²⁾ (дана /days)	ТМпт (kg)	ТМкт (kg)	ЖДП (g)	ПТ (g)	ДСЛ1 (mm)	ДСЛ2 (mm)	ДМ (mm)	М (%)
2015	595	186,48	28,95	105,71	569,97	759,28	9,10	8,19	53,39	61,28
2016	633	184,11	29,38	105,53	575,38	762,22	9,33	8,50	53,24	60,93
2017	762	187,63	28,91	106,38	571,38	749,48	9,54	8,59	54,68	61,20
2018	728	183,93	28,42	107,43	587,10	775,24	9,76	8,81	55,96	61,74
2019	600	182,98	28,99	107,82	591,91	776,00	9,35	8,66	56,99	62,26

²⁾ У_{КТ}- Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМпт- Телесна маса на почетку теста/Initial body mass, ТМкт- Телесна маса на крају теста/Final body mass, ЖДП- Животни дневни прираст/Lifetime daily gain, ПТ- Прираст у тесту /Gain during the test; ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness 1, ДСЛ2-дебљина сланине2/Back fat thickness 2, ДМ-дубина леђног мишића/Depth of back muscle; М-процент меса /Share of meat;

Перформанс тест назимица

Укупно је у перформанс тесту било 8435 назимица док је у 2018. години било 8745 (Табела 35). На Графикону 27 приказан је удео организација у перформанс тесту назимица.

Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1

Графикон 27. Удео организација у перформанс тесту назимица

Graph 27. Share of organisations in performance testing of gilts

У Табели 35 се види да су назимице просечну телесну масу на крају теста од **112 kg** достигале са просечним узрастом од **196** дана, просечно повећавајући своју масу за **577** грама дневно. Телесна маса на крају теста (ТМкт) је варијала по организацијама од **97,56 kg** (организација 6) до **119,53 kg** (организација 7). Најмању просечну вредност ЖДП оствариле су назимице из организације 21 (**366 g**) док су највећи прираст имале назимице из организације 13 (**664 g**). Дебљине сланине су у просеку износиле **10,22** и **9,64 mm**.

Табела 35. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по организацијама

Table 35. Average values and variability of traits of performance tested gilts by organisations

Орг. ¹⁾	n	У _{КТ} ²⁾ (дана/days)		ТМкт (kg)		ЖДП (g)		ДСЛ1 (mm)		ДСЛ2 (mm)	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	273	208,23	47,90	106,58	11,47	520,94	90,98	8,95	2,99	10,82	3,76
2	172	221,01	26,09	114,72	5,60	519,22	53,34	12,96	2,83	13,02	3,14
3	1463	217,15	32,05	112,60	7,08	522,44	72,33	12,42	3,09	12,44	3,37
4	6	213,83	48,91	110,00	6,45	536,33	145,30	11,67	3,14	13,33	2,25
5	8	252,50	26,19	118,50	1,77	469,25	52,18	13,88	3,72	12,38	2,26
6	322	192,48	8,10	97,56	7,78	500,27	20,93	12,11	2,35	10,62	1,89
7	1517	201,62	20,14	119,53	1,54	601,24	57,04	7,33	0,95	6,72	0,88
8	1883	187,74	10,90	110,89	6,87	591,53	38,05	10,68	1,49	9,86	1,44
9	365	206,88	27,82	109,48	11,89	532,57	75,74	10,76	2,58	9,78	2,43
10	1100	175,69	14,01	107,56	7,45	606,41	28,38	7,38	1,19	7,30	1,22
11	85	218,52	34,03	112,41	8,76	519,73	81,44	13,32	3,08	13,00	2,98
13	736	174,82	11,12	117,00	2,97	664,42	37,00	12,66	2,09	11,23	1,91
14	128	202,90	33,05	115,19	4,34	573,95	79,67	11,84	2,00	10,77	1,93
16	73	190,21	26,07	108,83	5,90	568,56	47,81	8,03	1,09	8,14	1,23
17	23	217,22	35,53	116,26	9,85	538,57	69,20	9,39	1,59	10,30	1,36
19	215	182,67	6,33	105,98	2,85	581,90	16,57	11,21	0,79	7,57	0,51
20	21	181,71	20,73	106,86	7,76	588,90	49,76	13,00	2,17	10,52	2,34
21	7	284,00	0,00	105,14	11,01	366,00	38,72	11,71	3,09	12,43	3,60
22	38	240,11	38,30	106,34	9,14	447,00	67,70	13,45	3,85	12,32	3,54
Σ/x	8435	195,88	27,03	112,13	8,34	577,23	70,45	10,22	2,95	9,64	2,98
F		236,54**		281,9**		340,80**		522,48**		476,57**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ У_{кТ} - Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМкт - Телесна маса на крају теста /Final body mass, ЖДП - Животни дневни прираст /Lifetime daily gain, ДСЛ1 - дебљина сланине 1/Back fat thickness 1, ДСЛ2 - дебљина сланине 2/Back fat thickness 2; ** P<0,01

Највећа дубина леђног мишића у назимица установљена је код организације 13 (Табела 36), а најмања код организације 5. Најмањи процењен удео меса тестираних назимица је код организације 5 (**57,66%**) а највећи код организације 7 (**64,65%**). Просечна процењена меснатост је износила **61,65%**. Све приказане особине (Табеле 35 и 36) су варијале статистички високо значајно између организација (p<0,01).

Табела 36. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по организацијама

Table 36. Average values and variability of traits of performance tested gilts by organisations

Организација/ Organisation ¹⁾	ДМ ²⁾ (mm)		М (%)	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
1	58,09	10,01	60,72	1,49
2	58,87	7,58	59,58	2,66
3	55,12	9,29	58,96	3,28
4	53,00	11,38	58,48	2,82
5	47,88	3,98	57,66	2,63
6	51,89	3,96	59,09	1,12
7	58,43	1,24	64,65	0,78
8	58,33	2,10	64,25	1,24
9	53,70	6,62	58,34	3,36
10	57,94	3,17	-	-
11	54,73	9,66	-	-
13	59,22	5,29	60,07	1,68
14	56,20	6,23	60,29	1,77
16	52,57	4,40	62,96	1,22
17	53,61	2,59	60,87	1,42
19	51,53	2,17	60,58	1,86
20	50,95	5,09	59,13	2,08
21	50,29	9,16	57,99	1,52
22	53,05	7,85	57,96	2,31
\bar{X}	57,01	5,83	61,65	3,23
F	77,15**		597,7**	

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1/Identification of organisations is presented in Table 1;

²⁾ ДМ- дубина леђног мишића /Depth of back muscle; М- проценат меса /Share of meat; ** P <0,01

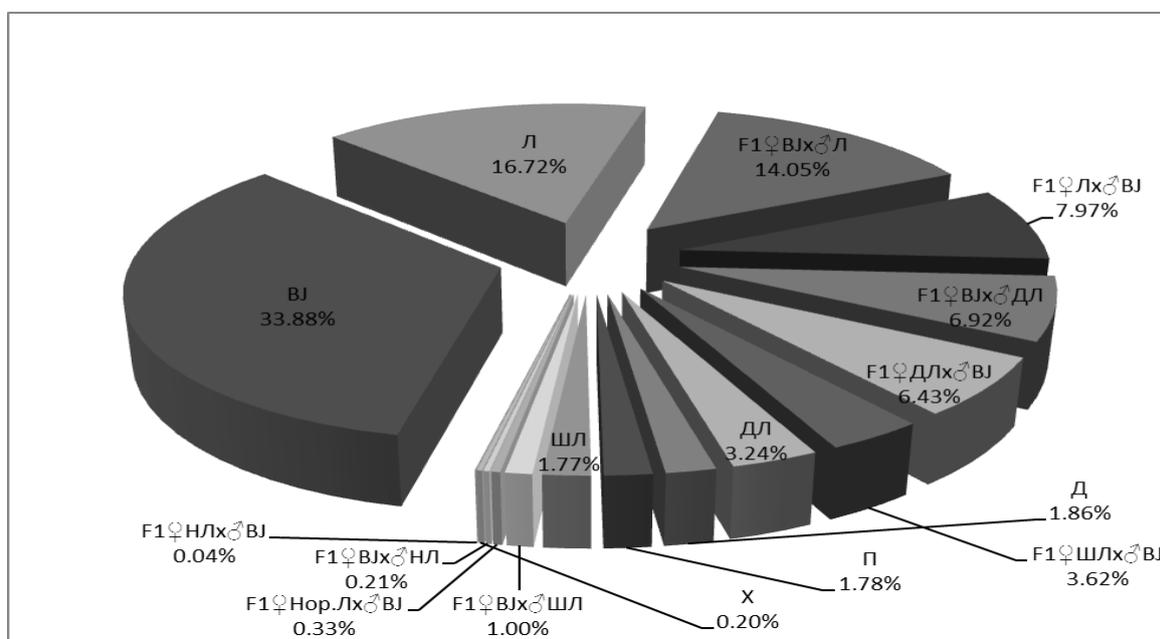
Перформанс тестом су били обухваћени генотипови назимица који су предвиђени Главним одгајивачким програмом (Табела 37), укупно 16 генотипова. Најмањи узраст на крају теста имале су назимице генотипа Х (**178** дана), највећи ЖДП назимице F₁ генотипа ♀ДЛх♂ВЈ (**608,54** g). Највеће дебљине СЛ1 и СЛ2 сланине имале су назимице генотипа ♀ВЈх♂НЛ (ДСЛ1 **13,06** mm, ДСЛ2 **13,78** mm). Најтању сланину ДСЛ1 имала су грла генотипа ♀ДЛх♂ВЈ (**7,26** mm), а ДСЛ2 имала су грла расе ♀ВЈх♂ДЛ генотипа (**6,69** mm). Највише тестираних назимица (графикон 28.) припада раси велики јоркшир (**33,88%**) и ландрас (**16,72%**).

Табела 37. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по генотиповима

Table 37. Average values and variability of traits of performance tested gilts by genotypes

Паса/ Breed ¹⁾	N	У _{кт} ²⁾ (дана/days)		ТМкт (kg)		ЖДП (g)		ДСЛ1 (mm)		ДСЛ2 (mm)	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	2858	201,23	32,84	110,92	8,24	557,00	75,31	10,69	3,15	10,52	3,30
Л	1410	188,61	24,87	110,19	8,24	587,92	69,21	10,42	2,77	9,85	2,68
F ₁ ♀ВЈх♂Л	1185	187,87	23,02	112,45	6,83	601,69	67,62	11,52	2,35	10,10	2,46
F ₁ ♀Лх♂ВЈ	672	187,92	14,82	111,14	7,60	592,11	48,43	10,72	1,97	10,02	1,92
F ₁ ♀ВЈх♂ДЛ	584	200,96	25,54	119,46	2,14	603,99	59,27	7,31	0,98	6,69	1,05
F ₁ ♀ДЛх♂ВЈ	542	198,60	20,34	119,29	2,38	608,54	57,56	7,26	0,95	6,70	0,88
F ₁ ♀ШЛх♂ВЈ	305	201,27	25,23	107,95	10,63	535,32	60,64	11,18	3,37	10,36	2,71
ДЛ	273	208,73	19,65	119,64	0,61	579,90	53,79	7,49	0,97	6,84	0,83
Д	157	198,13	17,83	113,70	7,24	575,56	54,91	11,69	2,51	11,10	2,69
П	150	191,52	13,52	108,63	7,20	567,30	45,58	8,16	1,53	7,61	1,63
ШЛ	149	192,98	12,13	99,08	11,02	505,99	37,36	11,45	2,33	10,26	1,91
F ₁ ♀ВЈх♂ШЛ	84	209,69	21,47	109,05	9,14	518,80	60,36	12,80	3,35	12,70	3,83
F ₁ ♀Нор,Лх♂В	28	188,46	9,05	115,57	4,27	607,29	16,10	7,54	1,32	7,57	1,00
F ₁ ♀ВЈх♂НЛ	18	214,94	13,88	114,11	4,16	527,94	47,17	13,06	4,39	13,78	3,26
Х	17	177,76	21,59	106,12	8,54	598,24	47,77	10,12	2,28	9,41	2,03
F ₁ ♀НЛх♂ВЈ	3	193,00	0,00	118,00	1,00	605,00	5,00	9,00	1,00	7,67	1,15
F		37,15**		144,0**		72,88**		168,334**		164,050**	

¹⁾ ВЈ– Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, ШЛ– Шведски ландрас/Swedish Landrace, Д- Дуро/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Нор.Л- Норвешки ландрас/Norwegian landrace, НЛ– Немачки ландрас/German Landrace, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ У_{к_т}– Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМкт- Телесна маса на крају теста /Final body mass, ЖДП-Животни дневни прираст /Lifetime daily gain, ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness 1, ДСЛ2-дебљина сланине 2/Back fat thickness 2; ** P<0,01

ШЛ– Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ– Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, Д- Дуро/Duroc, П-Пиетрен/Pietrain, НЛ– Немачки ландрас/German Landrace, Нор.Л-Норвешки ландрас/Norwegian landrace, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелезу/Crossbreed;

Графикон 28. Удео генотипова у перформанс тесту назимица
Graph 28. Share of genotypes in performance testing of gilts

Табела 38 приказује просечне вредности дубине леђног мишића као и удео меса перформанс тестираних назимица, по генотиповима. Највећу дубину мишића имају грла расе пиетрен (**62,89 mm**) док најмању имају назимице расе ШЛ (**51,93 mm**).

Табела 38. Просечне вредности и варијабилност особина перформанс тестираних назимица по расама

Table 38. Average values and variability of traits of performance tested gilts by breeds

Раса Breed ¹⁾	ДМ (mm) ²⁾		М (%)	
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	56,55	7,21	60,73	3,39
Л	56,85	5,47	61,44	3,10
F ₁ ♀ВЈх♂Л	56,90	5,78	60,51	2,38
F ₁ ♀Лх♂ВЈ	57,68	3,37	61,80	3,29
F ₁ ♀ВЈх♂ДЛ	58,44	1,68	64,66	0,92
F ₁ ♀ДЛх♂ВЈ	58,44	1,58	64,67	0,82
F ₁ ♀ШЛх♂ВЈ	54,94	6,01	60,37	2,93
ДЛ	58,49	1,19	64,54	0,79
Д	56,07	5,63	61,71	3,52
П	62,89	4,97	62,50	2,82
ШЛ	51,93	4,43	59,48	1,62
F ₁ ♀ВЈх♂ШЛ	56,26	8,13	58,73	3,45
F ₁ ♀Нор,Лх♂ВЈ	57,11	3,45	64,00	1,21
F ₁ ♀ВЈх♂НЛ	54,44	12,06	58,67	4,38
Х	55,00	1,50	63,26	1,19
F ₁ ♀НЛх♂ВЈ	55,00	6,08	62,98	1,78
F	30,10**		158,7**	

¹⁾ ВЈ– Велики Јоркшир/Large White, Л- Ландрас/Landrace, ДЛ- Дански ландрас/Danish Landrace, ШЛ– Шведски ландрас/Swedish Landrace, Д- Дурок/Duroc, П- Пиетрен/Pietrain, Нор.Л-Норвешки ландрас/Norwegian landrace, НЛ– Немачки ландрас/German Landrace, Х- Хемпшир/Hampshire; F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ ДМ- дубина леђног мишића /Depth of back muscle; М- проценат меса /Share of meat; ** P <0,01

Перформанс тест је основна метода за испитивање приплодног подмлатка, кандидата за даљу селекцију. Одабирање нераста и назимица обавља се на основу резултата директног теста односно властитих производних особина (особине пораста, искоришћавања хране и квалитета трупа) које се могу мерити на грлима. Генетски напредак у селекцији према фенотипу зависи од наследности особина и интензитета селекције. С обзиром да су перформанс тестом обухваћене средње до високо наследне особине, може се очекивати побољшање ових особина у генерацији потомака. Интензитет селекције, односно строгост одабирања, зависиће од стања у стаду тј. плодности и губитака. Уколико су мања плодност грла и већи губици, интензитет селекције ће бити мањи, а то утиче директно на генетски напредак. Строгост одабирања младих нераста који завршавају перформанс тест мора бити континуирана без обзира на околности. Уколико немамо адекватну замену за нераста из сопственог запата – теста, потребно је купити младог нераста, са позитивно завршеним

директним тестом, са других фарми. У табели 39. приказано је кретање бројног стања назимица у перформанс тесту као и резултата њиховог тестирања.

Табела 39. Перформанс тест назимица за период 2015.-2019. године

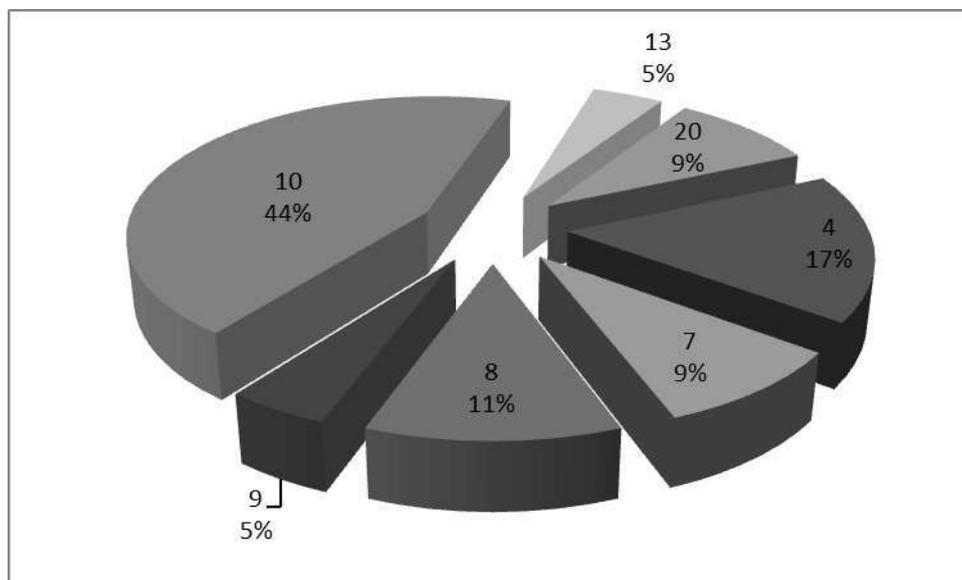
Table 39. Performance test of gilts between 2015-2019 year

Година Year	Број назимица Gilts number	У _{кт} ¹⁾ (дана /days)	ТМкт (kg)	ЖДП (g)	ДСЛ1 (mm)	ДСЛ2 (mm)	ДМ (mm)	М (%)
2015	6702	205,35	108,92	535,35	10,37	9,34	52,86	60,18
2016	7481	205,14	110,00	544,58	10,35	9,42	54,81	60,20
2017	7877	210,77	111,10	538,45	10,66	9,57	55,55	60,66
2018	8745	204,10	112,25	561,61	10,54	9,60	56,25	61,24
2019	8435	195,88	112,13	577,23	10,22	9,64	57,01	61,65

¹⁾ У_{кт}- Узраст на крају теста/Age at the end of the test, ТМкт- Телесна маса на крају теста/Final body mass, ЖДП- Животни дневни прираст/Lifetime daily gain, ДСЛ1-дебљина сланине 1/Back fat thickness 1, ДСЛ2-дебљина сланине2/Back fat thickness 2, ДМ-дубина леђног мишића/Depth of back muscle; М-процент меса /Share of meat;

Биолошки тест нераста

Удео организација у биолошком тесту нераста приказан је на Графикону 29. Видимо да је највећи број тестираних нераста код организације 10 (**44%**), а најмањи код организација 9 и 13 (**5%**).

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1 /Identification of organisations is presented in Table 1

Графикон 29. Удео организација у биолошком тесту

Graph 29. Share of organisations in biological test

Резултати биолошког теста нераста по организацијама и расама приказани су у Табелама 40 и 41. Биолошким тестом укупно је обухваћено **32** нераста (у 2018. години било је **33**, а у 2017. години било је **22**).

Просечна плодност (Табела 40) по леглу свих нераста била је **12,20** живих, односно **12,72** укупно рођене прасади. Мртворођене прасади је било у просеку **0,52**. Највећи број живорођене и мртворођене прасади је код организације 7, док је најмањи број живорођене прасади код организације 20.

Табела 40. Резултати биолошког теста нераста по организацијама
Table 40. Results of biological test of boars by organisations

Организација Organisation ¹⁾	Број легала	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
	Number of litters	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
4	221	11,03	1,36	0,25	0,44	11,28	1,43
7	120	13,80	3,53	2,02	2,15	15,82	3,79
8	149	11,55	0,91	0,68	0,23	12,19	1,04
9	61	11,07	2,26	0,43	0,74	11,56	2,46
10	583	13,22	2,17	0,21	0,59	13,43	2,15
13	59	12,20	2,58	0,75	1,55	12,95	3,34
20	120	9,15	3,23	0,74	1,62	9,89	2,82
Σ/x	1313	12,20	2,64	0,52	1,12	12,72	2,76

¹⁾ Називи организација приказани су у табели 1 /Identification of organisations is presented in Table 1; ²⁾ БЖРП- Број живорођене прасади /Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођене прасади /Number of still born piglets, БУРП - Број укупнорођене прасади /Total born piglets

Биолошким тестом су били обухваћени нераста 8 генотипова (Табела 41). Највећи број живорођене прасади у првих 30 легала било је код расе ДЛ (**14,10** прасади). Са друге стране, најмање је било код нераста расе Дурок (Д) **10,51** живорођене прасади.

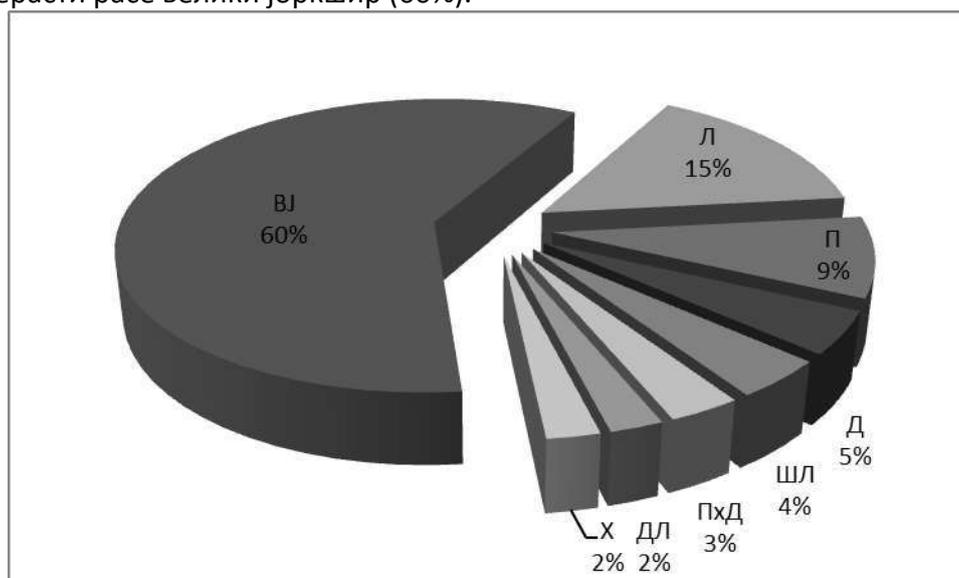
Присутност лаке прасади утврђена је код организације 7 износи 0,073 и код организације 8 и та вредност износи 0,002. Остале аномалије прасади нису утврђене ни у једном биолошком тесту. Највећи број лаке прасади 0,01 било је од нераста-очева раса Л и ШЛ, 0,032. У првих 30 легала код свих испитиваних нераста (32 нераста - укупно 1313 легло) није било појаве потомака са леталним и/или семилеталним манама.

Табела 41. Резултати биолошког теста нераста по расама
Table 41. Results of biological test of boars by breeds

Раса	Број легала	БЖРП ²⁾		БМРП		БУРП	
		\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD
ВЈ	784	12,78	2,64	0,54	1,20	13,31	2,77
Л	200	10,99	2,73	0,45	1,10	11,44	2,38
П	114	11,07	1,77	0,29	0,53	11,41	1,96
Д	60	10,51	1,93	0,33	0,38	10,84	1,97
ШЛ	54	12,59	1,71	0,28	0,66	12,87	1,59
ПхД	41	11,07	1,21	0,15	0,36	11,22	1,29
ДЛ	30	14,10	3,52	2,33	1,69	16,43	3,82
Х	30	11,64	0,31	0,65	0,26	12,22	0,42

¹⁾ ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л – Ландрас/Landrace, ДЛ – Дански ландрас/Danish Landrace, Д – Дуроц/Duroc, П – Пиетрен/Pietrain, Х – Хемпшир/Hampshire F₁ Мелезу/Crossbreed; ²⁾ БЖРП – Број живорођене прасади /Number of live born piglets, БМРП – Број мртворођене прасади /Number of still born piglets, БУРП – Број укупнорођене прасади /Total born piglets

На Графикону 30, приказан је удео нераста по расама у биолошком тесту. Највећи удео су имали нерасте расе велики јоркшир (60%).

ШЛ – Шведски ландрас/Swedish Landrace, ВЈ – Велики Јоркшир/Large White, Л – Ландрас/Landrace, ДЛ – Дански ландрас/Danish Landrace, Д – Дуроц/Duroc, П – Пиетрен/Pietrain, Х – Хемпшир/Hampshire, F₁ Мелезу/Crossbreed;

Графикон 30. Удео расе нераста у биолошком тесту
Graph 30. Share of boar breed in the biological test

Циљ биолошког теста је да се утврди да ли је нераст носилац леталних или семилеталних гена. Летални гени изазивају смрт у различитом периоду пораста и развоја индивидуе. Међутим, семилетални гени најчешће не изазивају смрт, али наносе значајне економске штете јер умањују производне способности животиња, због чега их је пожељно потиснути. У 2019. години у биолошком тесту тестиран је мањи број нераста у односу на 2018. годину. Из наведених разлога фармери би требали да обавезно тестирају нерасте који

се користе у приплоду. У Табели 42 приказани су петогодишњи резултати спровођења биолошког теста.

Табела 42. Биолошки тест нераста за период 2015.-2019. године

Table 42. Biological test of boars between 2015-2019 year

Година Year	Број нераста Boar number	Број ¹⁾ легала у тесту	БЖРП	БМРП	БУРП
2015	25	990	10,70	0,90	11,59
2016	37	1110	10,76	0,54	11,30
2017	22	685	11,49	0,48	11,75
2018	33	1251	11,88	0,58	12,47
2019	32	1313	12,20	0,52	12,71

¹⁾ Број легала у тесту-Number of litters in the test, БЖРП- Број живорођене прасади /Number of live born piglets, БМРП - Број мртворођене прасади /Number of still born piglets, БУРП - Број укупнорођене прасади /Total born piglets

Прогени тест нераста

За меру прогени тест нераста ове године нисмо имали ниједну пријављену организацију. Надамо се да ће у наредној години бити више пријављених организација обзиром да се тек са завршетком прогеног теста добија комплетна слика о нерастима односно очевима. Приплодну вредност нераста није довољно оценити само на основу властитих особина (перформанс тест) већ и на основу особина њихових потомака (прогени тест). Познато је да ће побољшање особина потомака бити остварено уколико потичу од тестираних и одабраних родитеља који су најбоље оцењени у запату уз обезбеђење оптималних услова менаџмента. Поред осталих, податке о особинама потомака са линије клања треба искористити за тачнију оцену приплодне вредности очева. Из тог разлога је мера прогени тест нераста уведена у Главни одгајивачки програм. Одабирањем и репродуковањем квалитетних приплодних нераста са највећом приплодном вредношћу, а који у погледу наследне основе одговарају циљу селекције, повећавамо фреквенцију пожељних гена и тиме знатно брже мењамо наследну основу запата, односно популације. Потребно је више од пола године у континуитету да се прате одабрана грла на фарми и на крају на линији клања да се узму све мере по предвиђеној методологији.

Изузетно је важно да се због напред наведеног повећа цена по селекцијској мери јер сматрамо да наведена мера може дати изузетно велики ефекат на побољшање меснатости товљеника преко одабира најквалитетнијих очева.

ЗАКЉУЧАК

Добијени резултати контроле спровођења програма мера за 2019. годину показују да постоји знатан напредак у односу на претходне године. Напредак је остварен добром селекцијом приплодних грла од стране зоотехничара из Основних и Регионалних одгајивачких организација као и самих одгајивача. Обзиром на почетак када су се у програму мера по први пут појавила физичка лица као носиоци регистрованог пољопривредног газдинства преко основне одгајивачке организације **УОГСР Шумадија** 2015. године у 2019. години имамо 16 основних одгајивачких организација које раде и са физичким лицима односно активним пољопривредним газдинствима (када су у пиатању племенити генотипови). У односу на претходне године, видимо да се плодност крмача које су у програму мера повећава као и да је могуће великим фармама да се са добром генетиком (F₁ генотипови) и добрим менаџментом остваре изузетно добри резултати који су значајни и на светском нивоу. Најбољи резултати су остварени код основне одгајивачке организације **Делта Вет Мед д.о.о. Београд** која у свом запату има F₁ мелезе (ландрас х велики јоркшир). Код наведене основне одгајивачке организације, број живорођене прасади био је **17,50**; укупно рођене **19,08** прасади и при просечној лактацији од 30 дана имали су **14,55** одгајене прасади. У наредном периоду преко програма мера очекујемо још већи број приплодних грла не само физичких него и правних лица. И ове године имамо тренд повећања броја захтева-грла појединих пољопривредних газдинства преко основних одгајивачких организација. Већина одгајивача и даље има потребу за знатном финансијском подршком како би остварили економичнију производњу и ускладили са ЕУ стандардима у погледу објеката за смештај грла и стајњака као и опреме за исхрану, контролисање амбијента у објектима.

Сматрамо да је потребно вратити анималне генетичке ресурсе у програм мера, због веће контроле и сигурнијег очувања наших анималних ресурса, с обзиром да се поједини запати и расе налазе у критичном бројчаном стању. Враћањем мере имали би јачу контролу и дошло би до стимулације самих одгајивача кроз повећање броја грла и сигурније очување аутохтоних раса свиња са једне стране, а са друге стране дошло би до повећања броја основних одгајивачких организација које би водиле матичну евиденцију и обављале контролу код одгајивача.

Генетски потенцијал на пољопривредним газдинствима се поправља. Постоје помаци у значајном повећању броја пољопривредних газдинстава које преко основних одгајивачких организација мењају генетски састав крмача и нераста односно повећавају број квалитетних

приплодних грла на фармама. Програм мера и подстицаји за квалитетна приплодна грла Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде даје изузетно значајне резултате, пре свега у измени расног састава на пољопривредним газдинствима. Репродуктивни параметри варирају између раса и интензитета коришћења. Због тога је важно водити рачуна о генетској структури популација свиња, спроводити континуирану контролу продуктивности, поштовати планове припуста и оптимално користити нераста. Сматрамо да је потребно што пре увести обавезну оцену меснатости товљеника на линији клања и на основу процењене меснатости да се врши плаћање товљеника а не по телесној маси на крају това. Пре увођења плаћања товљеника по меснатости потребно је уредити механизме контроле за процену меснатости уколико се то не уреди може се десити да та мера да негативне ефекте тј. отвори могућност за различите процене меснатости товљеника. Такође, препорука је да се у наредном период повећа обим и износ по јединици мере за спровођење програма мера поготову за прогени тест нераста јер сматрамо да одгајивачи-одгајивачке организације који ће радити прогени тест имају знатно већи обим посла да ураде прогени тест у односу на биолошки тест. У 2015. години је једино основна одгајивачка организација **ПКБ Имес ДОО** завршила прогени тест на 675 потомака и од укупног броја било је 75,55% товљеника у класи С и Е (**≥55% меса**) а просечна процењена меснатост износила је **58,02%**. Приплодну вредност нераста није довољно оценити само на основу властитих особина (перформанс тест), већ и на основу особина њихових потомака (перформанс и прогени тест). Познато је да ће побољшање особина потомака бити остварено уколико потичу од тестираних и одабраних родитеља, који су најбоље оцењени у запату, уз обезбеђење оптималних услова менаџмента. Поред осталих, податке о особинама потомака са линије клања треба искористити за тачнију оцену приплодне вредности очева. Из тог разлога је мера прогени тест нераста уведена у Главни одгајивачки програм. Одабирањем и репродуковањем квалитетних приплодних нераста са највећом приплодном вредношћу, а који у погледу наследне основе одговарају циљу селекције, повећавамо фреквенцију пожељних гена и тиме знатно брже мењамо наследну основу запата, односно популације. Потребно је више од пола године у континуитету да се прате одабрана грла на фарми и на крају на линији клања да се узму све мере по предвиђеној методологији.

Изузетно је важно да се због напред наведеног повећа износ по селекцијској мери јер сматрамо да наведена мера може дати изузетно велики ефекат на побољшање меснатости товљеника преко одабира најквалитетнијих очева.

**ГЛАВНА ОДГАЈИВАЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА
ИНСТИТУТ ЗА СТОЧАРСТВО
БЕОГРАД - ЗЕМУН**

**СТРУЧНИ ИЗВЕШТАЈ И РЕЗУЛТАТИ ОБАВЉЕНИХ ПОСЛОВА
КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У 2019.
ГОДИНИ**

ЖИВИНАРСТВО

БЕОГРАД, 2020.

УВОД

У складу са Уредбом о утврђивању годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма у 2019. години, у области живинарства је предвиђена реализација две селекцијске мере које се односе на тестирање комерцијалних јата кокоши тешке и лаке линије.

Табела 1. Резултати спровођења одгајивачког програма у 2019. години
Table 1. Realization of the Breeding program in year 2019

Селекцијска мера <i>Selection measure</i>	Одобрено уговорима <i>Contracted</i>	Достављено <i>Submitted</i>	Реализовано <i>Realized</i>	Реализовано у односу на уговорено (%) <i>Realized in realtion to contracted (%)</i>
1	2	3	4	4 : 2
Тест бројлера <i>Broiler test</i>	2.000	2.000	2.000	100.0
Тест носиља јаја за конзум <i>Testing of layers, table eggs</i>	2.000	2.000	2.000	100.0

У табели 1 приказан је обим одобрених и реализованих мера у циљу спровођења одгајивачког програма у живинарству у 2019. години.

Одобрене, и у пуном обиму реализоване мере, у циљу спровођења одгајивачког програма у живинарству у 2019. години, су тест бројлера и тест носиља јаја за конзум. У њиховој реализацији је учествовала основна одгајивачка организација "Центар за пољопривреду" д.о.о., Лајковац.

Увидом у рад одгајивачке организације укључене у реализацију одобрених селекцијских мера, на основу непосредне координације на терену, прегледом евиденције и остале пратеће документације, обрадом добијених података, урађен је стручни извештај о

реализованим пословима у циљу спровођења одгајивачког програма за 2019. годину у области живинарства.

Резултати генетског унапређења увезених провенијенци кокоши у погледу производних перформанси, квалитета меса и јаја, отпорности кокоши према условима средине и болестима, директно утичу на ефикасност производње. Поред тога, селекција кокоши спроводи се и у односу на пожељне особине меса и јаја са аспекта потрошача, али и са циљем решавања новонасталих проблема, као што је понашање кокоши. Директним или упоредним тестирањем хибрида кокоши утврђује се карактер и ниво промена појединих провенијенци у нашим производним условима.

Тестирањем комерцијалних хибрида живине за производњу меса и јаја, који су најприсутнији у живинарству Републике Србије, извршена је контрола њихових производних и квалитативних перформанси и на основу добијених објективних параметара, омогућено је рационално и непристрасно опредељивање одгајивача за одговарајућу инострану провенијенцу, као и процена одгајивачке вредности увезених матичних јата живине.

МЕТОДЕ СПРОВЕДЕНИХ ТЕСТОВА

Тест бројлера

Тест бројлера је спроведен у форми упоредног испитивања производних и кланичних особина провенијенци Cobb 500 и Ross 308, у обиму 2000 грла. Тест је изведен на експерименталној живинарској фарми Института за сточарство, Београд. Свака провенијенца бројлера у тесту насељена је у боксеве случајног блок система са 5 понављања. Контрола производних перформанси спроведена је у периоду од 1. до 42. дана узраста пилића. На почетку и на крају теста спроведена је контрола телесне масе појединачним мерењем бројлера. Током теста редовно је регистрована потрошња хране, као и број и маса угинулих пилића по боксу.

Пилићи су храњени *ad libitum* са 3 смеше (стартер, гровер и финишер) пелетиране хране, са садржајем сирових протеина 22%, 20%, односно 18% и метаболичке енергије 13; 13,3; односно 13,6 MJ. Састав и здравствена исправност хране контролисани су у лабораторијама Института. У циљу утврђивања квалитета трупа, након извршене контроле завршних телесних маса 42. дана, формиран је случајан узорак од 12 бројлера по генотипу са једнаким учешћем полова у узорку. После 12 сати гладовања, непосредно пре клања,

спроведено је још једно мерење бројлера са циљем утврђивања телесне масе пред клање која је коришћена за изражавање релативних вредности кланичних особина.

На основу добијених производних резултата теста за тестиране хибриде израчунат је производни индекс (ПИ) по формули:

$$\text{ПИ} = \frac{\text{телесна маса, kg} \times (100 - \text{морталитет, \%}) \times 100}{\text{трајање това, дана} \times \text{конверзија хране, kg}}$$

Извршена је статистичка обрада добијених података методом анализе варијансе и ЛСД тестом у циљу утврђивања статистичке значајности разлика између појединих средњих вредности.

Тест носиља јаја за конзум

Тест носиља јаја за конзум је изведен на експерименталној живинарској фарми Института за сточарство, Београд по методи случајног узорка (*Random Sample Test*). Обзиром да производни циклус кокоши носиља јаја за конзум траје годину дана, тест је започет у новембру 2018. године, а завршен је у октобру 2019. године.

Тест је спроведен у форми директног тестирања генетског потенцијала кокоши носиља јаја за конзум провенијенце ISA Brown у нашим производним условима, у обиму 2000 грла. Пресељењем кокоши у објекат за експлоатацију, кавезног типа, у узрасту од 18 недеља, означен је почетак теста. Носиље су размештене у батерије кавеза по случајном блок систему, са 5 понављања. Кокоши су храњене *ad libitum*, смешама за носиље конзумних јаја: у периоду од 19-28. недеље - смеша са садржајем 17 % SP и 11,7 MJ ME; у периоду од 28-50. недеље - смеша са 16,5 % SP и 11,6 MJ ME, и у периоду после 50. недеље смеша са садржајем 16 % SP и 11,5 MJ ME. Снабдевање смешом концентрата за цели период тестирања било је из експерименталне мешаоне сточне хране Института за сточарство. Контрола утрошка хране обављена је на крају сваког месеца.

Број јаја је евидентиран свакодневно, као и угињавање кокоши. Телесна маса кокоши мерена је на почетку (са 18 недеља узраста) и на крају теста (са 70 недеља узраста).

Испитивање спољашњих и унутрашњих особина квалитета јаја обављено је у току 4 контролна периода, којима су обухваћене све фазе производног циклуса, на случајном узорку од 30 јаја, снешених истог дана. Јаја су испитивана појединачно. Од спољашњих особина мерени су маса јајета, индекс облика и деформација љуске, а визуелно је оцењиван интензитет обојености љуске. Од унутрашњих особина мерене /израчунаване су: висина густог беланца, Хогове јединице (на основу масе јајета и висине густог беланца), боја жуманца, сила лома, маса и дебљина љуске.

Извршена је статистичка обрада добијених података одговарајућим тестовима анализе варијансе. Вредности испитиваних параметара приказане су у табелама као средње вредности (\bar{x}) одређеног броја понављања (n), као и њена стандардна девијација (Sd). Процентуално изражене вредности су претходно трансформисане применом функције $\arcsin\sqrt{x}$.

РЕЗУЛТАТИ КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА У 2019. ГОДИНИ

Тест бројлера

Резултати упоредног теста бројлера генотипа Cobb 500 и Ross 308 приказани су у табелама 2-7. Производне перформансе тестираних провенијенци дате су у табели 2 а кланичне у табелама 3-7.

Табела 2. Производне особине тестираних генотипова бројлера
Table 2. Production performance of tested broiler genotypes

Генотип Genotype		Телесна маса 42.дан, g Body mass, day 42, g $\bar{x} \pm Sd$	Морталитет Mortality %	Конверзија хране Feed conversion ratio	П.И.
Cobb 500	♂	2761,8±307,9	1,50	1,71	349,77
	♀	2369,6±251,7			
	♂ + ♀	2552,7±340,8 ^a			
Ross 308	♂	2471,4±361,8	2,00	1,90	274,18
	♀	2020,4±283,3			
	♂ + ♀	2220,6 ±390,7 ^b			
Оцена сигнификантности/Level of significance					
Генотип/ Genotype		p<0,001		p=0,024	p=0,014

Табела 3. Апсолутне вредности кланичних особина бројлера тестираних генотипова, ($\xi \pm Sd$)

Table 3. Absolute values of slaughter traits of tested broiler genotypes, ($\xi \pm Sd$)

Генотип <i>Genotype</i>	Пол <i>Gender</i>	Телесна маса пре клања, g <i>Pre-slaughter body mass, g</i>	Маса класична обрада, g <i>Conventional dressing – mass, g</i>	Маса спремно за печење, g <i>Mass “Ready to roast”, g</i>	Маса спремно за роштиљ, g <i>Mass “Ready to grill”, g</i>
Cobb 500	♂	2710,50±300,32	2209,81±258,62	2073,30±258,78	1885,58±219,04
	♀	2332,33±129,93	1895,61±128,04	1775,64±130,78	1611,93±128,56
	♂ + ♀	2521,42±295,90	2052,71±254,51	1924,47±249,75	1748,75±223,03
Ross 308	♂	2472,83±236,87	2014,21±223,68	1869,74±207,85	1711,98±199,43
	♀	2133,17±182,44	1752,20±183,54	1645,86±178,60	1504,93±161,27
	♂ + ♀	2303,00±268,51	1883,20±238,28	1757,80±218,65	1608,45±203,94
Оцена сигнификантности/ <i>Level of significance</i>					
Генотип/ <i>Genotype</i>		p=0,071	p=0,056	p=0,054	p=0,071

Табела 4. Садржај и удео абдоминалне масти у трупу, ($\xi \pm Sd$)

Table 4. Content and share of abdominal fat, ($\xi \pm Sd$)

Генотип <i>Genotype</i>	Пол <i>Gender</i>	Садржај абдоминалне масти, g <i>Content of abdominal fat, g</i>	Удео абдоминалне масти, % ТМ <i>Share of avdominal fat, % of BM</i>
Cobb 500	♂	11,45±3,92	0,41±0,11
	♀	15,37±8,68	0,65±0,37
	♂ + ♀	13,41±6,74	0,53±0,29
Ross 308	♂	4,47±2,86	0,18±0,12
	♀	9,97±4,56	0,48±0,24
	♂ + ♀	7,22±4,63	0,33±0,24
Оцена сигнификантности/ <i>Level of significance</i>			
Генотип/ <i>Genotype</i>		p=0,02	p=0,03

Табела 5. Релативне вредности кланичних особина бројлера тестираних генотипова, ($\xi \pm Sd$)

Table 5. Relative values of slaughter traits of tested broiler genotypes, ($\xi \pm Sd$)

Генотип <i>Genotype</i>	Пол <i>Gender</i>	Рандман класична обрада, % <i>Conventional dressing</i>	Рандман спр. за печење, % <i>„Ready to roast“, %</i>	Рандман спр. за роштиљ, % <i>„Ready to grill“, %</i>
Cobb 500	♂	81,50±1,35	76,42±1,67	69,55±1,33
	♀	81,23±1,09	76,07±1,44	69,04±1,85
	♂ + ♀	81,36±1,18	76,24±1,50	69,30±1,56
Ross 308	♂	81,36±1,55	75,53±1,39	69,12±1,60
	♀	82,04±1,77	77,04±1,86	70,45±1,52
	♂ + ♀	81,70±1,63	76,28±1,76	69,78±1,64
Оцена сигнификантности/ <i>Level of significance</i>				
Генотип/ <i>Genotype</i>		p=0,579	p=0,954	p=0,459

Просечна телесна маса бројлера се статистички значајно разликовала између тестираних провенијенци. У узрасту 42 дана бројлери генотипа Cobb 500 су имали просечну телесну масу **2552,7 g** а генотип Ross 308 **2220,6 g**. И у осталим производним перформансама Cobb 500 бројлери су остварили боље резултате. Ефикасност коришћења хране је била статистички значајно већа код Cobb 500 бројлера (**1,71**) у односу на бројлере Ross 308 (**1,9**). Морталитет пилића у тесту се кретао од **1,5%** (Cobb 500) до **2%** (Ross 308). На основу производног индекса који генерише производне резултате, може се извршити рангирање тестираних провенијенци бројлера. У овогодишњем тесту бројлера значајно већи производни индекс утврђен је за бројлере Cobb 500 (**349,77**) у односу на бројлере Ross 308 (**274,18**).

Табела 6. Конформација трупа бројлера тестираних генотипова (апсолутне вредности), ($\xi \pm Sd$)

Table 6. Carcass conformation of tested broiler genotypes (absolute values), ($\xi \pm Sd$)

Генотип Genotype	Пол Gender	ДП, mm ML, mm	ДК, mm KL, mm	ДГ, mm BD, mm	ГУ, степен BA, degrees	ОБ, mm DC, mm
Cobb 500	♂	82,00±4,60	116,83±4,45	87,67±4,13	127,50±1,87	159,17±8,61
	♀	77,83±4,12	113,00±3,63	85,83±2,71	125,83±3,43	148,67±5,79
	♂ + ♀	79,92±4,70	114,92±4,36	86,75±3,47	126,67±2,77	153,92±8,89
Ross 308	♂	79,00±3,10	115,83±4,07	88,00±8,34	125,50±4,28	157,17±7,00
	♀	75,33±2,07	108,83±4,36	84,33±5,09	125,83±2,93	152,33±9,37
	♂ + ♀	77,17±3,16	112,33±5,43	86,17±6,86	125,67±3,50	154,75±8,28
Оцена сигнификантности /Level of significance						
Генотип/Genotype		p=0,106	p=0,212	p=0,792	p=0,446	p=0,814

ДП – дужина писка /ML – metatarsus length; ДК – дужина кобилице /KL – Keel length; ДГ – дубина груди /BD – Breast depth; ГУ – грудни угао/BA – Breast angle; ОБ – обим батака/DC – Drumstick circumference

Табела 7. Индексне вредности мера конформације трупа бројлера тестираних генотипова, ($\xi \pm Sd$)

Table 7. Index values of conformation measures of tested broiler genotypes, ($\xi \pm Sd$)

Генотип Genotype	Пол Gender	ТМ/ДП, г/mm BW/ML, g/mm	ТМ/ДК, г/mm BW/KL, g/mm	ТМ/ДГ, г/mm BW/BD, g/mm	ТМ/ОБ, г/mm BW/DC, g/mm
Cobb 500	♂	33,01±2,42	23,22±2,63	30,88±2,58	17,03±1,65
	♀	30,07±2,75	20,67±1,57	27,20±1,76	15,69±0,67
	♂ + ♀	31,54±2,91	21,95±2,46	29,04±2,85 ^a	16,36±1,39 ^a
Ross 308	♂	31,28±2,31	21,32±1,51	28,14±1,74	15,72±1,18
	♀	28,36±2,88	19,58±0,98	25,28±1,10	13,99±0,59
	♂ + ♀	29,82±2,92	20,45±1,52	26,71±2,04 ^b	14,86±1,27 ^b
Оцена сигнификантности /Level of significance					
Генотип/Genotype		p=0,161	p=0,086	p=0,031	p=0,011

ТМ – телесна маса пре клања /BW – pre-slaughter body weight; ДП – дужина писка /ML – metatarsus length; ДК – дужина кобилице /KL – Keel length; ДГ – дубина груди /BD – Breast depth; ОБ – обим батака /DC – Drumstick circumference

Просечне телесне масе пред клање измерене на репрезентативном узорку пилића су износиле **2521,42 g** (Cobb 500) и **2303 g** (Ross 308). У складу са наведеним телесним масама су и остали апсолутни показатељи квалитета трупа: приноси класично обрађених трупова, трупова спремних за печење и спремних за роштиљ. Cobb 500 бројлери су сагласно већој маси трупа имали и већу масу абдоминалне масти, али је и релативни удео абдоминалне масти Cobb 500 бројлера био статистички значајно већи у односу на Ross 308 бројлере (**0,53%** према **0,33%**). Међутим, треба нагласити да су обе провенијенце бројлера имале задовољавајуће низак удео абдоминалне масти у трупу.

Релативни приноси обрађеног трупа Cobb 500 бројлера су износили **81,36; 76,24** и **69,30%** и нису се статистички значајно разликовали у односу на бројлере генотипа Ross 308 (**81,70; 76,28** и **69,78%**).

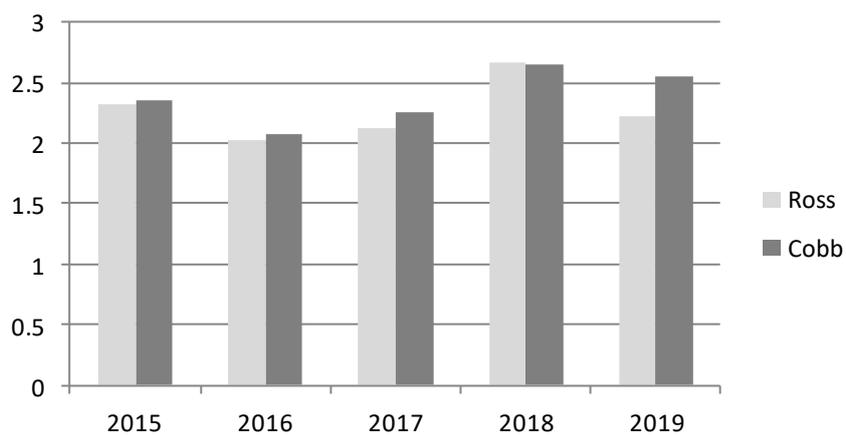
Већина показатеља конформације трупа се нису статистички значајно разликовали између тестираних провенијенци. Статистички значајне разлике утврђене су за индексне вредности дубине груди (**29,04** према **26,71**) и обима батака (**16,36** према **14,86**), при чему су обе мере конформације биле веће код Cobb 500 бројлера.

Закључно, упоредним тестом бројлера провенијенци Cobb 500 и Ross 308 утврђене су значајно боље производне перформансе Cobb 500 бројлера. Квалитет трупа тестираних провенијенци у погледу приноса је био без значајних разлика, али су бројлери Cobb 500 имали значајно већи садржај масноће у трупу и бољу развијеност груди и батака у односу на Ross 308 бојлере.

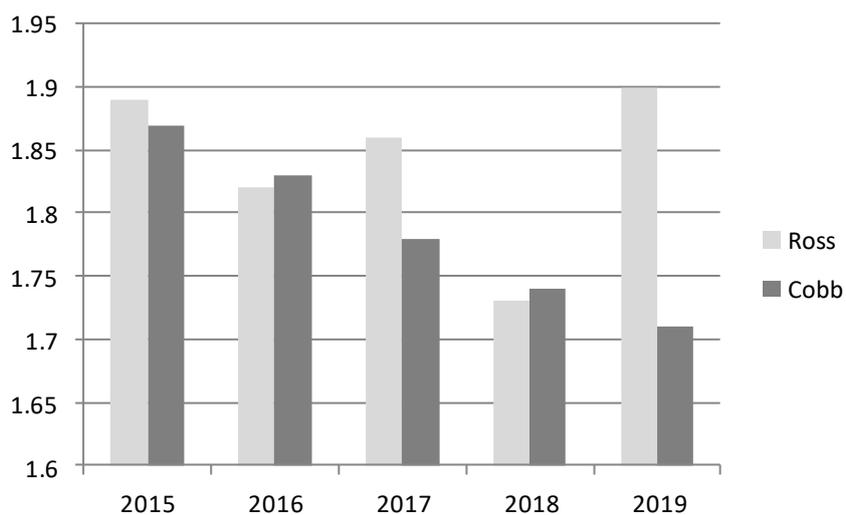
Анализа резултата тестова бројлера спроведених у периоду 2015-2019. година

Анализом резултата тестова бројлера обухваћен је период 2015 - 2019. година у којима је спроведено упоредно тестирање два иста генотипа бројлера, доминантно присутна код наших одгајивача, Cobb 500 и Ross 308, у циљу сагледавања генетског потенцијала наведених селекција али и квалитета увезених родитељских јата.

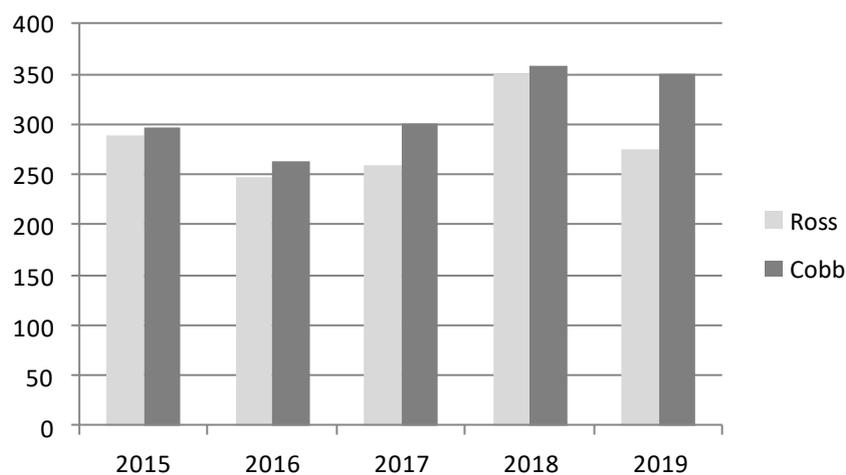
У графиконима 1-5 приказане су просечне вредности појединих важних производних и кланичних параметара у тестовима бројлера спроведених у периоду 2015 - 2019. година.

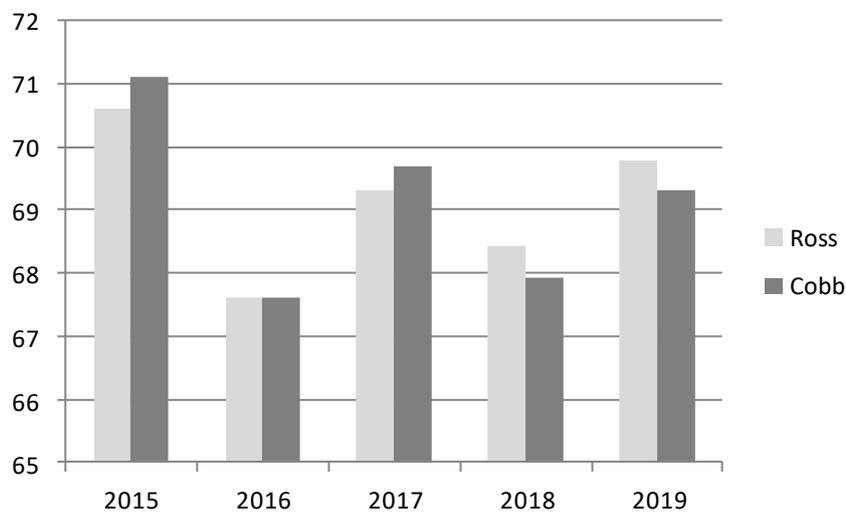
Графикон 1. Просечна телесна маса бројлера у тестовима 2015 - 2019. год.
Graph 1. Average body weight of tested broilers, period 2015 to 2019

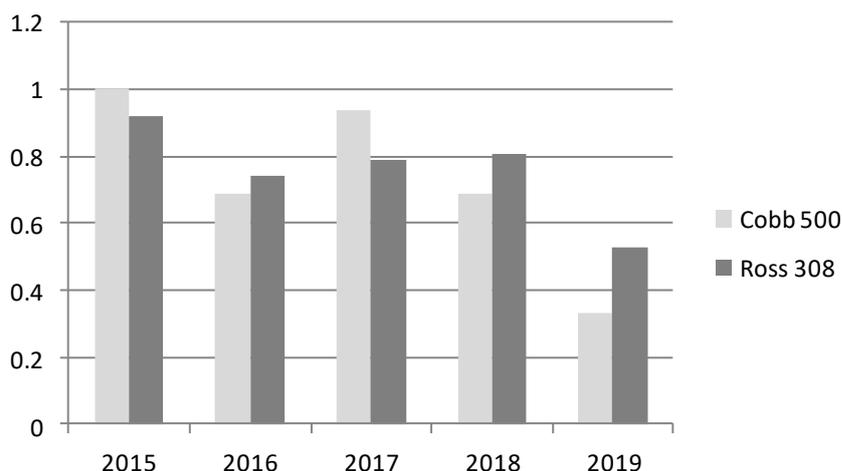
Графикон 2. Просечна конверзија хране бројлера у тестовима 2015 - 2019. год.
Graph 2. Average feed conversion ratio of tested broilers, period 2015 to 2019

Графикон 3. Просечан производни индекс бројлера у тестовима 2015 - 2019.год.
Graph 3. Average production index of tested broilers, period 2015 to 2019

Графикон 4. Просечан рандман трупа "спремно за роштиљ" у тестовима бројлера 2015 - 2019.год.
Graph 4. Average values of carcass dressing „Ready to grill“ of tested broilers, period 2015 to 2019

Графикон 5. Просечан удео абдоминалне масти у трупу бројлера у тестовима 2015 - 2019.год.

Graph 5. Average share of abdominal fat in carcass of tested broilers, period 2015 to 2019

Вредности производног индекса у приказаном петогодишњем периоду реализације тестова бројлера указују на изузетан генетски потенцијал бројлера Cobb 500 и Ross 308 провенијенце. У погледу завршних телесних маса, бројлери Cobb 500 су остваривали малу предност, изузев у тесту 2018. године, а у тестовима 2017. и 2019. године, она је и статистички потврђена. Присутно је константно побољшање ефикасности коришћења хране Cobb 500 бројлера у реализованим тестовима. Захваљујући наведеним предностима, бројлери провенијенце Cobb 500 су у претходном периоду имали нешто већи производни индекс у односу на Ross 308 бројлере. Значајнија разлика у производном индексу тестираних провенијенци бројлера остварена је у тестовима 2017. и 2019. године.

У погледу квалитета трупа, провенијенца бројлера Ross 308 у последња два теста показује тенденцију ка већим рандманима трупа спремног за роштиљ, као и мањим садржајем абдоминалне масти у односу на бројлере Cobb 500. Удео абдоминалне масти, као поуздан показатељ садржаја укупне масноће у трупу, има тенденцију да се одржи испод 1% код оба тестирана генотипа, што је важно са аспекта прихватљивости пилећег меса од стране потрошача.

Реализовани тестови бројлера поред информација о генетском потенцијалу тестираних провенијенци бројлера, пружају објективне податке о испољености датог потенцијала у производним условима, зависно од квалитета увезених родитељских јаата, примене технолошких поступака и грешака у току њиховог одгоја и експлоатације,

отпорности и прилагођености бројлерских пилића различитим производним условима, квалитета сировина за исхрану у појединим годинама. На основу анализе резултата тестова могуће је извршити објективан одабир одговарајуће иностране провенијенце у складу са условима и постављеним циљевима производње.

Тест носиља јаја за конзум

Резултати директног теста носиља јаја за конзум генотипа ISA Brown приказани су у табелама 8 и 9. У табели 8 су подаци о производним особинама, а у табели 9 су показатељи спољашњег и унутрашњег квалитета јаја за конзум.

Табела 8. Производне перформансе кокоши провенијенце ISA Brown
Table 8. Production performance of ISA Brown layer hens

Производни параметри <i>Production parameters</i>	ISA Brown
Усељено кокоши/ <i>Hens housed</i>	2000
Морталитет, %/ <i>Mortality, %</i>	2,0
Просечан број кокоши / <i>Average number of hens</i>	1982
Производња јаја/ <i>Eggs production</i>	
Укупан број јаја/ <i>Total eggs</i>	624130
Јајај по усељеној кокоши/ <i>Eggs per hen housed</i>	312,06
Јаја по просечној кокоши/ <i>Eggs per average hen</i>	314,89
Потрошња хране/ <i>Feed consumed</i>	
Укупно, kg / <i>Total, kg</i>	81830
По усељеној кокоши, kg / <i>Per hen housed, kg</i>	40,91
По јајету, g / <i>Per egg, g</i>	131,11
Телесна маса кокоши, г / <i>Body weight, g</i>	
У узрасту 18 недеља / <i>18 weeks of age</i>	1417
У узрасту 70 недеља / <i>70 weeks of age</i>	1848

На почетку експлоатационог периода достигнута је задовољавајућа физичка зрелост носиља која је предуслов за достизање постављених циљева у производњи јаја. Просечна телесна маса носиља у узрасту 18 недеља износила је **1417** g. На крају теста, носиље су имале просечну масу **1848** g, што је мање од масе предвиђене нормативом за ову провенијенцу. Виталност носиља у тесту је била изузетно добра (**98%**) и изнад декларисаног

норматива за **2,3%**. Остварена производња јаја је била изнад декларисаног норматива за експлоатациони период до старости носиља 70 недеља и износила је по усељеној носиљи **312,06**. Такође је остварена мања потрошња хране по произведеном јајету, која је износила је **131,11 g**.

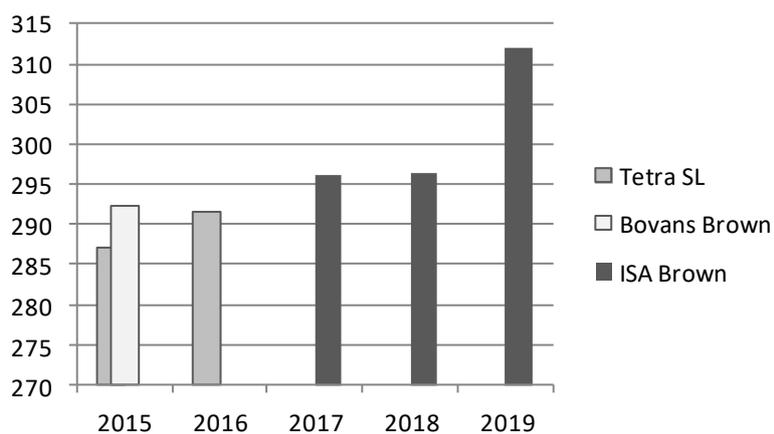
Табела 9. Особине квалитета јаја кокоши провенијенце ISA Brown
Table 9. Egg quality properties, provenience ISA Brown

Особине/ Properties	ISA Brown $\bar{x} \pm SD$
Маса јајета, g / Egg weight, g	60,26 \pm 4,93
Индекс облика / Shape index	78,35 \pm 2,39
Деформација љуске, 0,001mm / Egg shell deformation, 0.001 mm	19,38 \pm 4,12
Боја љуске, поена/ Egg shell colour, points	3,48 \pm 0,59
Боја жуманца, Roche поена / Egg yolk colour, Roche points	12,77 \pm 1,19
Висина беланца, 0,1mm / Albumen height, 0.1 mm	81,98 \pm 14,49
Хогове јединице / Haugh units	89,12 \pm 7,90
Маса љуске, g / Egg shell mass, g	8,29 \pm 0,81
Дебљина љуске, 0,01mm / Egg shell thickness, 0.01 mm	34,72 \pm 4,05
Сила лома, kg / Breaking force, kg	4,86 \pm 1,03

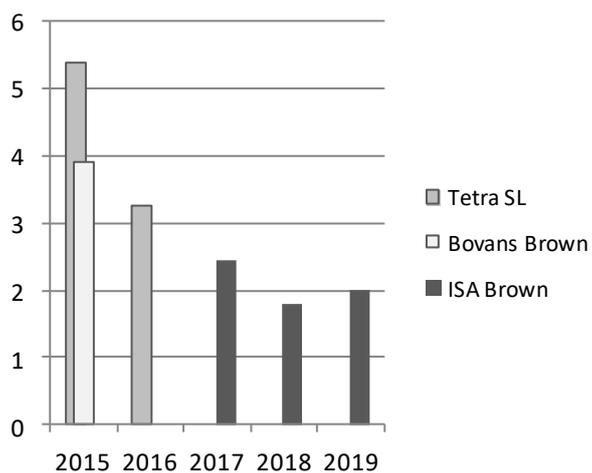
Производња јаја по усељеној носиљи изнад норматива компензовала је мању просечну масу јајета, која је износила **60,26 g**, односно **3,44 g** мање од декларисаних вредности за ову провенијенцу и дужину експлоатационог периода. Остале особине квалитета јаја су биле у нивоу или у случају чврстоће љуске (**4,86 kg**) и унутрашњег квалитета израженог Хоговим јединицама (**89,12**), изнад декларисаних вредности. Боја љуске је била уједначена и у складу са генетским обележјем ове провенијенце.

Анализа резултата тестова носиља јаја за конзум у периоду 2015-2019. година

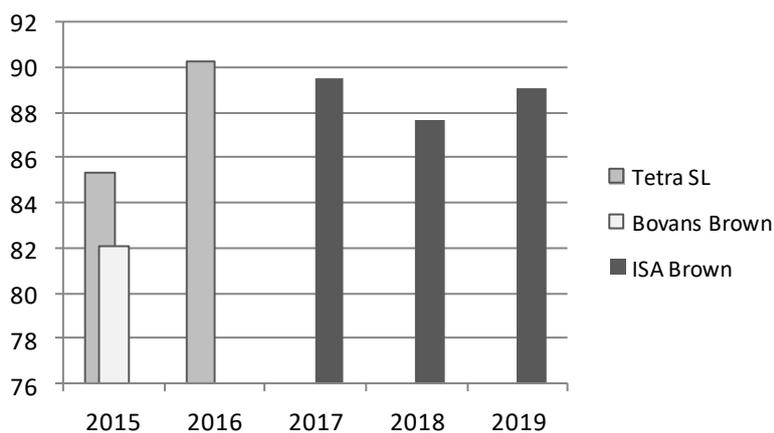
У графиконима 6-9 приказане су просечне вредности појединих важних производних и особина квалитета јаја у тестовима носиља јаја за конзум спроведених у периоду 2015-2019. година.

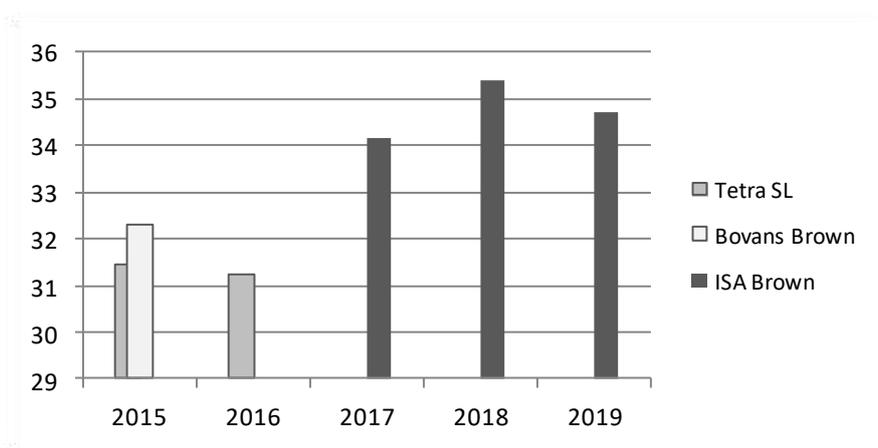
Графикон 6. Број јаја по усељеној носиљи у тестовима 2015 - 2019. год.
 Graph 6. Number of eggs per housed hen in tests, period 2015 to 2019

Графикон 7. Морталитет носиља у тестовима 2015 - 2019. год.
 Graph 7. Mortality of tested layer hens in the period 2015 to 2019

Графикон 8. Унутрашњи квалитет јаја (ХУ) у тестовима 2015 - 2019.год.
Graph 8. Internal egg quality (HU) in tests, period 2015 to 2019

Графикон 9. Дебљина љуске јаја у тестовима 2015 - 2019.год.
Graph 9. Egg shell thickness in tests, period 2015 to 2019

Анализом резултата тестова у приказаном петогодишњем периоду може се констатовати да су ISA Brown кокоши оствариле већу производњу јаја по уселјеној носиљи у односу на тестиране провенијенце кокоши Tetra SL и Bovans Brown. Испољеност ове производне особине код ISA Brown носиља била је на истом нивоу у тестовима 2017. и 2018. године, док је у овогодишњем тесту значајан скок у производњи јаја праћен мањом просечном масом јајета. Виталност носиља је на задовољавајућем нивоу и код свих тестираних провенијенци у оквирима декларисаних норматива. Значајно мањи морталитет

утврђен је код ISA Brown носиља. Унутрашњи квалитет јаја, изражен Хоговим јединицама, је био најбољи у тесту 2016. године, односно код јаја Tetra SL носиља и на задовољавајућем нивоу у тестовима 2017. и 2019. године код ISA Brown носиља. Дебљина љуске је особина квалитета јаја која је значајно већа код носиља генотипа ISA Brown у односу на остале тестиране генотипове кокоши носиља.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВИНАРСТВА

Резултати тестова бројлера и кокоши носиља за одгајиваче у Србији представљају веома важне објективне и непристрасне показатеље производних перформанси и особина квалитета меса и јаја, које могу остварити са провенијенцама кокоши тешке и лаке линије, доступних на нашем тржишту. Правилан одабир провенијенце базиран на производним перформансама и задовољењу захтева тржишта у погледу квалитета живинских производа, води ка циљу остварења веће економске ефикасности живинарске производње.

Имајући у виду да се генетско унапређење хибрида истовремено одвија на нивоу матичних јата, и односе се на репродуктивне особине кокоши и петлова, али и комерцијалних јата носиља и бројлера, сматрамо потребним спровођење мере тестови родитељских јата лаке и тешке линије кокоши, који би са тестовима комерцијалних јата омогућили комплетну оцену генетског потенцијала сваког хибрида кокоши присутног у живинарству Србије.

Поред оцене генетског потенцијала доступних хибрида кокоши, за унапређење живинарске производње, неопходно је спровођење контроле продуктивности матичних јата кокоши, као мере коју предлажемо за саставни део програма селекцијских мера у живинарству. Контролом матичних јата живине обезбедили би базу података неопходну за оцену одгајивачке вредности матичних јата и дефинисање одгајивачко-селекцијских циљева у програму развоја живинарства. Увођењем контроле матичних јата живине као селекцијске мере дали би подстицај живинарским репродукцијским фармама да врше прописану евиденцију и контролу одгоја и експлоатације родитељских јата живине, допринели би ефикаснијем контролисању квалитета увезених родитеља и у крајњем исходу, обезбедила би се сигурнија и квалитетнија производња једнодневних пилића и јаја за насад у инкубаторским станицама.

САДРЖАЈ

Г О В Е Д А Р С Т В О.....	1
Холштајн фризијска	
раса.....	1
УВОД.....	2
Селекцијска смотра и линеарна оцена првотелки.....	4
Контрола млечности крава.....	9
Биковске мајке.....	24
Биолошки тест бикова.....	29
Прогени тест на телесну грађу.....	30
ЗАКЉУЧАК.....	31
Сименталска раса.....	33
УВОД.....	34
РЕАЛИЗАЦИЈА ГОДИШЊЕГ ПРОГРАМА СЕЛЕКЦИЈСКИХ МЕРА.....	35
Селекцијске смотре крава.....	38
Линеарна оцена првотелки.....	43
Контрола млечности крава.....	46
Биковске мајке.....	69
Биолошки тест бикова.....	79
Прогени тест на бикова на телесну грађу.....	83
Прогени тест на бикова на млечност.....	92
Изложбе говеда.....	96
ЗАКЉУЧАК.....	99
О В Ч А Р С Т В О.....	103
УВОД.....	104
Селекцијске смотре оваца.....	107
Контрола продуктивности.....	120
Тренд производних параметара раса месо, месо-вуна у периоду 2015. - 2019. год.....	127
Тренд производних параметара раса месо- млеко-вуна у периоду 2015.-2019. год.....	135
Контрола млечности.....	138
Тренд параметара млечности раса месо- млеко-вуна у периоду 2015. - 2019. год.....	142
Биолошки тест овнова.....	145
ЗАКЉУЧАК.....	150
К О З А Р С Т В О.....	155
УВОД.....	156
Селекцијске смотре.....	158
ПРОИЗВОДНОСТ КОЗА.....	163
Контрола продуктивности коза.....	164
Контрола млечности коза.....	166

Биолошки тест јарчева	172
ЗАКЉУЧАК.....	174
СВИЊАРСТВО.....	177
УВОД.....	178
РЕЗУЛТАТИ КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ЗА 2019. ГОДИНУ	179
РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ПОДАТАКА СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ПО ОРГАНИЗАЦИЈАМА И ОДОБРЕНИМ МЕРАМА	183
Селекцијска смотра.....	184
Контрола продуктивности уматичених крмача.....	186
Плодност контролисаних уматичених крмача по генотиповима	192
Ландрас.....	198
Велики јоркшир	202
Плодност контролисаних уматичених крмача Φ_1 мелеза Л и ВЈ.....	205
Плодност контролисаних уматичених нераста	212
Одабирање и контрола нерастовских мајки	215
Перформанс тест нераста	218
Перформанс тест назимица.....	223
Биолошки тест нераста.....	228
Прогени тест нераста.....	231
ЗАКЉУЧАК.....	232
ЖИВИНАРСТВО.....	235
УВОД.....	236
МЕТОДЕ СПРОВЕДЕНИХ ТЕСТОВА.....	237
Тест бројлера.....	237
Тест носиља јаја за конзум	238
РЕЗУЛТАТИ КОНТРОЛЕ СПРОВОЂЕЊА ОДГАЈИВАЧКОГ ПРОГРАМА ЗА 2019. ГОДИНУ	239
Тест бројлера.....	239
Анализа резултата тестова бројлера спроведених у периоду 2015 -2019. година.....	242
Тест носиља јаја за конзум	246
Анализа резултата тестова носиља јаја за конзум у периоду 2015 -2019. година.....	247
ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ МЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ЖИВИНАРСТВА.....	250